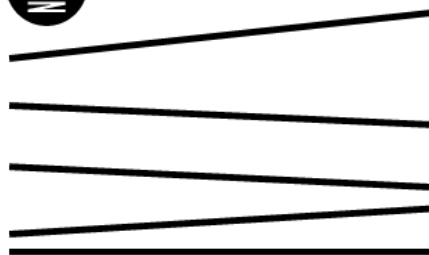

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

udgivne af Jens Kragh Høst.

Svenske Blade

Kjøbenhavn, 1799

1-2 i 1 bd.

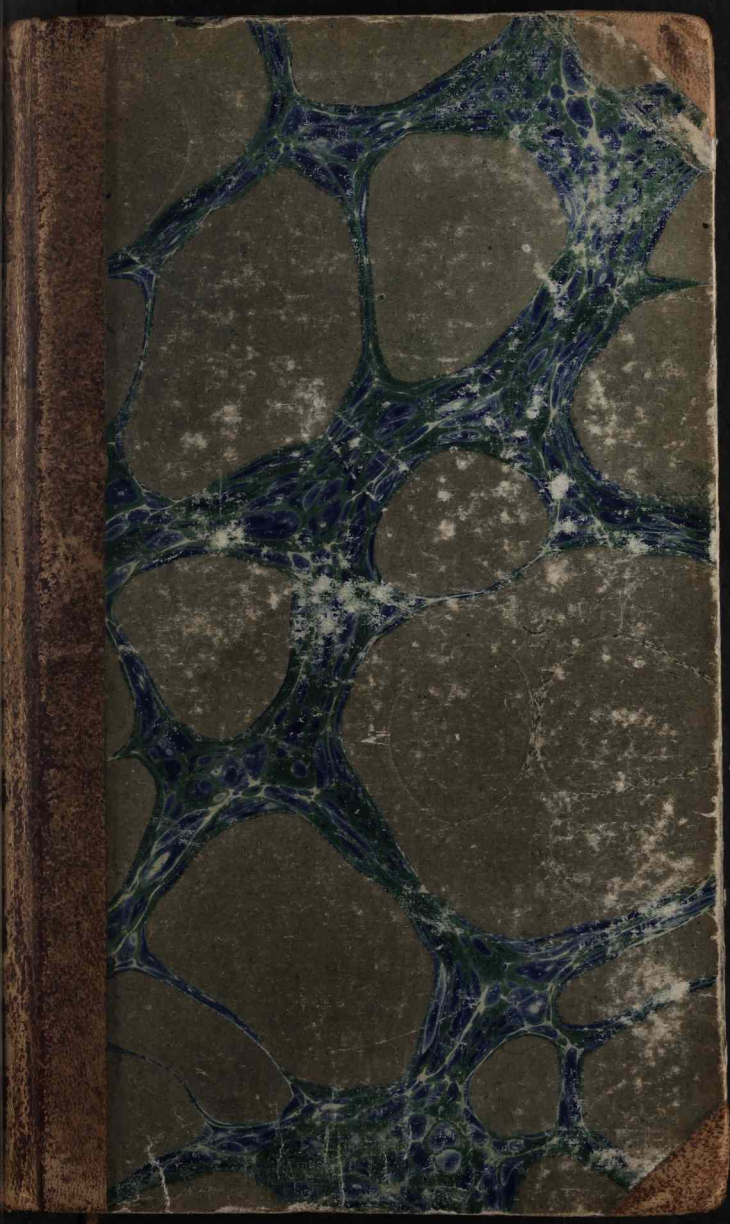
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

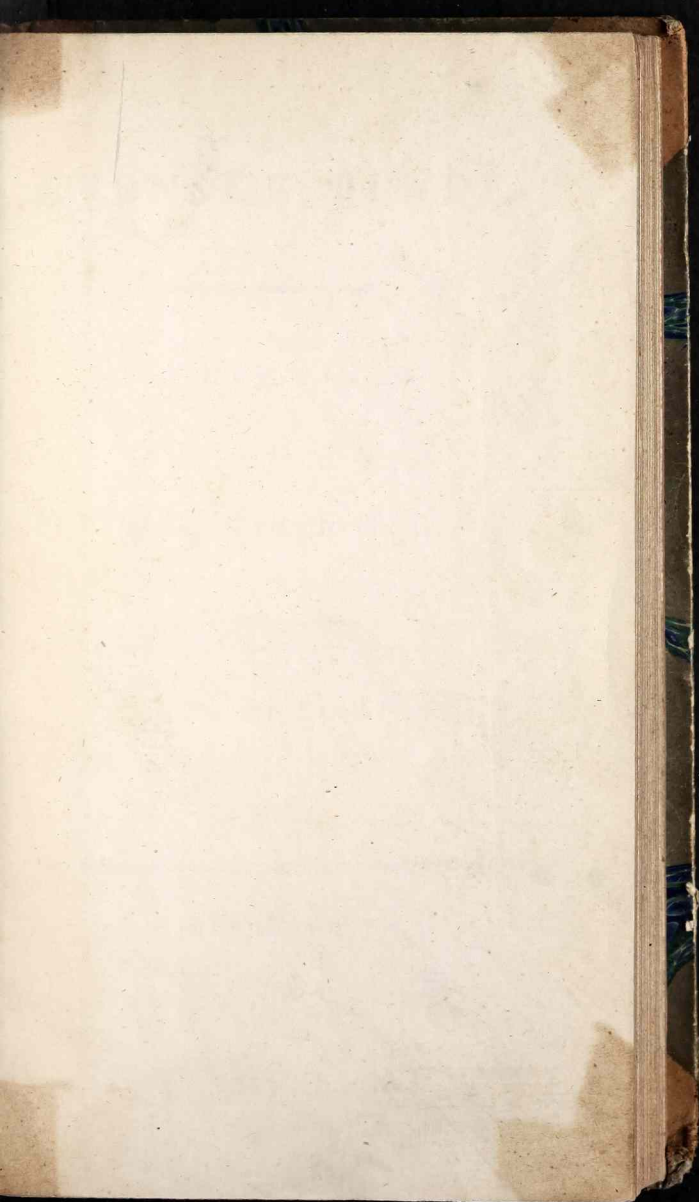
ol. - 37

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130022038101

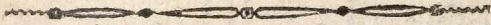
SVENSK E B L A D E.

U d g i v n e

af

Jens Kragh Höft.

Förste Bind.

Kjöbenhavn 1799.

SVENSKT BLAD

Utgitt

af

Jens Krash Høst

Förste Bind.

Köbenhavn 1799

Videnskabers Forfremmer

og

Videnskabsmænds Ven

Philosophen og Taleren

Hr. NILS von ROSENSTEIN

Landshövding, Ridder,

En af de XVIII i svenske Akademiet

Medlem af skandinavisk Literaturselskab

med erkjændlig Højagtelse

tilegnet.

Videnskabs-Tidsskrift

af

Videnskabs-Akademi

Philosophen og Litterat

Mr. Niels von Rosen

Indhold

En af de XVII. Aars Afskrift

Medlem af de vidensk. Selskaber

med tilhørende Hæfde

af 1794

I n d h o l d.

Förste Stykke.

Svea til Dana, af Hr. Prof. Franzén, (en Omarbejdelse af Sangen i scand. Museum I B. 253 ff.) . . .	S. 2
Samme oversat af Hr Prof. Rahbek . . .	3
Kellgrens Minde forsvaret af Joh. Stenhammar . . .	10
Philosophen paa Landevejen af Kellgren . . .	34
Rettelse (til Iris og Hebe om Dr. Philipson) . . .	52
Hr. Franzén til Lærerne af danske Tilskuere (om Hr. M. C. Bruun) . . .	53
Choral af Hr. Dir. Thaarup, paa svensk . . .	54
Dr. Lüdekes Udsigt over den svenske Literatur under Hertugregenten . . .	56

Eglés

VI

Indhold.

Eglés bortrefa, af Hr. M. C. Bruun . . .	39
Franzén an die Königin (in Schweden)	92
Biographisk Efterretning (om Hr. Fran- zén)	96

Andet Stykke.

Kyrkogaarden i Sobradise efter Baggesen.	
Maattlighetens Visa efter samme . . .	S. 9
Forfædrene. En Fortælling, af Svensk . .	10
Samtale i de Dödes Rige mellem Voltaire og Frederik II. o. f. v. af Svensk . . .	16
Gretry om Grev Creutz	42
De Herroys Beskr. over Carl XII . . .	46
Anekdoter ang. Carl XII	48
Sammenligning imellem Stockholm og Kjöbh. af Hr. Adj Sjöborg	50
Forordning af 26 Marts 1798	52
Visa efter Rahbek	55

Nør-

Indhold.

VII

Nordia, Ode af Hr. Sveistrup . . .	57
Forestavet Afbigt, af Svensk . . .	60
Breve fra Aabo og Stockholm . . .	62
Anekdote om Kant . . .	66

I Anledn. af Skand. Lit. Selskab . . .	68
--	----

Tredie Stykke.

De tvänne Ælskande. Efter Bürger . S. I	
---	--

Visa ifraan Danskan . . .	8
---------------------------	---

Hindringer for Oplysningen, af G. Adler-	
--	--

sparre	11
------------------	----

Blandede Reflexioner af Kellgren . . .	21
--	----

Skik og Brug, af Tham	43
---------------------------------	----

Anmærkninger til Snedorfs Statistik (meddel-	
--	--

te af Hr. Prof. G. H. Olfen) . . .	62
------------------------------------	----

Literarisk Nyt	78
--------------------------	----

Fremmedes Bekjendtskab med svensk Lite-	
---	--

ratur	79
-----------------	----

Sven-

VIII Indhold.

Svenskes Bekjendtskab med dansk Literatur	81
Biographie: Pehr Tham	84
Nekrologie: Joh. Stenhammar	88
Laura, Elegie efter Stenhammar ved Joh.	
Höft	94
Skandinavisk Literaturfælskab	99
Literarisk Nyhed	103

Svenske Blade.

Förste Hefte.

Disse Blades Hensigt er at fremme Dan-
skes nærmere og nøjere Bekjendtskab med
Svensk Sprog og Literatur. I Overensstemmelse
med denne Hensigt vorder Indholdet Prøver
af svenske Skalde, profaiske Stykker i Oversæt-
telse, literariske, topographiske, historiske o. fl.
Oplysninger, Rettelser af Udlændingers skjæve
Domme og falske Efterretninger om Sverige og
Svenske Æmner o. fl. v.

Svea til Dana.

Omsider, Dana, ære vi daa vænner.
I nattlig frid vi ej förvillas mer.
En vaknad vishet hjelmen af ofs spænner,
Och jag en Syfter i min ovæn fer.

Ja, Nordens döttrar ære vi ju baada,
Dem aldrig böjt en segerherres band.
Roms legioner, anande sin vaada,
Med bafvan veko fraan de Cimbrers strand.

Se samma Jord aat bægges mödor bjuda
Af samma frukter lika tarflig sold.
Hör samma spraak i bægges saanger ljuda,
Och gömma inga spaar af utländskt vaald.

Och se, fraan Söderns mörka döttrar skilda
Hur tvillingslika speglar ofs vaar fjö,
Med penseldrag saa ljusa och saa milda
Af himmelsk Azur och af purprad snö.

Hvad? och vi Syskon fædedöd och plaagor
Och splitets ormar til hvarannans land!
Och Bælten vrok med blodbemængda vaagor
En brödraskara, fælid af bröbrahand.

Svea til Dana.

Omsider række vi da Vennehænder,
I natlig Strid vi ej forvildes meer.
En vaagnet Visdom Hjelmen af os spænder.
En Syfter jeg i fordums Uven feer.

Ja, Nordens Døttre ere vi jo baade,
Hvem aldrig Sejrsers Aag har böjet ned.
Roms Legioner aned' deres Vaade,
Og veege bævende fra Cimbrers Bred.

See samme Jord til begges Stræben byde
Af samme Frugter lige nøjsom Sold.
Hør samme Sprog i begges Sange lyde,
Og gjemme intet Spor af fremmed Vold.

Hvor vi fra Söndens mørke Døttre skilde
Os tvillinglige i vort Söespeil fee!
Med Penselströg saa lyse og saa milde
Af Himmelens Azur og Purpursnee.

Og Tvedragts Slanger, Död og Ild og Farer
Vi Syfter sendte til hinandens Land,
Og Bæltets Bølger slugte Brödreskarer,
Der fandt blandt Broderfolk sin Banemand.

Blott om et ord, en vapenbild de stridde
Med Kains agg, som sögs vid modrens bröst:
Och gift i vatnet, pest i luften spridde,
Och i hvar rufva väckte Abels röst.

Saa neslig villa paa en olycksbana
Förledde oss i maangen bister tid.
Men ändtlig dimman flyr: och nu, min Dana,
Försonom vaara brott med evig frid.

Allt gammalt groll maa skakas ur vaart sinne,
Hvar blodig strimma plaanas ur vaar hand,
Och vaara krigs och segrars hela minne
Förgaa som röken af en flocknad brand.

Nu stridom blott: om hvilkens pyramider
Staa tyngre opp med nya tegars skörd;
Hvars snilles fackla öfver Norden sprider
Mer djupt sit sken, med mera vishet förd.

Hvi äro folken ej hvarannans bröder?
Är hela jorden ej et fosterland?
Den samma sol, af hvilken Fjällen glöder,
Bestraalar Themsens vimpelkrönte strand.

De om et Ord, et Vaabenbilled strede,
Med Kains Nag inddiet ved Moderbryft,
Og Gift i Vandet, Pest i Luften spredde,
Og vakte i hver Tue Abels Røft.

Saa grufom Daarskab mange bistre Tider
Os paa en Vanhelds Bane har forledd.
Min Dana! Taagen flyer, lad os omsider
Forfone vores Skyld med evig Fred.

Alt gammelt Nag af begges Hu forsvinde!
Hver blodig Stribe nu udslettes maae!
Og vore Kriges, vore Sejres Minde,
Som Røgen af en slukket Brand forgaae!

Nu være Striden blot, hvis Pyramide
Af nye Agres Høft kan tungest staae,
Og fra hvis Snilles Blus til Norden vide
Kan reneft, klareft, vifest Lys udgaae.

Hvi er I ikke Brødre, Nationer!
Er hele Jorden ej eet Fædreland?
Den samme Sol, som Fjeldets Spidse kroner,
Forgylder Themsens vimpelkronte Strand.

Hvad! ingen plikt af mennesklighet sig strækker
Utom den krets, der undersaaen staar,
En automat, aat hvilken staten rækker
Den dolk, han lønkt i grannens hjerta staar?

Nej, Dygd, dit rike stængs ej af de gården,
Med hvilka vaaldet randat detta klot.
Medborgligheten famnar hela verlden:
Och människovænnen blott ær patriot.

Se redan ljuset fraan de moln sig rena,
Som följt des gaang fraan horizontens rand.
Se alla Jordens folk skal snart förena
Det samma sköna, syfterliga band.

Dock hör! ænnu den mulna væstern hviner
Af krig och upror, hvilkas furiehær
Sig hvilat lønkt paa blodiga ruiner,
Blott för at hvæssa nya mordgevær.

Ænnu upresa jordens söner tempel
Aat de Demoner, som förhärja den.
Men kom, min Syfter, lemnom et exempel
Af et förbund, som endast drömdes ænn:

Hvad? ingen, ingen Broderpligt da strækker
Sig udenfor den Kreds, hvor Underfaatten staaer,
Staaer som en Automat, hvem Staten rækker
Den Dolk, han lumsk i Naboes Hjerter faaer?

Nej Dydens Rige ej de Grændser kjænder,
Med hvilke Vold afpæled' Kloden her.
Eet Borgerfamfund denne Jord omspænder,
Og Patriot kun Philantropen er.

Sig Lyset lutttrer fra de Taager allerede,
Som fulgte det fra Horizontens Rand.
Snart skal den samme skiønne Systerkjæde
Forene Folk med Folk, og Land med Land.

Dog hör endnu det mørke Vesten hviner
Af Oprör og af Krig, hvis Furiehær
Sig hviler lumskt paa blodige Ruiner,
Blot for at hvæsse nye Mordgevær.

Endnu oprejse Jordens Sønner Tempel
Til de Demoner, der forstyrre den;
Lad os, min Syster! give dem Exempel
Paa slikt et Baand, som höjt kun drömtes end:

Ej speldt af Politiken mellan trålar,
 Som sammanflåta fina bojor blott;
 Men fäst af vettet mellan fria själar,
 Som samfællt verka för allt sannt och godt.

Med laglig ordnings diadem om pannan,
 Sen fridens gyldne skörd paa egen grund
 Vi lyckligt rest, saa brytom aat hvarannan
 En qvist af lager fraan Apollos lund.

Frans M. Franzén.

Ej Politikens Leeg imellem Trælle,
 Der sammenflette deres Lænker blot;
 Af Viddet knyttet mellem frie Sjele,
 Som virke sammen til alt sandt og godt.

Med lovlig Ordens Diadem om Panden,
 Da Fredens gyldne Høft paa egen Grund
 Vi heldig höfted', Dana, til hinanden
 Vi bryde Laurbærqvist i Phæbi Lund.

K. R.

Kellgrens Minde forsvaret.

Det Anfald, i Allgemeiner literarischer Anzeiger for 14de Oktober 1796 er blevet gjort imod Mindet af den største Forfatter, Sverige kan fremvise, synes vist ej fortjene alvorligen at mödes. Saa ondskaftseldt, saa uanstændigt, saa sandhedslöst er alt, hvad der anföres, at i Sverige havde saadan en Paskil aldrig kunnet blive skreven, uden at vække hele Nationens Indignation, og i hver Läsers Fölelse og Overbeviisning möde sin Gjendrivelse. I Tysskland har man kunnet vove det, hvor det svenske Sprog ej læses; hvor den svenske Literatur er lidet kjendt; hvor man af Kellgren forvarer lidet mere end hans Navn; hvor hans store Værd, som Menneske, Borger, Forfatter saaledes ej kan bestemmes; og hvor en ond og lumsk Angriber, uden Fare for offentlig Skandfel, kunde digte Domme, Tildragelser og Personers Karakterer, og endog haabe at vorde troet.

Dette Valg af Lokalet röber allerede Bagvaskerens Hensigter; hans Heflighed hindrer ham fra under Anfaldet selv at maskere dem; hans Tun-

gemaal forraader ham. Man opdager uden Möje den af Herkules's Kölle knuste Hydra, som, endog efter Heltens Apotheose, endnu i sin Döds-vaande af Stövet fremstikker sit blödende Hoved, at hvæse og spyge Gift.

Det burde ventes af den personligen faarede Daarskab og Sværmerie, Kellgrens evige og besejrede Fiender, at de paa hans Minde skulde söge at hävne deres Foragt og deres Nederlag. Man havde mindre ventet, at de for deres Avind og Harne skulde opoffre Fædrelandets fornemste literariske Ære. Af alle svenske Forfattere, som i en Samling have udgivet deres Skrifter, er der ingen, som kan maale sig med Kellgren. Den Skygge, som kastes paa dette store Navn, udbreder sig over den hele svenske Literatur, som ej har noget större at fremvise. Saa nær er Kellgrens Ære forenet med det Lands, hvor han levede, at man, for at sværte hans Aminnelse, maa faare ikke blot Sandhed, Samvittighed og Retfærdighed, men af sit Hjerte udrydde selv Kjerlighed til Fædrelandet.

Uden at rödme gör Bagvaskeren disse Offere. Jeg skal imod hans sandhedslöse Domme

og Efterretninger, hvorover det for Udlændinger ej er muligt at skaffe sig Vished, ikke fatte andet end Beviis, hentede fra virkelige Facta og fra Kellgrens Skrifter, som ere i Nogles Hænder og ved Oversættelse snart torde blive mere alment kjendte. De kraftigste Vaaben leverer Angriberen mig selv i Hænderne. Det er for Lift og Lögn ej muligt at være fuldkommen konsekvent; aabenbare Modsigelser røbe tilstrækkelig det Usammenhængende og Sandhedsløse i Bagvaskerens Domme, og hans Skrift indeholder bedst — sin egen Gjendrivelse.

Den Dom, som fældes over Kellgrens Skrifter, skulde ikke kunne voves i et Land, hvor man formoder, at disse Skrifter virkelig læses. Var det muligt at nægte Kellgren Opfindelsesgave, efterat man har læst Jordens Skapelse, og de fleste hans Originalpoesier; Menneskekundskab, efterat man har læst Philosophen paa Landsvægen; Philosophie og Sandhedsfølelse, efterat man har læst hans profaiske Afhandlinger, og især Poemet: Man æger ej Snille, før det man ær galen, og de dertil föjede Anmærk-

ninger? Skulde man sige: hans Indbildningskraft var svag, og have læst: Innbillningens värld eller den nya skapelsen; Oden: Förtviflan; Poemet til Christina m. fl.? Hvo har læst Kellgrens Ode over en standhaftig Mand og over Avind, og ej der fundet den Tankestyrke, den dybe Følelse, som den filosofiske Ode fordrer? Hvo har seet Kellgrens Dramer opføre, hvo har læst dem og bestridt hans beundringsværdige Færdighed i at sætte alle Karakterer i Lys, at lade alle Personer tale det Sprog, deres Stilling og Karakter fordrer, en Egenskab, som udgjør disse Arbejders første Fortjeneste? Hvo skulde engang ved Siden af Forfatteren til Gustaf Vasa, og Gustaf Adolph och Ebba Brahe, nævne Forfatteren til Thetis og Pelee?

Alle Bagvaskerens Domme i det Skjønne ere saa yderligen falske og urigtige, at man enten maa nægte ham al Smag, al Stemmeret i det Skjønne, eller og antage i hans Hjerte Overbeviisningen om, at Ingen ved Læsningen af Kellgrens Skrifter skulde sættes i Stand til at gjendrive disse latterlige Domsflutninger. Det er

vist at man maa formode hos Læseren en fuldkommen Ukyndighed om den svenske Literatur for at kunne sige: "Kellgren stræbte af alle Kræfter at styrte alle övrige periodiske Skrifter, især Dagligt Allehanda; men det lykkedes ham ikke." Man skulde snart fristes til at mistænke den, som dömmes saa, for nogen Deel i dette eländige Blads Redaktion. At styrte det, kunde vist ej pirre nogens Ærgjerrighed. Dette Blads eneste Værd bestaaer i dets Bekjendtgjørelser, som for Hovedstadens Indvaanere ere nødvendige: alt det Skjønne eller Literære, som der indføres, er af saa erkjendt en Uffelighed, at Navnet Dagligt Allehanda er blevet til Ordsprog for at betegne noget indtil Yderlighed dumt og smagløst. Grev Gyllenborg skrev allerede 1773, at:

Paa Vitterhetens Graf

Væxte Dagligt Allehanda.

Den, som sætter Kellgrens profaiske Skrifter over hans poetiske, har allerede tilstrækkelig beviist sin Uduelighed til al skjön Kritik. Over Værdet af Kellgrens Poesier hersker i hans Fædreland ingen Uenighed i Dommen. Styrke,

Liv, Lethed i Versifikation, ere Egenskaber, man deri almindeligen beundrer. I hans profaiske Stil har man anmærket en mere tvungen Gang, og mindre Renhed i Sproget, hvor man stundom har troet at opdage Gallicismer. Anmærkeren ene er af aldeles modsat Tanke. Hans Beviis for Kellgrens ringe Fortjeneste, som Digter, er, at han ej har skrevet nogen Epopee; folgelig har han ej havt Evne dertil; folgelig manglede han Evne til at fatte store Planer, og varm Folelse, og levende Fremstillelsesgave. Er det da blot i Epopeen, disse Egenskaber behöves? Gives ingen poetisk Ære uden den? Det er vist, at ved en saadan Maade at argumentere paa har man tilstrækkelig forklaret, til hvad Fölgefætning man vilde komme, men ligesaa tilstrækkelig at man ej kan komme til den Fölgefætning, man vil.

Naturen, siger Anmærkeren, havde bestemt Kellgren til at skrive Selskabsfange. I Sandhed! et fint Bekjændtskab med Naturens Bestemmelse! Kellgren har ej skrevet over to tre deslige; Autor maa da have sluttet til dette Talang af hans blonde Haar og spidse Næse; ligesom han

fra hans blege Farve (ganske sædvanlig og naturlig hos en Skrantning) flutter til hans Misundelighed. Kellgren, hedder det, var ej som Bellmann, en Mand af glimrende og levende Vid; en skarp Svöbe for Lasten; han var en forförisik Lovtaler over Lasten; en fin og henrivende Spotter over Dyden. Det er tungt at tale imod den; som faa driftigen trodser al Sandhed, al Fölelse og Dömmekraft hos Læseren; og som vil paatrænge ham et Omdömmе, hvis Falskhed det förfte hastige Öjekast paa de omhandlede Arbejder opdager. Hvad poetisk Fortjeneste man og maa tillægge Bellmann, tör man vel aldrig tale om hans glimrende Vittighed, og den Svöbe, hvormed han skal have tugtet Lasten. Alle Bellmanns Sange ere blot bacchanalske; deres Grovhed, deres ubedækkede Ufædelighed er det Fornemste man i dem misbilliger; men saadan var Skaldens Hensigt. Han vilde ej moralisere, ej tugte Lasten; han vilde more, han vilde fremstille et sandt Skilderie af den laveste Hobs Töne og Sæder; og dette har for ham lykkedes ligesom for Franskmændene Vadè le genre poissard.

Man

— Man havde i det mindste med Billighed kunnet fordré, at Autor havde opgivet et eneste Stykke, hvor Kellgren paa en forførende Maade havde ophøjet Lasten, hvor han havde fint spottet Dyden; en eneste Grund, hvorfors Ryggeløse og letfindige Damer skulde begræde ham. Kellgren havde i denne Henseenhed en Varfomhed, som man har syntes ilde om og som gik til Yderlighed. Han udelukkede af sine samlede Skrifter sit Poem: *Sinnenas Förening*, ihvorvel det har en høi Grad af poetisk Fortjeneste; og ihvorvel meget flygtigere og mere pirrende Stykker, uden Sædernes Fare, læses paa alle Sprog og i alle Lande. *Cynthia* er en Oversættelse af Propertius, uendelig finere end sin Original. Og disse ere de eneste Stykker, paa hvilke, med noget Skin af Ret, denne Beskyldning muligen skulde kunne tydes. — Dog Forf. nævner endnu tre Stykker, som Beviis paa Kellgrens Usædelighed: *Minna Löjen*, som ikke skulde være andet end Spot over Religionen; Digtet: man äger ej Snille för det man är galen, som skal være et Skamskrift imod nogle Bekjendtere,

fordi de holdt Religionen i Ære; og Ljufets Fiender, der skal kunne tydes paa bestemte Personer, hvilke toge sig af Pressefriheden. Skal jeg endnu behöve at vise det Forvirrede og Latterlige i disse Domme? Jeg beder blot, at disse Poesier læses: man skal da finde, at mina Löjen er en lynende Satire paa Laster og Daarligheder af alle Slags, paa Hovmod og Forfængelighed, paa Blindhed og Intoleranse, paa Selskabslivets Fjas, paa Skribentuffelhed. Man skal da finde; at Digtet: man äger ej Snille för det man är galen er det höjtideligste Forfvar for Sæder og Religion, hvilke ingen bittre Fiender have end Vanvid, Overtroe, Fanatisme. See der de Fiender, Skalden bekrieger: man seer let, at Anmærkeren har fundet sig truffen; thi Æren af at have frelst Sverige fra det Barbarie, hvori Sværmere og Daarekisteprædikanter truede at styrte det, tilhörer Kellgren nästen ene. Hvad endelig Ljufets Fiender angaaer, saa veed man noksom, at dette Digt er til Oplysningens Forfvar; Skalden har altsaa ej kunnet udpege eller latterliggjöre dem, som yndede Trykfriche-

den: har nogen virkelig udtydet dette Poem paa sig, er det et tilstrækkeligt Beviis, at han i sit Hjerte hadede Lyset. Modsigelsen er aabenbar. Eller kan man paa een Gang være Lysets Fjende og Trykkefrihedens Befordrer. Sandt man kunde baade elske Lyset og dog misbillige baade det nye Magazin, og Overfættelsen af Paines Rights of man.

Nej, Laften kan ikke evig efterabe Dydens Sprog, og Kellgren har skildret sig i sine Skrifter som han var i sit Levnet i Dydens, Frihedens, Sandhedens Ven. Hvo læser Gustaf, Vasa og opløses ikke af Kjærlighed til Fædreland, Frihed, borgerlige Dyder? hvo hörer ikke derefter med Harm og Latter den knuste Daares Hævnkrig, som søger indbilde Verden, at Kellgren har haanet Menneskerettigheder og deklameret imod Borgerfrihed? Hvo har fulgt Gangen af Kellgrens literære Bestræbelser, og ej seent dem altid indrettede efter Tidens Tarv, altid vendte mod den opstigende Fordom, den farlig Forvildelse, den trodsige Daarskab? Hvo har ej i Bladet Stockholms Posten erkjendt en nidkær Vogtev over

Nationens Fornuft, og Sæder, altid færdig at give den almindelige Dom rigtig Styrelse, færdig at forsvare Dydens, Frihedens og Forstandens Ret. Man veed imod hvilke Fiender han faa sejrende førte det mægtige Latterens Vaaben: hans Bagvaasker, troligen, som det synes, ogsaa truffen deraf, troligen ogsaa en Martyr for sin slette Sag, dölger ej sin Harme oö Kellgrens Ære. Digtet: Man äger ej Snille, för det man är galen, samt de Anmærkninger som fulgte med det, er en af de störste Velgjerninger, Tidsalderen har modtaget af Skribenterne. Aldrig ere Sværmere, Vanvittige, Alchemister, Daarer og Fantaster af alle Slags, blevne med eet Skud lykkeligere truffene. Det samme gjælder om det 1787 i Stockholm oprettede Selskab, kjænt under Navn af den nye Sekt, bestaaende af erkjændte Sværmere uden Forstand, som dog ingen Möje sparede for at gjöre Profelyter, og, om det havde været muligt, samle hele Menneskeslægten i een Daarekiste, der at oppebie Aandesyner og Indskydelse og Drömme. At Landets Love hindre saadant et Selskab fra offentlig at udbrede sine Vildfarelser, er en Fortræffelighed hos Lovene, som gode Forfattere af alle Kræfter bgr

underflytte: ogsaa er Latterens Vaaben, som her tillige er Fornuftens, mestendeels kraftigere end Lovenes. Kellgren brugte det med Sejr. Hans uegennyttige Iver for Forstandens Ret nød sin Belønning i de Dydiges og Oplystes tause Taknemmelighed: Daarskaben hævner sig med de Vaaben, den har lært at bruge: den frygtede Glandsen, som omgav Kellgrens Levnet, og dulgte sig efterhaanden i sit Støv, for lumskeligen at frempuste sidste Levning af sin Harme over sin Beseirers Grav.

Endnu engang: hvad skal man svare den, som har Pande til aabenbare at trodse, ikke alene al logisk, men al historisk Sandhed, og som vover at opdigte Beskyldninger, om hvis Falskhed man uden mindste Möje kan overbevise sig. Kellgren skal i Talen over Wellander (ej Werlander) have udviklet Helvetius's Grundsatning, at Interessé er Drivefjæren til alle Dyder. Spor til Forfvar for denne Sætning findes ej i hele Talen. Interêt skal være oversat ved Egennytte (Eigennutz), og jeg finder ej Ordet Egennytte brugt paa mere end et eneste Sted strax i Begyndelsen af Talen, hvor det som en Indledning siges, at ved den Mægtiges Grav følger hans Yndling; ved den

Riges den Fattige, som havde været Gjenstanden for hans Velgjerninger; ved en Söns Faderen som havde ventet en Stytte for sin Alderdom, o. s. v. Derpaa hedder det: „Allevegne seer man Egennytten prydet med Dragten af Pligt og Dyd, forædlet under Navn af Kjærlighed, Venskab og Taknemmelighed, begræde sit eget lidte Tab.“ Det var nu ved dette Udtryk Kellgren skal have forhvervet sig mægtige Venner iblandt Statens Embedsmænd. Rifum te neatis? Ifald dette var et Forsvar for Egennytten, hvorved, efter hvad Autor med sin sædvanlige gode Slutningskunst forfikrer, Embedsmændene havde fundet sig smigrende; ifald det ej virkelig var den Egennyttiges Vane, at maskere sin Tilböjelighed og erklære sig imod dens Forsvarere: saa var det i Sandhed tungere at forklare, hvorfor ej Statens Embedsmænd stödtes over den Roes Kellgren tydelig giver Wellander for hans Uegennyttighed, som Embedsmand. „En egennyttig Embedsmand lever ej saa tarvelig, eller döer ej saa fattig.“

For Kellgrens Misundelighed, hvilken skal have været Hovedtrækket i hans Karakter, anfö-

rer Forfatteren et Bevis, som, ifald det var Bevis, virkelig ej kunde gjendrives. Det er sandt, at Kellgren havde blaae Öjne som laae dybt i Hovedet, og at hans Ansigtssfarve, som i Ungdommen og ved godt Helbred havde været faare levende og blomstrende, i hans sidste Sygdomsid blev bleg og gulladen. Det er dog befunderligt hvorledes dette store Bevis for Avind strider imod Kellgrens hele Levnet og Forhold. Det er i Avinds Natur, at føle sin Svaghed, at hade al Overlegenhed, at forringe al Fortjeneste. Og hvo har tilstaaet den sande Fortjeneste varmere og höjtideligere Lov, end Kellgren? Hvilken god Forfatter findes i hans Fædreland, som han ej med al sin Evne har opmuntret, understyttet, æret? De eneste Mænd, som muligen havde kunnet vække Avind, Sveriges ypperste Forfattere, Leopold, Rosenstein, Oxenstjerna, Lehnberg, Silfverstolpe, Hallenberg, Botin, Adlersparre m. fl., ere de ej af Kellgren blevne uindskrænket ærede, og i hans Dagblad nævnte efter deres Fortjeneste med de störste Lovtaler? Dette er saa almindelig erkjændt, at Thorild og Flere an-

klagede Kellgren for altfor uindskrænket at rose de Mestere, hvis Svagheder de hellere havde ønsket see blottede. Dette havde og været Avinds Forhold; det var ej Kellgrens. Han har ej angrebet andre end usle, fantastiske, sværmende Forfattere; helst naar de tillige med Trodsighed gjorde Fordring paa at høres og beundres. Det var Vanvidet, Platheden, Overdrivelsen han tugtede. Skulde Kellgren misunde Uslinger, hyl-lede i alle Oplystes Foragt og Latter; Forfattere, hvis Dödsfövn nu ej mere af nogen forstyrres? Det hørte til Trodsigheden af disse Dögnvæfners Fremtrædelse, at finde Kunstdommerens retfærdige Foragt virket af Avind. Kellgrens Nidkjerhed for den svenske Literatur er almindelig kjænt. Han havde ingen större Glæde, end at see dens Tilvæxt; hvert opstigende Talang, hver ny ukjænt Fortjeneste, som det Skjønne tilegnede sig, vækkede hos ham den mest levende Glæde; og han har udtrykt den baade i sit Levnet og i sine Skrifter.

Den som saa ublueligen har vovet at kaste Skygge over Kellgrens Karakter, ved Paafågn, som ved mindste Prövelse af hans Skrifter for-

fvinde, fortjener ikke mere at troes, naar han fortæller Anekdoter, om hvis Troværdighed man udenfor Sverige har vanskeligt at forvise sig. Den som fornægter Sandheden, hvor den ligger foleklar, mistænkes med Rette for at skjæmme den, naar den hylles af Tiden og taber sig i Afstanden. Men Bagvaskerens Fortællemaade og det Usammenhængende deri røbe derhos hans Hensigter. Ieg tager derfor ikke i Betænkning at erklære ogsaa den Anekdote som S. 239 fortælles for Calumnier.

Hvad Bagvaskeren fortæller om Boghandler Holmberg er ligesaa ugrundet som hans øvrige Efterretninger. Det var ej Holmberg, som valgte Kellgren til Medarbejder i Stockholmsposten; det var Kellgren og Lenngren som forenede sig til at udgive Bladet, og som antog Holmberg til Bogtrykker. *) Naar denne ej opfyldte sine Forpligtelser; naar han tvertimod

*) Man kan derom forvise sig af Rosensteins Fortællemaade til Kellgrens Skrifter; man maa vel ej mistænke denne agtværdige Mand, i den hele svenske Almenheds Paahør at fremkomme med en Usandhed, som Hver og En uden Vanskelighed havde kunnet opdage.

ved sine Dumheder og sin Egennytte gjorde Forfatternes Forretninger med hver Dag ubehageligere; havde de Ret til at unddrage ham deres Arbejder, og fortroe dem til en anden Bogtrykker. Denne Ret havde de den Klogskab at nytte, og Bladet har bevisligen vundet derved. Holmberg har aldrig været forfulgt af Kellgren men af sig selv. Han er bekjendt for sine idelige ærerörige Processer; for sin Hæftighed; for sin uverdige Adfærd imod næsten alle Forfattere, med hvilke han har havt at gjøre. Det nyeste Bevis derpaa er hans Opførsel imod Lidners Enke og Barn, fra hvilke han har stjalet Lidners Arbejder, hvoraf han har fremsendt en forværret og aldeles skæmmet Udgave. En Mand af saadant et Rygte i Fædrelandet var værdig at forsvares i et Skrift, hvor Kellgren haanes. At Leopold forbandt sig med Holmberg til Udgivelse af Extra-Posten, er en ny Forhaanelse mod denne store Forfatter. Holmberg ene, uden al Forening med Hr. Leopold, havde dette Privilegium: tilstrækkeligt Bevis, at han ej var forbudet at forlægge periodiske Skrifter i Almindelighed. Men hans Egennytte, hans Omförg for at opföge usle Skribenter, som kunde faaes for godt

Kjøb, beredte dette Blads Fald, ihvorvel en anden Anledning dertil fiden toges. Det var for Hr. Leopold og de faa gode Forfattere, som arbejdede for Extra-Posten, den største Ydmygelse og Harin, at see deres Arbejder i Selskab med de usleste Produktioner, som deres Medarbejdere flittig indleverede til Bladet.

Formodentlig har Forfatteren til Skandskriftet engang været Gjenstand for Hr. Bergströms Satire og Latter, som han med megen Styrke og Duelighed forstaaer paa rette Sted at anvende. Hr. Bergström er kjendt som en saare munter og behagelig Selskabsmand. Hans Vittighed, hans Munterhed, hans Snille og Kundskaber, gjorde ham til Kellgrens Ven; og han har troligen dermed beredet nogle af Kellgrens glædeste Stunder i Livet; og, om muligt, bortfjernet hans tidlige Död.

Ifald, overensstemmende med hvad Infenderens Efterskrift indeholder, dette Skandskrift virkelig har været bestemt til Forelæsning, saa fortjener den Ungdom at beklages, hvis Lærere forraade saa yderlig en Udygtighed til al kritisk Prøvelse, saa lumsk en Arrighed, saa uforsonligt et Had til Sandhed og Ret. Men troligen er denne Efterret-

ning blot digtet for desbedre at fornumme Forfatteren. Det er og vist, at, naar man saa underfundigen og sandhedsløst har angrebet en stor Mands Ære, behøver man at gjemme sig for Verdens Öjne; og saa godt man kan, tröste sig over sin Nedrighed og tyffe paa den skrigende Samvittighed i sit Mörke og sin Glemfel.

Tillæg til Ovenstaaende.

”Naar Nogen om en Afdöd udspreder en Bröde, som skulde have gjort denne i Livet æreløs eller endog blot foragtelig, kan enhver, der kan føre et Bevis for, at denne Beskyldning er forfætligen ufand og löjet, offentlig erklære den, som bringer hiin i ond Eftertale, for en Calumniant, fölgelig gjøre ham selv æreløs.”*) Overflödigt altsaa for Kellgrens Forfvarer at oplyse sit Landsmandskab med, eller övrige For-

*) Kants Rechtslehre, S. 137 f.

hold til den Afdöde, for at godtgjøre sin Ret til at före hint Forfvar. Men, foruden Mennesket og Borgeren, var ogsaa Forfatteren Kellgren angreben; at ogsaa denne af Apologeten kunde vurderes, og saaledes værdigen forsvares, dette tör vel Apologien selv bevise.

Denne blev egentligen skreven for at overfattes paa Tysk, og i dette Sprog meddeles det samme Publikum, i hvis Paahör Angrebet var skeet; i Sverige, ligesom hos os, er, i det mindste var 1796 **), Allgemeiner Literarischer Anzeiger næsten ganske ubekjendt. Dette sidste forklarer, hvorfor Bagvaskelsen först efter halvandet Aar besvares; men, ligesom af Æreskjænderens Daad Strafskyldigheden ikke med Tiden bortdunster, saa bör og Forfvarer, ihvor seent, ingenlunde udeblive. Det kan desuden saa meget mere endnu maaskee vorde frugtbringende, som Bagvaskeren vedbliver for Udlændinge at forvandske Begrebene om Norden, moralsk og literarisk betragtet. Det vil

*) Nu holdes den i det Upsalske Læseselskab.

muligen aabne Öjnene paa dem, som af ham la-
de sig mislede.

Sin oprindelige Bestemmelse uagtet, frem-
kommer Forfaret her først i dansk Dragt. Der-
til synes det at have Adkomst formedelst de li-
terariske og kritiske Oplysninger, det meddeler
om en Forfatter, hvis "Snille var alle Landes,"
men som af os især burde erkjendes, den han
var. Ej blot fordi han udgjör Broderfolkets
Stolthed, og hans Skrifter forfattedes kun i en
anden Dialekt. Kellgren indlagde sig og For-
tjeneste af den danske Literatur, som han bi-
drog til at gjöre hos sine Landsmænd kjendt
og yndet, saavel ved at forplante nogle dens
skjønne Blomster paa svensk Grund, som ved
varmt at anbefale dens Dyrkelse. Han oversatte
saaledes og optog i sine samlede Skrifter: Ode
ill Sällheten; *) Smeden och Bagaren
af Wessel, Fredrics Vaalnad, Daa jag var
liten, og Lydia, alle tre af Baggesen. — Han

*) Dette, og Baggesens: Daa jag var liten, er
indfört i Literaturbladene.

anbefalede den faaledes f. Ex. i Stockholmsposten 1791 No. 151.

„Den Indbildning, vi gjøre os, faavel i de skjønne som i de grundige Videnskaber, Lærdom og Philosophie, at have et stort Fortrin for vore Naboer, Danerne, maa komme af Ukundighed eller nationalt Hovmod. Man betænke aleneste, at Danmark siden Struenses Tid, har en uindskrænket Trykkefrihed, og at det har den endnu, lykkeligen bevaret af sine Forfatteres Visdom i at nytte den. — — Man burde dog, for at dømme om andre Nationers Literatur, i det mindste kjænde deres Forfattere af Navn, og nu spørger jeg mine Landsmænd: Hvor mange blandt dem have blot hørt tale om, end sige læst, og læst uden Fordom, hvad en Evald, Wibe, Storm, Wesfel, Baggesen, Rahbek, Tode, Zetlitz, Thaarup, Haste, Frimann, Monrad, Plum, Riber, Pram, Liebenberg, med flere Danske Poeter have skrevet; alle anseete i Danmark for Mænd af Snille, og de fleste endnu levende? *)”

*) Saadan er Fortegnelsen, i anden Deel af Kellgrens samlede Skrifter S. 143. I Stock-

Og jeg spørger mine Landsmænd, hvor mange blant Eder have læst hørt tale om, mindre læst hvad Kellgren har skrevet? Vel have vi et og andet af hans Arbejder paa Dansk; Hr. F. Höegh Guldborg har saaledes givet Gustaf Vasa, oö Hr. Rahbek Ljusets Fiender; men, foruden at iblant disse Oversættelser ingen er som den burde være *), blev ved Gustaf Vasa ikkun den gamle Udgave fulgt, og Lysets Fiender tilhøre ikke oprindelig aldeles Kellgren. I et Par Maanedsskrifter **) ere vel og meddeelte Efterretninger om den Forevige, men hvilke uden al Tvivl bleve lidet bemærkede. I det minste fandtes til Kellgrens samlede Skrifter, uagtet offentlig Indbydelse, i Danmark, nep-

holmsposten, hvor den först stod, nævntes endnu Falk, Pahl, og fl. fl. Saa vanskeligt selv for en Kellgren at skaffe sig sikker Kundskab om Nabofolkets Literatur! Den Forf., som for nogle Aar siden iblandt svenske Skalde anförte Envallson Biörn, o. fl., tör maaskee derfore gjensidigen vente hine förste Feiltagelser tilgivne af Kjænderen.

*) See lærde Efterretninger 1796, Nordia 3 B. S. 91-93.

**) Nordia, 2 B. og 3 B. Nye Efterretninger om udl. Lit. 1 B. S. 97-110.

pe fire Prænumeranter. Da imidlertid Gustaf Vasa paa Dansk ej blot i Nordia, men og særskilt (hos Poulsen), og Ljusets Fiender baade paa Svensk og Dansk (hos Schultz), har været tilgængelige, da Nordia har meddelt Inbillningens Verld, og Hr. Öft's Blade, som meldt, et Par Forfvenskninger af Dansk, da endelig endnu hist og her findes poetiske Smaastykker af Kellgren oversatte, f. Ex. Jordens Skabelse af Hr. M. C. Bruun i danske Tilskuer for 1796 No. 86-87, synes det hensigtsmæssigt her at levere et profaisk Stykke af ham til Pröve.

I. K. H.

Philosophen paa Landevejen,
eller

Frie Tanker i Literatur, Philosophie og Moral, efter den 1ste Juli 1792, under en Rejse til det sydlige Sverige.

Anmældelse.

Alle de som færdes en og samme Vej, see nødvendigviis samme Gjenstande. Men af tusinde faadanne skal kanske ej en eneste, paa tusende Miles Vej, have havt en eneste Tanke præfist den samme, som nogen af de øvrige ni hundrede niti ni. Isteden derfor, som saa mange andre have gjort, at beskrive hvad jeg har seet, og min Kudske bedre seet, og alle efterkommende Rejsende med deres Kudske skulle see, mellem Stockholm og Ystad, er det faldet mig ind, for Samtid og Efterverden at aabenbare hvad jeg har tænkt, og hvad efter al Sandsynlighed ingen anden har tænkt paa disse 70 Miles Vej.

— "Men (torde nogle kritiske Læsere sige), hvorfor have disse Tanker ikke ligesaavel kun-

net blevne tænkte i Deres Kammer? De skulde derved have besparet Deres Befordringspenge, ingen Fare at ikke da Deres lærde Værk var blevet skattet efter hvad det havde kostet Dem, og ” - - - jeg forstaaer mine Herrer, Complimenten er god, og jeg sætter ligesaa høj Priis paa en munter Stikpille, som jeg foragter arrig og plump Grovhed. Een god Spøg, siger Sadi, er vanskeligere at finde, end tyve store Skjældsord. Men her er ej Spørgsmaal om hvad muligen havde kunnet hændte sig, men hvad virkelig har hændt sig. Jeg har ej rejst for at tænke; men jeg har ej aldeles kunnet holde mig fra at tænke medens jeg rejste. Imidlertid, og for at vise hvor lidet Skryderie man bör finde i denne Forfikkering, og at forlige mine Læseses kritiske Ære med min egen som Forfatter; saa lad os antage en Distinction. Der findes tvende Slags Tanker, ligesom tvende Slags Bevægelser: en aktiv og en passiv; den første en egen Kraft, den sidste en Overleverelse; den ene en Fortjeneste tilhørende Snillet, den anden en Nödvendighed for hvert Menneske med Sandser. Nu tillader

jeg selv, at man henfører mine Tanker til det sidste Slags, som blotte Indtryk, Perceptioner, Appercuer, eller hvad man behager at kalde dem. Andre ere og neppe mulige ved den bestandige Stødning en kjørende Sjæl maa erfare af Bevægelsen, Bulderen og evig vxlende Objekter. Og at nu ikke maa lades mindste Rum til Tvivlsmaal om, at titnævnte Reflexioner jo sandfærdigen, som sagt er, ere blevne fødte paa den store Landevej, af de Gjenstande Öjet har overfaret; har jeg med nogle Ord forved hver Tanke tegnet Billedet hvorved den vakttes, tilligemed en og anden af Transitionerne. De som nogeninde have givet Agt paa, med hvad utrolig Hastighed, endog under et Studerekammers Hvile og Stilhed, tusende Melleמידeer, alle fødte af hinanden, sammenbinde tvende indbyrdes efter Udseendet aldeles ikke beslægtede Begreb, vil mindre forundres, om ved rullende Hjul, paa en ujevn Vej, Bakke op og Bakke ned, Sjælen har gjort ualmindelig store Spring, og om altsaa Forholdet imellem Moderideen og den fremstillede Datter her endnu mindre end sædvanlig skjønnes. . . Men jeg agtede blot med to Ord

at anmeldte mit lille Forfög, og allerede er jeg et godt Stykke paa Vejen til at gjøre en Fortale: saa usigeligen kjært, og saa utömmeligen rigt er det lille Æmne: Jeg, for enhver Forfatter, og sandt at sige, saa ere vi alle deri noget Forfattere; thi i hvilken Forsamling, stor eller liden, Sognestævne, Rigsmöde, Orden, The-Conseil, Divan, National-Assemblée?

Apropos ved National-Affemblée: A l'ordre! höres Läseren raabe. — Jeg lyder da; og iler, i Stockholmsposten at fremstille en af mine Dagsrejser til Pröve. Var denne lykkelig nok, at kunne behage den ærværdige Almeenhed, hvilket ej kan flaae Fejl, forsaavidt vi Forfattere (see Kallundborgs Krönika) ved Almeenhed forstaae fyv eller otte gode Venner —; saa skal de övrige ufortövet fölge. Hvad Stilen angaaer, saa ifald hos den ej findes den Glands, den Ynde, de fine Behageligheder, med eet Ord: den gode Tone; som er Hovedstadens Skribenter saa egen, da betænke man alene, jeg ej har havt den Lykke, som de, at arbejde paa en Silkesofa, ved et mahogni Bord, i et net, lyst, parfumeret Værelse, og ved Hjemkomsten fra Couren,

eller Börs - Assebleen, eller en vakker Actrises Toilette, eller det svenske Akademies Sammenkomst . . . men at jeg har antegnet mine Tanker i Kroeværelser, paa Træbænke, med Gjæstgiver-Penne. Ligesaaledes anholdes til Slutning, at, om en miltsyg Læser skulde her og der finde nogen munter Tanke (det Gud give!), han derfor ej strax maae fordømme den som falsk eller daarlig. Det er nemlig en temmeligen almindelig og ligesaa vrang Troe hos mine kjære Landsmænd, at et Arbejdes Grundighed bör bevises ved dets Kedfommelighed, og at en Forfatter som leer, nødvendig har Uret. Tvertimod tør jeg paaftaae, at Fornuft og Sandhed ere af Naturen Glædens Venner; at det nyttige, fornøjende, er dobbelt nyttigt; og at Graviteten i Skrifter som i Aafsyn, i Gang og Adfærd, er meer end ofte en Maske for tomt Hoved. Det mest gravitetiske Dyr paa Jorden er, som man veed, Oxen: men hvad tænker De om hans Grundighed?

Fjerde Dagsrejse.

(Bakkerne.)

En Forfatters Rygte er som et tungt Læs paa en steil Brink: ingen Punkt for Hvile, et Skridt i hvert Nu; højere op, eller tilbage. — Fat Mod, unge Mand! Paa Öjeblikket naaer Du Toppen — Du har naaet den . . . og styrter.

(Bönder, Postheste — Konge og Folk.)

Lykkeligt, og tre Gange lykkeligt det Land, hvis Konger elske deres Folk til den Højde, som den svenske Bonde sine Heste. — Nationer, begjerer ej Epicteter til Regenter! Begjerer ej at ansees for deres Lige, eders Dyrkelse har forgudet! Önsker dem blot af Himlen Naade til, vel at fatte denne Sandhed.

(Kudske.)

O Kudske! Naar skulle I engang finde, at Pidsken er skabt for Hestens Skyld, ikke Hesten for Pidskens.

(Bondeheste, Kongeheste, Staldstat, høje Tjenester.

Hvor mange Fornemme har ej Fæet at takke for deres Højhed? og hvilken græffelig Mængde

mindre af store Herrer i Verden, som den gode Gud ikke havde tilladt Heste og Hunde at fødes.

(Ager, ulig Væxt — Sniller.)

En god Ager er ej den, hvor tre, fire Straa give tyvefold Korn; men hvor hele Sæden giver tifold; saaledes er ikke heller et fortræffeligt Verk, hvor man finder her og der en lyfende Linie, men hvor alt er jævn Styrke.

(Agerdyrkning — Regjeringsart.)

Det hænder sig stundom, at en udmærket god Ager, skjönt ilde dyrket, giver temmelig god Høst. Det er ligeledes sandt, at den bedste Oprydning ikke altid sejrer over en vild Naturs Modstand. Men vilde nogen deraf gjøre den Slutning, at det ej gjør til Sagen hvor ilde en Ager dyrkes, naar alene Jorden er god; og saaledes tvertimod; hvo skulde da ej see at en sliq Resonnör var en Nar eller en Skjelm? — Nu er denne Slutning præstet den samme, som gjøres af visse Despotismens Forsvarere: "Alle Regjeringsarter ere gode, hvor Folket har Dyd: en fordærvet Nation er altid ulykkelig, skjönt med den bedste Regjerings-

form; derfor ligesaa godt at den har den værste, at den har slet ingen, at den overgiver sig til en Enestes Nykker." — En klog ærlig Mand vil dømme tvertimod: "Det er ikke, vil han sige, et Borgerfamfund af Sokrater, som behøver at regjeres. Men fordi denne Jord er saa slet, kræver den Dyrkelse; og fordi denne Nation er saa forærvet, saa lav, saa ukyndig, saa uenig, saa avindsyg, saa egennyttig, saa uden al Følelse for almeent Vel; just derfor er det, den behøver at styres efter de bedste Regjeringslove, dem en ond Regent vel stundom trodser, men uden hvilke den onde vorder værre, og den gode ej længe er det. Klippe, Örk, Morads ere blevne til Agre, og aldrig endnu var et Folk saa fornædret, at det jo kunde hjælpes, saalænge det ikke havde affagt sig ogsaa Rettigheden dertil."

(Natteqvarteer, Tinghuus, Domstol.)

Fordom svarede Kongerne ene for Guds Domstol. Senere Tider har stiftet en Underret, ikke mindre frygtet, og mere snar til at dømme: det er Almeenhedens Domstol i et oplyst Land.

Men hvor Oplysning ej findes, der findes heller ingen Almeenhed: der findes blot en Pöbel, som kjører i Vogn, og en anden som gaar tilfods; en der sover paa Ederduun, og en der sover paa Straa.

(Farlig Vej, Mörke, Sikkerhed.)

At troe, er det samme for de fleste Mennesker, som ej at tænke derpaa. De gjøre med deres Religion, som man gjør med sin Frille: man frygter en Underfögelse; man blunder og er lykkelig.

(Daarekisten i W***)

Kongernes Brug i fordums Tider, at lönne en Nar iblandt deres Hofmænd, skulde synes at bevise, at de övrige ikke vare det.

Om Daarekistelekker havde opfundet en Religion, var förste Grundsætning sandsynligen bleven — at forkaste Fornuften; om Tyve og Skjelmer: — at negte Dydens moralske Værd.

Da er et Folk kommet til den dybeste Fornærdelse i Vid og Sæder, naar blot behöves at have fund Fornuft, for at være et Snille; og ej at

have stjaalet paa Alfarvej, for at hedde en ærlig Mand.

(Afsken af I***)

Som det er unegteligt, at Ildsvaade aldrig er opkommet uden af Ild, ej heller Trætter om man ej havde talet, ej heller Slagsmaal om man ej havde havt fine Hænders frie Brug; saa skulde og følge ligesaa klart for visse dybsindige Hoveder, at Forening og Sikkerhed fikkrest vindes hos et Folk ved følgende trende Midler: Mörke, Taushed og Lanker.

(Regimentsmødet i - - -)

En viis Politik var den af en Regent, som sagde til sig selv: "Imedens mine Naboer indbyrdes nappes om, at oprette Armeer som de ej kunne befolde; vil jeg ved en god Husholdning blot fætte mig i Stand til, at befolde Armeer, som jeg ej behøver at oprette."

(Galgebakken ved - - -)

Den Tid er kommen, da Menneskers Blod har begyndt at tillægges nogen Værd. Dödsstraffe

blive alt mere og mere fjeldne; og nogle Regenter ere gangne saa vidt i Mildhed, at de aldeles have søgt at afskaffe dem. Da de have gyfet ved at spille Misdæderes Blod, have de beviist for Europa, at det ej maae have været uden ömmeste Fölelser af Menneskelighed og Naade, at de bortkastede Millioner Uskyldiges Liv som Stöv paa Valpladserne.

Anden Dagsrejse.

(Taskenspilleren: Bondelioben.)

Til at gjøre Lykke i Verden, fordres alene vel at vide at tage sin Tid. Havde Cagliostro forstaaet at lade sig föle to tusinde Aar för hos en ukyndig Nation; saa havde han nu kunnét være Gud, istedenfor Charlatan.

(Haven.)

Skjønne Videnskaber og Oplysning frembringes af eet Træ; det er Blomsten og Frugten. En systematisk Despot bör forbyde al Snilleövelse; var det endog ej andet end Charader og Anagrammer.

(Herredstinget i ---)

En Enthusiast har altid Stytte af een Part: en uvildig Dommer gjør sig alle til Uvenner. Man holder mere af at lastes i Alt, end at rofes med Indskrænkning. Det første kan udtydes som Følge af Fiendskab: det sidste derimod har alt Udseende af Retfærd. Gjør alle Ret, og Du skal nyde den af Ingen.

(Herren og Tjenerne.)

Det er ligesaa gammel en Brug, at sige om Hofmænd alt det Onde man vil, som at sige om Konger alt det gode man maa. Men tilstaaer man ej almindelig, at Hoffet skabes af Monarken, og Monarken af sit Hof? Eller skulde ene her den gamle Regel have en Undtagelse: Dis moi qui tu hantes, et je dirai qui tu es.

(Den opblæste Kjøbmand.)

Lad os velsigne Naturens velgjørende Haand, som har skjænket Menneskene Hovmod i omvendt Forhold til Forstanden.

(Sommerfuglen — Fölsomhed, Svag-
hed, Snille.)

Föl haftigen, og föl dybt: see der hele Grunden til Skaldens, Oratorens, Artistens Snille. Undres derfor ej, om de lettere faares end sædvanlige Mennesker. Det Knappenaalsfik, som gjennemborer Sommerfuglen, naaer ej frem igjennem Björnens Hud.

(Hefte, Hestmennesker — Ærlighed, Plumphed.)

Ære og Dyd i fordums Dage vare ofte forenede med Grovhed i Omgang: største Artighed og Belevenhed er i vore Tider ligesaa ofte en Maske for den nedrigste Tænkemaade. Deraf kom det, man stundom, ved en sædvanlig falsk Slutning, troede at en beleven Mand nødvendig var et falsk Menneske, men en höjbryftet Stilling, en paasiddende Hat, et Aafyn som til at stanges, en Tale som til at bides, en Gang som til at trampe, vare sikker Beviis paa Ærlighed, Dyd, gammel gothisk Hæder.

(Favorithefte — Nero — Borgemeftere.)

Der er en stor Forskjel imellem Gunstlinge og Venner. Man vil höjtagtes af en Ven: blindt tjenes af en Gunstling. Favoriter vælges da helst iblandt dem man foragter, og i hvis Paafyn man ej behöover at rödme for sine Fejl. Heraf forklares, hvad stundom har hændt sig, at en Konge af meget Snille almindeligviis valgte til Gunstlinge de Dummeste ved sit Hof. Da Nero i Naade befordrede sin Hest til Borgemeister i Rom, var det ikke en Ven men en Favorit han ophöjede.

(Had og Kjærlighed paa Landet.)

Alle naturlige Pasfioner havde i Barbariets Tidsalder en större Energi. De ere i senere Tid deels qvalte ved tusende Baand af Religion, Love, Sæder, Anstændighed; deels svækkede i Henseende til deres Styrke som har deelt sig til flere: (thi det synes som Fölelsen, ej mindre end Snillet, ejede blot en vis given Fond at anvende). I fraliggende Landegne, og iblandt ringere Folk, kan man endnu finde en Ven i Faren, og en Fiende til Döden; men i Hovedstadens yderst

belevne Verden, har man ingen at flaaes for, og ingen at flaaes med. Man tjener der uden Æmhed, og nedtrykker uden Had.

(Execution, Cautionist.)

Største Venskabsbeviis var i gamle Tider, at gaae i Döden . . . nu i Borgen for en Ven.

(Skomageren i Rendeftenen.)

Den liderligste Skomager kaster ej nogen Skygge paa Skomagerprofesjonen: og en Mathematiker paa Stejle forringer ej derved Mathematikens Priis. Hvorfore vil man da regne Digtekunsten til Skam, om nogle dens Dyrkere føle sig i Laster, eller udfæve i Daarligheder? Monne ej, fordi Smagen er i nærmere Slægt med Hjertet end med Hovedet? og at Følelsen af det Skjønne i Moralen og Kunsterne er naturligen en og den samme.

(Tiggeren.)

Dumme Folk rose et godt Hjerte paa samme Grund, som Tiggeren gav mildhed.

(Kirkegaarden.)

Alle döde Forfattere have en stor Fortjeneste fremfor de levende! Hvilken? — De ere döde.

(Sogneftævne, Rigsmöder, Skraal, Uanfændighed.)

Man taler ej højt ved Despoters Hof. Saa-
dant var en Uanfændighed *); det vil sige,
den største af alle Forbrydelser i den store Verden.
Deraf følger, at alt hvad er af stor Vægt, af almeent
Interesse, hvad angaaer Menneskeret, Love, Fri-
hed, Stat; ere Æmner, dem Uanfændigheden for-
byder at røre. Man kan ikke tale i disse Æmner,
uden at føle en vis Varme som højner Lyden. Lög-
nen, Svig og Smiger hvidske; men Sandheden har
stærk Lunge. I frie Stater hvor man handler om
store Æmner, og for store Forsamlinger, og fra
høje Tribuner, er det aldeles nødvendigt at tale
med høj Stemme. Hvilke uanfændige Regjerings-
arter!

*) Eller almindeligere og smukkere: Indecence.

(Skumringen.)

Den Strækning man feer er altid mindre end den man danner sig. Det er blot en ukjendt Grad af Fortjeneste, man giver et uindskrænk- ket Maal af Ærbødighed. Det største Snille og den rigeste Kjøbmand miste Halvdeelen af deres Anseelse fra den Stund man veed at vurdere dem.

(Floden og Bækken.)

Hvorfor gaaer Du saa taus? sagde spodsk til Floden en suirende Bæk, Søn af Gaardagens Regn, og dandsende imellem Stenene. Fordi, svarede Floden, man kjænder min Bolig. De Dyr jeg ernærer, de Kjole jeg bær, disse frugtbare Dale, som omgive min Seng, disse friske Elle som die min Barm . . . Alt forkynder mit Løb; Alt vidner om min Styrke, min Dybhed, mit Gavn. Men du, lille Bæk! opløft din Surren, at Byens Börn end i Dag maae komme og see dit Skum, og høre din Raslen, og blunde derved; og i Morgen, naar Solen har udtørret dit Skjød, kunne sige: Her flød den.

(Iisbjerget og Höjen.)

Hvi stiger Du ej hid op! sagde Bjerget
til Höjen; og löftrade sin isdækte Iste mod
Skyen. — Du gjækker mig, Broder! var Höj-
ens Svar; men jeg leer ad din Foragt. See ned
fra din Höjde og betragt den Nytte jeg gjør Na-
turen: mine blomstrende Enge, mine frugtbare
Haver, de fede Hjorde som æde mit Græs, den
lykkelige Bonde hvis Sved jeg belønner. Men
du, tunge Byrde paa en sukken Moders Bryst!
Hvad Gavn gjør du? Ingen Plante, intet Dyr
kan finde Skygge i dit kolde Skjød. Den velgjö-
rende Sol udgyder forgjeves paa Dig sine nærmes-
te Straaler: Du laaner dens Glands, men ej dens
Varme til at belive Verden. Behold din Höjhed;
vær nöjet med at forbause. Min lykfsaligere Lod
er at gavne, og velsignes.

Följende faa kaldte Rettelse er, til at offentliggjøre, meddeelt i et Brev fra Sverige:

Den Dom, som i Iris og Hebe 1798. 2 B.S. 349. er bleven fældt om Doctor Philipson er aldeles urigtig. Philipson har et faare godt Hoved. Ingen af dem, som med Omdømme og uden Partiskhed læse hans Skrifter, nægter det. De som fortroligen have omgaaets ham forfikkre, at hans Hjerte var ædelt. Thorilds Ven har han været, men aldrig slavisk Beundrer. Langt fra at være besoldet af Adelen, har ingen givet Adelsens Fordomme tungere Slag end han. Den lille men tankerige Pjece: Bevis at det saa kallade Bevis för ärfteligt Adelskap är intet Bevis er af ham.

Til Læfarena af den danske Tilfkuer.

Jag har nyligen sett i No. 36 fjette Aargaangen af den danske Tilfkuer mig nämnd faafom Författare af tvänne Poemer, Ynglingens hopp och den Aaldrigens minne, dem Hr. M. C. Bruun öfverfätt ifraan Svenskan *). Ehuru mycket jag skulle vinna genom detta Rof ifraan Hr. A. G. Silfverftolpe, och ehuru litet denne ypperlige Författare, som befält sin Æra baade som Skald och Talare genom flera og större Mäfterstycken, skulle förlora genom dessa Blad, ryckte ifraan hans Lager: har jag dock för mycken Känsla af rättvisa, för at ej inför den danska Publiqven ange detta Misslag.

Aabo den 6 Novb, 1797.

Frans M. Franzén.

*) Med hvad Held dette er skeet, har Hr. P. A. Heiberg oplyst i Jris og Hebe 1796, 4. B. S. 373-381.

Choral, affjungen wid Hans Excellence
m. m. Friherre Sprengportens be-
grafning i Köpenhamn.

(Af Thaarup.)

Udaf Upsala Tidning 1796, No. 11., d. 18 Martii.

Choral.

I grafwens tyfta, mörka gömma
Nedsjunker alt, som andas lif,
Dö! . . bjöd den Gud, som oss skall dömma,
Paa samma gaang Han sade: Blif!
Den hela Jord, det wida haf,
För allt, hvad lefwer, är en graf.

Duo.

Oftadig, som en Herdes hydda,
Paa Jorden menskans boning är,
Likt wäffpol'n, hastigt äro flydda
De stunder, som hon dröjer där;
Och detta ögonblik af da'r
Till sorg och mödor ämnadt war.

Solo.

Ej mer skall i vaar tanke raada
Förskräckelse wid dödens namn;

Se: hoppet bjuder oss att skåda
En skymt af dag i Nattens famn,
Snart utur dödens slummer wi
Af lifwets morgon wäckte bli.

Chor.

Kring Grafwens toma boning skallar
Odödlighetens fröjde-ljud,
Den Christnes hopp vaar ande kallar
Till Dig, Du lifwets Far och Gud!
Död er Din Allmagts andra Blif,
Till herligt ljus, till ewigt lif.

Udsigt over Literaturens Tilstand i Sverige, under Hertug Karl af Sydermannlands Mellemregjering; eller fra Gustaf IIIs Död, 29 Marts 1792, til Gustaf IV. Adolphs Thronbestigelse, 1 Nov. 1796; af Dr. Chph. Wilh. Lüdeke i Stockholm.

Udaf Allg. litt. Anz, i. A. No. LXXXIX. ff.

Literaturens Tilstand under den forrige Regjering har i det Hele holdt sig og nydt Gunst. Alle Lærere ved Universiteterne, Gymnasierne, og Skolerne vedbleve i deres Virksomhed. Den tilforn mindre betydende Kadetindretning i Karlskrone blev forflyttet til Stockholm, et Sæde paa Lyftsloppet Karlberga *) den anvist, og den med saare udvidede Grændser ophöjet til et kongl. Krigsacademi. Det samme forestaaende eller derved arbejdende talrige Personale er og en særdeles Plads bleven anvist i Stockholms Statskalender. Rigets Gejstlighed arbejdede ikke alene her og der enkelt, men og forenet paa Synoderne til at holde adskilli-

*) See om Karlberga Euphrosyne.

ge Lærdoms-Grene oprette. Dog ophørte stedse mere og mere den Skik, at lade særdeles Synodal-Differtationer trykke, og man lagde hele Artikler eller Theses af Benzeli Repetitio theologica til Grund. De adskillige Videnskabsacademier og Societeter gik mestendels deres Bane frem med de til visse Tider bestemte eller ubestemte Arbejder, f. Ex. Videnskabernes Academi i Stockholm i deres fjerdingaarlige Skrifter, og mangfoldige Taler. Akademiet for skjønne Videnskaber, Historie og Oldkyndighed udgav 1795 det fjerde Bind af sine Skrifter; Selskabet pro Fide et Christianismo samme Aar, det 3de Hæfte af sine Samlinger; det patriotiske Selskab hver anden Maaned et Hæfte. Det saakaldte svenske Academi tildrog sig vel Hertugregentens Uvillie, og blev, som af Tidenderne er bekjendt, med stor Opsigt standset i sin Virkekreds, men ufortøvet ved den følgende Regjerings Tiltrædelse sat igjen i samme. — Ved den i vore Dage epidemiske Syge efter Ordener og Selskaber gik Sverige heller ikke tomhændet derfra, og det er Spørgsmaal: om den nogensteds har udbredt eller i det mindste yttret sig mere end her. Men da Literaturen faare sjelden er Öje-

med derved, faa kunde jeg forbigaae dem, kun tør jeg ikke lade to Selskaber unævnte; navnlig Fri-Byggarne og det För allmänna medborgelige Kunstkaper. Hint begyndte 1796 en Journal för allmänna uplysningen och sederna, dette udgiver siden 1794 hæfteviis Skrifter af Selskabet o. s. v., og befordrer sinae almeennyttige Skrifter, f. Ex. en Lærobok för Allmogen o. s. v. til Trykken. — De offentlige Bibliotekers Forbedring og Förøgelse er allevegne kommen paa Bane. Det offentlige kongl. i Stockholm blev för Tronbestigelsen klassificeret opstillet i den prægtige Sal af et Slottets Sideflöj. Det akademiske Bibliotek i Upsala fik en kongl. Forskrift i Henseende til sin Bestyrelse. Ved den fortræffelige Bibliothekar Prof. Aurivillius's omhyggelige Arbejde trykkes siden 1796 paa Catalogus Bibliothecæ Academicæ Upsalienfis i 4. Verket, som og vil være udenlandske Literatorer nyttigt og behageligt, ja nødvendigt, er forud anslaaet til 7-8 Bind. — G.A. Silfwerstolpe har ved sin Literatur-Tidning för aar 1795 och 1796, ogsaa ved sine Fragmenter af utländsk Literatur o. s.

v. 1796 9. 4 Hæfter, gjort sig fortjent. En Oversætter har med nogle oplysende Anmærkninger udgivet Fichtes Naagra Föreläsningar öfver de Lärda's Bestämmelse. Upp. 1796. 120 S. 8. I nysnævnte Sideflöj af Slottet er under Bibliotheket Mellemetagen tildeels bleven indrömt de kongl. Samlinger af Mynter, Kobberstykker o. d. fl., men underste Etage Museum. Dette indbefatter herlige Billedstötter og andre store Oldsager, hvorum udkom fölgende Værk: Ex Museo Regis Sueciæ antiquarum a Mar-more statuarum Apollinis Musagetæ, post Vaticanam unica cum aliis selectis prisce artis monumentis. Adu-rante C(ar). F(red). F(redenheim). MDCCXCIV. 21 Blade med. 4.

Festligholdelsen af Upsalamöde för 200 Aar siden gav naturlig Anledning til en maadelig Quar-tant: Handlingar vid Jubelfesten i Up-sala 1793, trykte 1795 53 Ark. Til disse Forhandlinger ved Jubelfesten höre de derved holdne Protocoller, Kongens Föredrag, Gejstlighedens Svar og övrige Betænkninger, Pro-grammer, Taler, Prækenar o. s. v.

Saaſom Forfærdiggelsen af en ny Liturgie og en ny Psalmebog blev fastsat, udkom i Upsala efter Erkebiskoppens Foranstaltning: Förslag til en ny Kyrkohandbok 1793 8 Ark. i 8., og Förslag til Kyrkosaanger för svenska Församlingen i samme Format og Aar, 1 Alph. og 8 Ark. Dr. Joh. Ad. Tingstadius leverede i Upsala 1794. en ny Udgave af Psaltaren, dog saaledes, at Besidderne af første Udgave kunne faae særskilt Forandringerne og Tillæggene: ligeledes Samling af de Skaldeestykker hvilka i Gamla Testamentets historiska Böcker finnas strödda, tillika med Propheten Habacucs Uppenbarelse. Den bekjendte S. Ödman har formeeret sine strödde Samlingar utur Naturkunnigheten til den heliga Skrifts Uplysning med det sjette Hæfte 1794. Den nu værende Biskop paa Öen Gothland Dr. Joh. Möller's Comp. Theolog. symbol. Ecclesiæ Lutheranæ Holm. 1793, 8. har fyldt et didtilværende Hul i dette Fag for Sverige. Biskoppen i Wexiö, Dr. Ol. Wallquist, har fortsat sine nyttige Ecclesiæ,

stique Samlinger til 8 Hæfter. Linkö-
pings Stifts Matrikel, aa nyo uprät-
tad vid Slutet af Jubel-Aaret 1793,
1794, meddeler om det der værende Domkapi-
tel, den sædvanlige Geistlighed ved Menigheder-
ne, Gymnasierne og Skolestaten, og endelig om
andre ordentlige Prædikanter ved Regimenterne,
ved Hospitaller o. d. l., saare nyttige, til den-
ne Gjenstand hørende Efterretninger. Ihvorvel
her intet Sted er for Oversættelser, fortjener dog
at anmeldes den af Spalding's Forsøg om
Prediko-Æmbetets Nytt, 1796 8., hvori,
da den er trykt i Kjöbenhavn, mange skæm-
mende Trykfejl findes. Enkelte Prækener og
Præken-Samlinger maae andensteds bekendtgjø-
res, dog tør som en Sjeldenhed ikke glemmes:
*Sermon sur l'unité de la Religion Na-
turelle et de la Religion Révélée, prê-
ché dans l'Eglise Catholique de Stock-
holm, le jour du Vendredi Saint, par
l'Abbé Pesme de Matignicourt etc.*
Stockholm 1796, 80 Pag. 8., hvis Trykning
Forf. vidste at fremsnige, og som var de Evan-
geliske og hans egne Troesforvandte lige anse-

delig. Brödremenigheden lod i Stockholm 1795 en Samling af äldre och nyare andeliga Saanger og Verfer 354 S. 8., trykke. Man vil altfaa ingen Aarsag have, at besvære sig over Bogtrykkerpressernes Tvang i Sverige.

I Lovkyndigheden fremkom saavel theoretiske som praktiske Verker. L. Tengvall Tvistemaals Lagfarenheten utur Sveriges Rikes Lag och Stadgar, Lund 1794 4., og Sammes Anmärkningar til Giftermaals Balken samme Aar. 1796 udkom i Stockholm lignende Anmärkningar vid Svea Rikes Lag Giftermaals och Ærfta-Balken. — Samling af Kongl. Maj. Bref och Förklaringar o. f. v. af Sam. af Uggla, 3 Deel for 1776 - Marts 1792. Ikke mindre vigtige ere: J. A. Flintbergs Anmärkningar til Sveriges Rikes Sjölag; Stockholm 1795, 656 S. i 4. Foruden Söelovens Text og 23 Formularer til Konnossementer, Bodmerie-Forsikkringsbreve o. d. fl., finder man her 1989 gjeldende Anordninger, og deriblandt 206 tilforn aldrig trykte kgl. og Kommercecollegiums Circularer og Instruc-

tioner o. f. v., med et Bilag om de uden for Landet boende, men med Handel og Skibsfart i Forbindelse staaende svenske Agenter, Konfulers og Kommisariers Fordele og Pligter. Til at lette Retskyndighedens Udøvelse tjener M. Sellanders Formulär-Samling til Bref och Skrifter o. f. v. Stockh. 1796. Til dragelserne med den Armfeldske Sammenrøttelse mod Hertugregenten, og Retsagen om Grev Ruths Statshusholdning under Gustaf III's Regjering, ere af Tidenderne bekjendte. Over hine har man i adskillige Alphabeter: Kgl. Hofrättens Protocoller rörande Förraaden och vaadeliga Stämplingar emot Konningen och Riket etc. 1794, 4., og over denne: Kgl. Kammerrevisions Protocoller, angaaende P. E. Herr etc. Grefue Ruths Redogørelse etc. 1794 f. — Th. Thorilds Rätt eller alla Samhällens eviga Lag, Stockh. 1794 og 95 i 8., 4 Hæfter, kan ligeledes her med nævnes, uagtet det ogsaa efter Indhold og Hensigt kunde regnes til Fornuftviisdom eller Statskyndighed.

For Lægekunsten har Fortsettelsen af Skriftet: Läkaren och Naturforskaren B. XI. 1796, været fordeelagtig. Herm. af Schützerkrantz Sundhedsregler udkom i Stockh. 1794 8. — Af Assessor Dr. Sven Hedin har man: Vetenskaps Handlingar för Läkare och Fältskärer, Stockh. Imellem 1793 - 96 fremkom 3 Bind i nogle Hæfter, foran hvert af hvilke et velstukket Billede af nogen berömt Læge findes. Indholdet bestaaer af svenske og udenlandske, men oversatte, Afhandlinger, Recensioner, Levnetsbeskrivelser o. s. v.; — ogsaa er af ham: Handbok för praktiska Läkarevetenskapen. Stoch. 1796, og den tilföjede Pharmacopée, eller: Fortegnelse paa de i Haandbogen nævnte Lægemidler.

Iblandt Philosophiens, Mathematikens, Krigsvidenskabens, Naturlærens, Naturhistoriens og Chemiens Marke, ere nogle blevne mere, andre mindre dyrkede. Ogsaa den kantiske Philosophie har i dette Rige gjort Opseende. Man bör i saa Henseende ikke forbigaae: Dan. Boethius'

Stycken til befrämjande af rätta Begrep om Philosophien, des ändamaal och närvarande Tilstånd, Ups. 1794 8. Derimod satte hans Collega Prof. P. St. Christiernin: Förfök til en alfvarsam och hufvudsakelig Gränfkning af den Kantiska, eller nya saa kallade critica Philosophien och det förmenta rena Förnuftet, i Anledning af Stycken o. f. v. Ups. 1795 8. Dennes Mening tiltraadte Dr. Joh. Gottmark ved den Tractat: Kantiska saa kallade Philosophien oetvecklad etc. Stockh. 96. Den funda Philosophien i 2 Dele Stockh. 1793 röber en i sine Foreställinger vaklende Forfatter. Les maximes de la Sageffe humaine udkom i Stockholm 1795 i 8, og Engels Philosophie för hela Verlden i en af M. Al-tén beförget Översättelse, Stockh. 1796 i 8. — Mathematiken er i adskillige Dele bleven bearbejdet: H. J. Sefeman's Algebra, Stockh. 1794, N. P. Beckmarks Arithmetica saavel som Algebra, ogsaa Stockholm 1795, men især til Brug for Krigsacademiet. Baron von

Wolffs Geometrie til Nytte for den svenske Ungdom blev med 9 Kobb. leveret ved den kongl. Bibliothekar Stridsberg i Udtog, Stockholm 1793 8. Nath. Gerh. Schultén udgav for Krigsacademiet spherisk Trigonometrie i Udtog, Stockh. 1795. 8; Underrättelse uti Läran om Glober etc., med Kobb. 1796, som og: Grunden til Mechaniken. Den berömta Dan. Melanderhjelm's Astronomie, Stockh. i 8., 1 Deel 392 S., og 2 Deel 474 S., med Kobb. fortjener at översättas på andre Sprog; Rektoren ved det tydske Nationallyceum i Stockholm, Plagemann, har og i offentlige Blade anmeldt en tydske Översättelse. Den uträttade Admiral F. H. af Chapman har i sin Afhandling om rätta Sättet at finna SegelAreen til Linieskepp, Karlskr. 1793 4., tillige gjendrevet Clairbois's og Nordbergs Kritik over hans förrige Verk af 1775; og ogsaa til Bedste for Krigsacademiet udgivet: Grunder til Kännedom af Linieskepp, Stockh. 1796. — For Krigsvidenskaberne er meget blevet leveret, Kongl. Maj.

förnyade Krigsartiklar, Stockh. 1795 i 4. og 8.; Reglement för kongl. Maj. tunga och lätta Cavalleri, Stockh. med Kobb. i flere Udgaver 1793, 1796. Förordning och Regl. för Regementerne til fot. Ligeledes for: Lätt Infanteri och Jägare, Stockh. 1794. Kgl. Maj. Fältstats Regl. Regl. för Arméens Flottas Förvaltning och Redogörelse begge St. 96 i 4. Svearikes Krigsmagts Anciennetets och Rangrulla for Aarene 1795 og 1796. Von der Lancken kort Anvisning til en ung Officers Plikter och Kunskaper, 1795 Stockh. 8. Joh. Torngrens Artillerie Theorie. Cours etc. Stockh. 1794-95. 4 Dele i 8. Fab. Caf. Rosswalls Utkast til en practico-theoretisk Kunskap uti Mineuriet, Aabo 1795 i 8., 70 S. med Kobb., er et Udtog af Genfs, Mineurie. Ogsaa udkom Krigsfamlingar i Stockh. 1 D. 1794, 2 D. 1795 med Kobb. F. H. af Chapmans physiske Rön om det Motstaand, Kroppar lida etc., med Tabeller og Kobb. — And. J.

Retzius's Förfök til Mineralrikets
Upställning, Lund 1795 8. C. P. Thun-
bergs Icones plantarum Japonicarum
(Decas 1.), og Prodr. plantarum Capen-
sium (Pars 1.), begge i Upsala 1794; deri-
mod Ol. Swartz Icones plantarum in-
cognitarum, quas in India occiden-
tali detexit atque delineavit, Fascic 1.
Erlangen 1794 fol. Förfök til svensk
Nomenclatur för Chemien, lämpad ef-
ter de sednaste upptäckterne udkom i
Ups. 1795 8. H. F. Scheffers chem. Fö-
reläsningar, dette höjstfordeelagtig bekjendte
Verk, med 3 Kobb. 1796.

Opdragelse, Philosophie, Sprog-
kyndighed, Oldkyndighed, Mynt-
kundskab og Skolevidenskaber have væ-
ret Gjenstande for mange Skribenters Flid. P.
Kölmarks Utkast till allmänna Upfo-
strans Förbättring vid de lägre Un-
dervisningsverken i Sverige, Stockholm
1795 144 S. 8. Fejlene og Manglerne ved de
nuværende offentlige Læreanstalter i Riget afløres;
det viles, at Skolers og Gymnasiers nuværende Til-

stand ikke er nyttig nok for dem, som træde i Lærestanden; Fordelene af en vel indrettet offentlig Opdragelse, ogsaa nye og nødvendige Indretninger angives; herpaa handles om Læremaaden og Lærerne ved Gymnasier og Skoler, saa om Skolerne, og endelig om Hobens Underviisning. Man maa ønske, at denne Stemme lyder hen, hvor den kan vorde virksom. Læse - Öfning för mina Barn, Aabo 1795, 95 S. i 8., svarer ganske godt til sin Titel, og er et Verk af derværende Prof. Tengström. B. Nyströms franfysk och svenskt Handbok för Barn er ikke at foragte. — For Sprogkyndigheden tiene Sproglærer, Ordbøger og klassiske Skribenter. I at udgive alle slige har man ingenlunde været seendragtig. De ousmbärligaste grammaticalska begrep; Afhandling om Accent och Quantité etc.; Förfök til hjelpreda uti svenska Orthographien udkom i Stockh. 1794 og 95. For det franske Sprog har man Stridsbergs franfysk Grammaire Stockh. 1793 240 S. 8., samt en Chrestomathie 76 S.; for det Latinske Chr. Dahl's Latinska Språkläran, Stockh. 1796 8., og G. G.

Barckmans Gram. lat. in usum tironum edita, Strengn. 1794 i 8. Ved B. Nyströms svensk och fransysk Lexicon, Stockh. 1794 50 Ark i 4 blev det tilforn udgivne, men nu i en ny Udgave Stockh. 1795 paa 160 Ark trykte J. Björkegrens fr. och sv. Lexicon fuldstændiggjort. Parallèle des Langues Francoise et Suédoise, ou Dictionnaire François et Svedois, Stockh. 8. 1 Deel 1795, 3 Alph. 3 Ark, 2 D. 1796 2 Alph, 21 Ark, er og at have under den Titel: Fransyskt och svenskt Lexicon. Efter Forsikkring ere de bedste og brugbareste Lexika derved lagte til Grund. Af Haakan Sjögrens Lexicon manuale latino suecanum et sueco-latinum etc. udkom i Wexiö 1795 en ny Udgave. I Westeraas udkom den tredje og, efter Titelen, forbedrede Udgave af Cornelius med svenske Noter 1793; i Upsala T. Livii Patavini Hist. Libri Tom. 1, Lib. I-VII. efter den earnestiske Udgave, 1795, og Pindari Carmina, græce, ex Recensione Beckiana 1796; begge in usum prælect. acad. Ovidii Fabler och Förvandlingar, an-

den Bog, og Roms Annaler af Tacitus første Bog, udkom i Stockholm hiin 1794, den ne 95. — J. Hallenberg Disq. hist. et philol. ex occasione nummi cufici de nominis Dei, Gud, in sviogothica cognatisque Linguis origine, Holm, 1796 79 Pag. 8. med den i Vignetten stukne Mynt, er et godt Bidrag til Philologie. — P. Thams Göthiska Monumenter, I Hæfte, hvilket indbefatter Oldsagerne i Baahuslæn, Stoch- 1794 4., med 19 Kobb., er skrevet i denne Forf's egen Smag. Stridsbergs mythol. Lexicon, Stockh. 1796 i 8., er en af Tydsk forfærdiget og med Anmærkninger forsynet Oversættelse. — Den gamle svenske Myntkundskab er bleven beriget ved to Verker: Indledning til närmare Kunskap om svenska Mynt och Skaadepenningar fraan början etc. Lund 1796; og Sköldebrand Critisk Afhandling om den i Kgl. Mynt-Cabinettet förvarade silfverhaltige Guldpenningen etc. Stockh, 1796 i 8. — Carl Beckman Grunderne til Skrifkonsten Stockh, 1796 indeholde en systematisk Under-

vilsningsmethode med et i Kobber stukket Tittelblad og ti Kobberstykker i Rojalfolio, med Italiensk, Engelsk, Tysk eller Svensk, og Romersk Skrivestil.

For Historien, Geographien, Rejser og Levnetsbeskrivelser ere de fleste, deels mindre, deels mere betydelige Leverantørskætte. Til Historien, skjönt i flere Afdelinger, høre: Er. M. Fant's Föreläsningar i allmänna Historien, Stkk. V. Stockh. 1793, Stk. VI. Ups. 94, Stk. VII. 95. De gaae til Fredsslutningen i Versailles 1783. — Caractère af Sveriges Regenter og svensk Regentelängd, Stockh. 1793 i 8. Deri angives Characteren, Tilnavnet og Dödsmaaden af alle svenske Konger, fra Oden af indtil Gustaf III, og det yder en underholdende Læsning. — Jon. Hallenbergs S. R. Hift. under Kon. Gustaf II. Adolphi's Regjering, Stkoch. IV. B, 1794, V. B. 1796 er fordeelagtig bekjendt, og af samme ogsaa en tysk Oversættelse under Arbejde. Svenska Folkets Historia, Stockh. 2 B. 1793. N. Hallströms Föreläsningar uti svenska Historien ere forfärdigede

for Krigsacademiet. Den ældre Historie er ganske, den nyere til 1648 afhandlet, og udkommen i Stockholm 3 Dele 77 Ark. Fortsættning af framledne C. R. Lagerbrings S. R. H., Upsl. 1794 i 4., om den kun ikke bliver staaende ved dette Hefte paa faa Ark. Historiska Extracterne Stockh. ophørte med det 3 B. (1794) og 4 B. (1795). Af de Historiska Samlingar udkom i Stokch. 1 D. 1793, 2 D. 1795 i 8. Historieskrifvaren 1 B. 1 Afd. Stockh. 1796 leverede Originaler tilligemed Oversættelser. Af Linköpings Bibliotheks Handlingar er anden Deel sammesteds udkommen 1795 i 8. Den von Archenholziske Syvaarskrigens og Storbritanniens Historie; den Schillerfke 30 Aars Krigens Historie; Gustaf Moritz (Bar. von Armfeldt) Fædrelandets Forræder; Piraneis Breve til General Acton om Friherre Armfeldts Flugt fra Neapel; Robertsons Historie af America; den ulykkelige Kong Ludvig XVI. og hans Gemalinde Antoinettes Levnet og Skjæbne, og mange andre ere af Originalsprogene oversatte paa Svensk. — Geographien har fornemme-

lig paa mere end een Maade faaet Tilvæxt i allehaande Skrifter. For den almindelige har D. Djurberg fortsat sine Arbejder i dette Fag, saavel ved sin udförlige Geographie 3 Ds. sidste B., der handler om Danmark, Stockh. 1794 26 Ark i 8., som og ved Beskrifning öfver de fem Verldsdelarne (Asia, Africa, Nord-America, Syd-America og Polynesien) Stockh. 1795, 42½ Ark i 8. Er. Tunelds Geogr. har oplevet den 7 Udgave i 3 Bind, Stockh. 1793 og 94 i 8., og naaet en betydelig Grad af Fuldstændighed. Den er Hovedbogen over Sverige. Af A. A. Hülphers Samlingar til en Beskrifning öfver Norrland, Väst. i 8., er 1 Afd. om Gestrikeland 1793, og derpaa den anden om Vesterbothnien 1796, begge med et lidet Charte, udkommen. — N. H. Sjöborg's Utkast til Bleking's Historia och Beskrifning, Lund 1 Deel 1792, 2 D. 1793. Dr. F. W. Radlof's Beskrifning öfver Aaland er god, og det bedste man har over disse i den bothniske Havgugt liggende Öer, hvoraaf over 80 större og mindre ere beboede, Aabo 1795, 17 Ark i 8.

Björklunds Beskrifning öfver Drottningholm och China, Stockh. 1795 i 8. er især faare brugbar for dem, som vil besøge Drottningholm, det prægtigste blandt alle kongl. Lyftflotte, med det dertil hørende Canton og China. En Vignette paa Titelbladet viser faare godt Udsigten. B. A. Euphrasens Beskrifning öfver Barthelemi, samt St. Eustach och St. Christoph, Stockh. 1795 i 8., vil og iblandt andre ikke lade Naturforskeren utilfredsstillet. Over andre europæiske Lande har man Dan. Djurbergs Beskrifning öfver Frankrike, Stockh. 1796 8. Brev om Portugall i tre Samlinger, Stockholm 1796. 8. Den bekjendte Ödman har i den 1 Saml. leveret Barettis, i den 2 en Anonyms, i den 3 Costignans Breve. Ol. Agrell's Brev om Marokos, Stockh. 1796. 661 S. i 8., ere en svensk Original og faa meget mere anbefalingsværd, som Forf. længe der har opholdt sig, og deri fremstiller de nyeste Begivenheder. Ogsaa gives Oversættelser af Bruns's Beskrivelse over Ægypten i 3 Afd., Stockh. 1795-96 i 8.; ligledes over Nubien og Sennar; af Poirets Breve

over Numidien, og Campes Beskrivelse over Pelen Öerne, St. 93 8. Iblandt Rejserne findes ikkun een Original: Gust. d'Engström's Guide du Voyageur en Svède, Stockholm 1796 8, virkelig saare svarende til sit Öjemed. fornemmelig for rejsende Mineraloger. Det Linnérhjelmske Kort over Sydsværike, forsynet med nogle Forandringer, er tilföjet samne. De övriga Rejsebeskrivelser ere af fremmede Sprog mestendels ved Adjunkten Ödman blevne enten översatte, eller i Udtog leverede, og sædvanlig med Anmärkninger forsynede, som J. Townsends Resa genom Spanien, Stockh. 1794. 8. Bourgoings Rejse igjennem samme Rige. Ferrieres-Sauveboeuf Resa genom Turkiet. Ups. 1794 8. Jac. Bruces Resa genom Abyssinien. Stockh. 1795 8. Paul Erdm. Iserts Bref om Guinea Kusten och Caraibiske Öarne. John Whites Resa til nya Holland, Ups. 1793 8. Hrr. von Lesseps Resa genom Kamtschatka och Siberien, Ups. 1793 8. Fr. Münter's Resa genom Neapel etc. Ups. 1794 Fr. Leop. Gr. af Stolbergs Resa ge-

nom Italien och Neapel etc. Stockh. 1796
8. W. Lemprieres Resa til Marokos
etc. Stockh. 1796 8. Le Vaillants Resa
uti födra Afrika etc. Aabo 1795, 280 S.
8. Bligh's Resa i födra Hafvet, Stockh.
1795. De Surville's Uptäcksresa i Sö-
derhafvet, Stockh. 1795 8. Adamsons
Resa til Senegal, Stockh. 95 8. Mar-
quis de Langle Resa i Spanien. Öd-
man's Berättelse om Engelska Besik-
ningen till China under Lord Macart-
ney af Anderfon, Stockh. 96 8. Klee-
mans Resa fraan Wien til Belgrad,
Stockh. 96. 8. — Af Levnetsbeskriveller stöder
man paa de fleste og ubetydeligste i Mindetaler
over Academiernes afdöde Medlemmer, f. Ex. J.
G. Oxenstjerna over Gustaf III, Stockh. 95.
G. Adlerbeth over E. Schröderheim,
Stockh. 96. 8. Mindetale over Hermansson.
Personalier over Rigsraad A. Fersen. Imidler-
tid fortjene følgende i Særdeleshed at nævnes:
Namnkunnige Statsmäns Lefnadsmärk-
värdigheter. 3 Hæfter. Stockh. og Ups. 1794-
95. C. P. Westrin's Hist. öfver namn-

kunniga, men i Synnerhet lärda fruntimmer, Stckh. 1793, 8. Det lefvande Sverige, i 3 Afd. Stckh. 1796-97 i 4. Lefvernesbeskr. om Kon. Ludwig XVI, Stckh. 1793 8. Benjowsky's Lefverne, Stckh. 93 8. Du Mouriez Lefverne (af de Viette) Stckh. 1796, 99 S. i 8. Jac. Tengströms Minne öfver J. E. Terferus, Aabo 1795. Matth. Norberg Memoria Ol. Celsii, Lond. Goth. 94. N. D. Riegels's Histor. om Christian V. i Sammandrag, Stckh. 95. 146 S. 8.

I dette Tidsrum har det heller ikke fattedes paa Stats-, Husholdnings-, Handels-, Bjergverks- og Kunstskrifter. Den foregivne franske Frihedsaand og den Stilling, hvori Sverige i Henseende til sine Finantser var kommen efter Krigen med Rusland, sysselsatte for Stats- og Husholdningen mangen Pen. Nils Rosenstein's Förfök til en Afhandling om Uplysning, Stckh. 93, gjorde fortjent Opsigt, og haves og paa Tysk. Tankar om borge-liga Friheten, Stckh. 1793 8. Konungaväldets nu varande läge och uprätthåll-

lande, Stckh. 14 Ark i 8., og Tankar om Tryckfriheten och des gränfor, Stckh. 96 i 8., vare efter Foregivende dels i bedste Hensigt, dels alle redelige og tænkende Medborgere til Prövelse meddeelte. Den af Engelsk oversatte Afhandling om Slafhandeln i Afrika, Stckh. 96 8., giver og naturlig Anledning til at tale om Menneskerettigheder. Af Friherre Joh. Ad. Rehbinders Matrikel öfver Sveriges Ridderskap och Adel er den 3 Deel udkommen i Stckh. 1794 33 Ark, 4. Lüder's Statskännedom er en Oversættelse af Tysk, Stckh. 94 18. Om det svenske Finantsvæsen bleve mange Skrifter vexlede. Widens Reflexioner öfver Sveriges allmänna Husholdningen, Stckh. 93 8. M. Blix Sveriges Statshvålfningar och Husholdsanstalter, 1720-1792. 1 D. Upf. 1793, 2 D. Stckh 94, 3 D. 95, 8. Han anförer tillige Aarsagerne og Anledningerne. C. L. Jöranssons Förfök till et System i Sveriges allmänna Hushållning och Penningevæsende, 5 Hæfter, Stckh. 1793-96, blev vel trykt i Stockholm 1793, men ikke udgivet før i October 94,

og viiste Virkningen af en i Sverige til 60 Millio-
ner Rigsdaler formeret Bancoseddels Myntstok.
Den i dette Fag faare övede Dr. von Schul-
zenheim skrev derpaa Bref om Rikets
Penningeværk och allmänna Hushaall-
ningen, 1 Hæfte Stekh. 1794, 2H. 96 8. M.
Blix's Underfökning om Sverige nu för
tiden äger et verkeligt Rörelsecapi-
tal etc. Stekh. 95 8. Samme udgav ogsaa i
Stockholm 1796 i 8. Underfökning om de
förflutna Tidens Förvaltning af R.
St. Bank etc. Han har affattet den af Jörans-
sons og von Schultzenheims Skriftvex-
ling. Her er og rette sted for C. E. Planks
Samling af kgl. Bref uti Bevillnings-
maal, Stekh. 95 4. — For den egentlige Hushold-
ning ere adskillige Samlingar af rön och
förfök uti Hushaallningen blevne foran-
stälte; ogsaa er endnu udkommen: C. B. L.
Handbok för unga hushaallare, 1795 i
8 med Kobb., og A. H. Flormans Inled-
ning til häftars Kännedom, Stekh. 94 8.
— Om Handelen har man: M. Sellanders An-
visning til räkenskapen, Stekh. 94 8.

Den er indrettet til almindelig Brug, især for Begyndere, i Handel og Husholdning, tilligemed en Underretning om Maal, Vægt og Mynt. Orrelius's Köpmans Lexicon, Stekh. 1797 8. (!!)— J. A. Flintberg har i sit Værk: Städernes med Handel, Sjöfart och Bruksrörelse gemenfkap ägande inkomster af Tolag, Waagpenningar etc. leveret den förste i sit Slags paa Svensk forfattede Handels- og Contor-Bog, Stekh. 1795 68 Ark i 4.; P. A. Gadd's Afh. om SaltpetterSjuder i Inrättningar i Sverige er bleven trykt i Stockholm 1795 i 8. Musik Elskere vil Abbed Vogler i sin Inledning til Harmoniens Kännedom, Stekh. 1795 med 8 Tabeller have viist en behagelig Tjeneste; og da nu den saakaldte Telegraphie er Tidens Tale, har og A. N. Edelcrantz været velkommen med sin Afh. om Telegrapher och försök til en ny Inrättning däraf, Stekh. 1796. 94 S. i 8., med 1 Tab. og 5 Kobb., hvoraf Plagemann har anmeldt en tysk Oversættelse.

Ikke færre Frugter har Poesiens, Talerne, Skuespillenes og Romanernes

baaret, ihvorvel kun de færreste, skjönt betydeligste, kunne anføres. Lidners nyare Arbeten Stckh. 1793 8 vil og efter Forfs Död beholde deres Værd. P. Enboms Kärleks och Religions Saanger, Stckh. 1794 8., ere ingen Choraler, men profaiske, som dog opfvinge sig til metrisk Poesie. Af ham have vi og: Skaldestycken i strödda ämnen, Stckh. 96 8. i adskillige Hæfter. Friherre Chr. Manderströms poetiska arbeten udkom i Stckh. 1794. Af Skaldestycken af Osfian have i Stckh. til 1795 2 Hæfter i 8 fest Lyfset. Bellman vil og efter sin Död længe leve under det antagne Navn Fredman i sine Anakreons Saanger Stckh. 95. Journalisten, en saare yndet Samling for Produkter i det Skjønne, fortattes med det 3 og 4 B., Stckh. 95. i 8. Vitterhets Arbeten af Creutz og Gyllenborg, og Sednare Vitterhets Arbeten af Gyllenborg, hvilke sidste fornemmelig indeholde hans Fabler; J. H. Kellgrens samlade Skrifter, 3 B., Stckh. 96; Skördarne, Poeme i nio Saanger, Stckh. 96. 8, af Grev J. Gr. Oxenstjerna, og

N. L. Sjöbergs Skaldestrycken, Stockh. 96 8., nyde udmærket Agtelse og betragtes som Mynstere. — Af Theaterstykker er en stor Mængde Originaler og Oversættelser bleven trykt, f. Ex. Cora, Drama i 5 Akter, Stockh. 95. Samlingen af flige Stykker under Navn: kongl. Ivenska Theatern er bleven formeret med 7 B. Stockh. 96 i 8. Hertil kan man og regne: *Intermèdes pour Amphitrion; composés par Mr. Kraus, arrangés pour le Fortepiano par Mr. Ahlström*, Stockh. — Afh. om det saa kallade Sublime i Literaturen udkom i Stockh. 1795 i 8.; saavelsom Sal. Gesners Idyller, oversatte af P. Enbom i Upsl. 1794, og hans samtlige Skrifter sammeffeds i 3 B. 1795; men Gellerts Fabler oversatte af Bellman, Stockh. 94, og Kants Anmärkningar om känslan af det höga och sköna, Stockh. 1796 101 S. i 8. Dog er Oversætteren her gaaen temmelig frittilverks. Anmärkningerne har han ofte bragt i Texten, og denne ofte i Anmärkningerne. — For Aar 1795 udkom to hidtil endnu ikke sædvanlige Kalendere, nemlig: *Drottningens Almanach* etc, med

et Anhang af Efterretninger om beröimte Fruentimmer, med 8 Kobb.; og Fransysk Kalender med svensk Översättelse af de nye Navne paa alle Aarets Dage; for Aar 1796 blev og en Kalender trykt paa Laplandsk.

Til Slutning tör ikke lades uanmärket, at, om det skulde synes, som om i mange Grene af Literaturen, isär den höjere Lärdom, mere havde kunnet være gjort, end der er gjort, sådant virkelig för en stor Deel plejer at skee, i de, för det meste latinske, Dissertationer ved de tre Universtiteter, og i de mange Academiernes og Societeternes Förhandlingar. I Mindetalerne över afdöde Medlemmer findes f. Ex. tilförädelige og skönnar Biographier.

End tilföjes här det vigtigste om Charterne, Kobberstykkerne og Skuemynterne. Charta öfver Heinola Höfdingedöme uti Storfurstendömet Finland 1793 i Samsonsk Format; tegnet af Beckman, stukken af Akrel, ved Landmaalerkontorets Förörg, 32 s. Fransöernes Krigstheater, st. 4. 12 s. Ch. öfver Polynefien, ny Udg. ved Djarberg; bredare end

fædvanlige Landcharter, Fol. 16 §. Planritning af Stockholm, ft. 4, rigtig og net
 stukken af Akrel, beqvem for Rejsfende, 12 §.
 Charta öfver Strömsholms Slufswärks-
 canal, Stekh. 96, ved Friherre Ugglas For-
 forg, stukken af Akrel i famsonsk Format,
 36 §. Utsigten af Haga - Luftflottet
 4. 4 §.

Kobberstykker og Billeder: Mar-
 tin's Schola, 1793. Den beröimte Kobber-
 stikker M. udgav aarlig et Hæfte af 3 Kobber-
 stykker, som kunde tjene ikke alene til Kabinet-
 ters Siir, men og til Ungdommens Underviis-
 ning. — Billedet af: Ludvig XVI. 94. 6 §.
 Gustaf III i modnere Alder, ved P. Esten-
 berg, 24 §. Sten Sture, den yngre, og
 Christina Gyllenstjerne, ved Martin;
 hver 16 §. Direktor Frietzky ved Samme
 (24 §.), ligesom og Gustaf Bauer og Hu-
 strue, tilfammen 24 §. J. J. von Bi-
 lang's Minne af Segern vid Hogland,
 stukket af Akrel 1794, 16 §.

Iblandt de af Dr. Lüdeke anførte Skue-
 mynter nævnes her: En Skuepenge af 7 Stör-

relse. Bryftbilledet. Haq. Spegel Archiepisc. Upsal. Under: C. G. Fehrman. Bagfiden: en Davids Harpe. Over: Nec cessat sacra sonare. Under: Nat. MDCXLV ob. MDCCXIV. — Skuemynter af 19 og 15 Störrelse. (De ere forfærdigede, men endnu ikke udprægede og satte i Omløb). Den nuværende Konges Bryftbillede. Bagfiden: Religionen, som et Fruentimmer, der i den højre Haand holder et Kors, men i den venstre det svenske Skjold, lænende sig til et med en Slange, Udödeligheds Tegn, betegnet Alter. Neden under: *Secula vincit iteratum Jubilaum in mem. conc. Ups. MDCCXCIII.* — En Skuepenge af 7 Störrelse. Bryftbillede med Overskrift: *Sam. Klingenstjerna Secret. Status Eq. aur.* Neden under: C. G. Fehrman. Bagfiden: Ethöjvoxent frugtbærende Træ med Stjerner over, og den Omskrift: *Sublimis et Felix. I Exerguen: Gustavo Pr. H. a Studiis ing. sap. præcell. ob. 1795.* — Skuepenge af 3 Störrelse. Hovedside: En Figur med Hjelm paa Hovedet og en Sol paa Bryftet holder i den højre Haand en Pike, og i

den venstre en Fakkell, hvormed den antænder en Mængde Masker (Falskhedens Sindbillede). Ved højre Side er et Bjerg med en bagved opgaaende Sol. Overskrift: *Disce verumque laborem.* Bagsiden: inde i en med 3 Kroner firet Egekrands staaer: *Tu Patria nobis.* Ovenover: *Societas pro civi sciendis.* Nedenunder: *MDCCXCIV.* Blev vel præget af Fehrman, men udmyntet i Kjöbenhavn, saasom man hist ej vilde tilstede det, da Selskabet for medborgerlige Kundskaber vagerede sig at give den fordrede Oplysning af adskillige blant disse Sindbilleders Betydning. — Det musikalske Academies Skuepenge til Belønninger, af 9 Størrelse. Hovedsiden er dobbel efter Forskjelligheden af 2 antike Lirer. Foroven: Til upmunttran. Bagsiden: *För kgl. svenska musikalska Academiens Eleve.* Paa den tomme Plads neden under indgravet Et. Navn. — Skuepenge af 10 Størrelse. Hovedside: Den nu værende Konges Brystbillede med Omskrift: *Gustavus IV. Adolphus D. G. Svec. Goth. Vand. que Rex.* Nedenunder: *J. C. Wickman.* Bagsiden: *Minerva* siddende og med Vi-

denſkabernes Sindbilleder omgiven rækker den unge Konge Haanden, Ovenover ſtaaer: *Patrio ut tuearis amore*. Nedenunder: *Protectori ſuo reg. acad. ſcient. MDCCXCII*, men blev förſt 1796 udgiven. — En Skuepenge af ſædvanlig Störrelſe. Hovedſide: Bryſtbillede med Omſkrift: *Zach. Strandberg M. D. Affeffor Coll. Medici*. Nedenunder: *J. C. Wickman*. Bagside: *Socio optime merito in literas munifico lugens Ac. R. Sc. St. 1794.*

Eglés bortresa.

Idylle af M. C. Bruun.

(Ideen laant af Kleists Amyntas.)

Hon flyr! Hon flyr! — Och ljus och lif för-
svinna.

Jag ensam i en verld af öknar staar.
Ej qvittrar foglen mer. Ej bäckens pärlor rinna.
Kring rymden fasa raar.

Kom, yra flägt, kom, gif mig dina vingar,
Til Jordens gräns jag följer hennes fjät. —
Hvem vet! du kanske mig en kärlig hälsning
bringar.

Ack, har du henne sett?

Säg, hvilken lund, säg hvilken grotta kjuses
Af hennes saang, af hennes blickars dag?
Säg, hvilken källas Nymph afvundas och för-
fluses.

Vid min Eglés behag?

Nej! hafta häldre, hafta efter henne!

Min öma suck til hennes öra för!

Säg, dal og fjäl och skog försmägta efter
 henne.

Säg, hennes herde dör.

En ömhetsblick! Blott hennes hand at trycka!

En enda kyfs, lik dem, hon för mig gaf!

O daa, daa har jag känt mer än en dödligs
 lycka.

Daa ler jag mot min graf.

Saa qväd Amynt, Hans klagosaang sig höjde

Förr'n Dagens straalar verden lifvade.

Bland midnatts-skuggorna han ofta fömnlös
 dröjde,

Och ropade Eglé.

Med honom tycktes dystra lunden klaga,

Med honom källan susade Eglé.

Ja, klippan hördes ömt i herdens qual deltaga,

Och suckade Eglé.

Dette Stykke — anmærker Hr. A. Lidbeck
 Redaktör af Nytt och Gammalt, i hvis fem-

tonde Flock No. 18 S. 140 f., det indførtes *)
 — har saa megen indvortes Værd, at det ikke behö-
 ver nogen Forögelse dertil ved udvortes Omstæn-
 digheder. Men denne Forögelse har det dog den
 overflödige Lykke at eje. — Forfatteren er dansk,
 har ikke opholdt sig halvandet Aar i Sverige, og
 i denne Tid oftere sysselsat sig med dansk end
 svensk Læsning. At skrive gode Vers paa sit Mo-
 dersmaal er et sjeldent Talent, men at skrive dem
 paa et fremmed Sprog, man blot nogle Maaneder
 har studeret, er et Talent, som man gjorde Uret
 om man lod det være nok med at kalde det sjel-
 dent. — Saavidt Hr. L. Om den Opmærksomhed
 Stykket tildrog sig i svenska Akademien er
 maaldt i de lærde Efterretninger i. A.

Fra samme Haand findes i samme Hæfte S.
 233 - 36 Kärlek och Ädelmod, en hän-
 delse ifraan 15 Aarhundradet, og i Carolina
 No. 1, S. 68 - 76 dagligt Allahanda, S.
 94 f. Horatii 2 B. 10 O., i No. 2. S. 15 - 17.
 den öfvergifna Älskarinnan.

Sverige ejede imidlertid selv en Skald, der
 hældigen digtede i flere fremmede Tungemaal, i

*) Ogfaa i Sommer Prom. 98, 74 ff.

tyfk, fransk, engelsk: — Franzén. Til en
Prøve meddeles hans, i Stockholm hos Nordström
i 4. trykte

An die Königin
Friederike Dorothee Wilhelmine
bey Ihrer Ankunft in Schweden
im Ocotber 1797.

Die Stürme fliehn, die Wellen sinken:
der Herbst entfernt sich auf das Winken,
der fröhlich feyernden Natur.
Bekränzt und flammend wie Altäre,
der Felsen Trümmer stehn am Meere;
und festlich harrt die Heidesflur.

Wen seh ich dort, mit Rosenketten
von Grazien und Amoretten
umschlungen, auf den Fluthen ziehn:
und, schon dem König' und dem Volke
erscheinend in der fernen Wolke,
schön wie die Morgenröthe glühn?

Du bist es: die, dem rauhen Lande
des Heldenvolks, vom Blumenrande

des Rheins, den goldnen Segen bringt:
und, Gustafs Tugenden zum Lohne,
um seine kummervolle Krone
den holden Zweig der Liebe schwingt.

Du bist es. Schon erhebt die Flügel
vom ewig grünen Tannenhügel
der Schutzgeist, der um Schweden wacht;
und, dich umschattend auf dem Strande,
knüpft an dem neuen Vaterlande
dein Hertz mit ew'ger Liebe Macht.

Du bist es. Schon in deinen Spuren
blühn wieder die verwelkten Fluren,
belebt wie von des Frühlings Hauch.
Des Dorfes Kinder mit Entzücken
die königliche Braut erblicken:
schön wallt um's Land der Opfer Rauch!

Zwar zeigt der Wald nur kleine Hütten:
doch siehst du da mit frohen Tritten
die Ruh' in eignem Schatten gehn.
O! lächte dieser Schaar entgegen,

und fühl' aus ihrer Brust den Segen
auf deinem Lebenspfade wehn.

Schon harren deiner die Palläste
des Hofes, dessen stolze Gäste
die schönverhüllten Sorgen sind.
Dir aber folgt die offne Freude,
im Purpur wie im Hirtenkleide,
unschuldig lächelnd wie ein Kind.

Arkadisch schöne Blüthen weben
in deinem goldnen Fürstenleben
die Musen und die Grazien.
Die Dichter schon, in sel'gen Nächten,
um deinen holden Nahmen flechten
den Lichtkrantz der Unsterblichen.

Der Himmel traut' es deiner Jugend,
ein edles Vorbild hoher Tugend
den Töchtern dieses Lands zu seyn.
Drum träufte Dir nur sanft die Thräne
der Sehnsucht nach der Kindheit Scene
am schönen, weinbelaubten Rhein!

„Hier ist dein Vaterland: hier freue
dich, Vafas Sprößling; hier gedeihe,
hier blüh', in dieser reinen Luft!
Es frage hoch von diesen Hügeln
der Ruhm auf seinen goldnen Flügeln
zum Himmel deiner Tugend Duft!“

So jauchzet dir das Volk entgegen,
gedrängt auf den bekränzten Wegen,
mit der Entzückung lautem Ton,
Es wollte deine Sprache lernen:
doch spricht aus deinen Augensternen
mit ihm ja deine Seele schon.

Wie Mondesglanz durch Rosenblüthe,
strahlt deines Geistes holde Güte
durch deiner Schönheit zarten Flor:
und, sichtbar in der Stummen Mitte,
wenn du dich regst, bey jedem Tritte,
hüpft eine Grazie hervor.

Biographisk Efterretning,

udaf lefvande Sverige i B. S. 94.

M. Franz Mich. Franzén, Eloqu. Docens i Aabo, udnævntes den 20 Aug. 1795 til Bibliothekar ved Universitetet der. Han er fød i Uleåborg 1772, har udgivet i Aabo Disp. de Birkarlis i tvende Dele, blev der Magister 1789, og Docens 1792. Har videre udgivet *Historiola Orationis humanæ quatuor ætatibus descriptæ Sect. I. et Sect. II. Part. I.* Aabo 1791, 94. 4. I Maj 1795 tiltraadte han en udenlandsk Rejse, besøgte Danmark, Tyskland, Holland, Nederland, Frankrige og England, samt kom tilbage i Sept. 1796. (Som Bibliothekar har han Tour med Professorerne, men er fritagen for Forelæsninger. — Mere af og om denne Sjældne herefter.)

Svenske Blade.

Andet Hefte.

Kyrkogaarden i Sobradise *).

Efter Baggesen.

Uti ett land, som kallæ Sobradise,
och hvilket hela verden kænner,
var ock en hufvudstad paa vanligt vis,
och uti denna stad, för Helgedomens vänner,
en Kyrka æfven var, där mellanaat man bad,
och sof, och snufade, och qvad.

Och

*) Aftrykt i Sommarprom. 1798. S. 62 — 6.

Och vid den Kyrka fans ockfåa, som vid de andra,
 en Kyrkogaard, uti hvars sköt
 man sänkte alla Stadens nöt,
 såa snart det föll dem ind, at utur lifvet vandra.

Och öfver hvarje graf man saag
 en sten til storleken, alt efter staand och värde:
 en stor för en Magnat, som dragit sina färde,
 en liten för en laag,
 och uppåa hvarje sten, til trots för glömskans
 funder,
 man hugget ut dens namn, som hvilade derunder.

Jag engaang gick, som jag ær van att gaa,
 försänkt i djupa tankar,
 utöfver denna Kyrkogaard, och daa
 bäst jag bland grafvar vankar,
 i hast en sten jag stötte paa,
 och stupade omkull, och krossade min näsa,
 och höll det för en vink, at icke längre gaa.
 Jag sladnade — — och gaf mig til at läsa.

Här hvilar KammarHerrn — — Min
 fann!

Jag vet en smula mer om denna man.
 Han

Han skref en bok — men jag maafritt
bekænna,
man ænnu mindre vet om denna.

At i en grafskrift se
et fannt Original och dock ej rasande
mig drog til næsta sten, nygierig efter mera.
och læste följande, som jag vill copiera.
Vaar Stads förnämsta Skald, Herr Kil-
levalle,
som gjorde Epopëer,
Tragedier och mer,
Paa fransk och tyfkt manér
här blifvit myllad ner.
Blir han odödelig, saa blifve vi det
alle.

Jag tænkte vid mig fjelf, det mödan löna lår,
at gaa fraan sten til sten, och se hvad finnas här.
Paa næsta stod:

Stat stilla Vandringsman!
Och om du ær til Hæft, saa haall den,
om du kan.

Borgmästaren i Sta'n ær hær begraf-
ven vorden,
mot Söder mågen vänd, Peruquen emot
Norden.

Jag slutade af denne sten,
at en Borgmästare kan finnas
ej utan hufvud blott, men ocksa utan ben.
Och skyndade til Væstra sidan sen,
och læste följande, som ej ær værdt at minnas:
Förvandlad ligger hær Magister
Krok
en Bokmal förr, men nu för malarna
en Bok.

Jag ordlek icke taal, och derföre mig vände
till naagon annan sten, och saag:

Hær hvilar sig den man,
som alla fyslör fick, en först och sen
en ann.
Men honom dock det haarda ödet
hænde

att han förvaltat alla flått,
ty fraan att som Laquej en plats paa
vagnen fylla,
til den hvori han lät sin egen vagn
förgylla,
fåns icke en, som passat honom rätt.
Här är han då, som staten önskar
det,
omfider paa sin rätta hylla.

Väl långt! Men vidare:

Staa stilla! läs och skälf!

Den hjälte hvilar här, som genom
krigets ära
odödlig blef; och stor i fridens yrken
var.

En ära för vaar jord och Fosterlandets

Far —

kort sagt; man aldrig än hans like
funnit har.

Hvarom Gazetterna och detta vittne

bära —

ty han har dem och detta skrifvit
sjelf.

Jag

Jag studfar, hæpnande, hvad vill väl detta blifva?

Af Furstar känner jag blot en,
som för sin æras skull försiktigt vet at skrifa
Avisor sjelf — men Han har ingen sten —
Hvem er det daa? — En Gifsning gagnar fö-
ga —

Hvem helst det vara kan, saa skall nödvändigt
ske,

at denna grasskrift bör en sann förtrytelse

aat hvarje redlig ge,
som känner i sin själ den förödmjukelse,
man skyldig ar aat Furstarne.

Saa tænkte jag — och vände bort mit öga
(med en förtrytsamhet, som obegriplig ar
för den som ej en lika vördnad bär,
som jag, för alt hvad heligt ar.)

Fraan denna pasquinaden,
som aldrig skulle smittat dessa bladen,
om den ej gifvit mig en öppen læglighet,
att ifra mot des skamlöshed —

I det jag skulle gaa, det just sig hände,
att ögat, i det samma jag det vände,

föll paa en sten in folio, min fann,
som kunde tæcka tjo man;
Jag fann den tæckte fler, og knapt mit öga trodde,
daa jag fick se hvad folck derunder bodde.
Jag læste:

Här ligga tre och tjugu kære
Prinftar här.

Man maaste vænta æn den tjugufjer-
de,
För att tilfammen faa en hel af saadant
værd,
att han det fjette rim till graffkrift
værdig ær.

Nej, ropte jag, det lönar paa min æra
bæfværet ej, at læsa flera
af dessa stenars inscriptioner.

Man skonar ju ej här Cathedrar eller Throner,
och skamlösheten ingen spar.

Istället för af detta krams mera
at copiera,
et stycke krita jag utur min ficka tar
och att med Eftertryk mig paa Författarn hænna,

faa

faa skref jag paa en sten, som var oristad än,
hans grafskrift, den jag vill aat efterverlden
lämna.

Vandringsman! är du min vän,
faa läs daa detta straxt, förr'n regnet
det bortsköljer:
trots allt sit öfvermod, och trots för-
smädelsen
til sina synders lön, en grafsten ock-
faa höljer

Författaren.

Maattlig-

Maattlighetens Visa.

Efter Baggesen.

(Ud af Stockholms - Posten 1793, No. 165.)

En Daare för sin framtid graater,
Den Vise njuter glad sin dag,
Och lugn och trygg sig öfverlaater
Til Himlens milda välbehag.

At, under knot paa ödets Lagar,
Man lifvet ej maa önska kort,
I vin och kärlek vaara dagar
Maa sjungas, drickas, skalkas bort.

Flyn vänner alt hvad känslan saarar,
Lät forg ej göra tiden laang,
Han skaadar nödigt vaara taarar,
Som gaf oss flickor, vin och saang.

Med rasgadt glas och eldadt hjerta,
I flickans sköt, i vanners lag,
Han bød oss glömma lifvets smarta,
Han bød oss njuta defs behag.

Men

Men maa dock alt med maatta njutas,
Blygd öfver den som det ej ver!
Maa han för evigt uteslutas
Fraan vaara nöjens ljuslighet!

Ja, maa vi älska, dricka, sjunga,
Blott glädjen, glädjen är vaart maal:
Och medan ljufv den styr vaar tunga,
Dess moders Maattlighetens skaal!

Forfädrene, eller personlig Fortjeneste.

En persisk Fortælling.

(Udaf Extraposten. 1795. No. 88.)

Ved det persiske Hof iagttoges fordum en synder-
lig Skik, i Henseende til Maaden at begjere og
faae de betydeligere Embeder, som bleve ledige.
Alle sögende maatte paa eengang vise sig for Mo-
narken, som havde en Talisman, hvorpaa Enhver
af dem antegnede de Grunde, der gave ham Ad-
komst til Embedet. Talismanen havde i Regen-

tens

tens Haand den Egenskab, at skifte Farverne af de skrevne Ord, om nogen tilegnede sig saadanne Fortjenester, som ej vare overensstemmende med Sandheden; denne Monark kunde saaledes være sikker paa ej at bedrages i Valget af Embedsmænd, hvilket saa ofte har været Aarsagen til Staters Ulykke og Undergang. — Statholderskabet i den store Provinds Korasan blev ledigt. Til at vedligeholde denne Værdighed, fordredes store Rigdomme: derfor mældte sig dertil ej flere end tvende søgende. Den ene var Kosroun, som stammede fra Giamiternes ældgamle og navnkundige Slægt. Denne Fordel havde, som sædvanligen, skaffet ham Adgang hos og Bekjendskab med Monarken. Hovmod ene styrede alle hans Skridt, naagt det syntes ej at være Andet end ædel Stolthed. Og saa havde Kosroun et vakkert Udvortes, samt temmelig Aandsnærværelse, saa at en mindre opmærksom let kunde bedrages til at tillægge ham god Forstand og Snildhed. Men Karakteren var haard, usleben og tyrannisk; hans paatagne Alvorlighed blottede snart for Alles Öjne et foragteligt Hovmod, hvortil og et altid ironisk Smil bidrog.

Aldrig

Aldrig aflod han at tale om sine Forfædre, og til-
egne sig deres ærefulde Gjerninger, som en med
deres Rigdomme arvet Skat. Hans Medbejler
Tharsis var vel af lavere Byrd og yngre Fami-
lie, men havde ved egne Fortjeneste faaledes ud-
mærket sig, at utallige Aner ej i mindste Maade
skulde have forøget Glandsen af hans Ære. Med
Egenskaber og Dyder, som gjorde ham de højeste
Ærespoffer værdig, forenede han saadan Human-
itet og Selvbeherkelse, at han var istand til at mis-
troe sig selv i det Öjeblik, da han af Alle beun-
dredes; og hans Medborgere længtes efter at see
ham i Besiddelse af en Post, som endnu mere skul-
de sætte ham i Stand til at gjøre dem lykkelige.
Kosroun nærmede sig Thronen med et Ansigt
som udtrykte den Vished han havde om at Ingen
kunde foretrækkes ham, tog Talismannen, og over-
tydet om at Anerne og hans egen Fortjeneste skul-
de til hans Fordel afgjøre Sagen, skrev blot de
Ord:

Mine Forfædre og Jeg.

Thersis

Tharfis der anfaae Fortjenesten fom en Pligt, og Belønningen fom en Gunst, ridsede paa Talismanen:

Din Godhed og min Nidkjærhed.

Monarken tog Talismanen, betragtede den nøje, og vendte faa fine Öjne ad en Dör af Salen, der ledede til et lønligt Værelse, hvor Hoffolkene aldrig havde tordet gaae ind. Strax aabnedes Døren, man hørte Krigsmusik, og faadanne Raab fom følge en Sejers Höjtid; nogle hæderværde Oldinge kom ind, hilfede Monarken med Ærbödighed, og satte sig ved hans Side paa de Trofær fom havde fulgt dem udaf det lønlige Værelse. Forbauset spørger Kotroun med spodsk Nysgjerrighed, hvilke disse fynderlige Mænd vare, fom vovede at træde faa nær til Fyrsten. Endelig vendte Kongen sig til begge de Medfögende, og sagde: her see I de Vise fom omgive mig; de ere mere oplyste end jeg, og skulle afgjøre Valget. Denne Befaling förögede Kosrouns Forbauselse. Han forestillede det fom Fornedring for sig, om han skulde erkjænde noget andet end sin Konges eget Omdöme, og langt fra at skaane disse hæderværde Graahaarede,

fom

som hans Skjæbne beroede af, vægrede han sig med Hovmod for at underkaste sig deres Dom; paasköd derfor at Aarene havde svækket deres Evner, at visse Fordomme, visse Vaner som for- dum havde været i Gang, men aldeles strede mod nuværende Tiders Brug, kunde endog imod deres Villie forlede dem til en uretfærdig Kjændelse. Med eet Ord, hans Egenkjærlighed, Forfængelighed, og Foragt for alle andre Mennesker viste sig i fuldt Lys. Nogle af Oldingerne vilde føre ham paa andre Tanker; han syntes neppe at høre dem, og hans opirrede Hovmod bebrejdede dem, at de glemte den Ærbødighed de vare den eneste Levning af Giamiternes Slægt skyldige. Ved disse Ord saae man de Gamle gjennemtrængte af Harm. Veed Du, sagde den Fornemste blandt dem til ham, veed Du hvem Du gjør denne Bebrejdelse. Det er Giamiterne selv. — Kongen havde virkelig, for at straffe Kosrouns daarlige Overmod, ved Hjælp af sin Talisman fremkaldt disse berømte Skygger. Denne fandt sig da røvet Alt det som ej tilhørte ham; man saae ej meer end Mennesket selv med dets Fejl: i Alles Öjne laste han Foragt, eller

eller en endnu mere ydmygende Medynk. — Lær, ulykkelige Koroun, vedblev Oldingen, at den som Forfædres Fortjeneste ej indgiver andet end et foragteligt Hovmod, ej erkjændes af dem; lær, at han ej har mindste Deel i den Ære som foreviger deres Minde, og at han er dømt til Glemfel og Skam iblandt Medborgere, hvis Agtelse og Kjærlighed han ej har bekymret sig om at forhverve sig.

Tharsis udnævntes til Statholder i Korasan. Skyggerne svandt. Man indseer let hvad Virkning denne Tildragelse havde hos dem som stammede fra store Forfædre. Frygt for at faae dem at see frembragte den Bestræbelse at vorde dem værdige. Men ulykkeligviis er Talismanen borte; imidlertid er dog ikke al Virkningen af denne tryllende Kraft forsvunden. Naar man ærer de Store som ere blottede for al anden Fortjeneste end Aner og Titler, hører man en Røst som siger: hvorfore skal Forfædres vundne Ære og det Gavn de have gjort Fædrelandet, berettigede daarlige og vanflægtede Efterkommere til de Fortrin de nyde? Er det at gjøre store Mænds Minde Ret? Lykkeligt

ligt det Land, hvor uden noget Hensyn paa Menneskers digtede og falske Egenskaber, Fortjeneften tildeles sin tilbørlige Plads.

(Den Følge [nemlig Extrapostens Død] Ovenstaaende formodes at have havt, er omtalt i Nordia 1795. O&.)

Samtale i de Dödes Rige imellem Voltaire og Frederik II, en Mængde Regenter og Statsministre.

Frederik II (træder ind).

Det er brav skuffmelt her i det andet Liv. Mon jeg ikke skal være istandtil at kjænde nogen gammel Bekjændt? Men — hvem feer jeg der? Kammerherre Voltaire: Godt! (han gaaer nærmer) Je vous salue, mon bon ami!

Voltaire.

Sires, Deres Majeestæter behage at skæmte med Deres Extjener og Underfaat?

Frederik.

Frederik.

De taler i Pluralis: hvad mener De dermed.

Volt.

Mille pardons, Sire, om jeg taler Sandhed; men jeg kan ikke dölge, at jeg har kjændt een Frederik II der lod mig som en Forbryder arrestere, og een Frederik II der vilde gjøre mig udödelig ved en Porcellains-Buste.

Frederik.

Ba! De veed at Digtere har deres egne Nykker. De har betalt mig i det forrige Liv: lad os være Venner i dette. Hör nu Voltaire, denne store Mængde af Skygger som De nys forlod, for at gaae mig imöde, hvad er det for Folk?

Volt.

Gens comme il faut, Deres Majestæt? Monarker og Ministre.

Frederik.

Godt. Hvorledes mere de dem her?

Volt.

Overmaade ulige, Deres Majestæt; Pluto, som er Selvhersker her paa Stedet, og retfærdig nok efter sine Aar, betjener sig af een Maade at

B

baade

baade straffe og belønne dem paa. En Gang om Døgnet famler han dem med deres forrige Underfaatter. Nogle finde sig ret vel i dette Selskab, modtages med Glæde og forlades ej uden Rörelse; med mange gaaer det saa jævnt, men for de Fleste er Konversationen ikke aldeles saa lystelig, som for Tilhörerne.

Frederik.

De er Dem selv lig, Voltaire; De slutter aldrig en Mening uden et Epigram. Men andre end jeg maae sige at De er uretfærdig. — Sig mig nu, hvorledes mener De jeg skal finde mig ved Plutos Indretning?

Volt.

Ret vel, Deres Majestæt, i det Hele.

Frederik.

Jeg siger mange Tak! Men lad os gaae videre. Jeg har Lyft til at kjænde mine Herrer Konfratres og deres Herrer Regjerings-Adjutanter; og efterfom vi begge vare lidet bekjændte för i Verden, saa tillader jeg Dem at præsentere mig for Selskabet.

Volt.

Volt.

Deres Majestæt skæmter anden Gang.

Frederik.

Oh! Bort med Komplimenter imellem en Konge og et stort Snille.

Volt.

Jeg lyder. (De nærme sig de övrige Skygger.) Min ringe Person har den Naade at præfentere Höjstsal. Hans Majestæt, höjlovlig Ihukommelse, Kong Frederik den Eneste, fra Preussen. Han beder om Forladelse ifald han var mere original end nogen af Eder andre Konger og Statsmænd; thi i denne glørværdige Legion findes neppe flere, som paa een Gang var fortræffelig Regent, General, Minister, Finantsmand, praktisk Philosoph, Historieskriver, Digter og Musiker: han beder meget om Forladelse at han var alt dette. (Skyggerne gjöre Reverentse, hver efter sin Karakter.)

Frederik (leer tört.)

Saa saa, nok med Komplimenter. — Voltaire, hvem er denne her muntre Monark, som staaer i Spidsen og gjör les honneurs for de an-

B 2

dre?

dre? Han figer Artigheder og kaverer med Armene som en Franskmand.

Volt.

Det er den Eneſte i dette Aarhundrede, ſom har gjort mere Bulder i Europa end Deres Majeſtæt. Det er Ludvig XIV.

Friderik.

Jo, jo. Han havde ſtore Generaler, ſtort Hof, ſtore Poeter, og uddrev Proteſtanterne. Patrol forbi! — End den der ſtive Herre, ſom trinnet et Skridt frem, og ſeer ſaa tilbageholden og mørk ud.

Volt.

En reen Antiquitet, Deres Majeſtæt; en Mand fra le pays latin: Tiberius.

Frederik.

Taler han?

Volt.

Som før: lige lidet og lige ondſkabsfuldt.

Frederik.

Det maa være en beſynderlig Mand: jeg har Lyſt at indlade mig lidt med ham. (Til Tiberius)

Impe-

Imperator! hvorledes vilde det falde sig at regjere
for 1800 Aar siden?

Tiberius.

Ret brav for Augustus.

Frederik.

End for Tiberius?

Tiberius.

Jeg kjendte Romerne: jeg rynkede Panden,
og de kastede dem i Stövet.

Frederik.

Er det da saa brav at regjere ved Frygt?

Tiberius.

Det er sikkert.

Nero og Domitianus.

Ret sikkert, indtil man myrdes eller dömmes
fra Livet.

Tiberius.

Man löd mig, og jeg döde i Ro.

Frederik.

Men er Frygt det rette Regjeringsprincip?
bifaldes det af Moralen?

Tiberius.

Ja, af den politiske.

Traja-

Trajanus (i en forfærdelig Tone.)

Usling! Gives der meer end een?

Volt. (til Tiberius).

Giv Plads Kajser: Sully kommer. (til Frederik). See her den største af alle Statsministre paa Jorden, og den eneste Favorit, hvis Exempel ingen har fulgt, men ogsaa Favorit af en Konge med de allerbedste Tilbøjeligheder og det ædleste Hjerte. Deres Majestæt veed at han fulgte Henrik IV fra hans Ungdom til hans Død, gav ham aldrig andre end retfærdige og dydige Raad, gav dem med den yderste Oprigtighed baade i Tanker og Udtryk, gav dem stundom tværtimod Kongens Passioner, beholdt endog Tiltroe fremfor hans Ducheffer og Comtesser, var efter Overbeviisning Protestant, men uden Partiinteresse i sit Ministerium, traadte til Finantserne da Gjelden og Skatterne vare høje, og da han efter 21 Aar forlod dem, var Gjelden betalt, Paalæggene formindskede, 40 Millioner Livres i Skatkammeret, og ingen Røst hørtes for Gnierie eller Uretfærdighed anklage ham, skjøndt af Hoffet bortstødt fra Forretningerne, saasnart hans Herre var falden for Ravallac.

Frede-

Frederik (til Sully.)

Tag mig i Haand Kammerat. Dine Memoi-
rer har underviist mig i vigtige Materier: og jeg
forfikkrer Dig endog (efterfom ingen levende hö-
rer os) at jeg skulde have bortbyttet en liden Por-
tion af mit Genie imod din moralske Jævnindig-
hed.

Volfey.

Ja, det gaaer an at regjere de franske; men
han skulde have faaet Engelskmændene at styre.

Peter I.

Og Russerne.

Christian Tyran.

Og de Svenske — og de Danske.

Richelieu.

Og de Franske.

Gustaf Vasa.

Jeg regjerede de Svenske: bagtal dem ej.
Giv mig Mennesker, ligemeget hvor? jeg skal
styre dem.

Frederik. Cæsar. Alfred. Henrik IV.

Trajanus.

Ret sagt.

Sylla.

Sylla.

Jeg siger det samme.

Henrik IV.

Gaae bort Tyran.

Ludvig XIV.

Vist har Gustaf Vasa ret.

Frederik (smiler).

Tys, du lille; feer du ikke, at Papa Riche-
lieu er tilstede?

Volt.

Det skulde være lysteligt at høre hvad
Midler alle disse forskjellige Majestæter ansee
tjenligst til at styre Mennesker.

Tiberius.

Frygt, Frygt har jeg jo sagt.

Henrik IV.

Mildhed og Velvillie, troer jeg.

Christian Tyran.

Og jeg troer paa Öxen.

Ludvig XIV.

Hæder, Pragt, Sejre, kort sagt alt lysende
som forblinder Sværmen af Nationer; hvortil og-
saa kan lægges staaende Armeer.

Riche-

Richelieu.

Jeg voterer for Snedighed, Lettres de cachet, Arresteringer uden Forhør, Landforvisning i al Stilhed, og af og til en Död dom med fulde Formaliteter, samt en med tykke og stærke Mure forfynet Bastillie med diverse over- og underjordiske Hvælvinger, samt en löntlig Myrdemachine for visse extraordinære Fiender som man har ondt med at komme til livs paa anden Maade.

Mange Statsministre paa eengang.

Vi conformere os med det værdige Medlem som sidst talede.

Trajanus.

Jeg veed ej, hvorledes jeg er dömt paa Jorden; men de Midler jeg i det mindste vilde nytte vare Retfærdighed, personlig Dyd, Godhed og Orden.

Carl XI.

Husholdning var mit Middel: Nationerne lyde villig en Regent, som vel anvender deres Ejendom.

Mange.

Mange.

Nej, nej, dygtige Kontributioner virke langt mere: et fattigt Folk er altid krybende og avetlet.

Ludvig XI.

Rigtigt. Jeg tilstaaer, at jeg kan faae Spasmer, naar jeg hörer disse moralske Regenter og faa ville tale Politik. Ere vi skabte til at tage Love af vore Undersaatters Fornödenheder og Rettigheder? Hvo har givet dem Tilladelse at eje nogle? Alle hellige Paver kunne bevidne, at vor Magt er af Gud: og vi skulde gjøre os til Embedsmænd for disse dumme, ukyndige, forvildede Folkehobe, som kalde sig Nationer? Deres Lykfsalighed skulde være vort nödvendige Maal? og de skulde endog kunne fordre at være lykkelige ved visse opgivne Midler, ved visse Egenskaber, som ofte ret maadeligen skulde adcommodere os selv? Jo da var det saamænd en artig Kommission at regjere. Nej Herr Trajanus og Herr Titus og Herr Marcus Aurelius o. s. v. kunde være brave nok med deres rare Dyder, men de havde ikke duet til at regjere de Franske. Den som skal töjle en ustadig

dig og letfindig Nation, skal aldrig vrage noget Middel — og det er den første af alle Regjeringsregler. —

Frederik.

Ellers har Henrik IV ogsaa regjeret de Franske — i et og tyve Aar.

Ludvig XI,

Henrik IV? Ja, det veed jeg ikke, hvorledes han bar sig ad. — Men hvorledes gik det ham og tilfaldt? Blev han ikke myrdet?

Sully.

Var det Nationens Skyld at nogle Jesuiter vilde hævne sig, og at en Fanatikus fandtes til deres Tjeneste? Om det nu og er saa lidet raadeligt at være en god Regent, er det ikke endnu mindre at være en flet? Spørg Nero, Domitianus, o. s. v., hvorledes det gik med dem? Spørg Erik af Pomern om det var et behageligt Skifte, fra Konge til Søerøver? Spørg Christian II, hvorledes det smagte at sidde 16 Aar indmuret, og i Alt 26 Aar fængslet? Spørg Henrik VIII, om hans bevidsthedsmartrede Sjel, al sin Haardhed uagtet, kunde nyde nogen Fornøjelse uforgiftet? Spørg —

men

men det skulde blive en Spörgen uden Ende; alt nok om Historien viser at en god Regent sjelden er miskjændt, endog i sin Livstid; og at være en flet, det vil sige en som gjør sin egen Magt til sit første Maal, og finder lovlige alle Midler som lede død, er ligesaa farligt som det er bekvemt og let.

Ludvig XI.

Bekvemt og let?

Sully.

Ja: jeg gjentager disse Ord. Enhver veed nok hvad han selv vil, og har Passion nok for sit eget Önske. Naar Kundskaben og Driften ere givne, hvad fattes da andet end Midlerne? og naar man ingen Pris sætter paa deres Moralitet, hvad kan da være tungt og ubekvemt? man har jo bare at tage for sig og bruge. Jeg veed i Sandhed intet der fordrer saaliden Kunst som at regjere, naar Regenten aldrig gjør sig andre Spörksmaal, end de to: hvad han vil, og hvad han kan?

Ludvig XI.

Gives der flere?

Sully.

Sully.

Det Spørgsmaal er Deres Majestæts övrige Yttring værdig. Jo der gives et, og det er vigtigt: hvad man bör?

Ludvig VI.

O! den Forræder!

Pave Hildebrand.

Den Gudsfor nægter!

Ludvig XI.

Som vil aldeles bortskæmme Regeringskunsten. Han, han skulde være bleven en rigtig Folkeprædikant, om han ikke selv var kommen til at regjere.

Hildebrand.

Gud bevare os! Hans lille private Person vil skrive Regler for Herrens Salvende, og tale om Pligter for Jordens Konger og Fyrster, ligesom ikke Herren skulde, enten umiddelbart, eller ved sine Statholdere paa Jorden, give sin Aand og Kraft til at gjøre hvad ret er imod Alle dem som ville vandre efter hans Bud, og holde hans hellige Tjener i Agt. Herre du naadige Gud, forådm for

Dit

Dit Navns Æres Skyld Alle halsfarrige Protestanter i Evighed?

Volt.

Og alle hellige Hyklere, Munke, Inquisitører, Samvittigheds-Directeurer, Theologaster, Croisad-Prædikanter, Amerikas Omvendere, og anden landfordervende Pest!

Hildebrand.

Hvad, hvad? Hvad hører jeg? Er Karlen gal.

Frederik (til Hildebrand satirisk).

Il a le diable au corps.

Loyola.

Han skal dyppes i den Søe, som brænder af Ild og Svovl.

Volt.

Naa, kjære St. Ignats, altid Spøg.

Loyola (til Hildebrand).

Jeg veed ikke hvorledes jeg skal forstaae ham: jeg troer han gjækker mig?

Frederik.

Ja, det er ikke ret sikkert. — Men hellige Fader Hildebrand, hvad tænker Du, paa Samvittighed

tighed sagt, om Midlerne til at styre Mennesker.

Hildebrand.

Holde dem i Mørke og selv være driftig; der gives ingen anden.

Frederik.

Men en ukyndig Hob kan man ligesaa let faae mod sig som med sig.

Hildebrand.

Det er heller ikke aldeles nok at Folket er ukyndigt: det bør og have noget (ihvad det nu kan være) at troe: thi Ukyndighed er en Tvivlraadighedstilstand; men Overtroe, f. Ex., den er da en Opinion, den giver Characteren et Slags Fæste: og den som har vel studeret den katolske Religion finder at den er admirabel derved at den har faadan en Rigdom paa over sandfelige Begreb, paa underlige Historier, paa Anledninger til Forskrækkelse o. s. v.; ikke just i Biblen (men den bør heller aldrig komme i Almuens Hænder) men især og fremfor Alt i sine Helgenlegender og Mirakelbøger. Jeg troer just, at det var af reen og fuldkommen Visdom at Gud gav sine hellige Vi-

karier

karier Overtroen som et Middel til at styre Mennesker: der gives intet saakraftigt som Opinionen, og Overtroen er ogsaa en; men som den ej er bygt paa Principer, saa kan den aldrig give Folket noget Sammenhæng i Begreb, i Overbevisninger. Folket maa ofte følge en Autoritet: den kan og følges andensteds end hos Religionens hellige Fortolkere: da ligger det i deres Magt at drive Folket hid og did som et Rör; og da maa endog Regenten för lade sig lede af oplyste Guds Tjenere, om de ej vil lade sig forjage af Fantaster.

Frederik.

Godt! Den Theorie er bravspunden sammen; men jeg har den Mistanke at den kan regne sit Udspring snarere fra Characteren end fra Hovedet. Sig mig til Exempel hvorlænge varer den Magt over Folkets Sindelag.

Hildebrand.

Saa længe som Overtroen.

Frederik.

Og Overtroen?

Hilde-

Hildebrand.

Den varer — den varer — faa længe en flumand vil.

Frederik.

Kanskee, og kanskee ikke. Det Öjeblik kunde indtræffe, da en flumand vilde, og ikke kunde. Skulde Regenter nytte Overtroen og profitere af Folkenes Blindhed for at gjøre dem lykkelige, da findes ingen Grund hvorfor Overtroen skulde ophöre, men da var den og overflödig; thi der behöves ej mere Dyd og Kundskaber til at gjøre dem lykkelige uden dette Middel, end med det. Men naar Overtroen (som naturligt er) anvendes til Undertrykkelse, naar Folkene maae kjöbe Syndernes Forladelse, kjöbe deres naturlige Rettigheder paa Jorden, kjöbe sig frie fra Skjærild og Helvede, kjöbe sig Sjæleroe i Himmelen, eller og udholde Bandlysninger, Inquisitioner, Korstoge, og tænke og handle efter Formular, og efter Hjertets rötte, villige Overbevisning, da vorde de trætte af deres Stilling, da vaagne hos Mennesket to uudslættelige Evner, Selvkjærlighed og Videbegjerlighed. Oplysningen kommer tungt og seent, men Havnens

Fölelse er driftig. Nationerne rejse sig, og —
de forbedre ej deres Kaar — men de styrte deres
Undertrykkere, og brænde deres Troes- Artikke.

Hildebrand (til Ludvig XI).

Ja, nu maae vift Verdens sidste Tider tilstun-
de paa Jorden, naar selv Kongerne føre saadant et
Sprog. Gud bevare os for saadant en Renegat!
Den store Belzebub herbergere ham i sin Tid!

En anden Pave.

Han være Anathema Maranatha.

Volt.

Naa, Courage, St. Ignace — —

Loyola.

Og hele Forsamlingen sige Amen!

Volt.

Jo, du lille Skjelm, faae ikke jeg paa dig at
Du var velmenende?

(Paver og Munke mumle).

Ludvig XIV.

Silence! Der henne. (Til Frederik II). Efter-
som en ny Regjeringsmethode nu maae være op-
kommen paa Jorden, lad os da høre hvad for en
dyrebar

dyrebar Theorie Deres Majeftæt felv har fulgt i fine Stater.

Frederik.

Jeg forftaaer Railleri: men jeg forftaaer ogsaa Alvor, jeg vil fvare paa det fidsfe. — Nogen virkelig Theorie havde jeg kanskee aldrig, og jeg begik maaskee viffe Fejl baade i Lovgivning og Iverksfættelse, men fom for en stor Deel udledte fig af min Tidsalder, mit Riges Beliggenhed og min Nations ringe Grad af Dannelsfe. Jeg anfaae mit Rige fom for lidet til at kunne forfvare fig, og derfor tog jeg Schlesien, hvortil jeg ingen Rettighed havde! Jeg gjorde Fred uden Alvor, jeg brød den uden anden Grund end min Interesse. Jeg vedligeholdte min Faders og Farfaders militæriske Monarki, deels fordi jeg havde Smag for Befaling i Almindelighed, deels fordi jeg i mine yngre Aar juft ej kjændte bedre Stats-Indretning, og deels fordi al haftig Omftøbning er Uforftand. Mine Love vare i deres Hovedprinciper rent ud despotiske, og det var ifær for at faae dem adlydede at jeg underholdt mine uhyre Armeer, og havde den Ubillighed at foretrække alle andre

Stænder den militære. Jeg begik ogsaa stundom individuelle Uretfærdigheder af Overilelse eller Nykke, og jeg gav ugjerne dem jeg havde faaret og haanet nogen Opretning. Jeg behandlede undertiden Affairer som Bagateller, og med et Moqverie, som blot kan tillades i privat Omgang. Kort sagt, jeg havde adskillige Fejl, som jeg ej retfærdiggjør, og hvorefter jeg allerede i min Livstid erkjendte nogle: og denne Bekjændelse skjænker jeg som et hjertestyrkende Middel til alle her assistierende Herrer Despoter, som ikke har været Tyranner: thi om jeg nogenfinde havde nogen Application for de respektive Talenter som dertil fordres, saa blev jeg helbredet derfor ved min Faders Dödsdom over mig selv, og over en Ven, hvis Halshugning jeg blev tvungen til at see paa. Men denne Aabenhjertighed paa den ene Side bör tillades mig ligeledes paa en anden. Principerne af mit indenrigs Regjeringsystem var Orden, Retfærd, Husholdning, Oplysning og Agtelse for al sand Fortjeneste. Uden Ophör fulgte mig den Tanke: du er Regent: du bör have mere Forstand og bedre Villie end Alle? Derfor var jeg

jeg den Arbejdsomste i mit Rige; jeg kan uden Skryderi sige, at alt hvad et Menneske kan overkomme, overkom jeg; og dertil laae Aarsagen meget i mit Hoved, men mere i min Ordentlighed. Derfor prøvede jeg personlig alle Ting, som hørte til min egentlige Virkekreds, tog Oplysninger af mine Embedsmænd; men satte aldrig uindskrænket Tillid til nogens Dømmekraft, tillod alle mine Undersaatter at følge min Beskyttelse, bortstødte Uduelighed med megen Kraft, og straffede Uretfærdighed uden Skaansel, var ömtaalig om Lydighed imod mine Love; men gjorde ej med Vidende andre end saadanne, som burde lydes og som kunde lydes. Derfor var jeg min egen Finantsminister, vidste ret nøje hvad mit Folk erlagde til Skatkammeret, og hvad som blev indgivet, ansaae Penge lige unyttige for Gnieren og Öderen, havde altsaa bestandig en Kapital liggende til mit Riges hastige Forsvar, og anvendte alt det övrige til Lönninger, Agerdykning, Næringer, Handel, Forsvarsanstalter, Opdragelsesanstalter, Akademier, Stæders Anlægning, offentlige Bygninger, individuel Understøttelse;

anvendte

anvendte virkelig lidet paa min egen Person, og for min Værdighed efter et ganske andet Begreb om Kongelighed end det sædvanlige. Derfor vurderede jeg alle Ting efter Nyttens, alle Personer efter Duelighed og Dyd, nægtede overdreven Luxus hos Andre mit Bifald, tænkte ej paa nogen for mig selv, og behøvede ingen anden Pragt i Bygninger, i offentlige Forlystelser, m. m., end den, Kunstneren og Haandverksmanden langt mere behøvede, følede ingen Slags Forfængelighed, hverken over min Byrd, min Rang, mit Kald, men kjendte vel min Duelighed fremfor Mængden af mine Embedsmænd, og vilde for dem lydes; søgte heller ikke at faae nogen om mig fordi han var magnifik eller højbaaren, hvilke store Egenskaber jeg hjertelig beløe: men opmuntrede og belønnede naar og hvorfomhelst fandtes ulaante Egenskaber og Handlinger som havde Fortjeneste, og forudsatte menneskelig Værd. Derfor valgte jeg iblandt Virkningsmidlerne paa Menneskers Sindelag Overbevisning, og ikke Frygt: og det er kanske ved Udøvelsen af dette Princip jeg kan tilegne mig noget Fortrin for den største

første Deel gode Regenter. Jeg kjændte Histo-
 rien, og jeg betragtede min Tidsalder. Jeg fandt
 vel, at mit Folk var ukyndigt, som andre, men
 meget mindre end for hundrede Aar siden, endnu
 mindre end for 200, og saa videre. Ved Opda-
 gelsen af denne Gradation, og med den Kundskab
 at et Folks Videbegjerlighed følger dets Interesse,
 og saaledes rettes først paa Statslæren og Regjerings-
 kunsten, saa jeg strax at i denne Tidsalder mere
 end i nogen af de henrundne, skulde jeg, min
 Tænkemaade, mine Handlinger og mine Love ej
 kunne undgaae Prøvelse. Af Naturen var jeg vel
 tilbøjelig til at anstille, og til at taale Prøvelser;
 men min egen Begjerlighed dertil viste mig Billig-
 heden af andres Ret: jeg besluttede at handle saa
 godt jeg kunde, og efter den Beslutning kunde
 jeg ej frygte for at lade mine Undersaatter tænke,
 dømme og trykke hvad de vilde: jeg gjorde endog
 alt hvad jeg formaadde baade ved offentlige Ind-
 retninger, Understyttelse, Opmuntringer og egne
 Exempler, for at bibringe dem Kjærlighed ej blot
 til Kundskaber, men til Tanker af alle Slags.
 Hvad hændtes? Paa nogle Paskillanter nær, som
 jeg

jeg beloe og som just derfor gjorde mig faa liden Skade, at jeg vel havde villet betale dem for at skrive bitterere, fik jeg al Mængden af mine Underfaatter paa min Side, og stundom endog mere end jeg fortjente. En Harm, som fik Lov at udbryde fandt jeg ej frygtelig; religiøse, moralske, politiske, filosofiske Principers Udvikling faae jeg med virkelig Fornøjelse, var ej Pedant, og taalede ingen Monopolier i Oplysningen; og ved Forfatteres Stridigheder, enten om almindelige eller om mine Regjeringsprincipier, tænke jeg altid: "Lad dem føres: Sandheden skal vinde, og jeg sidder endda hvor jeg nu sidder." Havde jeg tænkt og gjort tværtimod, havde jeg valgt Tvang og Frygt til mine Midler, blot jagt efter Tanker og Forfattere, eller anordnet en Censur over Menneskers Begreb; da havde man anseet mig for svag og feig, og jeg følede, at jeg var ingen af Delene; fængslede Tanker havde brudt ud i virkelig frygtelige Handlinger, den mundtlige Prøvelse af mit Forhold var bleven almindelig, bitter og forfærdelig; jeg havde hverken faaet Advarsler eller Forfvarere;

jeg

jeg var selv bleven overløben af Rapportörer, opbragt for min egen Interesse, indnarret i deres, uretfærdig af Overilelse, og kanske omsider Tyrann for at være konsekvent.

Pluto (raaber).

Frederik II, Konge af Preussen!

En Mængde Preusseré (langt borte).

Kongen af Preussen? Vor Konge? Hvor er han? Frederik II? Gamle Fritz? Den store retfærdige Konge? Hvor er han, hvor er han, at vi maae styrte os for hans Födder!

Sully.

Gaae, med alle dine Fejl fortræffelige Konge! Gaae til dit Folk at belønnes! (Kongen gaar). — Med Henrik IVs Hjerte skulde Du have været en Guddom paa Jorden!

Gretry

Gretry om Grev Creutz.

Grev Creutz, svensk Gesandt i Paris, var af en
 öm, melancholsk og tillige faare adspredt Karak-
 ter. Ingen Videnskab var ham fremmed; han
 gjorde fortræffelige Digte, hvorpaa i hans Fædre-
 land blev sat høj Pris. Musik, som han med
 Lidenskab elskede, uden selv at være Musikus,
 var hans Livs Glæde. Det er utroligt, hvormeget
 han ved sin Kjærlighed til Kunsten, og Godhed
 imod Kunstneren, opluede min Iver, og mangfol-
 diggjorde min Flids Frugter i de otte Aar, da han
 værdigede mig den reneeste og oprigtigste Velvillie.
 Især var det ham en Fornøjelse at see mig sætte i
 Noder. Fem, sex Arbejdstimer bleve ham, som
 mig, Öjeblik. — Fandt jeg en passende Tanke,
 saa følede han den strax, og bevidnede mig ved
 gjentagne Udraab sin Tilfredshed. Naar han
 blev vaer, at jeg var paa en god Vej, saa traadte
 han tilbage for ikke at forville mig, og tilhviskede
 mig langt bortefra sit Bifald. Ofte undrede jeg
 mig over, at jeg uafbrudt havde tilbragt en heel
 Morgen hjemme. Da sagde mine Folk mig:
 Gesandten havde befalt og betalt dem, at de skulde
 holde

holde Vagt ved min Dör. Var jeg ikke oplagt til Arbejde, brugte han tusende smaa Kneb, for at drive mig dertil. Snart ansporede han min Egenkjærlighed ved at forstörre det Stykkes Vanskeligheder, jeg vilde sætte i Musik; snart foregav han, jeg havde ladet et Dagen forhen havt lykkeligt Indfald undvige; sprang jeg da, for at være vis paa Sagen, til mit Piano, holdt han mig fast, og det en Tidlang. Intet Middel lod han ubrugt, for at bringe min Indbildningskraft til at smile.

Naar jeg i et Selskab under Præluderen stødte paa en Phrase, som behagede ham, forsvandt han et Öjeblik, og bragte mig et Stykke Papir, som han paa frie Haand havde rastreret. Skriv hurtig, sagde han, dette Sted op, det kan komme Dem til Tjeneste. Han bivaanede alle mine Prøver, og naar jeg af Utaalmodighed gik lös paa en Skuespiller, bilagde den elskværdige Mand alt. Man vidste faa godt, hvor meget min Musiks Skjæbne laae ham paa Hjerte, at man ofte paa Theatret, efter Opførelsen af et nyt Stykke, ikke lykønskede mig, men omringede Greven, som da med stor Glæde modtog Komplimenterne.

Grev

Grev Creutz's Adspredhed, satte hans Stats Hemmelighed aldrig i Fare; snarere troer jeg, at den undertiden hjalp ham til at bevare den.

En Dag talede man i min Nærværelse med ham om den svenske Revolution, og bad ham give sin Mening over de yderligere Skridt, hans Hof ved det franske havde at gjøre. Han hørte taalmodig paa den erfarne Mand, som talede med ham, og nyttede kanskee hans Raad: men med eet tog han mig ved Haanden, og sagde: Dekjænder ikke hans Musik, naar De ikke har hört Stykket i Gaar.

Ham næfvidende, forviklede sig hans Kaardeknap i Paryken paa den gamle Marschal af Richelieu, som sad paa en lavere Bænk i Skuespilhuset. Han bar Paryken med sig bort, man skreg ad ham, han hørte intet, men gik gravitetisk op og ned i Refraichissementsfalen, til man gjorde ham opmærksom paa den selfomme Kaardeprydelse.

Engang ringede han om Morgenens Kl. 3 sine Folk sammen: hans Kammertjener kom forskrækket løbende. Hent mig strax Baronens; det var hans Legationssekreter. — Han kom. Ak! kjære

kjære Ven! tilraabte han ham, De var i Gaar hos Gretry, kan De ikke erindre et Thema, som jeg slet ikke mere kan besinde mig paa.

Han skulde kundgjøre Kongen i Frankrige en svensk Prindses Födsel. Han greb i Lommen, og rakte Kongen sin Haand; sit Hofs Brev havde han glemt hjemme.

Engang traadte han ind i Skuespillerinden Laruettes Loge. Hurtig, Madam, sagde han, man begynder Ouverturen.

Saadan var denne aandrige og sviglöse Mand; hans höje Stand var det eneste, som afholdt mig fra ganske at hengive mig ham. Ven, sagde han en Dag til mig, De gratulerer mig til min Konges nye Naadesbevisninger i en saare kold Tone. Ak! svarede jeg, Deres Titler og Ordensbaand forstörre Afstanden imellem Dem og mig, hvorledes skulde jeg da glæde mig derover? Hans Konge gjorde ham til Statsminister; han forlod Paris, men snart styrtede et hæftigt Anfald af Pödagra ham, i en Alder af omtrent femti Aar, i Graven. Han beholdt indtil det sidste Aandedræt

dedræt en ligesaa stærk som reen Sjæls Rolighed.

Beskrivelse over Carl XII, skikket til Kongen i Frankrige, efter Ordres, af dennes Ambassadør Comte de Herroy, fra Warschau 10 Maj 1702.

Kongen fylder i tilkommende Maaned sine 20 Aar. Han er saare velvoxen, temmelig høj og meget smal. Hans Haar er kastaniebrunt, kort og flet. Han har en blaa Kjole med snevre Ærmer, som en Vest; en temmeligen smudsig Skindtrøje; alt flet og ret; et Lædergehæng; en Kaarde, to Gange saa lang som vore. Han har altid Støvler. Lægger sig ofte uden at trække dem af. Han har en Halsdug af sort Taft: den tager han ikke af sig mere end tvende Gange om Ugen, naar han skifter Skjorte. Han bruger hverken Manchetter eller
Knipplinger

Kniplinger, naar han rider, hvilket skeer næsten hver Dag paa 7—8 Heste. Han har en Sadel af Læder, foret med Sælhundeskind, ligeledes Pistolkapperne; og selv Pistolerne, gjorde paa gammel Maneer. Det synes utroligt for den der ikke har seet det. Jeg har seet ham to Gange spise til Aften. Man frembærer 7 Retter paa svensk Maner, mest Kjød, uden Vildt og uden Frugt: han er ikke mere end højst en halv Time tilbords. Han taler ikke meget over Maaltidet, ej heller de som spise med ham. Han drikker ikke Vin, men altid tyndt Öl. Jeg har seet hans Seng, som er intet andet end Halin, udbredt paa Gulvet, med Tæppe af Indisk Kattun, og saa derover et Hyende af blaat Klæde til Hovedpude. Han lægger sig derpaa med Støvlerne, og naar han trækker dem af, sættes de ved Siden af ham, tilligemed hans Kaarde. Lige siden den Tid han begyndte at være paa Marcher, har han ligget paa denne Maneer. Han lægger sig Kl. 11, og staaer op Kl. 5. Man giver ham til Frokost en Ölsuppe som kaldes birbendt. Siden stiger han til Hest. Han forfømmer aldrig at gjøre Bön tvende Gange om Dagen. Naar Bön-

timen

timen er forhaanden, og han er paa Marche, holder han stille med hele Armeen og gjør Bön; siden fortsattes Marchen. Der kan ikke være eller have smukkere Folk end de svenske Officerer. Mange af dem har tjent i Frankrige. De ere bedre klædte og mere magnifike end Kongen, hvilket ikke heller er vanskeligt. Tropperne ere meget vakre, og marschere med saadan Disciplin, at Alle maae forundres derover. Det er grueligt, at saa stor en Armee gjorde saa lang Marsch, uden Magasin og Proviant, da de vandt Sejren over Muscoviterne.

Anekdoter angaaende Carl XII.

(Af et Manuskript. Overf. af Svensk.)

Carl XII tager en ny Klædning paa hver Uge gang.

I Frankrige synes ogsaa de Ringere saameget om Carl XII, at de sige sig have allermest Lyft til i Felt at tjene ham.

Carl

Carl XII staaer ofte og spiser: og hans Skik er, at naar han kommer nogensteds, saa staaer han med een Fod paa Gulvet, og det andet Ben stiller han sig med paa Knæ, paa en Stol.

Carl XII spiser stærke Maaltider, skötter ofte om hverken Tallerken eller Kniv, især paa Marchen.

Carl XII bruger ej galonerede Klæder, og har ikke i Sachsen brugt Fløjelsklæder med Demantknapper.

Carl XII spiser gjerne Fleskepaudekage.

Da Fabricius, Carl XII's Gefandt til Persien, var der, blev han engang tilligemed de andre Fremmede buden tilbords hos Kongen. Og da han vilde sidde överst, saafremt han skulde modtage Indbydelsen, lod Kongen i Persien spørge, om hans Konge var saa mægtig, at Fabricius sligt prætendere kunde, og begjeret at faae Kongen af Sveriges Titel at see. Da han havde læst den, spurgte han hvor Kongen i Sverige havde taget alle disse Provindser? Fabricius svarede, noget fra Rusland, noget fra Polen, noget fra Danmark og noget fra Kajsaren selv. Det vilde Kongen i Per-

sien ikke trøe, derfor sendte han til de andre fremmede Ministre og lod spørge om det var sandt. Da de svarede ja dertil, sagde den persiske Konge: Paa den Maade maa Kongen i Sverige være magtigere end alle de andre; og derfor kom saa Fabricius til at sidde överst. —

Udaf Samlingar i svenska Historien. 1 Hæfte
1798. Upsala.

Træk til Sammenligning imellem Stockholm, Kjöbenhavn og Berlin af N. H. Sjöborg *).

Stockholm er mindre end Berlin, men större end Kjöbenhavn. Stockholm har en god Havn, og et af de störste og vakreste Slotte i Verden. Dette föruden er Berlin i Henseende til brede, rene, lige og lange Gader, Pragt og Kostbarhed i Huse og Kirker

*) Hr. Sjöborg har venkabeligen lovet at meddele Bemærkninger, han fra 1794 af har gjort paa Rejser i Vester-göthland, Baahustän, nogle göthiske Provinser, Upland o. s. v.

Kirker, store og skjønne Pladser m. m. saa langt over baade Stockholm og Kjöbenhavn, at det snart er over al Sammenligning. Men disse tvende Stedte synes at vare Syskende. Dog er adskillig Forskjel imellem dem. Kjöbenhavn ligger næsten i en Cirkel. Stockholm bestaaer af flere Malmer (Forstæder), Öer og Halvöer med store Vige imellem Beliggenheden af Stockholm imellem Bjerge er skjønnere, den af Kjöbenhavn for Søfart bekvemmere. Kjöbenhavn, skjönt tæt beboet, savner saa stærk og almindelig en Rörelse som Stockholm har. Dette derimod har ikke saa stor og skjön en Kongens Have, ikke saa stor en Börs, hvor alt kan faaes paa eet Sted til Kjöbs, ikke saa kostbare Indretninger med Klubber for Læsning, for Musik, og for Konversation. Stockholm har ingen saa stor Plads, som Kongens Nytorv, men Kjöbenhavn har ingen saa ordentlig, som Adolf Fredriks paa Sydermalm. Kjöbenhavn har ingen saa moderne Palæer, som Prinsessens og Operahuset, og intet saadant Ridderhuus. Norrmalmstorv vorder et af de skjönneſte Steder, naar den nye Broe bliver færdig, og der bliver ryddeligt omkring

Slottet. Kjöbenhavn har imidlertid Amalienborg-plads, Amaliegaden og Fredriksgaden at skryde af. Kjöbenhavn har i det lærde Europas Öjne et afgjort Fortrin i Videnskaberne, og nu ogsaa i talende skjönnne Kunster. Stockholm overgaaer det derimod i Billedhuggeri, i Kobberstikning, i en Deel af Musiken, i Operaen, i Pragt, i Cereemonier og i den mest lysende Etikette.

Mærkværdig Forordning.

Er Bidrag til den svenske Pressetvangs Historie.

Vi Gustaf IV Adolph — gjøre vitterligt, at som vi i adskillige Dagblade og Ugeskrifter med Misfornøjelse have erfaret, hvorledes Trykkefriheden i Henseende til saavel Materie som Skrivemaade er bleven overtraadt og misbrugt, ved utilbørlige Udladelser og Reflexioner, dels om udenrigs Hoffer og Magter, dels om enkelte Personer og Stænder, altsaa og eftersom, i hvorvel vi vil befordre den for Almenhedens Oplysning nyttige

Trykke-

Frykkefrihed, det dog tillige er vor Kongl. Pligt at tilsee, at ej denne Frihed udöves imod dens sande og rette Öjemed, og bliver et Middel for den Ildefindede til privat Hævn og Bitterhed, krænker Anstændighed samt gode Sæder, saa meget mere magtpaaliggende at forekomme i Skrifter, hvis Egen- skab er at udsprede til Almenheden, hvilken derved snarest kan bibringes skadelige Indtryk. Thi og i det vi tillige herefter ville tillade, at i blandede Materier, Dagblade, Journaler, Uge- og Maanedsskrifter og Tidender, under hvad Navn de være kun- ne, maae udgives; finde vi for godt herved at for- ordne, at saadant ej anderledes skee maa end efter Anmeldelse af de Materier, som deri blive at ind- føre, dertil Vort eller Vort og Rigets Cancelli- Collegii Privilegium er erholdt. Skulde noget af ovennævnte opregnede Skrifter for nærvæ- rende uden saadan Tilladelse udgives, bør de strax ophøre og ikke fortsættes för de dermed ere blevene samtykte. De som allerede have erholdt Vort eller Vort og Rigets Cancelli-Collegii Privile-
gium

gium paa at trykke siige Skrifter, blive derved beholdte med Iagttagelse af den Pligt, ej aleneste til vort og Rigets Cancelli-Collegii Prövelse at opgive de Materier, Indehaveren af saadant et Privilegium er findet at indføre, men og nöje efterkomme Cancelli-Collegii Forskrift derom, og det saaledes, at dersom saadant ved ældre saavelsom nyere Privilegier efterlades, det meddelte Privilegium ufortövet vorder inddraget, og Bogtrykkeren, som dermed betrædes, höde förste Gang 100 Rdlr., anden Gang dobbelt, men forbryder han sig tredje Gang, miste sin Bogtrykkerrettighed.

I Henseende til Skuespil, som opføres paa private Personers privilegerede Theatre, have vi, for at forekomme den slemme Virkning i Henseende til Sprog og Sæder en uindskrænket Frihed deri kan medføre, hermed i Naade villet forbyde, at ingen Theaterpiecer paa svensk maae trykkes, eller paa privilegerede Theatre i Stockholm eller Kjöbstæderne opføres, inden de hos vor Hof-Cantsler ere blevene anmeldte og der tilböriligen privilegerede. Den som forbryder sig herimod, miste ufortövet sine erholdte Privilegier,

gier, og den Bogtrykker, som med Trykningen
betrædes, desuden undgjelde sin Brøde med 100
Rdlrs Böder og Exemplarenes Konfiskation. —

Stockholms Slot den 26 Marts 1798.

Gustaf Adolf.

Pehr H. Strömbom.

V i f a

efter Rahbek.

Syrach vil en sats förfvara:

"Vinets fröjdar menniskan".

Han var vis, det kan väl vara,

Men har orätt som en ann.

Ty af bara Vin, min Bror!

Blir ej glädjen mycket stor.

Den

Den förgäfvets källarn söker,
 Som af Sorgen följes dit,
 Sitter ensam där og röker
 Och tar baalar paa Credit.
 Fast han tömde hela aam,
 Gaar han den saa fur han kom.

Fiender fly vin försigtigt
 Hvaraf hatet utbrott faar;
 Ochsaa vatten, ganska riktigt,
 Paa de storas Taffel staar.
 Därför hjertans nöjd jag är,
 At jag sellan sitter där.

Skämt och vett och vänskap krydda
 Baalarne vid detta bord.
 Glada Broder! i din hydda
 Gillar jag den vifes Ord.
 Här har Syrach rätt min sanne
 Vinet fröjdar menniskan.

Skænkt at all vaar glædje lifva,
Alla forgers Medicin!
Ædla venskap! Dig vi gifva
Offret af vaart ædla Vin.
Skænk om i til raagat maal:
Værdens — och hans Gæsters skaal.

Nordia *).

En Ode til Efterflægten.

Tör den stammende Læbe fortolke din Glæde,
Tryllende Syn, du Henrykkelsens hellige Datter!
Oprulle Aarenes langsomme Slør, og forkynde
Alfæligheds komme?

Jeg har feet Eder, Sønner af vordende Tider!
Seet Eder stolte at vandre ved Tordenens Side,
Afpæle Stormenes Stier, og fængsle ved Polen
den undrende Straale.

Jeg

*) Besvarelse paa Hr. Franzéns: Svea til Dana, see disse Blade Sid. 1. sq.

Jeg har seet ham, hin kraftfulde smilende Olding
Ukjendt af Smerte nedsynke i Graven — og

Nylig forløst selv af i kvægende Kilde

det vægtige Foster.

Ubesmittede, store, lykfalige Alder!

Uskyld og Sandhed og Retfærd omstråler din
Afskom;

Dyden og Viisdom og Frihed oprejse da atter
den omfaldne Throne.

Ha! men hveden hin rødlige Lue i Lunden
Trindt om bevogtet af Kjempeenes blinkende
Svarde?

Chore af tryllende Stemmer og Fløiternes Toner
gjenlyde fra Skyggen?

Det er Nordens, det stolte, det mægtige Nor-
dens

Pragtfulde Tempel, der glimrende lyser i Lunden;
Høit paa det bugnende Marmor fra Parien hviler
dets gyldene Tinding.

See!

See! paa Alteret brænder den festlige Lue
Fredens og broderlig Samdrægts oplivende Flamme;
Guddommens Helligste vogter det evige Forbunds
beseglede Tavle.

Men om Tempelet straalet uvisnelig Hæder,
Stedse urokkelig Styrke ledsage dets Bønner;
Sejerens grønnende Krands omflynge der evig
de skinnende Stötter.

Ha! de vende, de vende nu skyndsomt tilbage
Skandiens forðum navnkundige staalklædte
Sønner!

Frødernes, Sigurds, og Regners hin mægtige
Afskom,
til Kampenes Bulder.

Vær mig hilset du kommende Alder; hvad enten
Stjernernes Broder jeg synger dit Komme — hvad
heller

Tynget af rullende Aar jeg velsigner dit Møde,
og smiler og døer.

H. G. Sveistrup.

Forestavet Afbigt.

End et Bidrag til den svenske Pressetvangs Historie*).

Ud af Extrapoſten

8 May 1795. No. 108.

I Henſeende til Opholdet med dette Blads Udgivelse under afvigte tvende Dage, finder Ud-giveren deraf ſig forpligtet til for den ærede Al-menhed at erklære, at ſiden formedelſt forſømt Tilſyn, ſaadanne Nyheder under Artikelen Stok-holm, uagtet erholdte Advarsler, i Bladet ere blevene indførte, ſom, bygte paa løſe Rygter og Formodninger, have angaaet den kongl. Regerings høje Foranſtaltninger, og derfor vakt Opmærk-ſomhed og Misfornøjelse, er paa høj Befaling Bla-det, ſaaledes ſtridende mod det derpaa naadigſt meddelte Privilegium, blevet holdt tilbage. Da imidlertid denne Beſlutning, ihvorvel højſt ret-færdig, i Betragtning af gjentagne Forſømmelser paa

*) Dette Stykke viſer og, hvad i diſſe Blades I Hft. S. 26. ſiges, at Holmberg ene var Extrapoſtens Ud giver o. t. v.

paa min Side, skulde medføre min Hustrus og en talrig Families Ulykke, saafremt jeg paa anden Maade havde skullet afbetale mine Forpligtelser til de respektive Prænumeranter; har med naadigst Hensyn derpaa samt de underdanige Forbønner, som for mig ere blevne nedlagte, Hs. kongl. Höjhed Regenten af sædvanlig Tilböjelighed til at lade Naade gaae for Ret, behaget i Naade at tillade, at dette Blad endnu og indtil videre maa paa Forfög fortsattes. Det er saaledes med den dybeste underdanige Erkjændelse af denne Naade, jeg hermed maa kundgjøre samme, og herhos, ved dobbelte Blade, erstatte hvad Almenheden i disse Dage har savnet, samt til Slutning forsikre, at en sliq Uorden i Redaktionen her-
 efter skal forekommes. Stockholm 7 May 95.

Joh. Chr. Holmberg.

(a Tergo).

Paa naadig Befaling gjøres vitterligt for Hr. Boghandler H., at H. K. H. R. vil i Naade tillade, han endnu videre maa paa Forfög fortsatte

sætte Udgivningen af Dagbladet Extraposten, dog at ovenstaaende Annonce deri først indføres med Hr. H's. Underskrift. D. U. S. Eric Edman.

Literarisk Oplysning.

Det Stykke, som i Ljusets Fiender til- dels efterlignedes *), har den Overskrift: Die Feinde der Aufklärung, er forfattet i otte- stavelses Jamber uden Rim, og staaer i Neuer deutscher Merkur 1790 1 Bind S. 27—32. Det er derfor syndeligt, at Kellgren, som ej behövede stjaalne Fjære til sin Pryd, ikke i sine Samlede Skrifter gav det Plads iblant Imitationerne.

Udtog af Breve.

Fra Åbo.

Chemisten Prof. Joh. Gadolin a), vel kjendt som Videnskabsmand, er i Sandhed baa- de Tænkere og Lærd. Nu er han indviklet i oe- kono-

*) See disse Blade 1 Hft. S. 32.

a) Broderen Gust. Gadolin er Orientalist.

konomiske Sager og sysselsat med et ikke længe siden oprettet oekonomisk Selskab for Finland b) Foruden ham ere Prydelser for vor Højskole Veltalenhedsprofessoren Henr. Gabr. Porthan, en særdeles nyttig Lærd, og formodentlig ogsaa i Danmark noksom kjendt c), og Tengström. Denne er egentligen Theolog d), men tillige skjøn Aand; han skriver smaa artige Poesier; og som Historiker har han megen Agtelse. Han er Medlem af Vinterhets, Historie och Antiquitets Akademien, hvilket ansees for en udmærket Hæder. Hans Tale holdet i Kongens og Hertug Carls Nærværelse 10 Okt. 1796, trykt 1797 (26 S. 4), gjorde god Virkning, da den oplæstes.

Bibliothekaren Franzén, den saa yndede Skald, er nu og, i en Alder af 26 Aar, bleven Pro-

- b) Neppe kjendt af Hr. Prof. J. Baden, som ellers i sin Universitets Journal 1797 3 Hft. S. 124 ikke havde sat Gudocin istedenfor Gadolin.
- c) Dog ikke heller af Prof. Baden kjendt, som en iblant Sveriges bedste Historikere See a. St. Om et af hans nys begyndte Arbejder gives Efterretning i et Anhang til Nyerups Udsigt over Nordens ældste Poesi S. 68—73.

Professör. Ved Magisterpromotionen her den 26. Juni sidst havde han udgivet Skaldestykket; over Philosophien af det attende Sekulum.

Professorerne, paa den yngste nær, have lovligen god Lön; Bibliothekarens er saare liden. — Porthan har mange Tilhørere. — Hos Mængden her er Smagen saare lidet udviklet; dog torde saa Stæder i Sverige kunne rose sig deraf fremfor Åbo. — Den kritiske Philosophie er vel meget kjænt af Navn; men af saare saa grundigen kjænt. Mange dömme om den som den Blinde om Farven. At den læres her som en Videnskab, kan man vist ikke sige; ihvorvel Kritik der reinen Vernunft o. s. v. træffes i et og andet Bibliothek.

Her udkommer vel et Blad, hvoraf Franzén undertiden har havt Redaktionen, men dels er det for trangt og udgaaer ikkun engang om Ugen paa et halvt Ark, dels spredet det sig lidet udenfor Åbofstad. Bogtrykkeren Joh. Christopher Frenkell er tillige Boghandler.

d) Og saa dette vidste ikke Hr. Baden. See a. St. — Anföerte og flere. Pröwer paa dennes dybe Ukyndighed i den svenske Literatur staae efter Aar og Dag urettede i hans Journal, naagtet han er gjort opmærksom derpaa (i lærde Efterretninger 1797 S. 799—801). Hvad Navn egner sig Adfærd?

Fra Stockholm.

At Telegraphen og Colportören ved Forordningen af 26 Marts ophørte, erindrer De. Raden er nu kommen til andre Journaler og Dagblade: Fribyggerordenen maa ej fortsætte sin Journal för allmänna uplysningen och sederna; Selskabet för allmene medborgerlige Kundskaber ej sine Skrifter; Aviskrivere i Stockholm og Kjöbstederne har i Hobetal faaet Afflag paa deres Ansøgninger om Privilegium. Man havde endog her nyligen udspreidt det Rygte, at Sveriges vigtigste Tidskrift Læsning i blandade Ämnen var forbuden videre at udgives; men dette Rygte er ugrundet. To Aargange ere udkomne deraf.

Med disse Forbud synes at staae i Modfætning den Udmærkelse, som er vederfaaret Leopold, da han udnævntes til Ridder af Nordstjerneorden. I vort kolde og stive Klima behöver Literaturen undertiden lidet Solskin fra Thronen, og Literaturens Venner ere ikke altid Stoikere nok til at foragte det.

Stenhammar, en fortreffelig Skald og virkelig Lærd, er ved Kongens Kjændelse, hvortil han fra Consistorium appellerede, udnævnt til Lektor i Linköping. Efterat denne ædle Mand, Kellgrens værdige Successor i svenske Akademiet, i flere Uger paa Stockholms Lazareth havde ligget syg, og været Graven saa nær som det er muligt, uden at styre i den, er han nu flyttet til Upsala, hvor han hidtil var Mag. docens. — Her er Mag. Benj Höjer udnævnt til Adjunkt i Philosophien efter Hervech, den wolske Philosophies sidste Stytte ved denne Höjskole. — Bibelkommissionen har i flere Uger daglig været tre Timer samlet hos Ödman, der nu boer her i Staden.

Anekdot om Kant.

(Ud af Journal för Prester 1 Aarg. 1 Hft. S. 178 f.)

Medens andre Nationer allerede i denne vidtberømte Mands Livstid, opløste ham som den forjættede Sandhedens Aand *), nøies vi med

at

*) See Repertorium for Fædrenelandets Religionslærere, første Aarg. S. 24 f.

at opføge hans Herkomst, og trøe at finde den i Sverige, og Linköpings Stift, hvor flere af hans Paarørende endnu leve. Prof. Kants Fars fader skal have været Landmand og boet i N. Tjust Herred, som hører til Linköpings Stift. Han efterlod sig fem Sønner, af hvilke den ældste blev Gaardmand (Rustholder) i Hannas Sogn, den anden var Agerdyrker paa Lebs i Lofsta Sogn, den tredie gik som Underofficer over i tysk Tjeneste, og blev Fader til Prof. Kant*), den fjerde kom til Stockholm, og den femte blev Mönsterskriver ved Östg. Cavalleri og boede paa Götterstorp i Gerdserum Sogn, alle i N. Tjust. Dennes Enke lever endnu, samt har en Søn, Musiker, boende paa Tingtorp i samme Sogn.

*) I Danstes Rejseagttagelser, 1 B.
S. 189 gjøres Kants Fader til Skomager.
Udg.

I Anledning af Scandinavisk Literatur Selskab.

(Udaf Poffelts Weltkunde 1798, No. 48, S. 194, og derfra i A. L. A. 1798, No. LIII, S. 552).

Man seer nu igjen i Norden en nærmere Forbindelse af den Skandinaviske Literatur imøde, da nu Danske og Svenske Lærde, dels paa Dansk, dels paa Svensk, hver 3 Maaned vil udgive et Skandinavisk Museum. Dette Selskab kunde let stifte en betydelig Nytte, naar kun Mangel paa agende Poster i Sverige, og den tildels deraf udspringende mindre Handel imellem svenske Boghandlere og udenlandske, selv Danske, ikke stedse stod den svenske Literaturs Udbredelse i Vejen. Man maa undres over, at Lokalen usgter, hos faa kultiveret et Folk ikke en gang til Stockholm gaaer en agende Post.

Svenfke Blade

Tredie Hefte.

De tvænne Ælskande.

Efter Bürger.

För guld och titlar maa en ann

sit lugn och sina dar föröda.

Selinda endast fasta kan

min hand vid mina pligters möda.

Man saag saa maangen Lyckans son

förloras under Lyckans börda;

saa Herden, om sin trohet maan,

en vida högre lön fick skörda.

A

Sjelf

Sjelf ær jag ingen förnäm man,
och ælkar ingen förnäm quinna.
Nej, ljufvare mig reta kan
et litet namn af en Herdinna,
Jag trycka faar des hand, des fot;
men afund törs ej det fortycka.
Jag tusen kyssar tar emot;
och hatet skonar dock min lycka.

Naturen saafangt smyckar sig
och Konsten sig förgäfves pryder;
ej deras glans oroar mig;
Selidas ännu mer betyder.
Den tusenstämmiga concert
af lärkar och af näktergalar
för mig langt mindre ljuflig ær
æn solo-stämman, när hon talar.

Af Pallas fick hon tänkesätt,
af Juno sjelf den ädla gaangen.
Terpsikore ær mindre lätt,
Euterpe mindre ljuf i saangen.
Saa skönt kan ej Aglaja le,
saa ömt Melpomene ej klagar.
Hon Nöjet ær om nätterne
och Ledigheten alla dagar.

Om morgonen — o hvilken syn! —
 hon svæfvar fram i tunna kläder,
 lik dagens gryning utur skyn,
 lik solen förd paa lätta väder.
 Ikring sin skuldra vaardslöft ner
 sit gyldne haar hon fladdra laater;
 och som des friska Blick daa ler,
 saa ler fraan källan ljuset aater.

Naturens enfald endast faar
 vid hennes morgon-bord upvakta.
 Har hon en Myrthen kring sit haar,
 all annan pragt kan hon förakta.
 Af ingen pensel med Carmin
 behöfva hennes kinder maalas;
 doch lysa de med Rosens mine,
 när den af vaarens glans bestraalas.

Och när hon satt sig vid sit bord
 och jag staar derifraan et stycke,
 hur sött hon vinkar mig med ord,
 som lofva, ack! saa mycke, mycke.
 "Kom," ropar hon, "flyg som en vind,
 "och pryd mig sjelf som du bäst tycker!"
 straxt færgas hennes sköna kind
 utaf den kyfs jag derpaa trycker.

Deß haar kring hallen locka mig,
med tusen småa-spratt dem förvilla.
Hon hotar fly — men blickar sig;
hon hotar aater — men blir stilla.
Sen skyndar hon til spegeln där,
begabbar mina gæckerier,
blir vred at jag saa fjällig ær,
men ælskar mina fjollerier.

Sen hjelper jag Corsetten paa:
af okænd vælluft darrar handen;
och för at længre binda saa,
saa brista efomoftast banden.
Hur jag ær snæll om morgonen
saa kære pligter at fullgöra!
dock snællare om aftenen
at morgon-arbetet förstöra!

Nu lindar darrande min hand
— o kærlek, kærlek, hvilken lycka! —
kring hennes knæ et rosenband,
et knæ, som Gudar ville trycka!
Ej Atalantas korta drægt
för dagen mera skönt förraadde,
nær lættare æn vindens flægt,
hon maalet för ænn friarn naadde.

Sen

Sen flyger hon kring rummet yr,
des filkesfot slaar tusen driller;
fit lopp mot mjuka soffan styr
och stämmer up en Air af Schiller.
Æn med en öm och mjäلتfjuk ton
hon ner i qualens natt mig tvingar;
æn up til salighetens thron
med hennes saang min ande svingar.

Men nöjets timma hastigt gaar:
til maaltid middags klockan kallar.
Mot hennes stol min stol jag faar,
och bloden æn af känflor svallar.
Nu knæ mot knæ, och fot mot fot,
jag ej med kungar byta ville;
ty hvad ær kungars bord emot
tvaa Ælskandes förtrogna gille?

Selinda skænker Nektar i,
som hennes hand sin fötma gifver,
och häller sen et vin uti,
som af des læpp förljufvat blifver.
Och för at Æpplet i des hand
ænnu mer ljust och dyrbart göra,
saa maa Selindas perle-tand,
des röda hinna fört vidröra.

Vaar

Vaar maaltid slöts. Mot hennes bröjt
mit hufvud traanande sig böjer,
min släckta blick och sänkta röst
begärens kraft och vinets röjer.
Min tunga snart ej mer förmaar:
min önskan ändaa tolkad blifver;
ty ack! hur lätt, hur snart förstaar
den älskande sin älsklings ifver.

Men nu käns hennes hjerta klämt;
(ty flickor svigta, daa vi locka)
men hämtar sig och ber paa skämt
mig reda ut en silkes docka,
— det var et svek at söfva mig —
och lindar sen omkring mig armen.
O lift! i det hon böjer sig,
utaf sig sjelf saa blottas barmen.

En stulen blick den vägen fant;
men tjuften lät sig sjelf förraada.
Et slag af hennes lena vant
har redan hämnat hennes vaada.
Sen flyr hon; talar icke mer;
betäcker ögat; lotfar blunna;
men hemligt mellan fingret ser:
hur jag skall straffet taala kunna?

Jag

Jag fællar ögat forgsen ned
och som förtörnad mig förfæller,
daa hon den oförrætt jag led
med rik försoning vedergæller:
omarmar mig, vet icke nog
at blidka mina tagna nycker,
och paa den mund, den kind, hon slog,
væl tusen varma kyssar trycker.

Men hundra lynnen eller fler
gaa hos Selinda af och aater:
æn skæmtar, sjunger hon og ler,
æn sitter hon för sig och graater.
Æn tar hon fram en bok til slut,
æn spaar hon öden uti korten,
strör sedan alt i vinden ut,
och dansar efter utom porten.

Jag skyndar efter, hinner opp
den sköna bak en hæck i hagen.
Jag vet ej hur vi stælt vaart lopp;
men gömde blefvo vi för dagen.
Hær sjunker hon intil min arm.
Min kyfs des stæmma undertrycker.
Jag dignar fanslös til des barm,
men — haalt! — traan fallet henne rycker.

S.

Visa

V i f a
ifraan Danskan.

Jag är saa nöjd, saa glad og fri,
jag är min egen Herre,
jag ræds ej Fogdens tyranni,
och trampar ingen smærre.
Paa dessa berg, paa denna flatt,
arbetsambhet gör lifvet latt.
Jag ger min skatt, gör alla rätt,
och är min egen Herre.

Mit hus är laagt, men mitt det är.
Jag däri sällhet skördar;
och hvar en är välkommen där,
som Gud och frihet vördar:
Och vänskap, lika fri och sann,
bjuds bonden, bjuds en Riddersman.
Jag fruktar Gud, men ingen ann,
och är min egen Herre.

Min mat är simpel, och min drick
ses utför klippan flyta.
Med den som hundra rätter fick,
jag icke ville byta.

Faar den mer kraft och munterhet,
som rara viner njuta vet?
Nej, jag ej vill hans kræslighet
mot friska vattnet byta.

De kläder hvari maange bläckt,
laangt mindre värde röja.
Mig mina egna faar ha skänkt
min simpla valmars tröja,
och den är varm och hel och ren,
och spunnen paa min dotters ten;
Min hustrus händer fytt den sen:
kär är mig denna tröja.

Mitt läger ingen skymfa maa,
jag kan det väl försvara.
Jag vet at fömn paa bara straa
kan trygg och rolig vara.
När solen lyser bergets topp,
jag med förnyad själ och kropp
til dagens arbet stiger opp.
Saa bör det altid vara.

Min hustru är mig evigt kär,
fast ingen skönhet mera.
Om husets väl hon Omsorg bär
och det är hustrurs ära.

Det

Det vore otacksamt af mig,
Min Maka! at ej ælska Dig:
Du raska föner skänkte mig,
och döttrar, bygdens ära.

Träd, dotter, i din moders spår!
Daa skall du maanga finna,
som, när du hunnit mogna aar,
din kärlek önska vinna.
Lyd daa, lyd blott ditt hjertas röst,
faa skal du vid din makas bröst
i menlös ömhet saker tröst
mot lifvets plaagor finna.

Min son! var nöjd och glad som jag,
som jag din egen Herre.
Bero af ingens vällbehag,
och saara ingen sinerre.
Ditt lif skall flyta gladt och lätt,
var endast idog paa alt sett,
gif riktig skatt, gör alla rätt,
och var din egen Herre.

Hvilke ere Hindringerne for Oplysningen, og Kjædetegnene paa Sandhedens Sögere og Fordommenes Forsvarere? *)

Vi bör gjøre os Umage for at oplede Hindringerne for Oplysningen ej mindre i Menneskehjertet, end i Menneskebegrebet: de bör der opföges og der ryddes at Vejen.

Egenkjærlighed kan, ej alene noksom forblinde os for at gjøre vort Valg vaklende imellem det vi længe har troet at være Sandhed og det vi begynde med en Grad af Tydelighed at finde at være det; det er endog ej fjeldent, at Öjet zeentud lukkes eller bortvendes fra Lærdomme, der frarive os Frugten af al vor Umage i Ungdommen og Mandsaarene; der mødfatte og fordunkle de Læreres og de Lærdommes Anseelse og Værd, som

*) Det "Ströskrift", hvoraf störste Delen her er overfär, udkom i Stockh. 1796, trykt hos Nordström paa 15 S. i 8., under Titel: Hvilka äro Hindren för Uplysningen, och Kännetecknen paa Sanningens Sökare och Fördomarnes Försvare?

som have været Gjenstanden for vor uafbrudte Agtelse; der rokke eller knldkaste den udbredte, den af Opdragelse og Love fødte og understyttede Opinion, hvori vi, med en heel Almenhed, have været Deltagere. Man dömme aldrig for umildt om denne Drivefjær til en höjst skadelig Vildfarelse! Den som har fundet og med Varme omfavnet en gavnlig Sandhed, torde kanskee ej behöve med sin Hukommelse at gaae langt tilbage i sit Tankeliv, for at forhverve sig denne Forligelighed med sin Næstes Tænkemaade, som Billighed og Menneskekjærlighed af saa gode Grunde drive paa.

Svagt Begreb kan ansees for en endnu større Hindring, en endnu kraftigere Undskyldning for Menneskers Seendragtighed til at vordes nys opdagede Sandheders Bekjændere og Tilhængere. Ganske saa ere de, og saa tör de altid blive, hvis Tænkeevne har eller kan modtage Omgreb nok til at fatte en heel Lærebygning; til at gaae ud fra en og flere Grundsætninger til deres Fölger, med den varfomme Tryghed og Forskningsevne, som Philosophien byder. Denne Mangel er mere uventet, men törde föles lige trykkelige

De fl. Læreskolerne (geistlige og verdslige) og iblant Mængden af Mennesker. Man kan af disse ej med menneskelig Billighed begjere en hastig Omvendelse: den oplyste Menneskeven synes med sin ædle Anspændelse, med sine varme Önsker at burde forene Taalmodighed i at oppebie Sandhedens sene, men sikre Fremskridt; at vente disse ej af Aars, men af Menneskealdres Anspændelser og Forløb; med utrættelig Möje og en luende Velvillie at udsaae selv de Frøe, som sandsynligen fordre Aarhundreder for at bære Frugter; at udholde Samtidens Koldfindighed, Ubegreb, vrange Domme, Utaknemmelighed og selv dens Fiendskhed og Bagvaskelser, og endda finde sig trøstet og belønnet af at gayne en seen Efterverden. Hans Haab kan, under Tildragelsernes almindelige Gang, ej have Hensigt til hastigere Fordele, end at Sandheden skal opdages, næres, gjøres begjerlig, af Menneskeslægten dybt tænkende Mænd; og at dens Sraaler, fra diffes i Begyndelsen indskrænkede Virkningkredse, fra Menneskelyksfaligheds og Menneskeværdigheds Verksteder, skulle lidt efter lidt gjennembryde Fordommes, Uforstands og Egennyttes Mørke, og trænge sig frem til Almenheden. Han ser Muligheden af, men han

reg-

regner ej paa at hastig indtræffende og vigtige Tildragelser kunne vække den slumrende Menne-
skeslægt af en dyb Dvale, aabne dens Öjne, vende
dens Villie til Oplysning og Dyd, og næsten in-
den Öjeblikks Forlöb fremskynde Sandheden til en
Höjde, aldeles ikke den höjeste, man venter, og
stræber efter, men hvortil man ej havde kunnet
haabe at see den opstegen, förend efter idelige og
langvarige Kampe, efter Aarhundreders omvexlen-
de Fremgang. Af disse Grundsætninger, denne
Overbevisning torde følge den milde og vedhol-
dende Styrke i Tænkemaaden, som ej svigter un-
der Möjen, ej lader Modet falde under Faren, ej
trættes under lidet lovende eller aldeles mørke Ud-
sigter, ej anseer Seenhed for reen Standsen, og
beskytter imod den tungsindige og uædle Foragt
for vore Medbrödre. Den virkelig oplyste kan ej
gjöre sig skyldig i den Umildhed, den kortsy-
nede Overilelse, af Mængden, — af denne Menne-
skesklasse, som, ikke i Stand til selv at udgrunde
dybe og vigtige Sandheder, nödes til at stytte sig
paa andres Skarpsindighed og erkjændte Anseelse,
— despotisk at fordre som Pligt den Beredvillig-
hed eller kanske rettere den Letsindighed, at den
skal staae færdig til strax at antage hver ny Over-
bevis-

bevisning som rækkes den, uden at den veed, om det skeer af Tænkerens og Sandhedselskerens eller Haarklöverens og Bedragerens Haand. Lad os derfor af denne talrige Klasse intet mere og intet mindre vente, end at den, i Forhold til sine Læreres Velvillie, oplyste, sagtmødige og skarpsindige Vedholdenhed, endda langsomt og Skridt for Skridt unddrager sig de rodfæstede Fordommes Vælde.

Ladhed og Ligegyldighed ere Egenskaber, som fordunkle den Glands, der uophørligen burde omgive en tankende Slægt; de række hyldende Hænder til al aandelig og politisk Despotisme, bære Lænkerne med Slavens böjede Hoved, böje Knæ for Vildfarelse, vove ej at kaste et Blik til Sandheden, og bortbytte for nærværende og kommende Slægter Menneskeværdighed, Tænkers og Villiens Frihed og Ædelhed, imod den Ro, hvorover Despotens og Hjerarkens Sværd og Lænker ere løftede. Udrydd denne fornedrende Slaphed i Tænkemaade og Følelse hos Asias og Afrikas Indvaanere, og de skulle ej længere dele Fæts Skjæbne; udrydd den hos dem af Europas Nationer, til hvilke endnu blot Sandhedens mat-

reste

zeste Straaler have formaaet at fremtrænge, og hos dem skulle snart opkomme ædlere og deres Art værdigere Omforger og Hensigter, end at modtage, som Naadegave, det med Knaphed uddelte Livsophold og en Tryghed, som har inter Værd imod Menneskenykker; de skulle ej længere kjøbe disse indbildte Fortrin, kjøbe Vildfarelsen med deres saa ofte letfindig forspildte Blod, med Frugten af deres Sved og Møje, med aftvungen Afstaaelse af Tankefrihed og egen Villie. Den Sorgløshed, hvorum her er Spørgsmaal, synes ej behøve at behandles med Skaanse!, synes opfordre Philosophens Grunde og Formaninger, Medborgeres højt paatalte og billige Fordringer, det forstandige Skæmts Svöbe og Latter.

Egennytten burde kanske have været nævnt först iblandt Hindringerne for Oplysningen, da den ufejlbart staaer fremst i Henseende til baade sin Hadeværdighed og sine Virkningers Vigtighed. Det er ej mere af ærlig Modbydelighed for Sandheder, som man finder sig ydmyget ved ej under lang egen Forskning, eller under beredvillig og blind Antagelse af Andres Undervisninger, at have opdaget eller bifaldet; det er ej af Mangel paa

Evne til med sit Begreb at omfatte en Lære, som fordrer Tænkraft; det kan mindst være af Lige-gyldighed imod sin egen Skjæbne; men det er med stærkt Forfæt at forvilde og skade, Egennytten vedholdende virker. Naar den strider for egne Fordele, der saa ofte og næsten altid nydes paa Andres Bekostning, gjør den sin egen Sag til Menneskehedens og Statens, raaber paa almindelig Undergang og Forstyrrelse, og afskrækkes aldrig, af de virkelig tænkendes Uvillie fra sin Anspændelse at forfægte Lögn, Daarlighed og Undertrykkelse, saalænge den med Held formaaer at opjage den bedragne Mængde til disses Bifald og Forvar. Den udøver Tigerens Grumhed imod sine Modstandere, om den naaer dem med sine Kløer; den opfordrer og belønner sine Tilhængere med Vældes og Vellevnets Nydelse under Ydmygheds og Tørveligheds Skikkelse; den lader Ukyndighed og Vildfarelse med travl Haand omskandse sine Landemærker; den vekselsvis truer og smigrer den forledte Mængde; rykker til sig og holder paa med stærk, snart haard og snart blød Haand, den Rettighed at indgyde og fraröve Lykfsalighed og Samvittighedsro, og den opföger i Indbildningens og Forvildelsens Verden disse digtede Fordele, hvor-

med den kan lokke og lønne menig Mand, uden at behøve at meddele de virkelige Fordele, den beholder for sig selv. Den elsker fremfor alt den rolige Vælde og Nydelse i et Mørke, til hvilket aldrig nogen Straale af Sandhed har formaaet at fremtrænge; dens aarvaagne Forsigtighed møder derfor med Fiendlighed alt sig nærrende Lys; under den kloge Overbevisning, at naar Sandheden eengang har faaet mindste Indpas, kunne dens Fremskridt vel forhales og vanskeliggjøres (dette er den politiske, men fornemmelig den aandelige Egennyttes karakteristiske Bestræbelse); men aldrig rent ud standses. Dog seer man den, selv naar Sandheden har begyndt at vorde kjendt, elsket og hyldet, indtil Forvovenhed og uden anden Virkning end Tænkerens Latter, endnu forfægte Fordommene med allerede fløvede eller brudte Vaaben.

Det er ej altid enkelt, ej blot hver for sig, men oftest i Forening, at disse Hindringer for Oplysning yttre deres Virkninger. Ej nok at Egenkjærlighed og Egennytte arbejde med forenede Kræfter: til deres egen Skade ere svagt Begreb og Ladhed oftest i deres Føl-

ge. Saaledes, naar en Sandhedens Ven og en Tænker lyser af et vidt omfattende Snille, af virksom Nidkjarhed for Menneskeværdighedens Vedligeholdelse og Menneskebøgrebets Udvidelse, af ædel og uforstilt Aabenhjertighed, er Fordommenes Forfægter, udrustet med de Egenskaber, vi have fremlagt som Oplysnings Hindringer, let kjendt, ej aleneste af sin Villie, blindt at vedligeholde en filosofisk Lære, han i Ungdommen har antaget som ufejlbar og hvis Mangler han selv og hans Tidsalder ej har kunnet opdage; af sit lave Forsæt, ved mindste Skimt af Fare og Brud, i de Fordele han besidder, hellere at see Menneskelægtens Mørke og Elændighed forevige, end at ofre en Anspændelse for dens Kundskab og Lykkeligbed; af sin luende Fiendskhed imod hver Lysgnist, hvis Virkninger, om end aldrig saa langt borte, han i Særdeleshed befrygter; af sin, oftest under Skin af Nidkjarhed for Religionen, for Oplysning, for Stat, for Almenheden, omhyggeligen gjemte og nedrige Ondskab imod de Sniller, som have antaget sig Menneskhedens Sag og ofre al deres Møje for Forstand dyrkelsen i Fædrelandet; men endog, og dette til sin egen snare Undergang, af Mangel paa Evne til at fatte,

at fremstille, med nogen Grad af Skarpfindighed at bestride de Lærdomme, han vil omstøde; af den barnagtige Enfoldighed, hvormed han röber de Hovedhensigter, han har gjort sig Umage for dybest at dölge; af sin ukloge Ros over de Fornuftsdværge, der for ham og i en lige værdig Tone med samme Skarpfindighed og Held have stridt for samme Sag; af Uforsigtigheden i Forsög paa at efterligne Vittighedens Tone for at være ganske dum; af den Plumphed i Tanker og Udtryk, som altid paadrager, selv den bedste Sag, en dannet Almenheds Foragt og Modvillie; af Vink til Statens politiske Magt at blande sig i Philosophers Tvistigheder, i en Tidsalder, da Tænkfrihed uophörligen udvider sine Grændser under oplyste Regjeringers Hegn; af den kjendelige Ubehændighed i at omgaaes philosophiske Æmner, hvilken bevidner en hos en Lærd, og endnu mere hos en, som tillige vil ansees for oplyst, utilgivelig Forsömmelse i at föolge vor Tidsalders egne, saa höjt stegne og bestandigen tiltægende Oplysning. Disse Egenskaber ere Egenkjærligheds, Egennyttes, det svage Begrebs og Tænkelaheds Fölger.

 Blan-

Blandede Reflexioner,

i Literatur, Philosophie og Moral, tjenende til
Suite af Philosophen paa Landevejen *).

Af Kellgren.

~~~~~
En Poet kan være skyldig at rose sin Kon-
ges Handlinger, men ikke at bifalde dem.

* * *
At smigre er at rose over Anstændig-
heds Grændser; og uden Mening. Heraf
følger,

*) Denne Titel torde behöve en Apologi. At
dömmes fra den Mængde platte, forslidte, vel-
meente Maximer, Sentenser, moralske Lær-
domme, Dydregler, fremsatte i Antitheser og
tvungne Lignelser, som altid og allesteder
har oversvømmet Tidskrifter; var ej under-
ligt, om Almenheden havde fattet største Af-
smag og Foragt for denne Literaturgreen.
Naar man imidlertid betænker, at Roche-
foucauld, la Bruyere m. fl. have gjort
sig udödelige ved dette Slags Forsög; saa tor-
de man let finde, at det her som i andre Til-
fælde mindre er Faget end Maaden som bör
forkastes. — Regelen for dette Slags Udar-
bejdelse er, at enhver Tanke levende skal
röre Læseren, ved enten sin Nyhed, eller sin
Styrke, eller sin Dristighed, eller sin
Fin-

følger, at ikke al overdreven Ros er Smiger. Følelsens, Passionens, Enthusiasmens Sprog er ofte falsk, men aldrig forstilt. En Elsker, som siger en kjøn Pige at hun er en Gudinde i Skjönhed og Behagelighed; at Solens Blik aldrig endnu have nedladt sig til noget fuldkommnere paa Jorden; en af Taknemmelighed henrykt Underfaat, som sammenligner sin Konge med Titus og Antonius, skulde han end være ihvor meget under dem i Fortjeneste — give begge en Ros, som kanstkee er falsk, kanstkee latterlig for alle andre, men sand i deres Følelse; følgerigen ej Smiger. Den uvildigste Dommer er ej dydigere end de. Men der-

Finhed; fremfor Alt ved sin Frugtbarhed, det vil sige, den Egenkab i nogle Linier at indbefatte Sæden til en hel Afhandling. I saadant Tilfælde have deslige Reflexioner tvende Fortjenester, den ene at fæste sig dybt i Hukommelsen; den anden at lade Læseren selv faae Lo at tænke, eller troe at han gjør det. — Literatorer, som enten af Sygelighed, eller vexlende Forretninger, ikke strax kunne sætte sig til at udarbejde de Æmner, hvoraf de have gennemtrængt sig, troer jeg altid gjorde vel, om de ved deslige concentrerede Reflexioner opbevarede for en tilkommende Udvikling Æmnets hele Stryke og Levenhed i dets Fødsel.

Forf.'s Anm.

derimod den kolde, urörte Mand, som, imod bedre Vidende og Mening, giver samme Ros, han alene er Smigrer, er foragtelig, nedrig, strafværdig.

Hoben beundrer det middelmaadigste Indfald, den almindeligste Handling, det ringeste Tegn paa Fortjeneste hos de Store: Philosophen ligesaa, men af ulige Grunde. Hin tænker, at Alt er stort som gjøres og tales af de Store: denne begriber ej, at engang noget middelmaadigt kan komme fra saa fordarvede Væsen.

Der er to Ting, Almenheden aldrig kan lære: at forstaae det Simple — og ej forstaae det Ubegribelige.

En Forfatter virker ej paa Regjeringen uden formedelt en oplyst Almenheds Højesteret. Han er en Anklager, en Referent; det tilhører ham at fremføre og udvikle Sagen for Almenhedens Domstol. Hvor denne savnes, er Anklageren en Frøndör og Referenten en Nar, som andrager for tomme Vægge.

Natu-

Naturens Stand var en Strid, Mand imod Mand; de fleste Borgerfamfunds — Strid, Bande imod Bande. At fordømme Egoisme, og rose Esprit de Corps, er at ivre mod Tyve og prise Stratenrøvere.

Kryberen og Skændegjæften ere begge ligemeget Poltroner af Hovmod. Den første vil tigge; . . . den sidste skrænne sig fra en Foragt, de føle sig at fortjene. Ogsaa seer man som oftest, at een Person spiller vechselvis begge Roller.

Det er en slu Politik, som dölger de orientalske Kejseres Ansigt for Folkets Aafsyn. Menneskene bære ikke oprigtig Ærbødighed for andet, end hvad de ej see.

Den første som faldt paa den urimelige Tanke, at gjøre Almenheden til Dommer i det Skjønne — helt sikkert var det en Forfatter, fordømt ved Kjænderes Domstol. Der findes i Riget lidt mere end 200 erkjændte Dommere i juridiske

ske Sager; ikke mere end 12 som sidde i Kongens Højesteret. Troer man da, at der fordres mindre Duelighed til at dømme et Poem end en Ejendomstrætte?— Der findes dog ikke een, som jo med Hukommelse og Flid kan blive en god Lovkyndig; da den bedste Opdragelse med den stadigste Anspændelse aldrig var i Stand til at give Snille og Smag.

* * *

Visse Forfattere gjøre med Almenheden, som den russiske Almue med sine Hustruer; de pid-ske den, for at vise hvormeget de elske den.

* * *

Den, som føler sig foragtet, gjør Alt i Verden for at vorde hadet.

* * *

Et bestandigt Venskab er ofte ikke andet end det Hovmod ikke at tilstaae sig gjækket (dupe).

* * *

Da Mennesket skabte Gud, efter sit Billede, hvor godt om det allesteder var skeet efter en
brav

brav Karls Mynster. Lykkeligt endnu, om det blot havde gjort sig foragteligt i Guds Öjne! Men der hvor det gjorde sine Guder til Tyranner, gav det Tyrannerne Guds Magt. — Ulykkelige Asien! saaledes helligedes for evig din Trældoms Lanker; saaledes ophörte al Ret paa Nationernes Side, al Pligt paa Monarkens; Mennesker bleve en Ejendom; deres Liv en Naadegave; Fornuftens Brug blev en Bröde, den mindste Klage et Oprör, Tro og Lydighed de eneste Dyder: Fortjenesten forsvandt, indtil Navnet; for Retfærd kom Naade — og Despoten sagde: "Er jeg naadig, naar jeg belønner en dydig og viis Mand; hvormeget mere naadig, naar jeg ophöjer en dum Skurk. Velan, man skal ej sige at nogen Konge paa Jorden har været naadigere end jeg."

* * *

Det er en slet Kompliment til Kongemagten at mistænke alle Oplyste for Republikanere, ligesom den til Religionen at troe alle Sniller være Fritænkere.

* * *

Det grusomste i Verden er at ville röve en Kröbling sine Krykker; men det urimeligste i Verden

Verden var det at fige: Saa som Krykker findes, bör Ingen gaae paa sine Fødder. — Saa som Krykker findes, bör man svöbe, og forvrilde Lemmerne paa alle Börn i Vuggen.

* * *

Undertiden naar man seer de Personer, som ere almindelig elskede, föler en brav Karl sig næsten fristet til at söge Almenhedens Had.

* * *

Optiken lærer os, at det blot er ved Dømmekraftens Övelse, at Fluen i en halv Tommes Afstand ikke synes os ligesaa stor som Örnen i 30 Favnes. — Det er vor Oplysning, som gör at vi nu ikke see andet end Fluere, hvor vore Fædre saae Örner. — O Titlers Klang! Blodets Glands! Stjerners Pragt! . . . Eders Tid er ej mere.

* * *

Forbandelse over dens Muld, som först takkede for en Naade, da han nød en Rettighed! Uden denne Fordom havde Despoten aldrig fundet et Baand til at länkebinde den Redeliges Dyd.

* * *

Man

Man beundrer som store Mænd hine Oldtidens Patrioter, som opoffrede alle Baand af Ven-
skab, Slægtskab, egen Velfærd og Livet for at
frelse deres Fædreland. Men bör man ej dobbelt
beundre Styrken hos store Hofmænd, som
opoffre Frihed, Ære, Dyd, for at tjene en De-
spot? — Hine høje Motiver af Aarhundreders
Ros, af et helt Folks Tilbedelse, hin høje Følelse
af Fædrelandskjærlighed, hvilke opildnede Catoners
og Bruters Sjel — alt dette bör uden Vanskelighed
løfte Mennesket; give det svageste Hjerter Kraft
og Mod. Rom gav Ærestitler, Despoten et Naag-
deblik.

* * *

Hvorfor have ej Stater indstiftet Dage til at
höjtideligholde Aminnelsen af deres Ulykker, saa-
velfom af deres lykkelige Hændelser? Hvilke
Tyranner skulde paa ny have smeddet vore Læn-
ker, — hvilke Fiender paa ny nedlagt vore Hære,
om vi havde indviet en Höjtidsdag om Aaret til
at festligholde Mindet af Stockholms Blod-
bad — af Pultava Slag.

Ingen

Ingen stor Mand er det i sin Kammertjeners Öjne; er et gammelt og sandt Ordsprog, ikke fordi nær Omgang altid opdager Mangler, hvorved Ærbödigheden taber sig — thi med den som fuldkomment vidste at dölge sine Fejl, og med den som ingen havde var Sagen den samme; men fordi en Engel, en Seraf, en Gud skulde miste i sin Agtelse saasnart de tillode at man saae dem i Öjet.

* * *

Det emfindligste Gud skabte var en Forfatters Fiber. Han lever, lig Ædderkoppen, i hver Traad af sin Væv.

* * *

Der gives et M o d for Hovedet, som for Hjertet; og Mangel paa Snille er undertiden ej ander end Mangel paa Mod. At lide paa sig selv er at fordobble sin Evne.

* * *

Naar jeg seer hvorledes Lykken ofte födes af Ulykken, og vor Nytte af vore Fejl, bæver jeg mangen Gang over at have sluppet en Fare eller undveget en Galsskab.

* * *

Ifald

Ifald det egner en klog Mand at raadspørge, saa følger at blot en Nar kan raade. Hvorfore mistroe mig selv, for at troe en som ej mistroer sig? Er det ej ligesaa godt at gjøre sin egen som Andres Daarlighed?

Af egen Drift at tillægge sig en Last, er at skryde med to Dyder. Jeg har den Fejl ej at kunne husholde, vil sige: den Dyd at være gavmild... den Svaghed let at vordre hid sig; vil sige: den Fortjeneste snart at tilgive. Læg hertil den Ædelmodighed selv at bekjænde sine Fejl.

En meget fin Beskedenhed, eller meget grov Avind, er at rødme ved Ros over sine Venner.

Det er ej nok, at have skrevet fortræffelige Arbejder, man maa aldrig have skrevet noget som ikke duer. En eneste Svaghed pletter Helstens Ære, et eneste middelmaadigt Forfög — Forfatterens. Det er dog den første tilladt, at gjøre ligegyldige Ting: men alt hvad ej hædrer Snillet, vanhædrer.

Man

Man opføger Fejlene i en Forfatters Levnet,
naar man ej finder dem i hans Skrifter.

* * *

Intet Dumhoved er saa forsikkrat om, ej at
kunne skrive Vers omkap med Leopold; som
en Podagrifft ej at kunne gjøre Entrechats om-
kap med Marcadet.

* * *

Philosophen paaftaaer, at det er blot Lykke-
tref — den Christne, Naaden — som kan trefse
fra Laft og Synd. Begge ere de nærmere ved
at falde end den som heelt eenfoldigt troer at
det beroer paa ham selv at være dydig eller ikke.
Den som mistroer sin Styrke er allerede halv over-
vunden. Siig frimodig til Dig selv: jeg er dydig
i Dag; derfor er det mig umuligt ikke at være det
i Morgen, i Overmorgen, min hele Livstid.

* * *

At rette sin Opførfel efter Andres Raad er at
gjøre sig Klæder efter Andres Maal.

* * *

"Sig mig oprigtig: har mit Arbejde Fejl?"
— Det betyder med andre Ord: "Sig mig oprigtig,
om

om De tiltroer Dem bedre Smag, bedre Dømmekraft end jeg?" — Ingen uden en Nar eller en meget god Ven kan svare paa dette Spørgsmaal.

Delikatesse i Smagen er i Henseende til de skjønne Kunster, som i Henseende til det yndige Kjon, ikke altid at skryde med. Den kommer af Mangel paa Styrke, af Ikkeevne til mere at nyde.

De nyere Sprog forholde sig til de gamle — Grækernes og Romernes — som Nøgleharper til Davids Harpe. Med saa ulige Instrumenter at give Tilhørerne lige Fornøjelse, fordres lige Snille, men hos de Nyere dobbel Kunst.

Snillet og Hjertet søge begge et Ideal: det ene for højeste Skjönhed, det ander for højeste Vel — og intet af dem finder det.

Det er sjældent, at finde Venner som staae os bi i Nöden; men kanskee endnu sjældnere, dem som elske os i Lykken.

I Ven-

I Venskabs Glæder giver man Alt med sig, og Intet fra sig. Er den ene lykkelig, saa er det nok for begge. Men nu — i dette Liv, saa fuldt af Qvaler, er det ej langt mere sandsynligt, at af tvende Mennesker eet ad Gangen er lykkeligt, end at nogen er det bestandigen? Det er da vist, at om ikke Følelsen knyttede Venskabs Baand, burde Egennytten gjøre det. Hvo bör ej söge en Tilstand, hyori al Lykke er dobbel, og al Ulykke blot en Halvdel.

*

*

*

Hver eneste falske Tanke, hvert eneste lavt Udtryk, föles som et Örefigen paa Smagens Kind — og spörq saa Kunstdommeren: Hvad angaae dig Anfers *) Dumheder?

*

*

*

Almenheden indseer ganske vel, at Snillet er noget ualmindeligt: derfor troer den at alt ualmindeligt er Snille.

*

*

*

En

*) Anfer, en slet Versmager, kjændt af Virgilius's Calembour; Interstrepit Anfer Olores.

En eneste Nedrighed er nok til at plette en Mands hele Liv: hvorfor ikke en eneste dydig Handling til at udslette alle Fejl. — Er det lettere sin hele Livstid at være dydig end lastefuld; da er det med Rette man har antaget denne Tænkemaade. Men skulde, som nogle paastaar, Mennesket af Naturen være tilbøjeligt til det Onde; eller, hvad som er mere sandt, er dets Lykkelig-
hed i Staten som oftest modsat det Medborgeres; er Fordelen af Rovet nærmere og sikrere end af Offret; straffe Lovene, uden at belønne Dyden, blot det Svage i Bröden og det Dumme i dens Udövelse; gjendrives Samvittigheden, — jeg mener den Overbevisning vi i Barndommen paa god Tro have antaget, om Dydens og Lykkens, Lastens og Ulykkens usvigelige Forening, — gjendrives den ved vor Indtrædelse i Verden og igjennem vort hele Liv af vor egen og andres Erfaring; tilraaber hele Naturen os uden Ophör: ran, og vær lykkelig!.. da, lader os tilstaae at denne Sætning er ligesaa urimelig som barbarisk. — Men Almenheden, som Enkelte, finder Sandheden al-
leneste hvor den finder sin Egennytte.

Man figer: falde til Laster og opløfte sig til Dyder. — Vise ej disse Talemaader, at det ene er en Tyngde, en naturlig Drift, Menneſket har; det andet en Stræben, en Anspændelse, det ſelv maa give fig? Men nu gav Naturen ej mere end een og ſamme Kraft: den ſtore, almindelige Gravitet til Lykſalighed. Regenter! Lovgivere! hvis bliver Fejlen, om Laster og Brøde ere fatte i denne Middelpunkt?

* * *

Det er ikke Triumfen, ikke en højtlydende Røs, Snillet fordrer til ſin Belønning. Det er blot den ſtille Bevidſthed ſom figer: man kjænder mig.

* * *

Stærke Sjæle modtage ikke let Indtryk, men beholde dem deſtængere. Staalet varmes ikke haſtig; men eengang glødet beholder det ſin Varme, medens Blyet ti Gange kan ſmelte og vorde koldt.

* * *

Middelmaadigheden burde gjøre af reen Politik hvad den ofte gjør af Nödvendighed: indſvøbe fig i Mørke. Et helt, middelmaadigt, fatteligt Poem, Afhandling, eller hvadſømhelt, kaldes af

Alle middelmaadigt; men en middelmaadig Linie her og der iblandt Ufatteligheder flaaer som Lynet med Forundring. — Fordi Börnene sædvanlig vaase, ansees for Snilletrak de mindste fornuftige Ord de fige.

Paradoxer ere for den gode Forstand, hvad Burlesken er for den gode Smag.

Et Folk bör ej ønske, at dets talende skjønne Kunster skynde sig for ilfomt, til deres Zenit. Al Højde af Fuldkommenhed grændser til Fald. Denne Grændse er et Hovedhaar. Alt derover er Fejl: over Pindarus, Galiskab; over Rousseau, Epilepsi; over Tacitus, Nat. Kommende Sniller skulle fortvivle eller styrte. Hvorfore standse de ej ved Højden? — Fordi Snillet bestandig følger en ny Ære, Almenheden en ny Fornøjelse. Det nyttige, evigt, er lige nyttigt: det behagelige, nydt, er ej længe behageligt.

I literære som i politiske Krige er det et Axiom: at man intet har at vinde med dem som intet have at tabe.

Man

Man ſige hvad man vil, ſaa ligger i Autorſkabet, ſom i alt Befynderligt, noget virkelig uanſtændigt. Vilde en Svensker klæde ſig i den ſmukkeſte og rigefte tyrkiſke Dragt med Perler og Diamanter, og begive ſig ud paa Gaden, hvor alle hans Landsmænd vandre i ſnevre, ſtumpede Kjøler; ſaa var jo ſaadant hverken anſtændigt eller klogt. Men nu er Middelmaadighed hele Verdens Nationaldragt; og den lyſende Pynt, Snillet bærer, paſſer ikkun under Maſke.

* * *

En ret professoralſk, ret grundlærd Mand tilſtaaer meget lettere, at han har gjort en falſk Bankofeddel, end at han har brugt en urigtig Gloſe.

* * *

Hvad betyde Avinds Ondſkab og Æreſkænderens Skrig og Pöbelens Latter imod den ſande Ros, Kjændere give . . . ſaaſnart ingen hörer den? — Evigen velſignet være Medbröders viſe Misundelſe! Naar de hvidſke dig deres Priis, blæſes Forhaanelſen i Baſuner.

* * *

Narren har Tilhængere, ſom ſkrige; den Viſe Venner, ſom biſælde. Hvad Under om denne

er ene i Striden, og ingen i Kabalen? — Sektsfølgerne troe og stride: Philosopherne see, og elske Fred.

I samme Forhold som Synet styrkes, svækkes Indbildningen. — Dette er Aarsagen hvorfor de skjønne Kunster dagligen aftage. Man har forundret sig over de Gamles Fortrin i disse. Det var, har man sagt, fordi de vare Naturen nærmere. Lader os mere forstaaeligen sige: de kjendte ikke Naturen. Ukyndighed, som Mørke, forstörre alle Gjenstande. Naaer Mennesket engang til i Alt at see det sande; saa ophörer Digt, saa standser Forundring, saa svækkes Passionerne, og Alt er blot hvad det maa være.

Om Naturen ej havde gjort os til de svageste blandt alle Skabninger, saa vare vi aldrig blevne de stærkeste; ikke heller de viseste, om den ej havde gjort os til de Ukyndigste. Med tusende Fiender og ingen naturlige Vaaben, tusende Fornødenheder og ingen Instinkt maatte Mennesket forgaae, eller beherske Jorden.

I en vis Afstand, seer Du et Maleri og henrykkes. Du förer det til Öjet: hvad seer du? et Huus, et Træ, en Fugl — og du vender dig bort og gaaer. Af samme Aarsag er det, vi blot finde Behag i det fremfarne og det tilkommende; men ere kolde for det nærværende. Erindring og Haab see alt i Malerier og Masser; Nydelsen skuer hver Del i Detail.

*   *   *

Det forbigangne er en smuk Frille, som har forladt os: det nærværende vor kjære Hustru, hvis Behageligheder vi ej mærke: det tilkommende en Gadenymfe, som tryller i Mörket og vises paa Døren, naar hun har fulgt hjem.

*   *   *

Det er for en Forfatter en stor Belønning, naar hver Læser af Smag siger ved Slutningen af hans Arbejde: Jeg höjtagter denne Forfatter, og vilde ønske mig hans Bekjendskab; men større Belønning, naar den dydige Medborger siger: Jeg elsker denne Mand, og vilde have ham til Ven.

*   *   *

Med Grund eller ikke, troer Hoben sjelden at en Mand af Snille er en dydig Mand! Hvad har han

han da at gjøre? — Intet andet, end at være det.

Det er med det svenske Snille, som med den svenske Sol. Vi have nogle Sommerdage ligesaa smukke som de sydlige Landes; men alt det øvrige er Efteraar og Vinter.

At straffe Lasten med Spot, er at give Kæmper Ris: det viser paa eengang ligesaamegen Kulde som Vanmagt. Man skjæmter ej, naar man hader; man leer ej ad den man ræddes for; og dette er saa sandt, at naar man har bragt det til at gjøre den Onde selv latterlig, er der ingen meer som frygter ham.

Hvorfra kommer denne Tilbøjelighed til at bagvaske Sniller, endog langt efter Döden? denne unyttige Möje at udspejde og udsprede store Mænds Fejl; at see dem hvor de ej findes; at troe dem uden Bevis? De nedrigste Skurkestykker, de urimeligste Fabler, det uilleste Sladder; hvad man ej uden Nöd skulde ansee for muligt hos de groveste Misdædere; hvad man ej uden Svaghed i Sjælen skulde troe paa löst Rygte om Folk uden al Ære; hvad

hvad man ej uden Straf skulde vove ubevist at
 paaftaae om det ringeste Menneske, som beskyt-
 tes af Loven; hvad man ej uden Væmmelse skul-
 de høre fortælle om en Mand af Pakket: saadant
 skrives og trykkes, efterspørges med Begjerlig-
 hed, høres med Fornøjelse, troes som Orakler,
 naar det siges om en Voltaire, en Rousseau,
 o. fl.; Mænd, som have oplyst og gavnet Menne-
 skeslægten, som have brudt vore Fordomme, lært
 os at kjænde og elske Sandheden, skaffet vor Sjæl
 den renere Nydelse af Snillets Fornøjelser; Mænd
 af Anseelse og Ærelyst, som have nydt de største
 Regenters Naade og Omgang . . . Hvad sige vi?
 — Mænd, hvis Navne skulde overleve Heltes og
 Monarkers; hvis Pris ej skal ophøre, hvis Ære-
 stötter ej falde, förend med Verden. — O I lave
 og giftige Jordens Insekter! skal man aabenbare
 Eders Hemmelighed? tage Dækket fra Eders Skænd-
 sel? — I see med Fortvivlelse at I ej med Eders
 Fortjenester kunne oplöfte Eder til dem: I vil der-
 føre ved en paabyrdet Lastefuldhed trække dem ned
 til Eder.

* * *

Det er ikke Ode, Prologer, og andre disse
 Vanens og Etikettens evig gjentagne Offere, som
 for-

fordærve en god Konge, om han har mindste Erfaring og Forstand. Han veed da, at i deslige Skrifter Spørgsmaalet ikke er: hvad der er sandt? men hvorledes en Sandhed eller Usandhed smukkeft siges? Tillige veed Almenheden, at een Grad Ros i sædvanlig Prosa svarer til 2 i Veltalenhed, 4 i Poesi og i det mindste 8 i Odestil. — Da først er Smigeren drabende Gift, naar den udgiver sig for Almenhedens Stemme; og deri lykkes langt mindre den Ros, som lyder fra Skaldens Trompet, end den som hvidskes hver Time og Stund fra Hofmænds, Ministres og Embedsmænds Læber.

* * *

Den som aleneste skriver vel for sin Tid, bør og nøjes med sin Tids Ros.

* * *

Naturen har viseligen været mere gavmild paa nyttige Mennesker end paa store Mænd; givet en almindeligere Attraa til det sande Gode i den Verden, hvoraf man er, end til lysende Skygger i den Verden, man digter. Denne voldsomme Passion, som opoffer det nærværende for det tilkommende, Lyksalighed for Haab, Tilværelsen for Mindet; denne sublime Forvildelse er nødvendig for

for Helten, for Skalden, for Skaberen i de skjønne Kunster; men hvad blev der af Verden, om den var mindre sjelden? Lykkeligvis anseer Almenheden disse høje Navne af Ære, Udödelighed, for Ord uden Betydning. Staters Liv er Flid og Vindskibelighed, Agerbrug, Handel, Manufaktur og Kunster. Og hertil behöves flere stærke Hænder, end store Sjæle. Maatte Snillet heraf lære, at höjtagte Vindskibelighed, Moderen for Liv, Velbefindende og Fornøjelser; ej at sætte sig for höjt i Fortjenesternes Rangorden; ej at troe det sin Bestemmelse uværdigt, enten at deltag i Folkets Syssler, eller at stride for dets Ret. Den höjeste Fortjeneste er ej at være sjelden. Det Skadelige og Unyttige er sjeldnest i Naturen.

Skik og Brug.

Udaf: Thams Anteckningar under och i Anledning af en Resa ifraan Westergöthland til Stockholm gjord 1796—7.

En Accurateffe regjerede i Stockholm i Affärer ved Hoffet: det allerskjönne Exempel for Nationen.

Klokken

Klokken 11 skulde Kongens Vogn være færdig. Vognen var 5 Minuter forud ved Trappen; 5 Minuter efter steg Kongen i Vognen. Parade, Audients — Alting paa berammet Tid.

Jeg har oplevet en Tid, da en fornem Vogn var i Jönköping forspænd om Formiddagen (der sagdes Klokken 8), og Hestene stode for til Kl. 8 om Aftenen. — Derimod nu! — hvilken forskjellig Lykke for Kreaturer og Folk!

*

*

*

Man spiser nu aldrig til Middag før Kl. 2 à 3. — Kl. 3 spiser Washington i Amerika, hvilket er et skjönt Præjudikat. Dette kan ellers være ligegyldigt; kun det almindelig antages. — Bedst var Kl. 4, som i Gustaf 1's Tid*). — Kl. 10 spiste man da Frokost, om Aftenen intet, paa denne Maade var Dagen mere til Nytte.

Alle trivielle Sager kan man ikke rangere noksom tilside, og gjøre hurtig nok — hvorfor jeg altid har forundret mig over den gamle Konge af Preussen (Frederik II), som spiste saa længe og saa langsomt.

*

*

*

Kl. 4

*) Danviks (Daarekiste) Indretningen er fra Gustafs Tid. — For nogle og tyve Aar siden vare i det mindste samme Spisetimer der.

Kl. 4 om Morgenen vare alene 3 Personer oppe paa Regjeringsgaden: en Kjarling og 2 af Garden.

Mig syntes at man sov længe 1789, da jeg ikke kunde faae Kringler og Melk strax efter 6, som nu.

Den Vane at sove længe og lægge sig seent er ikke ældre end siden 1740'erne hos vor Nation — og er kommen ind med franske fornemme eller Emigrantfæder, til megen Ulejlighed i adskillige Forretninger. I min Ungdom hedde det endnu:

Morgenstund

har Guld i Mund.

Naar det naadige Herskab sover længe, ligge alle Tjenestefolkene længe. — Der kunde ofte ikke være meget tabt i Alt dette, om ikke tillige den nyttige og arbejdende Deel af Nationen saa gjerne tog efter de Fornemmere. — Alle Forretninger miste herved deres Levenhed; og et slags Nølvurnhed i at töve, opfatte kommer i Stedet.

Folard i sine Kommentarier over Polybius omtaler en vis fransk General, formedelst hvis Ufsik at sove længe hans Kampagner i Italien tabte meget, uagtet Manden i Övrigt havde Fortjeneste.

Jeg

Jeg vil ikke tale om Dronning Christina, der ilde skjöttede sit Embede, og derfor ikke bör citeres; men Biskop Svedberg, og Kong Frederik II af Preussen lagde sig Kl. 10, — og 7 Timer var deres Hvile. Tiden paa begge Sider af Midnatten er bestemt til Hvile for hele Naturen: ved Vane eller Uvane kan man tilvisse gaae derfra. — Men om end Mithridates kunde vænne sig til Forgift, er derfor Mennesker ikke dertil skabte.

Man kan af et ganske nyt Exempel see, hvorledes man kan vænne sig til at sove lidet, — og hvor nyttig man derved kan blive. — Beireis, Geheimeraad og Professor i Helmstedt, foretæner paa eengang syv Videnskaber — holder hver Dag, Söndag undtagen, femten Förelæsninger — spiser blot eengang om Dagen og sover ikke meer end to Timer (See Hr. Meermans Rejse i 1791—2).

Jeg læste nys i Magazin encyclopedique noget lignende om Grev Buffon. — Han var i sin Ungdom ofte i muntre Selskaber til Kl. 2 om Natten; men lod sig ligesuldt vække med Vold Kl. 5 om Morgen, som var hans sædvanlige Tid til at begynde sit literære Arbejde.

Dette

Dette anføres for at vise, hvad Folk af Styrke og Beslutning ere i Stand til at udrette — Mennesker af Villie til Exempel.

S o v e r dog ikke den eneste Maade at forbruge Tiden til Unytte paa. — Jeg vil ikke tale om en vis Klasse af Mennesker, som forbruge Tiden i Liderlighed — ogsaa i et stillere Levnet kan man ligesuldt være til Unytte hidkommen til Verden. — Grev Tessin skrev for 50 Aar siden en Stenstil over et Fruentimmer, som døde ved 30 Aars Alder, men som ikke havde levet meer end 5 Maaneder og 24 Dage; thi hun

sov i 12 Aar

klædte sig paa i 4 Aar

spiste og drak i 6 Aar

The og Kaffé i 2 Aar 6 Maaneder, 7 Dage

spillede i 5 Aar

---

29 Aar 6 Maaneder og 7 Dage.

Saldo — — 5 Maaneder 24 Dage.

Summa 30 Aar,

* * *

At kyssé Fruentimmer paa Haanden saac jeg endnu vedvare til min store Forundring.

dring. — Man kyssede allerede paa Haanden hos Grækerne i Theseus's Tid; men det var ikke saadanne platte Skikke, vore gamle Grækenlandsfarere tog op og førte hjem. Denne Skik er sikkert kommen ind med de første Kirkelærere, som, naar de havde givet deres Velsignelse, sikkert have faaet dem kyssede til Erkjændlighed.

Det er mærkeligt at see, hvad Vrøvleri denne Haandkyssen undertiden volder — *le désir du mieux nuit au bien.* — Saasom ved et Thebord med en Kreds omkring — man maa staa op, gaae tilside — Thekopperne paa Kanten — Thekæer paa Gulvet — Værtinden skal hilse: med den ene Haand paa Thekruen, den anden skal kysse. — Jeg har hundredegange tænkt paa Fontenelle (som ikke var stor Elsker af Musik), hvilken, da han længe havde hørt paa en Violinsolo, spurgte: *Sonate! que me veux tu?* — Jeg venter mig af en fornem Frue i Stockholm, der har baade Adkomst og Styrke til at angive Tonen, at al Haandkyssen aflægges — og den vorder aflagt.

Den gamle for saa brugelige Façon at tage Afsked har i 30 Aar været næsten aflagt — herved allerede et stort Afdrag paa Haandkyssen. — Dog findes

findes endnu en og anden, og næsten almindelig paa Landet flere, som ikke kunne rejse bort uden denne smagløse Ceremonie.

I det forrige Aarhundrede kyssede man endnu ikke de Kongelige paa Haanden. — Da Dronning Christina efter Renuntiations-Acten i Upsala 1654 rejste bort, skriver den Professor, som har opfat Beretningen, paa flere Steder: at Dronning Christina tog hver og en i Haand (See Historiska Märkvärdigheter S. 17, 23). — Det samme berettes ved hendes Tilbagekomst 1664, da samme Skik endnu var uforandret: Hendes Majst. tog os alle i Haand og svarede gunstigen — (2 Del S. 61).

Hertug Adolph besøgte ved 1660 Aars Rigsdag af 4 af Raadet, 6 af Præsteskabet, 6 Borgere og 12 Bönder: — Da vi lode os mælde, hedder det, gik han os et godt Stykke imøde i Gangen og gav hver og en af os Haanden. (See Terferi Relation.)

Da Gustaf Bonde indtog Rigs-Skatmesterpladsen i Raadet samme Aar, stod han op, tog først Hendes Majst. Enkedronningen i Haand; men ingen Haandkyssen omtales. — Om Dronning Christina siges ligeledes — og som

hun gav os hver og en Haanden da vi kom ind, saa gjorde hun og da vi gik ud.

Derimod finde vi, at Haandkys paa samme Tid har været brugt i Rusland, og efter min Formodning er kommen fra Grækenland. Den svenske Legation til Moscov Aar 1662, indtil 32 Personer, admitteredes til Haandkys af Czaren Alezei Michaelovitz — hvilken ogsaa spurgte efter kongl. Majst. Gesandters Helsen og lod dem komme at kysse hans Haand. — Der staaer NB. ikke Hans høje Haand (Historiska Märkvärd. Del. 3 S. 145, 156.) — Knes Jacob Godenikovitz holdt Czarens Haand, da han rakte den frem at kysse og hvorpaa han siden lod Hænderne vaske.

Efterat de Herrer Officerer, i Kraft af nogle Ordre omtrent 1795, have begyndt at hilse alene ved at tage med Fingrene paa Hatten, er dette blevet et behageligt og nyttigt Præjudikat for enhver. — Der er saa megen Grund til denne Skik, og saa meget overensstemmende med vore til Klædedragten antagne runde Hatte, som efter deres Natur ere vanskelige at tage af, at man ikke

ikke nok kan sætte Pris paa Anledningen til samme Ordre — eller og Hattene burde gjøres med Skaft.

Det er umuligt at være saa ukyndig i alle Österlændingenes Skikke og Sæder, ikke at vide, at man paa den største Del af Kloden aldrig tager Turbanen, Hovedklædet af, men ligesuldt med al Anstændighed hilser. — I hvilke konditionelle Tegn som helst kan man finde samme Ærbødighed og Höflighed — Det egner den mest oplyste Del af Verden at komme fra det Ubeqvemme — ogsaa det Servile — i alle Ceremonier.

Det er Mængden og Slaviskheden af sydlandske Ceremonier, som siden lette alle virkelige Forbindligheder. — Naar man har kredentset meget, saa troer man ikke behöve at mene noget. — Dalkarlen med sit du er mere oprigtig, har gjort sin Konge ærligere Tjenester, end nogenfinde Tysken med sit Allerhöjst samme.

Man har paa intet Sted i Sverige færre Standspersoner, Lærere, Kirker, Stæder, i Forhold til Folkemængden, end i Dalarna.

For nogle Aar siden vare hos mig paa Arbejde tre Dalqvinder (Dalkullor), to Piger og en Soldaterkone. Disse kunde ikke alene lase, synge

og blæse i Valdhorn, men forstode og at læse Skrift; og gjorde smaa flettede forte Hestehaarsringe med indlagde latinske Bogstaver; smaa Deviser, artige — fulde af Erkjændlighed imod den de havde været hos — med Simpelt og Oprigtighed: det eneste som udgjör Værdien af al Höflighed.

Gud signe Dig

Vi finde aldrig din Lige.

P. T. Hædersmand!

Tak skal du ha'.

Vi veed dog fra ældre Tider, at i Tuna i Dalarne har været et Bispestæde. — Allerede Aar 1560 var her en Trivialscole, og en Gustaf 1's Husprædikant fik her en Bestilling a), saa Skolen maa have været af Betydelighed.

Mærkværdigheden af Tuna er ogsaa langt ældre end Christendommen. Det omtales meget i vore Sagar, som grændsende til Biarmaland eller Norlandene i Vester — hvorefter man har faaet det bekjendte Ordsprog: Du har ikke været i Tuna og lært mores b) (hut) c).

Naar

a) See Linköpings Bibliotheks Handlingar, 2 St. S. 329.

b) See Tillæg til Penus proverb. Aar 1677 S. 32.

c) Hut bruges egentlig til at ave Hunde, som hos os Kusk e (coucher?); at veta hut er at vide mores. Ud g.

Naar den gamle værdige Rudbeck skriver, hvorlunde 1651 spilledes en Komedie i Upsala *), da Dronning Christina var udklædt som Kammerpige, siger han tillige: *da jeg og den Ære havde*, at agere Hyrde med en Skalmej. Det var paa den Tid ligesaa velmeent, som om man paa denne Tid havde havt den Naade. Qvækere blant de Reformerte have længe havt Hatten paa i Kirken, uden at dette ansees for Vanhelligelse — ligesom vi sidde, medens de Catholske staae i Kirkerne, uden at vi derfor mene nogen Uærbødighed.

I samme Grad, som vi alle oplyses, for mindskes Pedanteriet. — Anstændigheden kan være ligesaa stor i at lade Hatten sidde og ligesuldt med et Ærbødighedstegn hilse, som i at indfinde sig uden Dykrænger eller store Opflag, uden hvilke man for omtrent 40 Aar siden ansaaes som aldeles upaa-klædt, og var bleven foragtet i alle Selskaber.

1760

*) Præsteskabet foreslog paa Rigsdagen 1620 for Gustaf Adolph, at Eloquentiæ Professore i Upsala skulde ogsaa agere Komedier.   Udg.

1760 24 Jan. paa sal. Kongens (daværende Kronprinses) Födselsdag aflagdes de store Opflag; da flere ved Hoffet lode sig gjøre Fløjelskjoler med smaa Opflag, efter Grev Creutz, Kronprinsens Kavaleer. Salig Enkedronningen fandt dette strax meget stødende, og sagde til Grev Creutz: Vous avez là un Surtout. — Oui Madame, svarede han, tous les habits sont des Surtouts — og med dette Indfald ophørte saa de store og ubequemme Opflag.

Fra Façoner kunde man siden simplificere en Mængde unödvendige Udtryk. Man veed faare vel, hvorlunde saadant aldrig brugtes hos Grækere og Romere. — Alexander den Stores Ypperstepræst, Aristander, kaldtes aldrig Hans Højærværdighed eller Provst over *) Macedonien og Asien.

Mutius i sine Breve til Cicero skriver aldrig: ædle og højtagtede Herr Borgemeister. Og uagtet Mutius var den første Gartner i Rom, kalder aldrig Cicero ham Herr Overdirektör, kal-

*) Man har seet i Aviserne for 1796, at fra visse Stifter har det heddet Provst eller Sjælesørger over N. N. Herred, i andre i, og i andre ved.

eller veed man, at han fik Tilladelse at bære Kaar-
de som salig Gartner Lundberg.

Selv Cato, som tillige var en stor Landhushol-
der, kaldtes aldrig Medlem af det kongl.
Landhusholdnings Selskab.

Skoe havde man nu begyndt at bruge aldeles
spidse for Tærne — aldeles upassende for Foden;
tvertimod for 40 Aar siden, da man brugte dem
aldeles buttede, med saa kaldte Taahætter, et fast
kliftret, stift og noget højnet Læder over Tærne,
— Samme Tids høje Hæle vare da ogsaa en Uri-
melighed. En god Tid imellem da og nu har vi
oplevet, da Skoene vare temmelig naturlige — og
Doctor Swift paaftod allerede i sin Tid i England:
at, da man ikke kan gjøre Foden efter Skoen, bør
man gjøre Skoen efter Foden.

Fruentimmer skjörter og Klæder va-
re usædvanlig lange foran — til urimelig Besvær
ved hvert Skridt. Til særdeles Fromme var dette
for alle mindre smukke Födder og Been; men højst
utjenligt paa Promenader.

Mandfolkenes Frakker vare ligeledes $\frac{1}{2}$ Alen
for lange. Saa langt oppe var Frakken utaaleligen
smudsig for alt Tyende og dem, som vare nødte
til

til at gaae paa dybe Veje. — Den kladsker imod Stövlerne som om Frakken var af Horn.

Af Hatte (runde) fandtes ingen som havde fire Tommers Skygge; (Brätte hedder det i Västergörhland). Jeg maatte bestille hos Hattemageren a parte, for at faae en paa 5 Tommer — hvilket er det mindste Skyggen bör være i et Land, som ligger under 60 eller 58 Graders Polhøjde: thi Hatten er bestemt til at skjærme for Regn og Solskin. — — — At Pullen er 2 til 3 Tommer er en nyttig Skik; thi det borttager Solstraalernes umiddelbare Virkning, og man kan om Vinteren lægge et Silketörklæde oven i Hatren, hvoraf man da har Varme, som af den bedste Hue. Vore Hatte for 30 à 40 Aar siden laae tæt paa Hovedet og havde altsaa ikke denne Fordel.

Ved Klædedragten maa observeres, at i 1770'erne, da Spørgsmaal blev om den svenske Klædedragt, udkom en liden trykt Afhandling, kaldet: Reflexioner af K—G. t. ex. —, hvori Skærfer rekommanderes til at bevare Maven, som er den vigtigste Del af Legemet. Denne Mavens Vigtighed er nu i 1790'erne saa miskjændt, at, just hvor Maven begynder, udskjæres Kjolen —

og

og den gaaer aldeles ikke til der, neppe paa Bry-
ftet. —

Snevre Klæder og et Slags Pantalons ere
antagæ — ofte hos de Militære — som gjør,
at for blot tvende Ryttere vare Klæderne passen-
de ved et vist Kompagni, da sidste Visitation an-
stilledes i Juni 1796.

Manchetter vare aldeles borte; ogsaa godt
for at undgaae Bekostning med Kniplinger med
mere.

Jeg læste i Poulsens Journal fra Kjöbenhavn
April 1796. S. 12 en tysk Oberstes Brev fra
Achen, som indeholdt en Sammenligning imellem
den tyske og den franske Soldat; hvorlunde Maad,
Disciplin, Straf, Klæder — Alt forener sig
for snart at lægge Tyskeren paa Sygehuset, for-
korte hans Liv og gjøre ham utjenstdygtig — da
samme Ting, aldeles forskjellige for Franskman-
den, forulempe hos ham hverken Legeme eller
Sjæl.

*

*

*

Tvende underlige Sædvaner findes hos de
Formuende. Ved Bordet: at Tjeneren altid
skal bære en omgaaende Tallerken, Sukkerbøsse,
Saucekaal o. fl., at de Fornemmes Hænder ere
saa

faa ubrugbare, Kraftløsheden faa stor, hver Nabo faa uhjelpsom. — Den anden var et Værelseferi med 2 à 3 Forgemaker, samt en Etage til Stads. Dette borttager megen Plads i store Stæder, hvorved alleflags mindre formuende Folk, baade Haandverkere og Arbejdere, flyttes længere bort, og faa alt Haandarbejde uformærkt stiger i Pris, blot for daglig at trække en længere Vej.

Denne Nydelse af en Mængde tomme Værelser er alene for et eller to store Selskabsgilder om Aaret. — Derimod skulde denne Fornøjelse meget forøges og forstørres, om vi afslagde denne Luxus i at boe, og antog de i Constantinopel og Rom forud brugelige Nymphæer eller Selskabsværtshuse, hvilke da kunde vorde faa meget smukkere, da enhver besparede sine Paradeværelser. Disse Huse bestode af Grotter, Bade, Vandspring, samt Haver, Statuer, med al mulig Smag. Et saadant Huus var imellem Neapel og Vesuvius af Marmor firkantet. Man gik ind i en Grotte med Bad og Vandkunster — Gulvet af flerefflags — Marmorsnegler paa Væggene — med Statuer o. s. v.

I Stockholm Aar 1796 faae jeg den første Maj höjtideligholdes efter Sædvane med Udkjørsel til Dyrehaven — hvor og samme Dag næsten alle Corpser gjöre sig en Traktering.

Den 1 Maj har altid været i den kolde Aars-tid; dog siges den Aaret forud at have været finuk. Men endnu haardere er den nu end fordom efter gammel Stik, da den kom 11 Dage senere.

Kongen faae jeg ride ud blot med en Overkjole; men Hertuginde, som sad i aaben Vogn og kjørte selv, var varmt klædt med Foder-værk, som vel behövedes. — Det blæste usædvanlig koldt, med smaa Snee- og Regn-Fald.

Det er umuligt, at denne Trakteringsdag kan forskrive sig enten fra Svealand eller Upsala. — Den passer saa meget mindre for Klimatet, som vi saare vel veed, at det har været koldere för.

Apollo talde aldrig mere end een Gang om Aaret, og det var om Vaaren paa sin Födselsdag. — Eller er dette kanske en Efterligning af Floras Fests, som höjtideligholdtes den 28 April og tog sin Begyndelse 580 Aar efter Roms Anlægning — men da var der saa varmt, at i deres Lege kunde Pigerne gaae nøgne. Man kjænder Flora, hvor-

hvorledes hun ved sin vidtstrakte Gunst fik megen Rigdom, som hun siden testamenterede til det romerske Folk — og derfor blev hun paa den Tid Gudinde — og fik sin Fest om Vaaren. Denne Allegori stemmer overens med hele Naturens Opvarmen — saa Festen tydeligen er kommen fra de sydlige Egne.

Noget nu ubekjendt vil jeg anføre udaf Rudbeck: at den af Olaus Magnus ommeldte Bardalek (Krigsleg) imellem nogle klædte i Pelsværk og Vinterklæder, og andre skjulte med Blomster, den 1 Maj, som Normännerne brugte, övedes endnu til Rudbeks Tid mod Slutningen af forrige Aarhundrede i Feksjö. (Atlant. Tom. II. S. 100).

At vi nu kalde det Majstang, som oprejses Midsommersaften, i det mindste i Götharige, det synes være en bedre Overbevisning, at denne sydlandske Fest ikke passer for os paa samme Tider. —

Som vort gamle göthiske Aar var deelt i 3 Dele, og hver Maaned i 30 Dage; saa var den første Trediedel — som begyndtes med Solhverfeller i Stabraket, thi da stod Braget (Braket), eller Bulderen, eller Jul, den 22 Dec., — 4 Maaneder, eller, det gamle Hundrede med 10 Tolvere regnet,

net, 120 Dage: thi 12 og 1 gjorde 13, efter Regningen i Hervarar Saga, den ældste vi have. — Hvoraf sees, at den første Vaardag indfaldt i Slutningen af April. Heraf kommer, at vi endnu ønske ved Dala i Västergöthland, at kunne faae Ærterne i Vintertid, som er i Slutningen af April *): og dette kunde aldrig ellers kaldes Vintertid, om April ikke havde været med i Vintertiden. Imidlertid troer jeg vel, at vore Forfædre have begyndt Vaaren saa ved Pas, og havt deres tre Fester ved hver Aarstids Begyndelse, da didhörende Arbejder ogsaa have begyndt, — og at dette var snarere rettet efter Götharike, hvis Klimat var blidere, og hvor Policering, Guds-tjeneste, Love, synes för at være komne i Gang. Hvorfor ogsaa Olaus Magnus siger: at denne Skik især kom fra Götherne og de sydlige Egne af Sverige. Lib. XV, pag. 503.

Saa vel Maj stang, som at Maj kaldes Blomstermaaned, beviser med meget andet, hvorlidet selv vore gamle Sædvaner forskrive sig fra det kolde

*) Postquam Septentrionales populi communiter a principio Octobris ad finem Aprilis asperimas hyemes — Lib. XV Cap. 8.; saa at disse gamle Forf. ogsaa bevise min Paastand.

kolde Sverige eller den nordligere Deel, Upsala o. s. v., som vi have troet at være ældst. — Alt faadant kommer kjændelig fra et blidere Klimat.

Efter Olaus Magnus festligholdtes den 1 Maj i det nordlige Sverige med Traktering og Gilde, som vi endnu deroppe kalde at drikke Marv i Benene, men dette bruges ikke i Götharige.

Den 13 Maj begyndte Sommeren hos Romerne efter Julius Cæsars Calender. — Formodentligen er denne Majstangs Fest derfra, skjönt efter vort Klimat flyttet til Midsommeren.

Nogle Anmærkninger til Fr. Snedorfs*)

Sveriges Statistik.

Fra svensk Haand.

S. 318. Forfatteren henholder sig til Canzler, som forsikkrer, at Sverige ikke engang i den Tid det ejede Estland og Lifland, var istand til at forsyne sig selv med Korn.

Det er ikke desmindre en erkjændt Sandhed, at Hanseestæderne, hvis Handel omfattede hele
Nor-

*) I hans samlede Skrifter 2 Del 1795.

Norden, udførte fra Sverige en Mængde Korn indtil Gustaf Vasa gjorde Sverige uafhængigt i Handel og Politik, og det svenske Flag førte Jern og Korn over alle bekjendte Have. Da Carl IX Aar 1607 i et Brev til Republiken Venedig foreslog denne et Handelsforbund med Sverige, saafom han, siger han, havde erfaret, at Venedig var Oplagsstædet for Europas og Asias Rigdomme, tilbød han den at sende til Venedig Korn o. s. v. Og da i Freden til Nyftad 1721 Sverige tabte Estland, Lifland o. s. v., forbeholdt det sig hvert Aar at udføre derfra Korn for en vis Sum Penge; hvilket alt synes bevise, at Sverige, i Besiddelse af ommeldte Provindser, havde Korn i Overflödighed, selv til Udførsel. — Det er ikkun den herskende Smag for Brændevin, der i vor Tid gjør Indførsel af Korn nødvendig og lader den i Misvæxtes Aar stige til 300000 Tönder. Blev Kornets Destillering under Gustaf 3 for en ilde beregnet og lidet patriotisk Fordel endog opmuntret, Agerdyrkningen gjorde paa samme Tid store Fremskridt. — Den i Stockholm nedsatte Kommission for offentlige Magasiner modtager fra alle Provindser Indberetninger om Udfigterne til Hösten, og skal i Overensstemmelse der.

dermed bestemme Kornets Pris og Fordeling, samt forbyde Kornets Destillering, hvor Mangel synes at true. Der er desuden særdeles Magasiner i alle Sogn, hvor eet Aars Overflod skal bøde paa Manglerne af et andet.

Længere nede paaftaer Forf. at Svedieland kun i tre Aar er frugtbart. Men Erfaring i Sverige synes at bevise det Modsatte. Svedieland, hvor Asken ingen Hindringer lægger i Vejen for den stedse paa ny frembringende Natur, dette Svedieland er inden faa Aar fuldt af Krat, som i en Tid af 30 til 40 Aar danner en Skov af højt Tømmertræ. Det er brugeligt i Sverige at forvandle Barskovs Grund til Lövskovs Hegn. Midt i Barskovene i Nærheden af et Huus eller en Avlsgaard træffer man gode Græsgange og skjønne Æspelunde, hvis Blade tørrede tjene Faarene til Foder.

S. 324. Forf. sammenblander Gothland og Götharike. Hint er en Öe i Österföen; dette udgjör en Deel af Kongeriget Sverige og bestaaer af adskillige Landskaber, hvoriblant Öst- og Vest-Gothland. Men Söder Göthland udgjör ikke egentligen en Del af Götharike. —

Der

Der er de, som under denne Benævnelse forstaae Provindserne mod Syden, f. Ex. Smaaland, Skaanen o. f. v., men Sveriges Geographer erkjænde ikke denne Inddeling, i det mindste er den ingenlunde autoriseret.

S. 328. Forf. taler om den Plan: at aabne en Passage for Skibe ved Kanaler fra Stockholm til Götheborg. Herved maa blot anmærkes, at dette igjen begyndte Arbejde skal være fuldført i en Tid af 6 Aar, fra 1793 at regne. — Vandfaldene ved Trollhättan ere især Gjenstanden for dette Foretagende, som Kongen har overdraget til nogle Götheborgske Kjøbmænd. Den antagne Plan vandt saa megen Tillid, at inden tre Maanedre var subskriberet 300000 Rd. Hamb. Bco., og Aktierne have siden steget. — Man vil om saa Aars Tid og for nogle Privatpersoners Regning see denne Kommunikation aabnet, som i Aarhundreder har været en Klippe for Stats-Kassen.

S. 358. Den her omtalte Forenings- og Sikkerhedsakt lyder saaledes:

Forenings- og Sikkerhedsakt.

1) Erkjænde vi at have en Arvekonge, som besidder fuld Magt til at styre, frede, frelse og

E

for-

forsvare Riget, begynde Krig, slutte Fred og Forbund med udenlandske Magter, vise Naade, tilbagegive Liv, Ære og Gods, forordne efter sin høje Godhed, bortskjænke alle Rigets Embeder, som med indfødte svenske Mænd bör besættes, samt skifte og haandhæve Ret og de övrige Statsanliggenders Forvaltning, paa den Maade Kongen finder nyttigt.

2) Ansee vi os for frie, lovlydige og flinke Underfaatter under lovligenkronet Konge som styrer os efter Sveriges skrevne Lov: og som vi alle ere lige frie Underfaatter, saa bör vi og alle under Lovens Hegn have lige Ret. Derfor bör og Kongens højeste Domstol, i hvilken alle Revisionsanliggender afgjøres og hvor Kongen har tvende Stemmer, bestaae af baade Adelige og Uadelige; i Henseende hvortil Antallet af Rigens Raad herefter bör komme an paa Kgl. Majsts. eget naadige Godtbeholdende: thi vil kgl. Majst. beskytte Høje og Lave imod al Uret, ingen fordærve paa Liv, Ære og Gods, inden han vorder lovligen overbevist, og ved behörig Domstol dömt.

3) Et lige frit Folk bör have lige Ret og derfor kunne alle Ständer besidde og forhverve sig

fig Jord i deres fælles Fædreland; dog at Ridderskabet og Adelen, paa den Maade hidtil fastsat og brugeligt været har, holdes ved sine gamle Rettigheder, at besidde Herregaarde med tilhørende Hartkorn og de i Skaane, Halland og Bleking saa kaldte Indfogsgaarde (Infoknehemman) og maa i övrigt Jord ej forandre sin ældgamle Natur, og Forskel imellem adelig Hovedgaard, skattefri, skatfvarende, og Krönens, men Byrden med at skydse bör deles lige paa alle Gaarde i Riget, adelige Hovedgaarde, med tilhørende Hartkorn samt Indfogsgaarde og Lönningeboliger derfra undtagne og befriede. Almuens Rettighed til at kjøbe skatfvarende og Kronens Jord, og sikkert at besidde dem er ved særskilt Forordning af denne Dag stadfæstet med samme Sikkerhed, som om den var her indført.

4) Rigets höje og fornemste Embeder, og de som ere ved Kongens Hof, besættes af Ridderskabet og Adelen alene; men i övrigt bliver virkelig Fortjeneste og Erfarenhed, samt prøvet Borgerdyd ene og rette Grund for Befordring til alle Rigets Embeder og Tjenester, höjere og lavere, uden Hensyn paa Byrd eller særskilt Stand. Men naar en uade-

lig Embedsmand vorder ophöjet til adelig Værdighed, kan han ej længere beholde det Embede, han som Uadelig for den uadelige Stands Sikkerhed forhen havde faaet og bekvædet.

5) Som den rette Frihed bestaaer i frit at give til Rigets Vedligeholdelse hvad som findes fornödent, saa har svenske Folket en ubestridelig Ret til derom med Kongen at raadslaae, overveje, afslaae, og komme overeens.

6) Ved Rigsdage have Rigets Stænder ingen andre Anliggender fore, end de Kongen proporrer paa den Maade som för 1680 var brugelig.

7) Adelens samt Præsteskabets Privilegier af 1723 samt Stædernes hertil velerhvervede Privilegier og Rettigheder stadfæstes i Alt hvad som ikke strider imod denne Foreningsakt.

8) Denne Forenings- og Sikkerhedsakt skal af Sveriges Konger ved deres Tiltrædelse til Regjeriingen egenhändig undertegnes, samt aldrig tillade nogen Proposition eller Forsög til mindste Forandring, Fortolkning eller Rettelse i det bogstavelige Indhold heraf. Og i Tilfælde af det kongl. Huses Udgang, skal den Konge, som vorder valgt, ind.

indtræde i alle dets Rettigheder, og forbinde sig til deres Overholdelse uden mindste Forandring.

9) Regjeringsformen af 21 Aug. 1772 bliver uforrykket bestaaende i Alt hvad som ikke ved denne Akt er blevet forandret.

* * *

Denne Forenings- og Sikkerhedsakt bestemmer Sveriges Styrelsesform, og giver Kongen en næsten uindskrænket Magt, saa at Sveriges Konge virkelig er en af Europas selvraadigste Eneherskere. — Rigsdagen 1789, da denne Magt blev ham overdraget, er en af de mest mærkværdige. Gustaf 3 var den Tid i Krig med Rusland; en Krig, som han havde foretaget sig imod Regjeringsformen af 1772, som han vilde fortsætte til Trods for den største Del af sin Hær, fra Krigens Begyndelse af gjenstridig. I Juni 1788 gik Kongen med nogle Regimenter ombord fra Stockholm til Finland, hvor den finlandske Hær skulde være forsamlet og en stor Kampering have Sted. I Spidsen for 20000 Mand udfærdigede Kongen et Manifest imod Rusland, som, sagde han, ved at lade nogle lette Tropper gaae over det svenske Careliens Grændser, havde begyndt Fiendligheder imod Sverige.

rige. Fölgelig ansaae Kongen sig i Krig med Rusland, og den svenske Hær fatte sig i Besiddelse af Fiendens fordelagtigste Poster, hvor nogle Invalider bleve gjorte til Fanger. Nogle af Kongens Skibe bemægtigede sig paa samme Tid to russiske Fregatter, som til de unge Söemands Övelse krydsede i den finske Bugt; og Krigen imellem de to Nabonationer brandte til Vands som til Lands för de endnu anede det. Man blev i Stockholm og i Petersburg lige forundret over denne Krig; og Catharina, hvis Tropper alle vare i Brug imod Tyrkerne, protesterede imod Manifestet og imod den Beskyldning for Fiendligheder fra sin Side. Hun paaberaabte sig Tilstanden af sine Poster og faste Pladser i Einland, hvilke vare ganske blottede, som et Beviis imod de foregivne Fiendligheder, og hun lod udlove en anseelig Sum til den som kunde give Oplysning om hvilket som helst russiske Troppers eller væbnede Folks Indfald i Kongen af Sveriges Gebeet.

Sagen var, som man paastaar, at et lidet Kørps bestukne Soldater i russisk Uniform havde gjort nogen Skade paa svensk Grund; og Gustaf, som endeligen vilde Krig, önskede at faae sin Hær, fine

sine Underfatater, hele Europa til at troe at denne Krig fra hans Side var Forfvar. —

Kongen havde personligen at hævne sig over Catharina, som altid havde hindret Udførelsen af hans Planer i Finland, og den mildeste Hævn var uidentvibl at tage den russiske Del deraf tilbage; han burde hjælpe sin Bundsforvandt Storherren, hvis Trone selv bævede ved Catharinas Sejre. Andre Magter, som misundte hendes Vaaben deres Fremgang, havde uidentvibl forbundet sig at handle kraftigen for den fælles Sag, men Gustafs Interesse var det mest. — Söetræfningen ved Hogland leveredes 17 Juli samme Aar, da Floden fra Cronstadt, overlegen i Tal, blev slågen, som den skulde gaae ud af Österföen til Middelhavet.

Alt lovede Kongen hans Vaabens Fremgang, da nogle finlandiske Regimente, just som han var i Begreb med at erobre Frederikshamn, en Fæstning i det russiske Finland, nægtede ham Lydighed, og nedlagde Indsigelse imod en Krig, som var angribende og ulovlig. Man udfærdigede en Skrivelse til Kongen, som var undertegnet af næsten alle den finlandiske Hærs Officerer, og hvor man forklarede sig i Henseende til Krigen, hvilken

ken efter deres Mening var foretagen uden Nationens Villie, imod en Ven af Sverige, og uden at forsyne Hæren med Magasiner, med svært Artilleri, med Skibsbroer o. s. v. Man endte med at begjære Rigets Stænder sammenkaldte det snarest muligt for at indlade sig i Underhandling med Keiserinden og gjøre Ende paa Krigen. Man henvendte sig paa samme Tid til Catharina; og med Erkjændelse af hendes høje og store Sjæl bad man hende om Vaabenstilstand indtil Sveriges Stænder kunde samles for at tilbagebringe den gode Förstaaelse mellem de to respektive Magter. — Men hint Korps af Officerer, som indskød sig fra Kongen til en Rigsdag, og underhandlede med Kongen, gav hinanden offentlig Æresord paa, i Tilfælde at Vaabenstilstanden ej antoges, at tilbagedrive hvert Fiendens Anfald og forsvare Fædrelandets Grændser indtil den sidste Blodsdraabe.

Catharina modtog den foreslagne Vaabenstilstand med den Erklæring, at hun vilde handle om Fred ikkun med Sveriges Stænder. — Den svenske Hær tog intet Parti; men et stort Antal didhörende Officerer begjærede Afsked og tyede hjem, hvor Almenheden modtog dem temmelig flet. Kongen,

gen, som ikke troede sig sikker i sit Hovedkvarter, hvor de Sammenrottede, som man paaftaaer, vilde forfikre sig hans Person, overlod den överste Befaling til sin Broder Hertugen af Sydermanland, som nys hæderligen havde sluttet sin Bane til Söes, og indfandt sig pludselig i Stockholm, hvor Forbauselse syntes herske. Kongens Raad var af den Mening, at Stændernes Sammenkaldelse var den sikkerteste Udvej i Sagernes vanskelige Stilling, da et Brud med Danmark selv var at befrygte. Uden at yttre sine Tanker gav Kongen sig paa Vejen til Dalarne, hvor han holdt en Tale til det samme Folk, der under Gustaf Vasa friede Sverige fra Fienders Undertrykkelse og Aag. Han viste dem deres fælles Fædreland, et Rov for indbyrdes Strid og anfaldet selv af danske Tropper; og forraadt, sagde han, ved en Deel af sin Hær, havde han kasted sig i deres Arme med fuld Tillid til deres erkjendte Kjærlighed for Konge og Fædreland. Klædt som de, vandt han deres Hjerte, og alle vilde leve eller döe med deres Konge.

Naboprovindserne fulgte Dalkarlenes Exempel, og Gustaf havde den Fornøjelse at see hele Nationen væbne sig imod deres fælles Fiender. —

Det

Det man troede skulde svække Kongens Parti og aldeles fælde ham, tjente kun til at styrke og rejse ham. Danske Troppers Indfald i Wärmeland og Båhus's Gebet, og deres hurtige Fremskridt i disse for Krigsfolk aldeles blottede Provindser, havde denne Følge. Kongen ventede det saameget mindre som han i 1787, uden Tvivl pönfende paa Krigen imod Rusland, havde været i Kjöbenhavn at besøge den kongel. Familie eller rettere at forsikre sig Danmarks Neutralitet, i Tilfælde af uformodet Brud fra Ruslands Side. Den over Grændserne liberale Konge havde faaet et tilfredsstillende Svar, og aldrig faae man Ven-skabet imellem disse to Hoffer fastere grundet. Men en dansk Hær faldt ind i Sverige, under Navn af Hjelpetropper til Rusland. — —

Da man i Stöckholm troede Kongen endnu i Dalarne, meldte Breve fra Götheborg hans Ankomst til dette Sted, som, allerede opfordret til at overgive sig, reddedes ved ham. Den gode Forstaaelse mellem det svenske og det danske Hof blev snart tilbagebragt ved det berlinske og det londonske Hofs Mægling.

Over-

ham Overtyder om sit Folks Kjærlighed og stolt af den dobbelte Sejer Kongen havde vundet over sit Land og sine Fiender, begav han sig til Stockholm, hvor han blev modtagen med aabne Arme, og sammenkaldte Rigets Stænder til Begyndelsen af Aar 1789. Han tilforordnede Krigsretter i Finland for at undersøge förömtalte Sammenrottelse; og nedsatte i Stockholm en Overret for at dömmе de skyldige i Landsforræderi.

Al den finlandske Hærs Skyld var bleven sat paa Adelens Regning, og man havde gjort alt muligt for at ophidse de uadelige Stænder imod hin Rigets förste Stand. — I denne Sagernes Stilling samlede Rigets Stænder sig i Januar 1789, og fra Rigsdagens Begyndelse af var Kongens Parti overvægtigt. Rigsdagens væsentlige Punkt var at lade fortsætte Krigen imod Rusland, af hvilken Begyndelsen aldrig blev bragt paa Bane; der handlede ikkun om at före den med al mulig Efterryk. Kongen havde havt den Snildhed, at udnævne til Rigsdagsmarskalk en enfoldig, aandeligen fattig Mand, som, istedenfor at behandle Sagerne vel, bragte Forvirring deri. Intet fattedes ham imidlertid fra Blodets Side; det var en

Grev

Grev Lövenhaupt som Kongen havde beæret med sin Fortrolighed, og, befvogret med den kongelige Vasaflagt, værdigedes han af Kongen Fætters navn. Adelen tövede ikke med at tilkjændegive sin Misfornøjelse med og Ringeagt for Marskalken, hvis Fornærmelse Kongen antog som sin; og paa Angivelse af nogle Adelsmænd, bekjendte under Navnet *Suskribenter*, udsaae han de fornemste af Oppositionen til at gaae hen og gjøre Marskalken Afbigt. Deres Vægning ved heri at föje Kongen foranledigede deres Arrest; men Kongen blev bragt til dette Skridt imod en Deputerets Ret ved en Skrivelse fra de tre uadelige Stænder, som beklagede sig over Adelens flaue Indvendinger og Modsigelser, og bade Kongen bruge sin kongelige Myndighed til at sætte Rigsdagen i Drift. Derpaa anordnede Kongen et *Plenum Plenorum* (alle Stænders Forsamling i eet), hvor han foreslog en Forandring i Regjeringen og lod oplæse ovenindførte Forenings- og Sikkerhedsakt, hvis Antagelse han tre Gange begjerte, hvorpaa man uden Orden svarede Ja eller Nej. Nogle af Adelen nedlagde Indsigelse mod Formaliteterne ved denne Forandring som imod Akten selv, og fordrede deres fængslede Meddeputeredes Frigivelse.

fe. Bestemt til at lade Stænderne antage den omtalte Regjeringsform bød Kongen Adelen forføje sig ud, under Paaskud af en Overvejelse, som skulde foretages; og Akten blev fra dette Öjeblik af betragtet som en Grundlov ved de tre Rigsstænders Stemmeesterhed. — Endelig paatog Stænderne sig nye Skatter til Fortsættelse af Krigen imod Russen; Kongens og Statens Gjæld blev garanteret; Statsfangerne satte i Frihed; og den mærkværdigste og uroligste Rigsdag endtes til Kongens Tilfredshed, til deres Misfornøjelse, som havde ønsket den mest.

Denne Forenings- og Sikkerhedsakt blev aldrig erkjendt af Adelen; men hver civil og militær Embedsmand som tiltræder sit Embede blev forbunden til at antage den som Grundlov. Gustaf III's Blod bekræftede den endelig, thi samme Dag han døde gjorde Hoffet, Ministrene, Livvagten o. s. v. Gustafs Sön Troskabs-Eed, med Erkjendelse af hin nye Regjeringsform.

Literarisk Nyt.

Fra Stockholm.

Det literære Nyt, vore Presser have frembragt, er snart overseet, og det Gode deriblandt snart nævnt. Läsning i blandade Æmnen vedvarer med lige Bifald. En liden god Samling af udenlandsk Literatur er begyndt med et Hæfte paa ni Ark under Titel: Magazin för Literaturen, Historien och Statskunskapen. Udgiveren er kongelig Sekretær F. D. Flintenberg, forhen Rigsarkivar og Sekretær ved Vitterhets, Historie og Antiquitets Akademiet, hvilken nu følger den filosofiske Professur i Upsala efter nys afdöde Christjernin. Iblandt Tidskrifter ere, — som der siges, efter Befaling, — ophörte Skrifter af Sällskapet för allmänna medborgeliga Kunskaper med 5 Binds 2 Hæfte, og Läsning för menige Man, som samme Selskab udgav og for intet uddelte til alle Sogne, med No. 21. — Franzéns Tale om svenske Dronninger er allerede en gammel Nyhed; saadan er neppe den, at en Afhandling af Leopold om den svenske

Or-

Orthographie skal udgives af svenske Akademiets Navn. Leopold gjør i övrigt Mine til at udgive fine samtlige Arbejder. — Fru Lenngren vedbliver af og til at skrive charmanter Stykker i Stockholms Posten.

Fremmedes Bekjendtskab med Svensk Literatur.

I Statsverfassung der heutigen vornehmsten Europäischen Reiche und Völker im Grundrisse von Achenwall, siebente ganz umgeänderte Ausgabe von M. C. Sprengel, Professor der Gesch. in Halle 98, 2 Th. 1 Abth., handler en §, S. 260-2, om ovennævnte Æmne. "Videnskaber, hedder det, staae i Sverige i stor Agtelse, og adskillige Fag ere i nyere Tider blevene med Lykke bearbejdede. Læreanstalterne ere for en stor Del indrettede paa tysk Fod, og mestendels faare godt doterte." Hr. S. giver Riget 14 Gymnasier, uagtet det har ikkun 13, Stralsund iberegnet. Videnskabernes Selskab i Upsala oprettedes ikke 1728; da fik det, oprettet 1710, Statuter. Lund har

har efter S. 13 Professore, i Virkeligheden dog 17 ordentlige. Det physiographiske Selskab er ikke stiftet 1772, men 1773. Det patriotiske Selskabs Hushållnings Journal er ikke udkommen siden 1770, men siden 1776. — Om Svenska Akademien siger Hr. S. ikke et Ord; som vi overalt ere langt bedre farnet med de didhörende Artikler hos Fr. Sneedorf og Fr. Thaarup.

Lesebuch für Deutsche Anfänger in der schwedischen Sprache. Herausgeg. von Jac. Wallenius, Professor in Greifswald. Greifsw. bei Eckhardt, 1798, 6 Ark i 8. — I September 1797 blev i den stralsundske Tidende indbudet til Subskription paa en svensk Chrestomathie med Ordregister, et Alphabet stærk og 16 Groschen dyr. Men — ikkun 24 tegnede sig. Hr. W. har derfor paa egen Bekostning leveret denne mindre Læsebog, hvoraf han, for at undgaae større Udgivter, har maattet udelade Ordbogen og andre Textens Oplysninger, som ogsaa de bedste Stykker, fordi de vare for udførlige for saa liden en Haandbog. — Indholder er a) i

Prosa:

Prosa: Fabler S. 5-18, moralske Fortællinger S. 19-25, Stykker af Marquis de Langles Rejse i Spanien S. 26-50, og Idyller af Lidner, nemlig: Aftenen S. 51-62, og: Jacob gjenfinder Joseph og døer S. 62-70; b) Poesier: Sorgens Søn (af Leopold) S. 71-3*); Menneskets Anfigt, Ode af Franzén, S. 74-7; den gamle Soldat, Ballade af Franzén, S. 78-85; den nye Skabelse eller Indbildningens Verden af Kellgren S. 86-91, og: Schillers Sang til Glæden, (oversat af Leopold) S. 92-96.

Svenskes Bekjendtskab med dansk Literatur.

Dr. Prof. Münters Magazin für Kirchen-Geschichte und Kirchen-Recht des Nordens, 2 Theile, recenseret i Journal för Prester, 1 Årg. 1 Hft. S. 99-104, hvor det hedder: "Jo mere vort Fædrelands Skjæbne er beslægtet med Danmarks, des mere velkomment bör dette Arbejde være svenske Læsere." Den nye Indretning med

Præ-*) Oversat i Euphrosyne.

Præsteexamen i Danmark, finder Rec., fortjener at anmærkes. "Eds Formularen fortjener at være et Mönster ved Præsters Antagning; Eden, de maae aflægge, er exemplarisk affattet."

I andet Hæfte af Journalens samme Aargang S. 33-86 er udaf Neues Journal för Prediger 7 Th. 1794 oversat: Virkningen af Tungfindighed og falske Religionsbegreb, i Anledning af Misdæderen Frans W*** af C. C. v. Gehren.

I tredie Hæfte S. 179-81 er indrykket det kongl. danske Patent om Indførelse af en ny Kirkeagende i Schleswig og Holsten, og love Udg. at gjøre Læserne nærmere bekjendte med dette "Mönster" af en Liturgi.

*

*

*

I Läsning för Landtmänn af et Sällskap, Stockh. 95 - 6 findes adskillige danske Strykker oversatte, nemlig: i förste Hæfte S. 17-28 Tale af Chr. Colbjörnsen, i Landhusholdningsförsamlingen; S. 28-48 Tale af I. P. Rosenstand, i Selskabet for Efterlægten; S. 49-70 Opdragelse og Undervisning i Overensstemmelse med Natur og Politik (af Bøje); i andet Hæfte S. 34-

S. 34-75 G. H. Olfen om Opdragelsesvæsenet i Danmark; S. 76-98 nogle velmeente Ord til en Moder af Middelfstanden, med et Tillæg af Rahbek; S. 98-126 Efterretning om de kongl. Domainegodsfers Deling og Fordeling i Slesvig og Holsten; S. 126 8, Bondevifsen: Jag är få glad, jag är få fri — den samme som her foran, S. 8, i anden Oversættelse er meddelt —; i tredje Hæfte S. 1-33 om de praktiske Videnskaber ved Universiteterne; S. 50-135 Chr. Colbjørnsens Anmærkninger ved de jydskke Godsejeres Klage.

I Skrifter af Sällskapet för allmänne medborg. Kunskaper 4 B. (Stockholm, Carlbohm, 1797) S. 75-89 staaer: Tal, haallet vid de aarlige Acad. Præmiers Utdelning paa Köpenhamns öfre Lärofal Aar 1795, af Prins Fredric Christian, Hertig af Holstein Sonderburg Augustenburg, Köpenhamns Universitets Patron.

Biographie.

Hof-Intendent Pehr Tham, Boende eller Bonde paa Dagsnäs i Västergöthland, foreslog ved Rigsdage, omtrent 1770, 13 Helligdages Inddragelse: fik derpaa Kammer-Oekonomie-Deputationens Betænkning og Bifald — som blev blot bekræftet af Adelen og Borgerstanden. Gustaf III lod siden dette for det meste iværksætte Aar 1772 blandt sine Anordninger — og Kongen gav Ophavsmanden de naadigste Udtryk herover ved sit Bord i Venersborg om Efteraaret samme Aar. Aar 1778 — det Aar da Sveriges nu regjerende Konge födtes — kom den første Plante op paa hans Grund. Den tykkeste Birk er nu (1797) $2\frac{1}{2}$ Qvarter tyk en Alen fra Roden, og den tykkeste Fyrrer tre Qvarter i Omkreds. Höjden af Skoven gaaer til 12-14 Alen. Adskillige Sorter amerikanske Træer ere siden med Fordel plantede, efterat först den naturlig villige Skov var kommen til at voxer, og give Luun og Skygge. Af Pinus, Abies, Larix og Thuja voxer sidstnævnte slettere, men Larix bedre end ved Haga: thi Thams Mark er for tör for Thuja, ligesom ved Haga er for fugtigt for Larix. I Oct. 1795
saede

saede han Frö af Tapper, voxede paa Abies No.
 1 i Duhamel (Taxifolia), som vare 14 Aar gamle
 og 9 Aar paa Stedet. Et Slags Gran, med op-
 staaende Tapper, med vellugtende Frö og Gummi,
 samt med smukkere Farve og Bar (Blade) end de
 sædvanlige. Disse kom op i Foraaret 1796; ere
 nu $1\frac{1}{2}$ Tomme lange. — Bogolden saa des ogsaa
 forledent Efteraar, tagne af et Bögetræ, saaet og
 sat ved Dala af P. Thams Fader for omtrent
 50 Aar siden. Han anseer saadanne Olden fik-
 kreft, som ere voxede under samme Polhöjde. —
 Bögens naturlige og vilde Væxt slutter 3 à 4 Mil
 derfra Linea recta imod Syden. — Disse Bögpian-
 ter kom tidligen op i sidste Foraar, og en stor
 Del bortfrøs; men da de dennegang havde væ-
 ret usædvanligen fröfulde, blev dog Mængden stor,
 som bjergede sig og lykkelig opkø. Disse om-
 plantedes siden om Sommeren i Bede, voxede til
 6-8 Tommers Höjde; og ere nu, nogle Hundrede
 i Tallet, satte paa Bakker Norden for Enebarbuske,
 hvor de troes at bjerge sig bedst. — Paa Dala har han,
 ligesom paa Dagsnäs, saaet og plantet Elge, Æske,
 Lønner, Rønner og Hagetorne. Af Ha-
 getorn omplantede han i 97 en Mængde, som
 10 Aar forhen saedes i Bed, og siden opdroges i
 Skole.

Skole. De störste ere 4 à 5 Alen. Dette nationale göthiske Træ, som er rart baade over og under 57 og 59 Grader, gör ham mere Glæde at fremavle, end al den Buxhom, alle de Tegninger, man fordom saa meget beundrede — og alle de Klipninger af Træer i Haver, man nu med saa megen Ret aflægger. — Det fornemste Mindesmærke af alle i Götharika, den Runsteen Verelius beskriver i Noterne til Hervarar Saga, men saa uheldigen har oversat, var han heldig nok ved Hjælp af en god Nabo, Brændevin og mange Heste at faae transporteret i Vinteren 1795 til Dagsnäs. — Imedens Stenen passerede Skara og laae der en Dag over, var den til Beskuelse for de Herrens Lærde ikke anderledes end for Moses — fik aldrig Ansigtet at see — Stenen laae paa Runerne, og man havde paa den Tid tabt al Kundskab og Erindring af dette Egnens ypperlige Stendocument. — Adskillige hans Fortjenester af sin Egn's Almue anføres endnu i Lefvande Sverige 1 B. S. 105 f., (derfra tilföjer Thams ovenfor S. 43 nævnte Rejse) — hvoraf dette er uddraget; — "men" vedbliver den virksomme og gavnelystne Hædersmand selv, "med dette, hvormed jeg har kunnet tjene mit Hjem og mit Fædreland er jeg ingenlunde

de nøjet — tilbage staaer, at klimatisere alle Sorter Bartræ. — Terpent in og Salvan, i Gilead, hvis Gran allerede hos mig voxer, bør vort Land kunne producere og frembringe ligesaa bravt som Potatos og flere fremmede Væxter, hvilke man i Fortiden aldrig havde kunnet troe skulde blive af den Nytte og i den Mængde. — Trende mine Forfög med Ceder af Libanon har endnu ikke betaget mig Haab for det fjerde. Kan jeg ogsaa faae denne Ceder til at voxer i vort Klimat: saa bliver mit Valgsprog med Simeon." Hertil synes passende at føje, — foruden Henvisning til tvende Thamske Skrifters Recension i Nordia —, Anmeldelse af en liden Piece fra ham:

Udtag af et Manuskript: 1) Politiska Anmärkning ar (skrifvit 1797) i stycket p. 5. Skara, Lewerenz $\frac{1}{2}$ Ark i 8.

Under denne Overskrift besejder Hr. T. "ikke saa meget det Töjlelöfe i Trykningen, hvilket saa mange smaa Skrivere have forgudet, som selv Methoden — at trykke;" hvilken han troer til Skade at være opdaget. Han paaberaaber sig iblandt Andet Prof. Wil-

Wilfes Ord om Trykkefriheds-Produkterne 1770 ff. i Rejseiaagttagelfernes 3 D. S. 49. Mod Slutningen finder man den Literærnotits, at Historien om Sju Sofvare er omtrykt Aar 1796 i Lund, Lunkentus for nogle Aar siden i Götheborg, Cabinets-Predikanten i Westeraas. Luxenburgs Förbund med djefvulen &c. Troer man, slutter Hr. T., at alt saadant er nyttigt til eller gjort for Oplysning? —

Nekrologie.

Den 31 Januar døde i Upsala Johan Stenhammar, 30 Aar gammel. Hans Fader var Adolf Stenhammar, Præst og Provst i Ed og Eds Capell i Calmar Læn. Efter en udenlandsk Rejse paa Faderens Bekostning i Selskab med sin værdige Broder, nu kongl. Hofprædikant og Sognepræst i Rifinge, Matthias Stenhammar, tog han i 1791 Magistergraden *) ved Upsalahöjskole, og blev

*) Magisterdisputationen var: andet Specimen af Historia Hominis moralis ex scriptis Veterum illustrata, hvorefter første Specimen udkom 1788 og tredje 1792, alle tre 64 Pag. i 4.

blev 1794 Docens der samt Amanuensis ved svenske Akademiet, hvori han, efter Kellgrens Död, fik dennes Plads, hvortil K. selv havde udsøgt ham. Men imidlertid havde hans Helbred faaet et Brud, som truede med de farligste Følger, helst Lægen ej sikkert kunde bestemme Sygdommens Sæde. Man raadede ham omfider til at rejse, og, efterat vi et Par Maaneder i Upsala om Foraaret 1798 havde udgjort hinandens kjæreste Selskab, og sluttet broderlig Forening, foreslog han mig, under mit Ophold i Stockholm, at vi sammen skulde besøge Vester- og Öster-Göthland, Götheborg o. s. v., hvorfra han vilde følges med til Danmark. Men efter nogle Ugers Samfærd maatte han fra Medevi Surbrönd ile tilbage til Stockholm, hvor han lagde sig ind paa Lazarettet, men betragtedes næsten uden Haab. "Hans Bekymringer steg, som han skrev, til al mulig Højde ved en Efterretning han hele Sommeren havde ligesom flygtet for, men som her traf ham: han havde ingen Fader mere." Imidlertid blev han opereret; han laae allerede i Dödsflummen, da en spansk Vin, Vin de Rotta, syntes kalde ham tilbage til Livet. Efterhaanden fik han igjen et Gran af Liv og Kræfter, og Lægerne tillode ham at rejse til
Up-

Upsala, hvor han snart kunde gaae ud. Han var ogsaa findet til Vaaren at antræde sit nye Lectorat i Linköping, hvor han kjøbte Gaard. "Jeg er, skrev han, fornöjet med denne min Stilling. Egnen er behagelig, og jeg omgives der af idel Slægtninge og Ungdomsvenner. Maatte blot mit Helbred vorde bedre!" Det blev flettere, og efter gyfelige Smerter udslekkedes han med en Sindsrolighed, der var ham værdig. Han blev obduceret, og man fandt den højre Lunge aldeles fortorret.

Sverige tabte i ham en af sine ypperste Digtere. Som saadan vil hans Værd og Fortjenester tilfalde vorde erkjændte, naar Leopold faaer udgivet hans samlede Skrifter, en Forforg Stenhammar selv anbefalede denne maaskee sin eneste Overmand paa det svenske Parnas. Allerede 1789 havde Stenhammar, neppe 20 Aar gammel, ved sin Sang over Grev Baltzar Horn *) vundet svenske Akademiets store eller Hæders Accessit; 1793 kronedes med den store Pris hans Sang over Sejren ved Svensksund 9 Juli 1790**), hvori, efter Akademiets Dom, "den Styrke i Tan-

*) Svenska Akademiens Handlingar 1790, S. 343 til 54.

**) Sammesteds 1793, S. 9 til 21.

Tanker, den Renhed i Sprog, som udmærke Philosophens Betragtning, ogfaa ledsage Digterens Skildringer, og Sandheden, prydet men ej fordunklet, gjenkjænder endnu sine Træk i de Billeder, Snillet beliver og Gratierne paaklæde.” End højere steg han ved det ogfaa med den store Pris belønnede: Digt om Religionens Nødvendighed for Staternes Bestand *); et Æmne — dømte Akademiet — som han med Følelse, Varme, Tankestyrke og Philosophie havde besunget, — som han havde givet, foruden Bevis og Sandhed, tillige Digtekunstens rørende og fortryllende Kraft — til hvis Vigtighed og Værdighed hans Sang aldeles svarede. Iblandt sine øvrige Poesier, hvoraf de ældre især findes i Extraposten, satte han selv mest Pris paa Elegierne: Laura eller min tilkommande Ælskarinna, og Carl Sehman; Herman, en Ballade; samt nogle komiske Fortællinger s. hans Naad, og: Colas. Læsning i blandede Æmnen modtog hans nyeste Digte, s. Chloe og Lyda — paa dansk i Charis 1799 —, og Sjuktrøsten. — Som Profæst vides han ikke af Sveriges læsende Almenhed at være kjændt; thi almenvitlerligt er det ikke hvad Del han havde i: Skrifter,

*) S. A. H. 1794. S. 99 til 117.

upläste i en Samling af Studerande vid Upsala Akademie 1793, og Indtrædelfestalen i Svenske Akademiet, holden 1798 i Marts, venter paa Trykken. Men i vor danske Literatur ere flere Arbejder fra hans Haand umiddelbart indlemmede; han var nemlig Forfatter til det ædle og værdige Forfvar for Kellgrens Minde, som har prydet disse Blade*); ham skyldes ogsaa de i Iris og Hebe f. A. indførte: Anmærkninger saavel til Thaarups svenske Statistik**), som til den i 1794 forfattede Udsigt over de skjønne Videnskabers Skjæbne i Sverige***). — Hvad Stenhammar var som Skald og som Videnskabsmand, det kunne hans Venner Rosenstein og Leopold og A. G. Silfverstolpe og G. Adlersparre o. d. l. bedre end jeg bestemme.

*) Jeg sendte ham Begyndelsen trykt. "Mod Forandringerne, svarede han mig, har jeg intet at erindre, ligesaa lidt som imod Oversættelsen i det Hele. Blot forekommer mig Ordet Bagvaskeren noget haardt. Men det fuldkomment svarer til det svenske Smädare? Jeg har troet at Bagvasker betydede en som, hvad vi i daglig Tale sige, taler paa Ens Bag, paa Svensk förtalare; bakdantare sagde man fordem."

**) Iris og Hebe 1798, 2 B. S. 340 til 54.

***) S. St. 3 B. S. 155-66.

stemme og beskrive; hvad han var som Menneske
og som Ven, det kan jeg føle; udtrykke det kan
jeg ikke sandere end med hans egne Ord om sin
Sehman:

Obesmittadt af förskämda tider

rent dit Hjerter; öppen var din själ,
som den rymd, der dagens stjerna skrider,
dolde endast hvad du gjorde väl.

Snille, Vett, Talanger, tidigt mogna,

drogø billigt mängdens blick til sig;

men ditt hjerta lärde den förtrogna,

at i skuggan högre älska dig.

J. K. H.

Laura,

Laura, eller min tilkommende El-
fkede.

Et elegisk Digt.

Efter Stenhammar.

Er jeg da glemt? skal ingen elske mig? —
Du, som engang min Lykke skal udgjøre!
Dit Billed' kun for Tanken viser sig,
Det, Laura! leer, det sukker for mit Öre;
Du flyer mit Blik — mit Hjerter følger Dig.

Det fögte dig — og næsten dig det fandt
Som Barn, blandt Spög og Lege allerede:
Jeg sukked', hörtes, bort min Barndom randt,
Og du blev nok for mine Sandfers Glæde —
Men for mit Hjerter, Laura! du forsvandt.

Blant Glæders Hob endnu det fögte dig;
Forgjæves: Glæder vare de ej mere.
Jeg rödmed', fulgte, hvor de viste sig;
Saae Tvang og Harm og Kjedsomhed regjere,
Og fögte dig — men Haabet flyed' mig.

Jeg lokkedes af Purpurherlighed,
Og Hoffets stolte gallaklædte Frue;

Saa

Saae Kroner, Pragt — Graad og Flendighed:
Men fölte ej mit Hjerte fat i Lue;
Fandt dig ej der — og glædte mig derved.

Kom, raabte Phryne, raske Yngling kom
I mine Arme, jeg mod dig udstrækker;
Mit matte Blik, min Barm faa blottet, som — —
Som, löd mit Svar, min Laura helt bedækker:
Jeg rödmede og faae — og faae mig om.

Spred Kroners Glands, En raabte, trint om mig,
Den Ambraduft, af Indisk Virak strömmar,
Opfind en Dragt, hel uforlignelig,
Strö Stjerner i mit Haar — og jeg, jeg gjemmer,
O Laura! kun en Blomsterkrans til dig.

Klogt fvaret, sagde Polydora, fiig,
Hvad du mig byder; jeg forstaaer at spare,
Og hader Yppighed; du er vel riig? —
Nej, hörtes jeg, men uden Klagen fvare;
Thi dette Spörghmaal gör ej Laura mig.

Den Lyra stemm, som Musens Gave er,
For mig, til Smerte i hver Sösters Öre,
Böd Phile; i mit Slot beskyttes hver,

Som

Som Snille har. — Mig selv vil Laura høre,
Og ej beskytte, men kun have kjær.

Naar blot en Valts paa hvert Springom vi fik,
Du nogle Rader Knapper paa din Trøje,
Trekantet Hat, og Højhed i dit Blik,
I Panden Eventyr — til dig mit Öje
Kun smilte — sagde Life mig og gik.

Mit Brev ej af Zemira aabnet var;
Hun sögte i mit Segl blot Skjold og Faner.
Hun sagde: mig dit Rygte skuffet har;
Hvad er Fortjenesten vel uden Aner?
— Jeg loe — du er ej Laura, löd mit Svar.

Du söger Laura, hörtes Mine lee,
Hun loe og drillede mig uden Ende;
Hvert Ord om Smag, Poemer, Julie,
Bebuded Vittighed — Jeg fly'de hende —
Thi Laura kun fornuftig sig vil tee.

Rört saae jeg Phyllis fidde eensom her,
Saa tavs, uskyldig, som den Hjord, hun förte;
Tag, sagde jeg, den Blomsterkrans jeg bær —
Hun stum, forundret, stirrende mig hörte;
Jeg gabte, — thi min Laura var ej der.

Hvor

Hvor er du, Laura? Laura, hvor er du?
Saa raabte jeg, sank kraftløs ned af Smerte,
Og raabte atter: Laura! hvor er du?
Jeg fögte dig og fandt dig ej; — mit Hjerte,
Mit trätte Hjerte föger dig endnu.

Det fögte dig — ja, jeg min Laura har,
Et Billede jeg trykte til mit Hjerte,
Hvis Skjæmten Föllomhedens Udtryk bar:
I Öjet Taarer; Ömhed, Længsel, Smerte,
Og evig Tro paa hendes Læber var.

Tilgiv mig det, o Laura! — Trolöshed
Begik jeg ej, dig troed' jeg at finde:
Men Skjæbnen mig af hendes Arme sled,
Hun græd og glemte. — Föleslöfe Qvinde!
Du var ej Laura, sagde jeg — og græd.

Er jeg da glemt? skal ingen elske mig?
Du, som engang min Lykke skal udgjöre!
Dit Billed' kun for Tanken viser sig,
Det, Laura! leer, det sukker for mit Öre:
Du fly'r mit Blik — mit Hjerte föger dig.

O fly mig ej! Et Öjeblik du mig
Fortrylle! — Alt du mig inöde iler;

Du vugges alt paa mine Knæ; jeg dig
Omarmer; trykket til min Barm du hviler;
Alt med min Aande din nu blander sig.

Du sveg mig, Dröm! — i denne Örken min Vej
Saa eenfom gaaer; mig fly'r min Sjæls Veninde,
Mit Hjerter kan i Lauras Hjerter ej
Udøse sig; useete Taarer rinde,
Og Laura Taarerne bortkysker ej.

Dog maaskee just en evig Tro mig svar
Dit Hjerter, — lønligen for mig fremsniger
Et Suk, en Taare og et tavst Begjær;
Da, naar den stille Nattens Stjerne stiger,
Maaskee mit Öje möder Lauras der.

Ja, Laura! sikkert ved din Moders Grav
Græd du som jeg — Dit ömme Hjerter hæved'
Sig ved hver Daad, som ædel var og brav;
Du saae Clarissa — og i Öjet hæved'
Den Taare, du forfulgte Uskyld gav.

Du gav, o Laura! og af al din Magt
Betrængte Lige Bistand eller Taarer;
Din Ærefrygt til Dyd, — til Stads og Pragt,

Til

Til Vold og Hævn, til Hovmod og til Daarer;
Til selve høje Daarer din Foragt.

Du ogsaa, Laura! denne Dag saa klar
Med mig og med Naturen Glæden kjendte;
Du følte, at dit Hjerte dannet var,
Som mit, for Venskab, Stilhed, Dyd; du sendte
Til Himlen samme Suk, som jeg frembar.

Min ømme, blide Laura! hvor er du?
O fly mig ej! — Min Salighed, min Smerte
Med din maa blandes — Laura! hvor er du?
Jeg fögte dig og fandt dig ej — mit Hjerte,
Mit trætte Hjerte følger dig endnu.

Joh. Höft.

Skandinavisk Literatur - Selskab.

"Det var, skrev Prof. Jac. Baden i den saakaldte
Kjöbenhavns Universitets Journal 1797 S. 160,
værd at kjænde Historien af dette Selskabs Op-
rindelse og Tilvæxt; den skulde maaskee give et
ikke

ikke uvigtigt Bidrag til vor hele Literaturs Historie." — Her en Skjærv dertil: Selv gjentog Hr. Prof. B. "det Rygte, at Selskabet coopterede sig selv og voxte fra 2 til 24 Lemmer, som det nu bestaaer af, og over hvilket Antal det ikke skal foröges." I Gräters Braga und Hermoder 3 B. 1 Hft. S. 213 f. fortæller derimod en af Selskabets Stiftere, Hr. Prof. Nyerup, under 7 Feb. 1797 sin Ven Gräter følgende:

"Der er et Skandinavisk Literatur-Selskab i Værk, hvis Öjemed er det samme, som var med Nordia; thi — Nordias Ophör var Anledningen. Udgiveren nemlig, vor Ven Höft, har nu forbundet sig med Pram, Baggesen og mig, og vi fire os igjen med Suhm, Sander, Abrahamson, Münter, Kjærulf, Hauch og to Brödre Abildgaard. Derpaa blev skrevet til nogle Lærde i Sverige, og spurgt om de ikke vilde oprette en lige Corporation, og forene sig med os til at udgive et Qvartalskrift under Titel: Skandinavia. Endnu er vel derfra det forönskede Svar ikke indløbet; men vi forfulgte ikke desmindre den eengang fattede Idee, og valgte os flere Medlemmer her i Staden, iblandt

hvilke

hvilke ere Digteren Thaarup og Prof. Moldenhauer.”

De övrige nuværende Medlemmer ere: de Herr Dr. Provst Bloch, Just. Bugge, Prof. Gamborg, Divisions Chir. Herholdt, Pastor Hjort, Prof. Horneman, Just. Tönder Lund, Etr. Malling, Dr. Ramus, Prof. Schlegel, Just. Thorlacius, Prof. Tode, Prof. Wad og Prof. Wiborg; thi Selskabet bestaaer af fem og tyve Medlemmer i Kjöbenhavn, men af de tolv, som sammentraadte först, 5 Okt. 1796, tæller Selskabet ikke mere Just. N. Abildgaard, Sander og Suhm iblandt sine. Med hine Medlemmer, hvilke alle have forbundet sig til Medarbejdelse i Qvartalskriftet, har Selskabet forenet 12 udenbyes Mænd af den danske Stat, hvoriblandt Hr. Kammerh. B. Anker og Prof. Reinhold, som korresponderende Medlemmer. I Sverige derimod har det, da ingen Corporation der kunde haabes, efterhaanden indbudet sex og tredive Saadanne, nemlig: de Herrer Ritmester G. Adlersparre Ridder af Nordstjerneorden, Advokat Fiskal P. Bergström, Prof. Boetius, Adjunkt Ekeberg, Prof. Fant, Dr. Professor Florman, Prof.

Prof. Franzén, Prof. J. Gadolin, Prof. Gistrén, Grev G. Fr. Gyllenberg, Baron von Gädde, Righistoriograph Hallenberg, Lector O. A. Knös, Overhofprædikant Lehnberg, Leopold R. af N. O., Bibliothekar Lidbeck, Biskop Lindblom R. af N. O., Secr. Modeer, Lector Nordin, Rigsmarskalk Grev Oxenstjerna, Berghauptman Polheimer, Prof. Porthan, Prof. Retzius, Baron Rosenhane, Landshöfding v. Rosenstein R. af N. O., Dr. Rutström, Mag. G. A. Silfverstolpe, Hofjunker A. G. Silfverstolpe, Secr. Sjösten, Mag. Stenhammar, Prof. Tengström, Prof. Thunberg, Prof. Tingstadius og Adjunkt Ödman. Imidlertid er i Qvartalskriftet Scandinavisk Museums tvende förste Bind, for afgivte Aar iblandt 16 Bidrag til förste Afdeling kun 4 fra svensk Haand, og iblandt 22 recenserede Artikler to svenske. Profesfor Olivarius havde saaledes Föje til i Anledning af Museums förste Bind, at yttre det Önske, i le Nord No. 5 p. 94 f., "at i Samlingen fandtes et större Antal svenske Arbejder og at man i Fremtiden kunde komme til at jagttage en vis Lighed i-saa Henseende." Men denne Herre behövede ikke at indbilde sit Syden, og

noget af sit Norden med f. Ex. Gotha, at Museum indeholdt ogsaa alle de Skrifter, som deri blot recenseredes.

Literarisk Nyhed.

Hr. Kammerherre Baron G. d'Albedyhl, en Tid svensk Minister i Danmark, anmeldte f. A. i de offentlige Blade et Bind Skrifter af blandet, dog mest politisk og historisk Indhold, af ham dels samlede dels forfattede, som det der skulde udkomme til Paaske indeværende Aar. Mandens trængende Kaar var det, som, efter hans egen Tilstaelse, gave ham Pennen i Haanden. Hr. d'Albedyhl havde allerede i Fjor udgivet den første Tome af: *Recueil de Memoires & autres Pieces authentiques, relatives aux affaires de l'Europe, & particulièrement celles du Nord pendant la dernière partie du 18 Siecle*, Stockh., Ekmanson, 336 Pag. i 8, hvorom herefter i disse Blade mere. Det svenske

Verk

Verk var ogsaa allerede trykt i Nyköping, hvor Hr. d' A. nu opholder sig, men udkommer ikke, i det mindste ikke i den forjættede Skikkelse, da de tre første Afhandlinger, som det forlyder, efter hans kongl. svenske Majestæts naadige Villie ere supprimerede. Om dette Phænomen haaber disse Blades Udg. i næste Hæfte at tørde meddele omstændeligere Efterretning.

SVENSKE BLADE.

Udgivne

af

Jens Kragh Höft,

Procurator, Medlem af det Scandinaviske Literaturselskab, af det kgl. norske Videnskabers Selskab, og af det medborgerlige Selskab i Sverige.

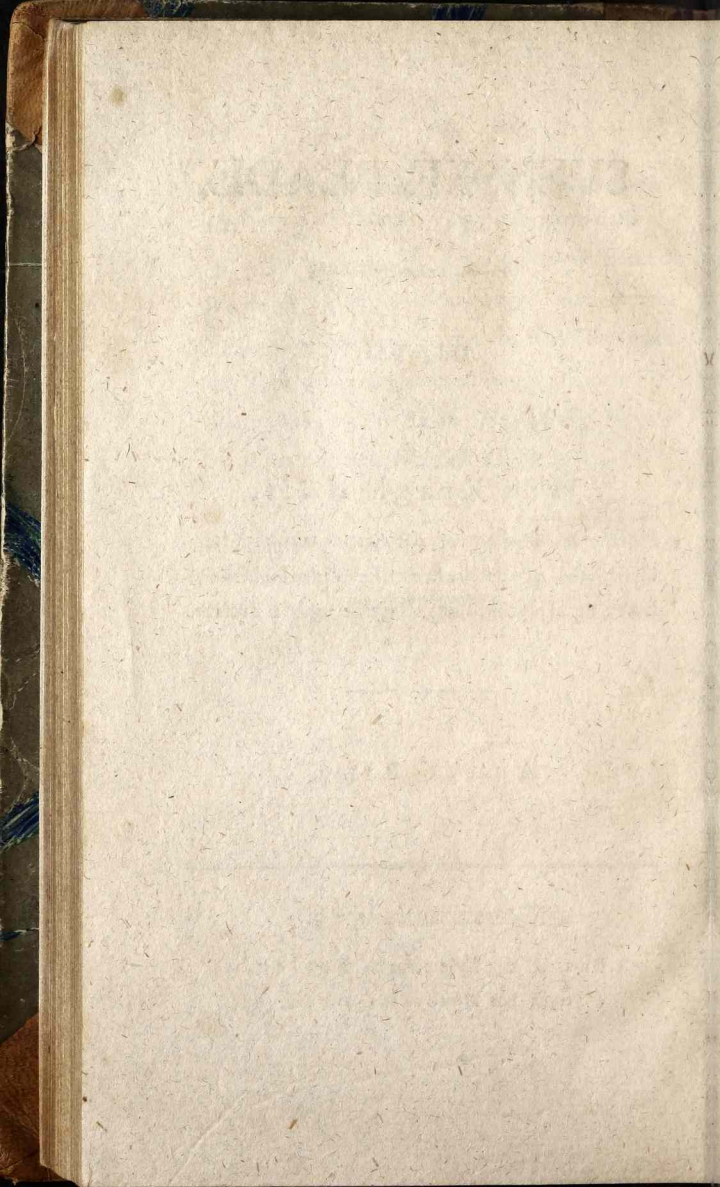
Andet Bind.

Kjöbenhavn, 1799.

Paa Udgiverens Forlag,

trykt hos Zacharias Breum,

SVENSKE BLADE.

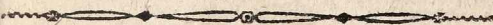
Andet Bind.

Förste Hefte.

S v e n s k e B l a d e.

Ander Binds förste Hæfte.

Menniskans rætta værde.

O d e.

Min Zethos! om börds-rætt dig lyfter;
vet! lugnet ær rættvisans bror,
och æran ær oskuldens systers,
och himlen ær fyskonens mor.

Förgæfves du praalar och lyser
af purpur och urgammal slægt:
det ædla, som hjertat ej hyser,
ej følger med navn eller drægt.

Hvad del har den friborne trælen
i förfædrens bragder och mod?
Det ædla, som saknas i sjælen,
ej finnes i arf och i blod.

A

Ett

Ett Adelskap vet jag i världen:
det är vaara gierningars halt,
alt annat är grader af flården;
och grafven förblandar det alt.

I hugkomstens eviga tempel
skall teknas blott det hvad vi giordt;
och Nyttans och Upsatets stempel
bli stempeln allena paa Stort.

Om faafængen rest Pyramiden
mot glömskans och Africas ælf;
desf lif är ett skonsmaal af tiden;
men Sanning har varelse sjelf.

Det goda vi jorden beskärde:
Det onda vi giordt henne fri:
det är den Diplome, som har värde,
och ensam skall gällande bli.

En tittel är vacker at bära;
och hældre förtjente jag den,
än världens beherrskares ära:
den titteln är Mennisko-Væn.

Om Misbrugen og den rette Brug af den Frihed at yttre sig offentligen.

(Udaf Læsning i blandade Æmnen No. 9-10.
S. 116-23).

Tænkefriheden kan fornemmelig i to Tilfælde misbruges: ved Valget af Æmner, og Maaden at yttre sig over dem paa. Al Bestridelse af det Sande og Rigtige, som kan virke paa Almenhedens Forstand og Sæder, er en Misbrug, ligesaa-velsom al Anförelse af eller Forsvar for det Modfatte: saadant er Principet. Men i mange Stater ere desuden visse Æmner ved udtrykkelige Love forbudne at bestrides: at oplöfte sig imod dem, vilde ligeledes være et Tænkefrihedens Misbrug, af den Aarsag, at Samfunds Ordenen har og sine Rettigheder, og at udtrykkelige Love, gjorde af den Magt, som er bemyndiget til at gjøre dem, have ligesaa klar Fordring paa Lydighed, som Forstandens Rettigheder paa Udövelse. Imidlertid er det for den offentlige Sikkerhed nödvendigt, at det sædvanlige Princip for al god Retteens Pleje ogsaa her maa gjælde, at intet andet

ansees for Brøde, end det som strider imod Lovens tydelige Bogstav. I et Land, f. Ex., hvor det er forbudet at skrive offentlig imod Landets Konstitution, vilde det unægtelig være en Tænkfrihedens Misbrug, at skrive derimod. Men en filosofisk Afhandling om Naturen af og Grundene for alle Konstitutioner vilde ej være Misbrug i andet Tilfælde, end om Forfatteren gjorde deraf en ufordelagtig Anvendelse paa sit eget Lands, og en Opfordring til Landets Indvaanere at nægte den deres Lydighed. Uden denne Anvendelse og denne Opfordring vilde Skrivtets Stråfskyldighed være en ulovlig Egentydning af Dommeren; og ingen viis Styrelse, og faa ukloge have nogensinde tilladt en videre Udstrækning af Begrebet om Tænkfrihedens Misbrug i Æmnens Valg.

I Almindelighed er det sandt, at man kan offentlig ytre sig over alle Ting; at det er Maaden blot, som afgjør, om Yttringen er Misbrug. Men dens Utilbørlighed kan igjen ene bestemmes efter Yttringens Moralitet, hvorved vi forstaae dens tydelige Hensigt eller nødvendige

dige Virkning paa den offentlige Karakter. En Maade at yttre sig paa, som skulde frembringe Sædernes Fordærø, vilde altsaa være Misbrug. Det er derfor et Skrivt, vare dets Grundsatninger endog sande, skulde være strafværdigt om det paa-drev deres Antagelse ved ulovlige Midler, om det opmuntrede til Forbittring, om det prækede Uretfærd og Samfunds-Ordenens Forstyrrelse. Tænkefriheden kan ej have meer end tvende Hovedgjenstande: Personer eller Begreb. Begge kunne mishandles. Da den Öjemed ej bör være andet, end ved Oplysning at forbedre og gavne, eller i det ringeste ikke skade, hvad er naturliggere, end at hine bör behandles med Retfærd, og disse med Rigtighed? Heraf opkommer Inddelingen af Tænkefrihedens Misbrug, i Uretfærd og Urigtighed. Den første er under Navn af Forhaanelse, Paskil o. s. v. forbuden ved alle, naturlige og politiske, Love, og den udöves, naar Paasagn voves uden Grund eller med Overdrivelse, naar Handlinger digtes eller vanskabes, naar Karakterer usandt males, sværtes, latterliggjöres. Den sidste misbilliges egentlig blot af Fornuften, hvis første Regel i

Alt

Alt er Rigtighed; men gaaer over fra en spekulativ Fejl til en politisk Misbrug, naar den med Myndighed eller Heflighed rettes imod Samfunds-Ordenens nödvendige Bestanddele. Uretfærdigheden er saaledes altid en politisk eller moralsk Misbrug: Urigtigheden bliver det i det Öjeblik den fremtræder i en Stilling og med en Tone, som trodse Samfundet. Det er egentlig, naar begge træffes sammen, at de ere farlige. De træffes og uendelig oftere samlede, end adskilte: thi Uretfærdighedens primitive Aarsag ligger i Begrebets Utydelighed: og heraf opkommer den Nödvendighed, at gaae Oplysningens Vej til Menneske- slægtens Forbedring.

Beviset for at vor Oplysning begyndes allerede ved vor første Indtrædelse i Verden, at Kundskaberne under vore umodne Aar bibringes os for en Deel ved Erfaring, men mest ved Underviisning af Mennesker og af Böger, hörer ej nu egentlig til vort Æmne. Det er alt nok, at vi, os selv overladte, vare utilstrækkelige til vor egen Oplysning, at vi, endog i vore mandlige Aar, vare lidet tjente med vor enkelte Erfaring,

og at vi have en unægtelig Trang til Andres Tanker. Tænkefriheden er derfor i Grunden ej alene lovlig, men nødvendig: Erfaring har, ved flere Staters Ulykker, beviist, at den i høj Grad er uafværgelig: og hvad dens Følger angaaer, er den af lige Beskaffenhed med selv de helligste Ting i Verden, deri, at den kan misbruges og retteligen bruges. For Misbrugens Skyld at raade til dens Standsning, vilde være at røbe sin Ukyndighed om at Ufuldkommenhed og Mangler følge med alle menneskelige Ting; det vilde tillige være at — om man saa tør sige — straffe Nyttens for Skadens Skyld, og maaskee neppe mere modent tænkt, end om man forbød den christne Religion at prædikes, fordi dens helligste Bøgers Lærdomme bogstaveligen ere blevne brugte til de grueligste Vederstyggeligheder Menneskesnillet kan optænke, til Misgjerninger uden Exempel, til Forfølgelser imod Mennesker i tusendtal, og hele Nationer, af den højeste Uskyld.

Vi have sagt, at Oplysningen er en nødvendig Vej til Menneskenes Forbedring, at Tænkefriheden er dens nødvendige Middel, og at Tænkefri-

kefriheden kan bruges retteligen. Af hvad vi ovenfor have nævnt følger ogsaa, at alt dens nyttige Brug kan henføres under de tvende Titler: Rigtighed og Retfærd, hvoraf den første har Hensyn paa Fornuftbegreb, den sidste paa Moralitet: det vil sige, den første paa Principier og Slutninger saavelsom Fakta af Historien eller Erfaringen, og den sidste paa Forholdet imod Mennesker og Samfund. Ihvad Fostere Tænkfriheden mon frembringe, maa de altsaa virke enten paa Fornuften eller paa Karakteren, enten angaae vore Begreb og vore Kundskaber, eller vore Dyrer, vore Passioner m. m. Vi lægge blot til, at, undtagen i de mathematiske Videnskaber, forsaavidt de ere blot spekulative, er Tænkfriheden altid syffelsat med at virke baade paa Fornuften og paa Karakteren, og mestendels nødvendig, altid sikrest, ved den første paa den sidste.

Det er saaledes naturligt, at den nytter Tænkfriheden vel, der skriver fornuftigen rigtigt og moralsk sandt. Dette sammenlagt har altid i Sigte en Oplysning til Menneskeslægtens Vel; og Tænkfrihedens rette Brug i et vist givet Land

er fuldkommen, naar hertil lægges Jagttagelsen af en ligesaa punktlig Ærefrygt for bogstavelig Efterlevelse af Landets fastsatte Love, som for Fornuftens og Dydens Fordringer.

Med denne Indskrænkning kan aldrig Forstandens Brug, selv naar den er urigtig, i politisk Henseende kaldes en Misbrug af Tænkfriheden. En saadan urigtig Brug kan ej heller være farlig for Samfundets Rolighed, da Alt det, som er Ting eller Tanke, uden ligefrem at anvendes paa Interessen, kun seent eller langsomt hædres med almen Opmærksomhed; det vilde være Misbrug af Forstanden, men ej af Tankefriheden; og opkommer deraf Uenighed, saa bestaaer den blot i en Strid imellem Forfattere, ofte hæftig, men altid nyttig, da den, naar den lades uforstyrret, altid sluttet med Triumf for Sandheden: kort sagt, en enkelt Urigtighed er altid gjendreven, inden den kan komme til at skade.

Det er ej anderledes, end ved en klar Anvendelse paa Samfundet, dets Interesse og dets Medlemmer, at Tankefriheden kan vorde skadelig

lig. Men al Anvendelse er ej Misbrug. At en bogstavelig Opfordring til Armstyrken at forstyre den almene Orden er den højeste af alle Misbrug, behøver neppe at nævnes. Men en Forfatter, som upartisk stræbte at vise Samfundets Tilstand og Interesse, med Formaninger til Enighed og Roe, og Beviser for deres klare Nödvendighed, skulde ej kunne ansees for at have ilde brugt Friheden til at yttre sig: tvertimod har han værdigen anvendt den ofte eneste, og sikkert mindst mistænkelige, Maade at oplyse en Regjering og dens Undersaatter paa om det, som nærmest bör vedkomme dem.

Den sædvanligste af alle Misbrug er den, at behandle Personer ufortjent. Den er og den næst skadeligste. Dens Følger udbrede sig videst, da Publikum, som altid i Förstningen med Lunkenhed modtager vigtige Tanker, des skarperne fæster sin Opmærksomhed paa Personer: og det pirrer Passionerne paa en direkte Maade, da de fleste Mennesker ere langt mere bekymrede for deres eget lille Væsen og deres Venners, end for alle de Tankens Gjenstande, der mest skulde gavne

Sta-

Staten. Det er denne Misbrug vi kalde Bagvaskelse, Forhaanelse, (Smädelse), som er forskjellig i sine Grader, men altid moralsk ulovlig, og undertiden politisk straffskyldig. Hos et oprørt Folk, hvor endnu lidet skrives, er Forhaanelsens Virkning sikrest og skadeligst. Men i en ordentlig styret og rolig Nation, hvor Bogprekkerne aldrig hvile, taber den mestendels sin Effekt iblandt Mængden af vigtige eller lumpne Æmner: og dette er udentviyl en iblandt Aarsagerne, hvorfor de klogeste Regjeringer have opmuntret en offentlig Tankers Ytring, hvilken, foruden den Virkning at gjøre kraftløst eller ubemærket det personlige og elændige, som skrives for Dagen, ogsaa har den at udbrede en almindelig Overbeviisning om Sandheder, hvilke ere for nær forbundne med Menneskenes Vel, til at undgaae deres Opmærksomhed, og af denne Grund ej i Længden kunne holdes ude fra deres Omtanke. Uden dette Middel gives ej heller nogen Visshed om den offentlige Opinion; men med det kan den beredes og styres: og dens Medhold er altid en Lykke, efterdi den aldrig aflader at være betydelig, som enten Fiende eller Ven.

Næst

Næst den værdige Brug af Tænkefriheden, som Forfatter at fremtræde for Publikum med et System af rigtige Fornuftbegreb og sand Moralitet, er den, at gjendrive hvadsomhelst der vildleder Forstanden og forværrer Sæderne. Det er den rigtigste af alle Metoder, at rette Tænkefrihedens Misbrug. Det er den sikkest og den nyttigste, efterdi den virker ved Overbeviisning: og Forfattere med Lyft og Evne dertil savnes aldrig hos Nationer, der have faaet den ringeste Drift til Oplysning. Ingen Regjering skulde og være mægtigere, end den som havde de ypperste og dydigste Forfattere som Redskaber til, med egen Overbeviisning, at lede den offentlige Tanke.

Vi slutte med den Anmærkning, at den lykkeligste Egenskab for en Forfatter, som egentlig vil oplyse, er Moderation baade i Sindelag og i Udtryk. Uden Moderation i Sindelaget dömmes man ej retteligen, og uden samme i Udtrykkene skriver man ej værdigen. Den er ej Kulde, men den er Rolighed. Den tillader Varme, men den udelukker Hede: og med denne Disposition har den i sin Magt at forekomme

me Forstandens Vildfarelser, og give Dyden en umistænkt Kraft over vore Hjerter. Den ledsages ej ofte af det Lysende i Stilen, men den tillader Behagelighed i høj Grad: det er ingen Følge, at man maa skrive tört, for at skrive vigtigt: og den udelukker ej Satiren, men gjør den retfærdig. Moderation og Snille tilfammen maae danne en sjelden stor Mand, paa hvad Bane han end sees. Paa Thronen, i privat Stand, i Partier, i Tvistigheder om Religion, Philosophi, Literatur o. s. v., overalt er Moderation en hæderværd Egen- skab, ihvorvel vurderet lidet og seent. Det er dens Følger, Retfærdighed og Almengavn, som udgjøre dens Værd: ingen af disse blander Öjne- ne, men begge modtages med en stille Höjagtelse, varigere end Beundring. For Menneskheden vilde det være en ikke liden Lykke, om Higen efter Beundring var det samme som Higen efter Höjagtelse: mange Velgjerninger skulde da gjøres, istedenfor Bedrifter, og Snillets glimrende Vildfarelser skulde vige for en god Forstand. I Literaturen skulde Forfatterne vælge til deres første Synspunkter Smagen, Sandheden og Dyden: og Stridighederne mellem dem og deres Bedöm-

mere

anere skulde vorde om Ting, uendelig varmere end om Personer. Det er en saadan Retning, Moderationen giver Snillet og Talenterne, der tilviffe altid skulde vinde ved, ligesom store Regenter, i deres Principer uforanderlig at have det Almene i Sigte, ingen Partiinteresse kjende, behandle Individiderne med Skaanfel og Lighed, og blot til Nödsfald spare deres Lynstraaler.

Et Par Ord om Overtro.

(Udaf Læsning i blandade Æmnen No. 9—10.
S. 53 f.)

Hvad skal man sige om store Skribenter, store Poeter, som ofte i Overtroens Gyseligheder have sögt en Mark for deres Talent? Saadan var Shakespeare hos Engländerne; dette kunde tilhøre Tidsalderen; men saadan var i vore Dage Bürger hos Tyskerne. Man beundrer hans poetiske Skjönheder medens Haar reise sig paa Hovedet. Andre Nationer have fulgt disses Exempel; thi der er
i Hen-

i Henseende til Exempler fjelden faa meget Spørgsmaal om gode som om stærke og levende. De Danske have, om jeg ej fejler, nogle saadanne Stykker. Ogsaa vi have endeligen faaet den lille Ballade Frederiks Gjenfærd, oversat af en Mester *), og ej derfor af bedre Slags. Det er sandt, at disse Æmner ere rige paa dybe Indtryk og stærkt rystende Skildringer. Det er ogsaa sandt, som en vis liden ulastelig Rimer har sagt:

Gu'naa's, det störste Mesterstykke
er overalt Geniernes Moral.

Men mig synes, Geniet og Talenterne endda gjorde bedre i at holde sig inden Grændserne af den philosophiske Oplysning, og at de aldrig burde anvende deres Pensels Behageligheder til, om jeg saa tør sige, at indrydde i Fölelsen og Indbildningskraften, hvad man behöver faa megen Möje til at udrydde af Forstanden. Det synes mig ej noksom værdigt det Ophöjede i sande Skalders virkelige Bestemmelse at sige: vi fornöje Menneskene og bruge dertil alle de Midler, som bedst lykkes os; Du oplyse dem, forbedre dem,

*) Kellgren, i. Saml. Skrifter 3 B. S. 111. 4.

dem, og bruge dertil saadanne Du finder tjenligst! Begge Kald synes mig, saavidt muligt, at burde forenes. Stiftede jeg, som Plato, en Republik, og de ej med Philosopherne vilde indgaae denne Forening, skulde jeg som han udelukke dem deraf? —

Kundgjörelse om Selskabet Pro sensu communi.

Paa en Tid, da Viden skaber og Kunster ej alene almindelig opmuntres fra Thronen, ej alene offentlig drives og læres ved Rigets Akademier, men og deres Dele næsten hver og en for sig plejes og dyrkes af et særdeles Samfund; da snart de fleste store Sale i Hovedstaden daglig optages af deslige Samfund, være sig under Navn af Akademier, eller Selskaber, eller Societeter, eller Ordener, eller Gilder, eller hvad de og monne kaldes; hvo skulde vel troe, at endnu et savnes? Det er Samfundet pro sensu communi, Selskabet sund Fornuft, L'Academie du bon sens. — I Sandhed, naar
man

man af daglig Erfaring finder, hvorledes Alt er
sprunget over til Yderlighed og Forvirring; Ind-
bildningskraft og Følelse have rykket Tømmerne
fra Fornuften; Snillet har forvandlet sig til Af-
find og faldende Syge, Styrken til Raferie, Dyb-
hed til Utydelighed; da Smagen er bleven an-
seet for Middelmaadighedens Betæneligheder, Or-
den for Svaghed, Regler for Skolefuxerie; for det
højeste Skjønne hvad ikke føles, for det højeste
Sande hvad ej begribes; Erfaringer og Forfög-
ere veegne for Systemer, Systemer for Gjætning-
er, Gjætninger for Drømme; Vantrøen er ned-
stegen indtil Taabelighed, og Trøen er gaaen ind
i Videnskaberne; Fordomme ere flygtede fra Sæ-
derne, dem de havde gavnet, til Physiken, hvor
de forvilde; nu det Ubegribelige er blevet anseet
for umuligt, nu det Umulige for blot ubegriba-
ligt; med eet Ord, da det synes som den gode
Fornuft var faare nær ved at forvises fra baade
Smagens og Lærdommens Verden, fra baade Kun-
sternes og Videnskabernes Rige: hvor nyttigt, hvor
nödvendigt vilde da ej et Samfund være, der med
al den Frimodighed Sandheden kræver, men med
al den Agtelse man er Personer skyldig, forenede

fig til at hæve Fornuftens Ære, at oprejse dens Magt, tvinge dens Frafaldne til Undseelse og Sand-
ning, og føre Mennesket tilbage til den Grændse
af Ret og Sandt, udenfor hvilken Alt er Forvil-
delse eller Fornedring. — Saadan er i Korthed
Hensigten med det Samfund, som nyligen er ble-
vet stiftet under Navn af Selskabet pro sen-
su communi. — —

Selskabets store Højtidsdag indfalder aarligen
den 29 August, da Aminnelsen festligholdes af
den fornuftigste Mand, Jorden har baaret, En-
gelskmanden John Locke, der samme Dag for
154 Aar siden (1632) blev født. Paa denne Dag
bedømmes de Skrifter, som ere indkomne over de
af Selskabet udsatte Prisæmner. Disse blive for
indeværende Aar i Poesien en Satire af Indhold:
Man har ej Snille, fordi man er gal; og
i Prosa: Oversættelse af første Bøg af Recher-
ches sur la Verité af le Pere Malle-
branche. — — Og som Selskabet ikke ejer enten
Guld eller Sølv, kommer Prisen til at bestaae blot
i det Bifald, Skrifterne vinde, og hvilket bevises
derved, at de befordres til Trykken. — —

Selska-

Selskabets Symbolum er dette Horatius's
Vers: Scribendi recte Sapere est & prin-
cipium & fons. —

Af alle Maader at udforske Sandheden paa
har man troet at offentlig anstillede Disputations-
Akter bör være den sikreste; og af alle Midler
til at udbrede den anseet som det tjenligste at med-
dele den ved Ugeblade, som almindelig læses. Det
er derfor at Selskabet pro sensu commu-
ni er betænkt paa som oftest i Stockholms-
Posten at udgive Theser til offentlig Prøvelse.
Man seer uden Vanskelighed det uendelige For-
trin disse sidste Disputations-Akter have fremfor
de sædvanlige, der ved Akademierne bruges. In-
gen Tid er her foreskrevet. Ingen Officianter ud-
nævnte. Ingen Respondent, som altid er beretti-
get til at have Ret; ingen Opponent skyldig af
Höflighed at sige concedo; ingen Præses med,
Myndighed til at befale Taushed. Enhver kan,
naar ham behager, indsende sine Gjendrivelser el-
ler Anmærkninger, der strax skulle blive indførte
i nævnte Ugeblad. Samfundet pro sensu
communi, ligesaa villigt til at modtage Oplys-

ninger, som til at give dem, erkjænder ej mere end een Dommer: Fornuften; følger ej mere end een Ære: Sandhedens.

Til et Forsøg har Selskabet ved sidste Sammenkomst besluttet til offentlig Ventilation at udgive følgende

T h e f e r.

1.

To Gange To er Fire.

2.

Man sige hvad man vil, saa er en forvildet Hjerne og et fordærvet Hjerte i den nærmeste Forening. En Illuminat er efter sin Natur selv et slet Menneske, eller Stof til at vorde det.

3.

Hvad Smagen er for Forfatteren, er Samvittigheden for Medborgeren. Den første Fornuften, som grandsker hvad man bør sige; den sidste Fornuften, som dömmes hvad man bør gjøre.

4.

Hvad er Visdom? En Ligevægt imellem Sjælens Evner: Følelse, Indbildning og Dömmekraft.

kraft. Snille? Samme Ligevægt med en højere Grad af Virksomhed. Vid? En Undervægt af Følelse og Indbildningskraft. Daarlighed og Talenter? En Overvægt af disse; blot adskilte ved meer og mindre. — Heraf følger som Korollarium, at en Nar kan have Talenter, men aldrig sandt Snille.

5.

Den Alder, hvori vi leve, torde blive en Gaade for tilkommende Slægter. Aldrig saa man Sandhedens Lys udbrede en mere almen og renere Dag; aldrig Lettro og Overtro, Fordomme og Vildfarelser styrte Mennesker i en dybere Fornedring.

6.

Middelalderens Barbari var langt fra ej saa skændigt, ikke heller saa farligt, som det, hvoraf vi nu trues. Det var et Foster af Ukyndighed, og skulde forsvinde med den. Man sov da og drømte; nu roser man vaagen. Man fantaserede da af Mathed, nu af Fuldblodighed og Fraadserie.

7.

For fyv Sekler siden troede man Alt, hvad man ej begreb, saasom man ingenting vidste: nu
veed

veed man meget som man ej begriber, og derfor troer man Alt.

8.

At troe en Ting er for de fleste Mennesker det samme som ej at tænke derpaa.

9.

Der er meget i Naturen, som man ej forstaaer: sædvanlig Udflugt af de Lettroende. Men man svarer ej paa Sagen. Man bør sige: der er meget i Naturen, som er heelt og holdent urimeligt; meget muligt, som er umuligt; mange naturlige Ting, som ere aldeles unaturlige. — Eet er at en Ting overgaaer min Fattelyne, andet at den strider imod den almene Fornuft; eet at Materien er delelig i det Uendelige, andet at en Deel er større end det Hele.

10.

Ingen Ting kan være latterligere end at see endel Folk, som søge at prutte paa Vantroen; som vil afflikke en Middelvej mellem Overtroen og Fornuften, som vil udmarke Grændsen af et tilpas i Affindighed; og som indbilde sig at være kloge med færre Grader af Vanvittighed. Seer man
da

da ej at Alt er sandt eller falsk, muligt eller umuligt; at heri ej findes noget mere eller mindre, nogen Størrelse, som lader sig maale? Af det, der strider imod Fornuften, bør man troe Alt eller Intet. Det er aldeles ikke urimeligere, at 2 Gange 2 er 1000, end at 2 Gange 2 er 5; og at et og samme Legeme kan paa en og samme Tid være saa vel her og i China, som her og i Lyngbye.

II.

Det ærgrer os, naar vi høre saa mange kloge og skikkelige Folk blot nøjes med at lee af den store Mængde bedragende Narre, der oversvømme vor Tidsalder: Guldmagere, Svedenborgianere, Mesmerianere, Somnambulister, Aanders Fremkaldere, Skattefögere, Nummerpunkterere, Univerfaldraabemagere &c. &c. &c. Os synes, at disse Optog overgaae al Spøg, og burde behandles i Følge deraf. Disse Narre troe længe nok for sig hvad dem lyfter, men saasnart de forsøge at udbrede Sætninger, som fornede Menneskeslægten, som fordærve selve Kilderne til den almene Fornuft, da synes det os at være Tiden til en alvorligere Revselse.

12.

Men ifald Regjeringen, fysfelfat med højere Omforger, ej giver fig den Umage at kaste Öjet paa disse Daarligheder, hvoraf kommer det, at hver brav Karl ej gjør fig selv Ret? Thi at fige En op i Öjnene: "Jeg skal give Dem Aabenbarelfser, jeg skal vife Dem i Sövn, hvad De vaagen ej har kunnet opdage, De skal fee ind i Dem, ind i Andre, finde Deres og Andres Sygdomme, fige Lægemedlerne derfor, spaae tilkommende Ting;" hvad er det andet, end at fige, "min Herre, De er en Nar, en Dosmer, fom vil lade fig indbilde Alt hvad jeg behager?" Jeg spørger, hvad man i Almindelighsd plejer at fvare paa faadan Tiltale?

13.

Hvad er det, fom gjør bedragende Charlataner af den ringere Klasse? Egennytte og Pengelyft. — I den bedre Verden? Begjerlighed til et Navn og det fmukke Kjöns Yndest. Som oftest er Myfteret af foregivne Kundskaber alene laant til Prætext for Myfteret af et Rendezvous. Det lille Ord, Horatius ganske naivt nævner fom Aarsagen til

til faa mange blodige Krige: Et fuit ante Helenam c..... teterrima belli causa, har og været det til de fleste mirakuløse Syner og Kurer,

14.

Hvorledes skal man forklare, at den højeste Philosophie og de yderste Daarligheder paa en og samme Tid beherske Europa? See her, hvorledes vi fatte det. Det synes som om den menneskelige Sjels Evner i sidstafvigte Aarhundreder have faaet et almindeligt Stød til Opvækkelse og Udvikling; dette Stød har virket med lige Kraft i modsatte Directioner, Alt efter den Vending til Ret eller Falsk, som Naturen har givet særskilte Individuer. Heraf følger, at naar veldannede Sjæle opløfte sig til højeste Grad af Lys, styrte de vanartede ligeledes frem til højeste Galskab.

15.

Halvkundskab er farligere end Ukyndighed, Skumring værre end Mørke. Den Blinde veed, at han ej seer, og overlader sig til en Leder. Den Kortfynede gaaer driftigen frem, og troer at trine paa fast Grund, naar han dratter ned i Snavset.

16.

16.

Det er ej blot om Poesien, men hvilkenform-
helt Kundskab, at med Pope bør siges: drik
dybt eller smag ej.

17.

Jo helligere Person, des større er Brøden at
ville pryde sig med dens Navn, uden at eje dens
Fortjeneste. Den hadeværdigste Charlatan af alle
Charlataner er den, som charlataniserer med Ære
og Dyd.

18.

Hoben søger Ærespøster: Snillet, Dyden,
Philosophen Ære. Høje Gudinde, siger den
Vise, optag mig i Dit Venskab, at jeg
maa dele Din Dyrkelse!—Milde Dron-
ning, raaber Daaren, iklæd mig Dit Liv-
rée, at jeg maa lyse for Hobens Öjne!

19.

Ordens-Ceremonier vare forud et Middel
til at dölge Kundskaber, som derunder skjultes,
nu til at give Formodning om Kundskaber, som
ej besiddes.

Nævn os en stor Ordens-Orm, som ej var
et lidet Menneske.

Finlands Tiktand under Gustaf Adolf.

Skildret af Prof. Jac. Tengström*).

I stormende og urolige Tider besteg Gustaf Adolf sine Fædres Trone. Endnu rygede Finlands Sletter, dels af det Blod, som indvortes Nag, og K. Sigismunds og Carl IX's imod hinanden væbnede Tilhængere strömmervis her i Landet havde udgydet; dels af de Nederlag, Mord og Luer, hvormed tvende fra ældre Tider uforsonlige Nabofolkelags vevselvis havde hjemfögt hinanden paa Rigets östlige Grændse.

Den unge Konges Visdom og Ædelmod tilbagebragte snart den indvortes Rolighed og Tiltro
imel.

*) Udaf den i disse Blades 1 B. 2 Hft. S. 63 nævnte Tale, S. 12-8.

imellem Konge og Medborgere, kuede med Lempe visse Mægtiges Regjeringsfyge og forvovne Anslag imod Kongemagten, og lærte det finske Folk i Almindelighed mere at elske end at frygte sin Regent. En Gustaf Adolfs og hans store Feltherrers Tapperhed og mange Sejre beredte ligeledes, efter nogle Aars Felttog, Stolbova-Freden, som endelig slukkede den i mange Aar herskende Krigslue, og udvidede Finlands Grændser med nye Erobring, dyrt kjøbte, men end dyrere tabte i senere Tiders ulykkelige Hærtog.

Man kan let forestille sig Tilstanden i et Landskab, saa længe og saa grueligen hærjet baade af indenlandske Stridskarer og Voldsmænd, som, med Partiaandens vante Bitterhed, frydede sig ved at udgyde Medborgeres Blod, og tillige af de grusomste Træfninger med en da endnu raa, og ene til Ran og Mord og Ödelæggelse hengiven Fiende!

Nogle velgjørende Straaler af det Lys, Gustaf I's ærefulde Omforger for sit Folks Oplysning havde tændt baade i Religionen og i Viden-
skaber-

skaberne, havde vel allerede for et heelt Aarhundrede siden udbredt sig endog til Finlands Kyfter; men Overtro og Ukyndighed hvilede dog længe tungt over et Folk, som, Sekler igjennem forfömt og undertrykt, burde faa at sige gjenfödes til den Lyksalighed, der er borgerlige Regjeringers höjeste og fornemste Maal. Faa vare de, som befad Styrke nok til at höjne sig over Tidsalderens Vildfarelser og Fordomme, og i Landet savnedes længe tjenlige Læresteder og Undervisningsanstalter til at danne de Lærere, hvis lyfere Indfigter lidt efter lidt burde före en endnu raa og ufleben Almenhed til et mere dyrket Samfundsliv; hvorfor ogsaa de Landets Börn, der vilde forhverve sig mere Oplysning, maatte med megen Bekostning og Tidspilde föge samme ved fremmede, for det meste tyske, Lærefæder. Den groveste Hedenskabets og Pavedömmets Overtro var vel allerede ved Reformationens Begyndelse aflagt; men menig Mand, længe ukyndig i al Bøglæsning, og derhos Forfædrenes Overtro og Vildfarelser med Haardnakkenhed hengiven, var endnu langt fra den sædelige Tænke- og Leve-Maade, som vort Land siden efterhaanden har vant sig til.

Under

Under de voldsomme og langvarige Rystelser i den borgerlige Styrelse, som Fædrelandet maatte friste efter den store Gustaf Vafas dødelige Bortgang, havde det finske Folk hverken Lejlighed eller Oplysning nok til at benytte sig af denne udødelige Konges vise Anstalter til Landets Opkomst, og den offentlige Lyksaligheds Befæstning. Tværtimod begyndte Mørke og Overtro paa ny at indbryde i Kirken, ligesom Lovløshed og Selvraadighed i Staten. Religionens og Lovenes Röst formaaede ej mere at højne sig til Forsvar for den svage, og af de Mægtige i Landet saa ofte og uretfærdig mishandlede Næringsdriver, der, uoplyst, foragtet og undertrykt, ej engang kjendte sine borgerlige Rettigheder, end lige forstod, om og hvor han kunde vove at søge Retfærdighedens Beskyttelse imod sine mægtige Undertrykkere. Snart uden Lov og Dom fordreven fra sin arvede Jord, snart ved hyppige og voldsomme Udskrivninger tvungen til Krigstjeneste, eller og endelig forarmet ved trykkende Paalæg og egennyttige Æmbetsmænds Rovgjerrighed, vidste han neppe at han havde et Fædreland. Agerdyrkningen forfaldt, jævnlig Misvæxt og dyr Tid hjemføjte Landet, Gaarde-

ne lodes i hobetal ubeboede, og man havde ene Erindringen tilbage af den Velstand, Finlands Indvaanere allerede i lykkelig Stund havde begyndt at nyde under en Gustaf Vafas vise, milde og fredelige Regjering. —

Af Agerdyrkningens Forfald er let at slutte til den lidet trøsteligere Tilstand, hvori de övrige Næringsveje befandt sig, hvilke altid staae i saa nær og uadskillelig Forbindelse med Landbruget. Stæderne i Landet vare da endnu saa, og den almindelige Forvirring, Folkemangel og Fatigdom trykkede ogsaa i mærkelig Maade deres indskrænkede Handel, som i Stapelstæderne fornemmeligst dreves af Tid efter anden indflyttende Tyskere, og andre Udlændinge, mere opmærksomme paa egen tilfældig Vinding, end paa Landets varige Tarv ved et paa rigtige og fikkre Grunde indrettet Handelsystem. At den Gang endog neppe tænktes paa Fabriker og Manufakturér, maa man ej undres over, da de selv i senere, og for alle slags Næringsveje lykkeligere Tider, med alt for langsomme Skridt have fæstet Boe i vor finske Fædreneegn.

Den

Den store Konge, som nu modtog Styrelsen af et saa forarmet og ilde medtaget Landskab, hvoraf han vel allerede som Kronprinds havde været udnævnt til Storfyrste, men hvis mange Revner og Ulykker han først som Konge, under sine flere, og med Opmærksomhed igjennem Landet foretagne Rejser havde lært fuldkomment at kjænde, søgte vel saa meget muligt ved vise Foranstaltninger til Agerdyrkningens og Handelens Opkomst, Oplysningens Fremme, Lovenes retfærdigere Haandhævelse, og et nøjagtigere Tilfyn med vedkommende Oppebyrdsbetjente og Pladsmænds Embedsforvaltning, at ophjælpe Landet fra sin Afmagt, og frede baade Kronens og Medborgeres saa ofte og skamløst tilfidesatte Ret; til hvilken Ende en ny Hofret for Storfyrstendømmet Finland i Åbo oprettedes, og tvende Gymnasier i Landet anlagdes, det ene i Viborg, og det andet her i Åbo, hvilket siden forvandlet til det Universitet, der under Sveakongers udmærkede Beskyttelse, indtil nærværende Tid har vedligeholdt sig, i mærkelig Maade har bidraget til den Kultur og Oplysning, vort Land nu, ej mindre end Rigets øvrige Landskaber, kan rose sig af; ved hvilke
gavn-

gavnlige Indretninger han kongeligen gjorde sig fortjent til finske Folkets udödelige Taknemmelighed.

Men de vedvarende, og tæt paa hinanden fölgende polske og tyske Krige, i hvilke han og Riget efterhaanden indvikledes, levnede ham liden Tid til vedbörligen at haandhæve, udvide og forbedre disse sine velmeente Anstalter til Landets Tarv; men det bliver en bedrövelig Sandhed, den Historien og Annalisten ej kunne fortie, at under de mange ærefulde Sejre, de svenske Hære höstede paa fremmed Grund, blev det finske Folks Tilstand Aar fra Aar stedse beklageligere; saa at de Omstændigheder, hvori vort Land befandt sig ved Slutningen af de for den svenske Krigsære saa lysfende tyske Felttog, vare i mere end een Henseende lidet bedre og fordelagtigere, end ved Slutningen af Carl XII's langvarige og ulykkelige Krigstog.

Aarsagen til Forskjelligheden i Meningerne om Trykkefrihedsforbrydelser.

(Udaf Læsning i blandade Æmnen No. I. S. 1-30.)

Den redeligste Hensigt forudsat hos Anklager og Dommer, synes den sædvanligste Aarsag til stridende Meninger angaaende Trykkefrihedsforbrydelser ligge deri, at Ivrreren ikke nok skiller den forskjellige Beskaffenhed, den forskjellige Tilstrækkelighed af Grunde, der undskylder det private Mishag, fra den, der nödvendigen bör forudfattes til en lovlig Straffskyldighed.

Denne ene lille Forskjel er imidlertid saa höjst vigtig, at derpaa beroer ikke alene al Loves Værd i Almindelighed, men al sand Oplysnings Mulighed, og med eet Ord hele den almene Samfuudsforufts Tryghed eller Slaverie. —

De, som vaage over Lovenes Udövelse, erindre sig, endog med bedste Öjemed, undertiden ikke nok, at Lovene ere gjorte saavel til den ringeste Medborgers, som til den höjeste Magthavers

havers Tryghed; at en faadan Tryghed i Spørgsmaal om Brøde og Straf fra hver Embedsmedvirkning nødvendig udelukker alt eget Tykke, alt privat Godtbeindende; og at faaledes ingen Brøde af hvad Navn og Natur være maa, bør eller kan erklæres for faadan uden under Betingelse af de Beviser, som felve disse Lovene foreskrive.

Men Beviser ere tvende Slags: de som bekræfte at en Gjerning er skeet; de som afgjøre dens Strafværdighed. Om disse sidste tales her.

Vi vælge et Exempel. Vi tage dertil en af de efter svenſk Lov uomtvivleligſte Misgjerninger: ſelve Gudsbeſpottelſe.

Antaget, at denne virkelig er en Misgjerning, i Ordets rette Forſtand, og ikke ſnarere blot den uſteſte, den ynkværdigſte af alle Galskabes, kan man viſſelig ej andet end ogſaa biſalde den ſtrænge Straf *), Loven derfor ſaſtſætter. Men

C 2

for

*) Livsſtraf, naar det ſkeer med beraadt Hu; Hundrede Dalers Bøde og offentlig Afbigt, naar det ſkeer af Ubetænkſomhed eller i Overleilſe. Misg. Balk, I, I. Udg.

for retfærdigen at straffe en Misgjerning, maa man jo ogsaa med Vished erkjænde den; det vil sige, med Vished skille den fra Alt hvad som ej er samme Misgjerning, hvad som kanskee blot synes at være det? Dertil fordres da, at have derom bestemte, klare, uforanderlige Begreb. Det vil ej fuldkommen vel gaae an at flytte Misgjerningens Grændser, og med dem Straffen, længere frem eller længere tilbage, alt efter som Misforstand og Frygt begribe mere eller mindre ilde hvad dem til den Anklagedes Forsvar foresiges.

Bestemte, klare, uforanderlige Kjædetegn paa hvad Loven kalder Misgjerning i disse Materier, — denne Førdring er da for den almene Tryghed ubestrideligen retfærdig; thi af dem, og ved dem ene kunne Anklagere og Dommere hindres fra at laane Lovene deres egne tilfældige, foranderlige, altid usikre Meninger; af dem og ved dem ene kan den højst nödvendige Forskjel endelig fastsættes imellem privat Mishag efter Formodninger og lovlig Straffskyldighed efter Beviser. Spørges altsaa: hvem tilkommer det at fastsætte disse uforanderlige, bestemte

te Kjændetegn, disse evig gjeldende Beviser for Straffskyldigheden? Hvis Ret, hvis Pligt er det at foreskrive dem? Jeg har allerede sagt det: Lovens. Den der byder Straf, den bör ogsaa med al paalidelig Tydelighed vise hvad der skal straffes.

Gjør nu vor Lov dette? Ja, naar den ret forstaaes, naar man fastsætter dens Mening efter dens klare Bogstav; naar man ej laaner den Ivers eller Selvraadigheds smaa Hensigter, tvertimod alle Loves store Öjemed, som er at være et lige tydeligt, lige nødvendigt Baand paa alle: Styrende og Lydende, Dommere og dem som dømmes. Men hvilke Kjændetegn fastsætter den da paa Gudsbespottelse? Ingen; og det med største Visdom. Hvorledes vil den da at den skal gjenkjendes? Udentvivl blot ved sin egen tydelige Natur af klar Mening og grov Skamløshed. Thi hvor Lovene antage og maae antage Misgjerningens Natur, som bestemmelig ved intet andet end sin egen Tydelighed; hvor de paa gode Grunde aldeles ingen finere Kjændetegn fastsætte, der gjælde ogsaa nødvendig blot de for
hvert

Hvert Menneskebegreb, at jeg saa maa sige, opfaldende, unagtelige og direkte; ikke de, som med et vist Hensyn kunne røbe en strafværdig Hensigt, og med andet Hensyn derimod ej røbe den, ikke de som Iver, Frygt, Æmfindlighed, Ilfindigheden synes at finde; ikke de som behøve Slutningsfølger og Deduktioner for at udlædes, og som kunne ved andre Slutningsfølger og Deduktioner ligesaa kraftigen bestrides. Alle disse kunne i det højeste blot undskylde det private Misshag; men kunne, uden at forstyrre al Tryghed, aldrig gjælde til lovlig Straffskyldighed.

En Mohamedan, der kaldte Mohamed en Løgn-Propheet, han spottede sin Religion: det kan Ingen nægte. Det er sandt at om den store Musti i en saadan Spot imod Alcoranen fandt tillige en Gudsbespottelse, saa ræsonnerede den store Musti visse-
 ligen saare slet efter Fornuftens, men troligen saare rigtig efter sit Lands Love. Den grove Beskyldning vilde være direkt og haandgrikelig. Al Tvistighed, al Strid imod og med vilde derom være umulig. Brøden vilde være bevist ved
 sig

fig selv, og saa maa det være. Philosophen blev brændt, eller spædet; og det desværre med al lovlig tyrkisk Retfærd.

Men om Philosophen f. Ex. i dets Sted havde sagt: Uden Tvivl brugte Mohamed Kjolærmer større end hele Kalifatet, større end hele Asien, efter som Maa-
nen stundom passerede derigjennem frem og tilbage; og den store Mufti ogsaa derfor vilde lade ham brænde eller spæde som aabenbar Gudsbespotter; og den tyrkiske Lov i denne Materie var saa viis som vor: see da kunde man, tænker jeg, i Overensstemmelse med al god Philosophie visseligen sige Mufti: at han groveligen mistydede og misbrugte den vise tyrkiske Lov; at om han mente i de anførte Ord at ville finde en ond Hensigt, saa kunde nogen med en anden blidere Villie letteligen mene at finde en bedre; at Ordene i Grunden indeholde en reen fysisk Nödvendighed, og at ingen fysisk Sandhed ligesom ingen logisk nogenfinde hæ-
ner Naturens Ophavsmand.

Jeg

Jeg forudsæer hvad mine Læsere herimod skul-
le indvende. Troligen, vil de sige, var dog Hen-
sigten med en saadan Anmærkning, at latterlig-
gjøre det Mohamedanske Underverk. Saadan er
ogsaa i Sandhed min hemmelige Gisning derom.
Men hvad umodsigeligt Beviis har jeg for Vishe-
den deraf? Den udtrykkelige Ordmening er klar
og uskyldig: den kunde være Latterens; ja: men
den kan ogsaa være Enfoldighedens. Thi om end et
Underværk havde været fornødent for at have Kjol-
ærmer større end hele Asien, saa var det ene Un-
derværk ej vanskeligere end det andet. Hvad saa-
ledes angaaer den gjemte Mening, som man vil
troe at finde, saa spørger jeg: hvorledes kan den
være paa eengang gjemt og tydelig? paa eengang
hemmelig og aabenbar? paa eengang tvetydig og
beviislig? Af en dobbelt Mening kan man efter
Formodning nogenlunde slutte til den virkelige;
en saadan Formodning kan være tilstrækkelig til
med privat Overbevisning at misbillige, forkaste,
fordømme den; thi Intet heroer paa dette private
Mishag. Men det er højst nødvendigt for den
offentlige Tryghed, at Ingen paa Nogens, ikke
engang paa Ti eller Hundredes blotte Formodning,
enten

enten brændes eller spæddes, eller paa nogen anden Maade mishandles.

Jeg finder mig nødsaget til ved hvert Skridt at erindre om retfærdig Udtydning. Man skal sige, at jeg vil aabne Udflugter for Religionspotterie og anden fræk Skrivemaade. Nej min Ven, De forklarer min Mening aldeles paa den store Muftis Viis. Havde jeg den Hensigt, som De tillægger mig, see da havde jeg jo snarere burdet dölge hvert Glimt af saadanne Misbrug, som kunne betrygges ved den strænge Lovbundenhed, jeg fordrer; da havde jeg jo ej burdet, ej kunnet vælge et Exempel, som tydeligen viser de smaa, men dog sikke Fordels, Ondskab virkeligen kan drage deraf. Jeg skriver da ej for at forsvare, for at besmykke noget Slags Lovens Overtrædelse, men jeg vil nödvendigen finde Beskyttelse imod al Mulighed af ensidig Undertrykkelse. Jeg vil, paa det Uskyld maa være sikker, at selve Bröden ej dömmes efter Godt-befindende. Jeg paaftaer alvorligen, at den maa undslippe, naar den ej kan overbevises; paa det ingen siden maa dömmes overbeviist om hvad han

al-

aldrig har meent. Jeg paaftaaer, at Bevifer bør være noget mere end blotte Meninger, blotte Formodninger, blotte Sandsynligheder: ja, endog meer end den højeste Sandsynlighed. Jeg paaftaaer, at den lille Ondskab, der aldrig gjør stor Skade, hellere maa passere frit under sin aabne Maske, saalænge den blot fører for at bære nogen, end at Alt holdes for Ondskabens Maske, og at den søges og forfølges under hvert paaftaaet Glimt af Lighed; hvorved snart vil skee, at Alt, hvad skrives, synes at ligne den, og at den bedste, den reneste, den nyttigste Fornuft maa uophørligen bære for at miskjændes. Jeg paaftaaer, at Lovene i Alt bør respekteres, men først og hellegst i deres store Princip, den offentlige Tryghed: at Skribentens Tryghed udgjør deraf en saare vigtig Deel; og at det Korn ustraffet Frækhed, hvortil denne Tryghed undertiden kunde give Anledning, aldeles ikke er af den Fare for Staten, at man derfor skulde burde opoffre en af dens største og nødvendigste Fordele.

For endnu begribeligere at vise, hvorfor den blotte indvortes Overbevisning om en Skribents
for-

forbryderske Mening aldrig bør gjælde til lovlig Strafskyldighed, er det nyttigt, at anmærke hvor let en saadan Overbevisning bedrager Ivre-
ren. Jeg har f. Ex. hørt og læst mange, der op-
rigtig ansee Voltaires *Candide*, som et Spotte-
skrivt imod Forsynet, følgerigen imod Gud. Imid-
lertid er det vist, at man behøver blot at have en
middelmaadig Indsigt om den store Forskjel imel-
lem det højeste Væsens Ære og Hypothesmagerens
for at indsee den aabenbare Uretfærdighed af en
saadan Beskyldning. Denne lille filosofiske
Roman er tilvisse en Satire; men imod hvad? Imod
den anden filosofiske Roman, bekjendt under
Navn af *Optimismen*, hvilken forhen havde
gjort saa megen Larm i den lærde Verden, og
selv i Førstningen, ligesom siden Kritiken deraf
passerede for et farligt Anfald paa Religionens
Sandheder. Man kaldte een Tid Forfatteren selv
ugudelig, og en anden Tid den ugudelig, som
misbilligede hans Meninger. Man skulde have
brændt eller radbrækket begge to, først den ene
og saa derpaa den anden, om Iver og Misforstand
altid bleve saaledes hørte, som de raabe til. See
da, til hvilken Grad Overbevisningen om For-
fatte-

fatteres Hensigter og om Rædsomheden af deres Meninger ofte er foranderlig, følgerigen usikker, og hvor lidet noget andet end den tydeligste Ordmening bør gjælde til lovlig Strafskyldighed. De som imidlertid hos os have anseet og kanske endnu ansee förnævnte satiriske Roman for et Skandfkrift paa Forsynet; de, som, ifald den var bleven skreven hos os saaledes, gjerne vilde have slæbt Autor for Hof- og Stads-Retten, og af alle Kræfter befordret det forvovne Fornuftmenneske til velfortjent Revfelse, spørges: hvordan vilde efter de Grundsatninger, vi her have antaget, deres Anklage være; sæt, at en saadan nu virkelig existerede? Lad os ej tage i Betænkning at sige det: falsk, urimelig, højst ulovlig. Og hvorfor? Jo, ikke blot fordi de ej have forstaaet Skribentens Mening, som visselig ikke strider imod Forsynet, men imod en metaphysisk Hypothese, visseligen ikke driver Gjæk med Gud, men med Lejbnitz, men især fordi deres Anklage tydeligen grundede sig paa en blot Mening om Forfatterens Mening, hvorfor alle deres Beviser ogsaa taale Modbeviser; fordi ifølge deraf en saadan Anklage var en klar Afvigelse fra Lovens rette Forstand,

stand, som ikke dömmar og ikke kan dömma Andet end selve Ordmeningens klare Straffskyldighed; fordi endeligen de derved underkastede Lovens vilkaarlige Fortolkninger, udstrakte dens Anvendelse længere end dens Ord, satte deres private Mishag istedenfor lovlig Straffskyldighed, og med det samme Medborgeres Tryghed i Afhængighed af en blot Formodning, et blot Godtbe- findende, selv ligesaa afhængigt af forskellige Interesser, Begreb og Tilbøjeligheder.

Det fortjener her at anmærkes, hvor lidet fixerede Begreb man virkelig synes at have om Lovens Overtrædelser i disse Materier, da Alt sæd- vanlig betegnes med eet og samme grusomme Navn, følgerlig underkastes Muligheden af een og samme grusomme Straf fra de gyseligste Grovhe- der, som Affind kan udkaſte mod det højeste Væ- sen, indtil den satiriske Skribents hemmeligste Latter, saasnart man blot deri finder Muligheden af nogen for de antagne symboliske Lærdomme ufordelagtig Anvendelse. Jeg veed vel, at Loven selv heri gjør nogen Forskjel, men denne Forskjel, hvor ofte iagttages den af Religions- og Embeds-

Iveren? Naar taler en offentlig Anklager sædvanlig, i saadanne Tilfælde, om noget mindre end om Spot imod Gud og hans hellige Ord? Og mærk af et eneste Exempel, hvad dette forfærdelige Udtryk ofte betyder. Den Tid har været, da en liden satirisk Tvivl angaaende Eliæ Ravne ikke alene havde kunnet udsætte, men virkeligen udsætte sin Autor for de ubehageligste Følger. Dette Underværk var da en helliget Sandhed. Nu er det ej andet end en falsk Oversættelse af et ilde forstaaet hebraisk Ord, hvoraf man kan lee uden ringeste Fare. Det er bevist og formedelst den nye Bibeltolkning antaget, at ved disse Ravne bør forstaaes en Karavan af arabiske Kjøbmænd; thi Ravn og Kjøbmand udtrykkes med de samme Ord i dette oprindelige og sandfeligen dannende Sprog.

Ikke at jeg, endnu engang sagt, bifalder eller følger at forsvare noget Slags Gjækkeri af denne Natur. Nej, tvertimod; hvilken Grad af lovlig Ustraffelighed det og mon have, bliver det, efter mine Grundsætninger, alligevel altid utilbørligt og efter min Følelse altid væmmeligt. Men
saa-

saasnart Spørgsmaalet er om Straffskyldighed efter Lov, da er det nødvendigt at holde sig bogstaveligen derved, og ikke at blande denne Straffskyldighed med sit private moralske Omdømme.

Hvad i det foregaaende er blevet sagt om formeentlige Misgjerninger imod Religionen, kan af hver forstandig Læser uden Vanskelighed anvendes ogsaa paa Gjenstande af Regjering og borgerlig Styrelse, det andet Maal for Trykkefrihedslovens fredende Myndighed. Samme Art af Fortolkninger og Misforstand kan ligeledes derved finde Sted. Den Anmærkning torde dog burde tillægges, at en Forfatter, som skriver for offentlig Oplysning, kan i sine Skrifter og Udtryk meget lettere undvige alt betænkeligt Forhold til det første Slags Æmner end til det sidste, forsaavidt alle vore timelige og borgerlige Anliggender have dermed et nærmere Sammenhæng. Det er begribeligt, at Faren, Uvisheden, Bekymringerne for Forfattere og Bogtrykkere derved skulle forøges, og med det samme Nødvendigheden af bestemte uforanderlige Begreb om det efter Loven virkeligen straffskyldige eller upaaankelige.

Nu,

Nu, — hvorfomhelst og faalænge disse Begreber ere usikre og vaklende; hvorfomhelst og faalænge de beroe paa Fortolkninger, Udledninger, med derpaa bygte Slutninger, og et vist Facit af troelige Formodninger, der beroer ogsaa ofte Uskyldens Tryghed paa Dommerens blotte Redelighed og fine Dømmekraft, (tvende Egenskaber, hvilke ej altid begge kunne med lige Vished forudsættes); der bliver Misbrugen af Lovens Magt i det mindste mulig; og der maa Skribenten, som staaer midt imellem Önsket at gavne, og Om sorgen for sin Tryghed, nödvendigen vælge en af Delene: enten at löbe Fare, eller i lang Afstand holde sig fra alle delikate, det vil som oftest sige, alle vigtige Æmner, hvilke fortjente at sysselsætte ham som Philosoph og Borger.

Men man sige mig, hvor bliver i saadant Tilfælde den sikre Beskyttelse, Loven er hver Dödelig skyldig, indtil han uforfærligen har brudt dens udtrykkelige Vilkaar? Hvor bliver det Baand, lige tydeligt, lige retfærdigt lagt paa Bröden og paa ham, som straffer den, hvori den skulde fængsle selve Iveren, selve Embedsmagten? Hvad er den,

den, saaledes anvendt, andet end en Svöbe, svævende over alles Hoveder, som efter visse andre Hoveders tilfældige Ubegreb, Misforstand, Ængstlighed, ved Usikkerhedens Frygt bortskræmmer af alle offentlige Skrifter de nyttigste Sandheder, standser Haanden paa Papiret, og truer selve Tanken i Sjelen?

F. m. e. a. G.

Bidrag til Trykkerettens Historie.

I.

Forordning om en almeen Skrive - og Trykke-Frihed *).

Vi Gustaf Adolph o. f. v. Gjøre vitterligt: At som Vi ansee for Vor ypperste Pligt og Ære,

*) Denne Hoved-Forordning er hos os ikke aftrykt för, hverken i Minerva Novbr. 1794 eller i Nordia Maj 1795, hvor dog dens Tilintetgjörelse af 21 Decbr. f. A. findes. Nu gjelder den, som staaer i disse Blæde 1. B. 2. Hft. S. 52—5.

Ære, at efter yderste Evne og Kræfter vedtage og fremme alle saadanne Forholdsregler og Skridt, som lede til et elsket Fædrelands sande Vel og Lykfelighed, samt til Befæstelse af den fuldkomne og rene Fortrolighed imellem os og vore troe Underfaatter, hvilken udgjör begge Vores Sikkerhed og virkelige Styrke, og ved sin velgjörrende Indflydelse paa Sæder og Tænkemaade ogsaa især bidrager til at skabe, danne og berede det Fremtids Hæld, vi saa oprigtig ønske, stedse maatte blive vort kjære Fædrelands Lod; vi derhos have betænkt, at almeen Oplysning er første og visseste Skridt til almeent Vel, samt at Frihed i Tanker og Udtryk er en af et frit Folks dyrebareste Ejendomme og en uskatteelig Gave, hvormed Skaberen selv har forlænet Menneskeslægten, og som man ikke uden at miskjænde og krænke dens i Naturen grundede Rettigheder kan formindske, samt at denne Frihed, langt fra at forstyrre den Orden og Ærefrygt for Love, hvorpaa alle Samfunds Vel og Bestand hvile, naar den ret haandhæves, i synderlig Maade leder til deres Befæstelse derved, at den opløser skadelige Fordomme, adspredter Vankundighedens Mørke, og i dets Sted

i Sand-

i Sandhedens Lys udfætter Belønningen for elskede Pligters Udøvelse imod Gud, Konge og Fædreland, hvis nidkjære og uvilkaarlige Opfyldelse, vi ogsaa ere fuldeligen overtydede om, udgjör det rette Maal for hver redelig Svenskers fornemste Ærekjærlighed, og hvorved allene til os kan tilbageføres en flygtet Rolighed og Forfædres Hæld med deres paa Tro og Redelighed grundede Ære; og denne Frihed ligeledes kraftigen vil vedligeholde, opildne og belive den værdige og ædle Tænkemaade hos Nationen, som i alle Tider har tilhört den, og hvis Overlevelse vilde for os være den højeste af alle Ulykker; en Frihed, som ej bör lide af Tvang, eller qvæles og bortsvinde under Mængden af de flere mod hinanden stridende Anordninger, som langt tilbage i denne Materie ere udkomne; altsaa er det med en virkelig Fornøjelse Vi nu ile at rette saadant, da Vi ogsaa derved vinde en önsket Lejlighed til at give Vore troe Underfaatter et nyt Beviis paa Vor ömme Omförg for deres Vel, samt paa Vor utvungne Agtelse for deres og Menneskehedens hellige Rettigheder, dobbelt talende paa en Tid, da de fleste Europas Regenter ere sysselsatte med omkring

deres Throner imod Folket at opkaſte nye Forſkandsninger, dem vi dog ſaa meget mindre anſee os at behöve, ſom vi tilſtrækkelig kjænde ſamtlige vore kjære Underſaatters Troſkab imod og Hengivenhed til Os, og til ſamme nære den meeſt mindſkrænkede Fortrolighed, glade, derved imod dem for hele Verdens Öjne at kunne lægge Vor Oprigtighed og Vore Henſigters Reenhed for Dagen, ſamt i og med det ſamme for Fremtiden aabne en lysere Tidsalder, for Sandheden og Folkets Stemme en Vej at fremtrænge til Tronen, for Uſkyldens og den Undertryktes Klage en Lethed at komme for Lyſet, for Retfærdighed en Styrke, for Vild, Vold og Üretfærdighed en Skræk, for den dydige, den gode Medborger en Sejer, for den ſtraffskyldige og laſtefulde en Rædfel, for den fattige en Stytte, for den lidende en Tröſt, og for Os ſelv den meeſt tilfredsſtillende Belönning, da vi i al Færd intet andet föge, end alene at befæſte Vore troe Underſaatters ſande Bedſte. Vi tvivle aldeles ikke paa, at de jo og igjen fra deres Side med den Betænkſomhed gaae ind i diſſe Vore velmeente Henſigter, og ſaaledes vide deraf benytte fig, at en Anordning, ſom ene figter til almeent Vel, Orden

og

og Rolighed, ikke for nogen af Delene maatte blive skadelig ved saadan Misbrug deraf, som desværre! ved Udspredelse af ondskabsfulde Skamskrifter og Uenigheds Sæd imellem Medborgere allerede hos Os har frembragt de bitterste Frugter. Det er visselig ikke disse Afgrundens Fostere Vi herved have villet givet et mere udstrakt Spillerum, tvertimod skal Vor højeste Omsorg og Bestræbelse altid være, paa det omhyggeligste at søge qvæle, modstaae og straffe dem. Vi forvente og med fuldkommen Vished, at jo nærmere I, Vore troe Underfaatter! indsee og blive oplyste om Eders sande Vel, des mere ville I finde Nödvendigheden af faa skadelige Indtryks ilfomme Udslætning hos alle Stænder, hos alle Aldre. Vi nytte ogsaa denne Lejlighed, i Fædrelandets Navn dertil höjtideligen at opkræve Eder, og i samme elskede Navn fordre Vi nu af Eder dette Offer. Eders Rolighed, Eders Held kan aldrig grundes uden ved Enighedens Alter; skynder Eder derfor samtligen Os ved dens Fod imöde, og skjænker Vort Hjerter det tilfredsstillende Syn af et atter forenet redeligt Folk, som der med gammel Svensk Trø oprigtig omfavne hinanden! Den Höjeste, hvis Haand i denne

Tid

Tid har været tung over Os, skal da atter med Velbehag see ned paa Svea Land, og hans tilbageholdte Velsignelse atter udgydes over Os, den forsvundne Rolighed komme tilbage, samt Vi i Fredens Skød endnu engang tælle glade og lykkelige Dage, og Vore Efterkommere sluttelig indtil de sidste Tider velsigne den Stund, da forvildede og adskilte Brødre, med fuldkommen Glemfel af det Fremfarne, rørte kastede sig i hinandens Arme, for des fastere og uopløseligen atter at tilknytte Enighedens brudte lykkelige Foreningsbaand. Disse ædle Følelser, forplantede fra den ene Alder til den anden, skulle siden bestandig blive arvelige ved en elsket Fædrenejord, og Kjærligheden til samme, den største og første af alle Dyder, aldrig skilles fra det Svenske Navn, samt Friheden at tænke, skrive og trykke, endnu bevare den lige lysende til Mönster for andre Folkellage.

Det er i saadan Hensigt og med dette Haab Vi have besluttet og fundet for godt, ved Udfærdigelse af denne Vor aabne naadige Forordning at skjænke, tilbagegive og forunde samtlige Vore kjære Undersaatter en almindelig Skrive- og Trykke-

ke-Frihed, uden andre Undtagelser, end disse, nemlig: At intet anstødeligt eller stridende mod Vor rette Troesbekjændelse og den rene Evangeliske Lære, eller noget bespotteligt imod det højeste Væsen, hvis uskrømte sande Dyrkelse alene kan berede Vor nærværende og tilkommende Lyksalighed, maa torde skrives eller trykkes: Ikke heller er det tilladt, imod Regjeringsformen, eller imod Moralen og gode Sæder, at gjøre noget Forfög, eller med noget, som fornærmeligt eller anstødeligt være kan imod fremmede Hoffer og Magter at fremkomme, ligesaa lidet som med andre Paskiller eller Skamkrifter befudle de Presfer, hvilke ene bör være Sandhedens rene Sprog helligede og forbeholdte. Mindste Overtrædelse heraf ville Vi ikke lade upaataalt, men paa det alvorligste til Lovens Medvirkning og Straf overgive.

Men i Alt övrigt staae hver Svensk Mand aabent, at frit og uhindret benytte sig af denne almene Trykkefrihed, saasnart Forfatteren derunder tegner sit kjendte Navn, hvilket ogsaa trykkes, og behöve Bogtrykkerne til deres Sikkerhed for alt Ansvar ej andet, end det, naar Skriftet ikke
inde-

indholder noget, som imod ovennævnte Forbehold findes stridende; og ifølge heraf skal ogsaa fra denne Dag al anden Slags Censur, og alle ældre og nyere i denne Materie udkomne Anordninger heelt og holdent ophøre og tilintetgjøres, undtagen i Religionsanliggender, og de Sager, som i nogen Maade angaae Læren og vore Christendomsstykker, der, ligesom tilforn har været Brug, altid blive under Consistoriernes Forsorg og Tilsyn.

Ligeledes ville Vi herved paa lige Maade i Naade have tilladt Udgivelsen af nye Böger, Dagblade og Journaler uden Tvang og Hinder af derpaa forud udvirkede særdeles Privilegier, dog med Iagttagelse af den allerede ovennævnte fornødne Varfomhed.

Vi træe Os slutteligen ikke i den Nödvendighed at tillægge, hvorlunde den eller de, som saaledes misbruge denne Vor naadige Anordning, at lovlig Tiltale derfor har Sted, ikke af den bør vente sig mindste Beskyttelse derimod. Det skal tvertimod ved alle Lejligheder være Vor højeste

Be-

Bestræbelse, ved en snar og ligeligen deelt Retfærd at befæste Vor Throne, Almeenfikkerheden og Vore troe Underfaatters med den saa nær forenede Held; og da en redelig Mand inter andet kan ville skrive eller lade trykke, end hvad han anseer tjenligt til almeent Vel, vil den uvilkaarlige Omstændighed, derunder at skulle tegne sit Navn, ikke heller kunne afholde ham derfra, ligesom den for Lovens Medvirkning og Bestraffelse, ifald han skulde findes imod den at forbryde sig, er tilstrækkelig.

Det alle Vedkommende lydigen have at rette sig efter; og ville Vi, at dette Vort naadige Paabud og Forordning ufortövet skulle saa vel paa Prædikestolene i Vor Residents - Stad Stockholm, som overalt i Kjöbstæderne og paa Landet, offentlig oplæses og kundgjøres. Til ydermere Vished have Vi dette med egen Haand underskrevet og med Vort kongl. Signet ladet bekræfte. Drottningholms Slot den 11 Juli 1792. — Under Min Allernaadigste Konges og Herres Mindreaarighed.

C a r l.

(L.S.)

M. Rosenblad.

2.

Skriftforbud.

A.

I neueste Staatsanzeigen 5 B. S. 169-71, findes under Overskrift: Bog - Censur i Sverige, udaf en Skrivelse fra Stockholm Maj f. A., den Efterretning, at Tidskriftet Telegrafén blev paa Begjering af den russiske Chargé d'affaires forbudt, paa Grund af en Opfats deri, med Rubrik: Europas Ligevægt — Frankrige, Rusland, hvilken derpaa er indrykket i bemeldte Anzeigen, ligesom og Begivenheden ledsaget med nogle Anmærkninger, hvilket Alt jeg vel vogter mig at afskrive. — Det var imidlertid dog ikkun den Deel af Bladet, hvori nævnte Stykke stod, som konfiskeertes; Bladet selv ophørte ved Forordningen af 26 Marts f. A.

B.

(I neueste Staats-Anzeigen 5 B. 3 St. S. 53 f.)

Upsala Tidende er i disse Dage (midt i Feb. i A.) bleven forbudt, og det for tvende deri indførte

Over-

Overfættelser, den förste udaf Genius der Zeit, den norske Bonde Sivert Knudsen angaaende; den anden udaf neuer deutscher Merkur, om Liflands Sæder i den förste Halvdeel af det 16 Aarhundrede. En i Upsala residerende stor General og Baron, der i det gode Societet dagligen flaaer de Franske, udleer Pedanterne, og undertiden endog paa Gaden indskærper Borger-Pakket, som ikke tager Hatten af for ham, fordi det ikke kjender ham, bedre Moral; denne fortjente Herre, der rigtig nok af faare naturlige Grunde ikke er den borgerlige Oplysnings Ven, fandt det afskyelig dumt og jakobinsk, at kalde en slet og ret Bonde Friherre til Aarflodt, og holdt sig og det heele höjlovlige svenske Ridderiskab for groveligen beskæmmet, fordi hiin Tidende efter Merkel fortæller: at de liflandske Riddere for 200 Aar siden vare temmelig raae og ufædelige Krabater. Udgiveren vil vel undskylde sig med, at i hans Overfættelse end ikke kan spores det fjærneste Vink til en Udtydning paa den her værende Adel, at Russars Annales, Kilden til hine historiske Kjendsgjerninger, end aldrig i Rusland selv ere blevne forbudte,

o. f. v.;

o. f. v.; men alt dette forslaaer faa meget som
flet intet for vore ædle Baroner. Höjsamme ere
af den Mening, at en Skribent om alle Tiders
og alle Steders Adel, som om de Døde, intet maa
fortælle uden Godt. Saa samvittig holdt vore
naadige Herrer paa deres Ære, faa kraftig vide de,
at fordærve Haandverket for Jakobinerne — d.
v. f. hertillands, alle Væner af de i Grunden
unyttige Videnskaber. Var man kun andensteds
ligesaa patriotisk, man skulde snart see de gode
gamle Feudaltider til Menneskhedens Held leve
op igjen. —

A n e k d o t e r

om Stjernhjelm, i forrige Aarhundrede Natur-
forsker, Mathematiker, Lovlærd, Sprogkyn-
dig, Digter.

(Udaf Gezelius's Biogr. Lex. 3 Del).

I Lifland, hvor Stjernhjelm var Landraad, havde
han i sine Fritimer moret sig med Underføgelsér i
Natu-

Naturens Hemmeligheder, og da han derved gjorde Brug af Mikroskoper og Brændeglas, saa blev han snart beskyldt for Trolddom og Hexeri. Man taledede overalt om Stjernhjelm's Lögtemand eller en Selskabs-Genius, som stod ham bi med hemmelige og overnaturlige Virkninger. Det var ej nok, at en Bonde anklagede ham for Trolddom, fordi han med sit Brændeglas havde tændt Ild paa Bondens Skjæg: han blev endog mistænkt hos selve Lære-Faderen ved Dorpts Höjskole. Lovkyndigheds-Professoren Doctor Virginius ansaae især Stjernhjelm for en stor Hexemeister: men havde tillige Mod nok til at ville med egne Öjne see den omtalte Selskabs-Genius. I dette Forfat gaaer han en Dag til Stjernhjelm, som, munter og glad, med dyb Taushed tilendehörte den Ansögendes Begjering, og moret af hans Enföldighed, samt desuden ikke vant til forud at fordærve en Sag, bönhörer Supplikanten, efter nogle foregivne Vanskeligheder. Virginius, som med Længsel og Studsen oppebiede sin Skjæbne, förtes omsider i et stille og ensomt Værelse. Der antager Stjernhjelm, efter Hexeriets sædvanlige Skik, adskillige underlige

Gebär-

Gebærder, uuder flue og hemmelighedsfulde Ord, og fremvifer derpaa et lidet og noksom almindeligt Kryb, som ved det kunstige Forstørrelsesglas fik et Udseende og en Storhed, som indjog den godtroende Virginius en ikke liden Bestyrtelse og Forundring. For at gjøre dette Gögleri end mere fuldstændigt og latterligt tager Stjernhjelms af sin godtroende Ven den strængeste Forpiigtelse at tie med hvad han har seet. Men dette Forbud pirrede Begjærligheden til at overtræde Löftet. Virginius var gift, og han kunde ikke bare sig for at dele Hemmeligheden med sin Kone. Saaledes udbrød Rygtet med en utrolig Hurtighed over Stæder og Lande, og Fruentimmerne forögede Troværdigheden af Stjernhjelms forte Kunst. I alle Samqvem blev snart en Vane, en Gudfrygtigheds-Pligt at nedfætte og sværte Stjernhjelms. Man begyndte allerede at flye hans Person og Omgang, og det faae mere og mere ud til, denne uskyldige Lyfthighed skulle kunne faae den förgeligste Ende for Stjernhjelms. Han faae sig da i den Nödvendighed at tage sine Forsigtighedsregler imod den truende Storm. Han aabenbarede til en Begyndelse Sammenhængen med sin Troldkunst. Han viiste at

Syns-

Synsglasfets kunstige Skabning alene, og ikke han, havde hexet. Han paaftod at Naturens Virkninger ved Kunstens Hjelp ikke ere onde eller overnaturlige Kræfter. Han lagde til, at om Virginus ejkjendte Lovkyndigheden bedre end Naturen, var han aldrig nyttig for sig selv, mindre for en Høj-Skole: men man vilde neppe holde ham for uskyldig. Præsteskabet, forundret over hans fysiske Kundskaber og Underværker, ivrede saa höjt imod hans Person, at det mistænkte ham endog for at nægte Guds Tilværelse. Dette foranledigede Stjernhjelms til offentlig at opgive sin Troesbekjendelse om Gud. Saadant virkede vel nogen Taushed, nogen Sagtmod i Vedkommendes Uvillie, men Stormen havde været alt for heftig: den kunde ej i Hast aldeles sætte sig. Tiden maatte gjøre det.

Da Stjernhjelms engang ved Christinas Hof, hvor han stod höjt anskreven, mödte den bekjendte Abbed Bourdelot, som med stor Fremgang arbejdede paa, hos Dronningen at diskreditere alle lærde og tænkende Svenske, og denne angreb Stjernhjelms med en saadan

Bebrej-

Bebrejdelſe: Tu es valde moroſus, ſvarede St. med ſin ſædvanlige Aandsnærværelſe: Sed tu es ultima Syllaba.

Da Stjernhjelms i et Selskab med en vis Æmbedsmand, ſom paa kanſke ulovlige Veje og paa Statens Bekoſtning havde ſkaffet fig baa- de Rigdomme og Anſeelſe, af en høj Herre med venlig Skjæmt fik den Bebrejdelſe, at han, ihvor indſigtsfuld og lærd, dog var fattig og mager, hvorimod den anden priſtes ſom baa- de fyldig og formuende, ſvarede Stjernhjelms: Den, ſom har læſt noget, veed noget, og den, ſom har ſtjaalet noget, har no- get. — Hans Venner, ſom ofte beklagede ham i hans Trang og nødlidende Kaar, fik ſædvanlig til Svar: Bonæ mentis comes eſt pau- pertas. Aut Philoſophum, aut divi- tem oportet vivere. Men han vilde helſt det førſte.

Da Stjernhjelms laae paa Dödsfengen, ſpurg- te han hans fortrolige Ven og Efterfølger Co- lumbus, hvad Æmne han ſkulde vælge til
hans

hans Gravskrivt? Skriv blot dette paa min Grav,
som sandfærdigt, svarede Stjernhjelm: Vixit,
dum vixit, latus. —

Stjernhjelm var utrættelig i at arbejde og
læse. Da Columbus ved et Besøg fandt ham
ganske fysselsat og omringet af Böger, udbrød
Stjernhjelm med den muntreste Glæde: Quam
dulce est sapere.

Til Valgsprog havde Stjernhjelm antaget:
Virtutis gloria merces. —

Stjernhjelm var falden paa den Mening, at
alle Sprog nedstamme fra det Scythiske. Han
vilde, at selv det Hebraiske skulde erkjænde dets
Alder og Fortrin. Saa driftig en Forslagsmening
opvakte hos endeel Lærde, især Theologer, meget
Bryderi. Stjernhjelm maatte derfor 16 Nov.
1653 efter Dronningens Befaling og i hendes
Nærværelse, paa Læresalen i Upsala, i denne
Materie vove en lærd Enekamp med Theol. Prof.,
siden Biskop, Dr. Terserus. Stjernhjelms Snille
og Snaktomhed voldte ved den Lejlighed Veder-

parten Bryderi, da denne med Grunde og Beviiser maatte blande Forundring og Harm. Mindst vilde Theologen taale, at Stjernhjelms foretrak Gothisk eller Svensk, det scythiske Sprogs Dialekter, for selve det hebraiske Grundprog. Men Stjernhjelms under Skæmt eller Stridsiver befvarede eller foruroligede sin Antagonist med den Paaftand eller det Indfald, at de formeentlige hebraiske Navne, Adam, Eva, Seth, Noach, Peleg, Isac, Jacob og Israel vare reent svenske, Adam f. Ex. betydede af Dam o: af Stöv. See Minne öfver Terserus af Tengström. S. 27 og 189. —

N e k r o l o g i e.

Den 13 Aug. döde Domprovsten i Skara, Doctor Andr. Knös. Han var föd i Mariestad den 3 Febr. 1721, og blev Domprovst i Skara 1771, Medlem af kongl. Ecclesiastique Committeen 1793. Hans övriga Levnets Omständigheter, saavelsom hans Skrifter, 29 Nummere, hvoriblandt de 20 ere Disputationer, Orationer og Prækener, findes optegnede i Gjørwells nu lefvande Sverige 1, pag.

Pag. 33 — 5. Tvende hans Sønner have sunget ved hans Grav, Hr. Ol. A. Knös en "Lessus ad Tumulum patris dilectissimi", og Hr. Gust. Knös "vid en ælskad Faders Graf", der for største Delen er "et Gjenlyd (en Oversættelse), af Broderens Sang" hvert paa et Quartblad 8., trykt hos Leverentz i Skara. Her de Raad, Sønnerne lægge den Afdøde i Munden:

"Inter tot curas vitæ strepitusque fugacis,
Cui non cura animæ est, desipit atque perit.
Sed prodesse studens alijs constante labore
et qui corde Deum diligit, ille sapit.
Qui præcepta Dei servat, securus ab ævo,
ad Dominum spectans, ille beatus erit.

Den i et flygtigt liv, bland tusand forgers skara
ej förjer för sin själ, braadstörtar sig i fara.
Men vis och säll är den, som ærligt gagna vill,
hvars hjerta och hvars tid hör Gud och Næstan till;
som, trofast vid Guds bud, och ostörd utaf världen,
till Herren endast ser, med diupt förakt för
Flården."

Frem-

Fremmedes Bekjændtskab med svensk Literatur.

I sin Handbuch der neueren Geschichte, drittel, durchaus umgearbeitete Auflage, 1799 paaftaaer den berömdte Historiker Remer S. 621, at Oplysningen i Danmark og Sverige gjør langfomme Skridt, og Videnskaberne der endnu ikke have naaet saa høj en Grad, som i nogle andre europæiske Lande.

De nordiske Nationer, hedder det S. 661, have i vore Tider faare forbedret deres Digtekunst. Adskillige af deres Digtere fortjene udmærket Roes *). — Den svenske Digtekunst vandt

*) Danerne, — dette maa staae i en Anmærkning — have i de fleste Digtearter Arbejder af Værd. Wessell og Pram ere Heltedigtere (Vessell Heltedigter!); Baggesen har skrevet (ikkun!) comiske Fortællinger; Brunn er en fatyrisk Digter; Evald, *Dorothee Biehl*, Wessell, *Wandal*, Falsen, Oluffen arbejdede med Bifald for Theatret. End ere udmærkede Digtere: Thaarup, Heidberg, Suhm, Storm, Riber, Liebenberg, Lundbyn, Malling, Pavels, Zelling, o. a.

vandt fornemmelig først ved Digte af Manderström (som aldrig skrev Digte, men Vers), Creutz, Gyllenberg, Fru Nordenflycht o. a. Nyere Digtere ere: Thorild (og det i Spidsen!), Kellgren, Lidner, Leopold, Bellmann, Paykull, Rahbek, Samföe, Sjöberg (Sjöberg) o. a.

Ihre o. a. have gjort meget for det svenske Sprog, ligesom Lindahl for det Lapplandske og Porthan o. a. for det finske S. 671.

De fornemste Geographer og Statistiker af Sverige ere, efter S. 686, Tuneld, Görwelt (Gjörwell), Linnee, Kalm, Lagerbrink (Lagerbring), Canzler, Catteau.

*

*

*

I Poffelts Annaler i: A: 1, S. 177-202 staaer en: svensk Statskrönik for 1792 til 1798, af hvis Indledning følgende uddrages: For at kjænde Sveriges nærværende Stilling maa man ikke overse Tingenes forgangne Tilstand. Det fattes i denne Hensigt ingenlunde paa udenland-

landfke og indenlandfke Kilder. Iblandt hine, udförligere og ved deres Fremftillelfe mere fyldelftgjörönde, ere Canzlers og Catteaus.

Hint, hvis Forf. i endel (7) Aar var Legationsfekreter eller og Chargé d'Affaires i Stockholm, men nu er Overregningsraad i Dresden, er et Mefterflykke af Nöjagtighed, og lader den Videbegjerlige, i de afhandlede Fag indtil Enden af 1755, ikke meget mere at önske. — Dette omfatter mere, men rigtig nok langt fra ikke med den Udförlighed og Nöjagtighed. Dets omhyggelige Forf. er fysfelfat med en ny, forbedret og föröget Udgave.

Hvad angaaer indenlandfke Vejledninger bleve for menig Mand i A. Larssons (af Selskabet for almene Borgerkundskaber belönnede) Förfök til en Lærobök för Allmogen, Stokh. 1796 i 8., S. 60 i 4 Kap. mange til denne Brug ganske artige Underretninger meddelte; men för mere oplyfte i Lagerbrings Svea Rikets Statskunfkap, fjerde og faare forbedrede Udgave, Stokh. 1796, 222 S. i 8. (Thaarup og Hein-

Heinze kjendte kun tredie Udgave, Sprengel end ikke den). Her yttres S. 39 den Formodning, at Folketallet Aar 1783 har belöbet sig til henimod tre Millioner. "Ihvorvel, hedder det, den finske Krig har kostet mange Mennesker (60,000 regnes der), finder man sig dog lykkeligvis i den Stilling, for Aar 1796 virkelig at antage over tre Millioner." — (Heinze tør dog ikke regne Befolkningen til højere end henimod tre Millioner). — Man lærer vel af Lagerbrings Verk ikke i en Canzlers Udførlighed og Nøjagtighed, men dog for det meste og det indtil de senere Tider, tilstrækkelig at kjænde Sverige.

Kilderne til saadant Verk, og ogsaa til den Opfats, hvoraf nævnte Statskrönik, ere at fögedels i de trykte kongelige Kundgjörelser, dels i de offentlige Blade, som hist og her ere skrevne med temmelig Frihed, videre i allehaande udenlands, og vel ogsaa, i det mindste efter Foregivende, indenlands trykte Protokoller, Taler, historiske Samlinger og deslige Akter.

I L'Esprit des Journaux 1794 Tome VII findes oversat, pag. 188-219, Gustaf Vasa, af hvilket "beröinte" Stykke allerede forhen var givet Udtog. "Vi troe, hedder det i en Anmærkning, at det som et Heelt vil opvække ny Interesse. Vi lægge det her for vore Læses Öjne, saadant som det er blevet modtaget paa Operahuset i Paris for fire Aar siden. Opførelsen deraf blev afbrudt, fordi Naumanns Musik, som man för gjorde Ret, svarede ikke til de Stemmer, der skulde exsecutere den, og man ikke kunde transponere den uden alt for meget at forandre dens Natur. Der har derfor maattet en ny Musik til; og det er Gossec, som har gjort den."

Paa Mænniskans rätta värde af Hr. Gr. Cl.
Hörn när ere samtliga Artikler i dette Hefte af Udgiveren Jens Kragh Höft, Proc.

Den forsonede Fader

Skuespil i 3 Akter

Efter Carl Lindegrens svenske Original.

ved Jens Kragh Høst,
Procurator.

Personer:

Vilhelmi, Maler.

Caroline, hans Kone, Datter af Oberste Stjern-
blus.

Carl, deres Søn, syv Aar gammel.

Oberste Stjernblus.

Majorinde Højfeldt, hans Syster.

Frederik)
Ludvig) Carolines Brødre.

General Ildhjelms.

Captain Struds.

Magister Husblus, Informator hos Oberstens.

En Betjent.

A

Den

Förste Akt.

Skuepladsen forestiller et Værelse hos Maler
Vilhelmi.

Förste Scene.

Vilhelmi. Caroline. Carl.

Caroline. Ak! min Ven. Syv lange Aar,
tilbragte i Anger og Lidelse, ere i Dag til Ende; og
endnu ingen Vej funden til min Faders Hjerter!

Vilhelmi. Og endnu sönderslide min Barm
med denne Klage? Endnu daare dit Hjerter med dette
falske Haab? Ak min Carolina, sög ikke mere Lyk-
ken udenfor dig! Du er Moder og Kone, og disse
hellige Navne, udbrede de da ingen Behagelighed
over Livet?

Caroline (med Fölelse) Hold inde Vil-
helm! Du nænner at presse endnu en Ström af Blod
udaf din Kones Hjerter! Ja! jeg er Moder og Kone
— men jeg er ogsaa Datter — Datter! Vil-
helm! og du voyer endnu at fornærme disse Taarer?

Vilhelmi. Det var mig, der först lærte dit
Öje at græde — Jeg kan ikke bære denne Behrei-
delse

delse — men jeg erindrer en Tid, da du troede, at Lykken havde sin Bolig i disse Arme. — Søg den der min Caroline! og du vil kanske endnu engang finde den. (Han flutter hende i sine Arme; et Optrin af inderlig Æmhed fylder nogle Secunder.)

Carl. Søde Mama! græd inte saa meget. — Seer Mama dette lille Skilderie, som jeg selv har tegnet? Det skal Mama faae af Carl, om hun leer lidt.

Caroline (smiler) See nu leer Mama! men veed du, Mama græder sommetider af Glæde. — Naa min Vilhelm! Nu er din Caroline igjen rolig; kanske Vanden endelig formaaer at hærde hendes Hjerter, om det ikke brister under Forsøgene. — Har Du dit Malerie færdigt?

Vilhelmi. Ja — og min Caroline skal see og bedømme det — Din Smag og dit Öie, der ere lige fikkre, skal prøve mine Arbeider og bestemmedes Værd. (Han viser et Maleri) Seer Du denne Mand og denne Kone vandre Haand i Haand igjennem den mørke Dal? Hvad er det, der giver dem Styrke? der giver deres Haab Liv? See der paa den anden Side af Mørket der glade Lys, der tiltrækker

fig deres Blik og frydør deres Hjerter. Det er Dig og mig, min Caroline! som vandre der igjennem Livet, og den velgjørende Genius, der følger os, og rækker os Faklen, er dig lille Carl vort Haab og vort Glæde.

Caroline. Men det lykkelige Lys da, hvor er det?

Vilhelmi. I Dyden og Fremtiden.

Caroline (omfavner ham) Hver misfornøiet Tanke i min Sjel er en Uret imod Dig, Du bedste blandt Mænd. — Men endnu et Spørgsmaal, som angaaer mig — Er du færdig med Capitainens Portræt?

Vilhelmi. Nei, min Gode! og hvert Öieblik er spildt som anvendes derpaa. Hvilken Tomhed i hans Blik! Hvor ubetydelige hans Ansigtstræk! hans store gabende Öie udtrykker intet. — Udsavelsen hviler over hans visnede Kinder, og Uforstand falder fra hans søde Læber — Lykkes det dengang for Kunsten, saa giör den i det mindste Kunstnerens Valg ingen Ære.

Caroline. Capitainens saa ofte fornyede Besøg, skjönt under Skin af at prøve Arbeidet, forurolige mig. Skulde vel din Caroline nogenfinde

have

have været ulykkelig eller uforfigtig nok at give ham Mod til at haabe noget? Ak! Vilhelm! skynd dig, Billedet selv er nærved at skræmme mig.

Vilhelmi. Ak min Caroline! jeg sværger ved din Kjærlighed, som er mit Alt, og ved dette dens Pant (peger paa Carl), at ingen Tanke, der fornærmer dig, kan finde Vej til min Sjæl.

Caroline. Jeg troer dig bedste Ven! men endnu een Grund til at være urolig: — Frederik har ikke været her i Dag — skulde ogsaa han kunne blive træt? og hans ömme ædle Hjerter ved Exempler vænnes til Haardhed? Ak Frederik! jeg har af tvende Brödre blot een tilbage, og troer du at jeg, efterat have været ulykkelig nok til at tabe min Fædres Hjerter, er stærk nok til at kunne bære Tabet ogsaa af min Broders?

Vilhelmi. Hvor let og træffende maler ikke et ömt og lidende Hjerter Skrækkedilleder? Friderik ligner dig for meget til at kunne bedrage — Han har jo lovet endnu at gjøre et vildt Forsög paa din Fædres Hjerter?

Caroline (bevæget) Bedrageriske Haab! — Aldrig kan det Hjerter mere vorde varmt som syv Vin-

fres Kulde har gjort til Is. — Nei! min Fader har nu lært at undvære mig. Dog mindes jeg noksom den Tid, da han ikke et Öieblik kunde aflee sin Caroline. — Da hun hvilede i hans Arm, da hun gik ved hans Side, da hun sov og vaagnede under hans Velsignelser. — Men nu — nu har han kanskee glemt mit Navn! Ak! maatte han tillige have glemt min Bröde!

Vilhelmi. Din Bröde Caroline? den bestaer i dit Hjertes store Dyd. Du har foragtet Höined, Du har opofret dens Vildfarelser for en dydig Kjærlighed — Du har intet at bebreide Dig, med mindre det er en Bröde at tænke ædlere end sin Fader, — og denne Haand var dig værdig, den har ei altid fört Penselen; den Tid har været, da den drog Sværdet for sit Fædreland, og den Tid har været, da en Hjelms ogfaa prydede mit Signet. — Men Faderens Forseelser faldt tungt paa Sönnen — Han er ej meer, denne Fader! — Jeg velsigner hans Stöv, og da han har givet mig Livet, bör jeg da erindre, at han igjen har rövet mig dets Behageligheder? og denne tomme Klang af Navne og Titler; denne laante Ære, om jeg endnu ejede den,

den, skulde vel min Caroline derfor elske mig høiere? eller gjør Tabet deraf mig mindre værd din Kjærlighed.

Caroline. Vilhelm! jeg eier dig, og jeg skulde kunne være ulykkelig? Endnu een Forfikkering om din Kjærlighed, og Farvel, et langt Farvel til Qual og Bekymring.

Vilhelmi. Og du troer at behøve denne nye Forfikkering, min Caroline? har fra det Öieblik af jeg første Gang saae dig, det vil sige fra det første Öieblik af, jeg elskede dig, min Opførsel nogenfinde sagt dig, at du engang til Din Sindsrolighed skulde behøve mere end den første Forvisning om min Kjærlighed?

Caroline. Ak nei! men de Ord: jeg elsker Dig fra min Vilhelms Læber har saa sød en Harmonie for mit Öre, og saa stor en Behagelighed for min Sjæl, at jeg ofte, ofte vil høre dem. Erindrer Du Vilhelm da jeg første Gang saae Dig? Jeg sad da for dig for at blive skildret. Du regnede da mit Billede paa Lærredet, og jeg, jeg malede lige-saa troligen med Kjærligheds Farver Dit i mit Hjerte. — Har nogenfinde en Gnist af Ild brændt i disse

disse Öine, saa var det vist den Gang — men nu er den slukket — Jeg er jo ikke mig selv liig meere, Vilhelm?

Vilhelmi. Du er skjønnere nu end du var den Gang, min Caroline? — Den levende, skalkagtige Pige lystede da frem af dit Öie, denne heftige Ild er nu dæmpet; mange Taarefloder have slukket det fortærende i dit Blik, og dit Öies milde Lue røber nu en Moder og en Kone.

Caroline. Erindrer du hvor ömt jeg den Gang sittede da jeg modtog mit Portrait færdigt fra Din Haand? mit Öie maa den Gang have været meget talende, idetmindste havde det Hjertets Befaling at sige dig, Du var elsket. Erindrer min Vilhelm den Gang?

Vilhelmi. O ja! — og hvor Du roeste mit Arbeide, og saae paa mig, og hvor jeg roeste Originalen, og saae paa Dig, og hvor vore Öjekast mødte, flyede, og atter søgte hinanden.

Caroline. Ja — og fra dette Öieblik af der begyndte mine Lidelser og min Lykke — da mit Hjerter betroede dig sin Hemmelighed, da du svor mig evig Troe, og trykkede det første Kys

paa

paa mine Læber, og —

Carl, Mama! Der kommer Fremmede, (gaaer)

A n d e n S c e n e.

Capitain Struds. Vilhelmi. Caroline.

Capitainen. Deres Tjener mine Venner! Er Arbejdet færdigt?

Vilhelmi. Endnu ikke — men snart.

Capitainen. Tant mieux! jeg faaer da endnu nogle Momanger den Fornöielse, at frequentere Deres Hus, og profitere af Deres Selskab. (sagte til Caroline) Aimable Madam Vilhelmi! det er Dem denne Komplimang tilhörer.

Caroline. Jeg forsikrer Dem Herr Capitain, at jeg overmæde tidt har erindret min Mand om at gjöre Deres Portrait færdigt, men adskillige Hindringer —

Capitainen. Og De er grusom nok Madam! til at ville see baade mig og alt hvad som kan erindre om mig saa snart borte? — Ak! det kan ei være Deres Alvor. — See paa mig! Regardez moi Madame! Finder De denne Figur skabt à faire peur.

Vilhelmi.

Vilhelmi. Jeg forstaaer ei hvad De mener Hr. Capitain.

Capitainen. Hvad jeg mener? Jo — at Deres og Deres charmante Kones Selskab giver mig en sensibel Fornöielse og at jeg vil bede Dem om af og til at maatte besøge Dem som Ven, uagter jeg ikke occuperer Dem som Artist. Voila ce que je pense!

Vilhelmi. Hr. Capitain! De kjænder Afstanden imellem Dem og os. De kjænder den Barriere, Fordomme og Tidens Aand have sat imellem vor Ömgang. — De lever i Hoffets buldrende Verden, og denne stille Vaaning, hvor Rolighed og Simpelted boe, passer hverken for Deres Stand eller Deres Tankemaade.

Capitainen. De forstaaer mig ikke min Herre! jeg —

Vilhelmi. Jeg vil ikke forstaae Dem — En Forklaring skulde kanskee forværre Sagen.

Capitainen. Jeg appellerer til Dem! Madam! Deres Skjønhed og min Ærbødighed ere mine Grunde.

Vilhelmi.

Vilhelmi. Og Deres Jævnliges Tænkemaade mine — og min Carolines Forstand og Dyd mine Forsvarere.

Capitainen (griber Vilhelms Haand) Mon Dieu! Hvor De tager Sagen seriøst min Herre! Jeg beder Dem — Lad Deres smukke Kone svare selv. Det er hende jeg har overgivet le droit de Juge i denne Sag.

Caroline (smiler) Og jeg dømmes at min Mand næsten arbejder for langsomt og at De Hr. Capitain beslutter meget for hastigt.

Capitain. Parbleu! Madamen bruger mørke Taler — Svaret behøver virkelig at forståes for at begribes — attendez! "Deres Mand beslutter for hastigt, og jeg arbejder for langsomt" Nei, for Fanden! Jeg troer det var tvertimod — ligemeget! Paa min Ære! jeg har Tid til at tænke Meningen efter — Men vraiment! De ere muntre i Dag mine Venner, og det glæder mig — Tilforn var det altid Søndags Ansigter og sure Miner; men Raillerie à part — jeg kommer til dem imellemstunder Hr. Vilhelmi! og er velkommen — Er det ikke saa?

Vilhelmi.

Vilhelmi. De tvinger mig til en Forklaring, Hr Capitain! Den Tid har været, da jeg havde kunnet modtage Deres Besøg og De mine, og det havde været ligesom Hæder for Begge. Denne Stilling er forandret. — Min Ære og min Sindsrolighed udgiøre nu mit hele Held, og begge Dele forbyde mig Deres Omgang.

Capitainen. Virkelig min Herre? De møder Dem begge i Dag med at giøre mørke Taler og Charader; Alt hvad jeg begreb af dette sidste var et petit mot om Hæder og Ære; jeg piquerer mig ogsaa af at kjænde disse Navne — I alt Fald klinge de bedre i en Capitains end i en Malers Mund.

Vilhelmi. Herre! Netop Deres sidste Ord sige tydeligt, at de ikke kjænder det, De taler om.

Capitainen. Hvad en Dementi? Tak disse smukke Öjne for din Sikkerhed, Karl! Det skulde Diable m'emporte! være morsomt at føle, hvor Æren sidder hos en Maler?

Vilhelmi. Hr. Capitain, De er ikke min Vrede værd — De opvækker min Medlidenhed — De fornærmer Æren hver Gang De nævner den.

den. Unskyld mig min Herre! mit Arbeide bier paa mig! Og jeg arbeider helst alene.

Capitainen. Comme il vous plait! gaae De i Herrens Fred til Deres Verkested! Jeg skal imidlertid holde Deres elskværdige Kone med Selskab, blot at hun vil tale med mig uden Gaader.

T r e d i e S c e n e.

Frederik. De Forrige.

Capitainen. Ah! bon jour mon ami! Er Du ogsaa en af Husets Kunder? Eller kommer Du allene for at lade dig tage af, saadan som jeg?

Frederik. Din frie Tone min Ven! beviiser at Du enten er for meget eller for lidt bekjendt her i Huset.

Capitainen. Naa sur mon honneur! troer jeg ikke at en rigtig Charadomæonice er kommen over hele Verden i Dag? — Men serieust Frederik! hvad for Affairer trække dig hid i Huset?

Frederik. Ingen — uden i Forbigaaende at see hvorledes en agtværdig Familie lever, og at forsøkke dem om mit bestandige Venfskab,

Capitainen,

Capitainen. For en Ufærd! Hr. Vilhelmi! Han gjør ingen Faconer — Han bruger ikke engang Prætexter — Vøgt Dem for denne hersens Kommerherre! Ellers torde De komme til at male Dem selv af i salig Moses Costume.

Vilhelmi. Hr. Capitain! De kjænder ikke de Baand der foreene denne ædle Mand med mig.

Capitainen. Aa jo! ret vel — see der sidder Baandet (peger paa Caroline).

Fredrik. Du har Ret Capitain! og ingen af os tre har Aarsag til at rødmme ved denne Tilstaaelse. Men lidt mere Agtelse for mine Venner, om jeg tør bede.

Capitainen. Detout mon coeur! og til en liden Prøve paa min Agtelse, især for Dig min søte Frederik! vil jeg rekommendere mig hos dine Venner, og jeg håaber at Hr. Vilhelmi ogsaa har saa megen Scavoir vivre at forføle sig til sit Værsted. Adieu jusqu'u revoir. Vi træffes ved Cæuren i Morgen, Frederik. (gaaer)

Fjerde

Fjerde Scene.

Caroline. Frederik. Vilhelmi.

Caroline (omfavner Frederik). Ak min Broder! hvad jeg er straffet! foragtet af Foragtelige, fornærmet af Niddinger — Ak Frederik! uden Dig og min Vilhelm! hvad blev der af den ulykkelige Caroline?

Frederik. Capitainen fornærmede dig Caroline! men jeg skal — — —

Caroline. Ak! du hørte ej det Halve — For du kom, sønderfled han mit Hjerte med de grusomme Tvetydigheder, og min Vilhelm blev bitterlig forhaanet af ham — Men Taushed og Foragt var al vor Hævn.

Vilhelmi. Frederik! Endnu har denne Arm ej aldeles glemt at føre Sværdet — Med sit Blod haver han skullet bøde for sin Nedrighed, havde Forsigtighed ikke forbudt en larmende Hævn, og havde ej en lang Lidelse afkølet mig, og lært mig at taale Fornærmelser og — tie. Men min Ven! beklag med mig de falske Begreb om Ære, som saa ofte forvilde Tidens Ynglinger. For at hæve deres egen Ære søge de at nedsatte andres, som om Solen skulde

Skulde behöve en Nat for at sees. Den sande, den virkelige Ære følger derimod at opløfte en mindre Fortjeneste til samme Trin, hvorpaa den selv staaer, og gjemmer ofte sine Straaler for ei aldeles at tage Skinnet fra andre.

Frederik. Du har Ret Vilhelm! Din Havn er ædel, men ej tilstrækkelig.

Caroline. Ak! lad os glemme denne den mindste blandt vore Lidelser! Har Du, jeg skjælver ved dette Spørgsmaal, har Du seet Din Fader i Dag Frederik? Hvorledes lever han? Har syv Aars Straf ej forsonet ham? kan vi haabe? tal.

Frederik. Jeg har seet ham Caroline! og endnu engang bestormet hans Hjerte — Men alt er forgieves.

Caroline. Og dine Bønner?

Frederik. Stødte mod en Klippe.

Caroline. Og dine Taarer?

Frederik. Faldt spildte paa Jorden.

Caroline. Og mit Navn?

Frederik. Blev forandret.

Caroline. (Styrer i Vilhelms Arme)

Gud! Vilhelm! En Faders Forbandede hviler
 over

over Din Kone! — Min Fader! min Fader! Du forbander mig! og jeg, jeg velsigner Dig! — Og naar jeg, lösreven fra disse Qvaler, fra dette Helvede paa Jorden, nærmer mig Grav og Hvile, naar mit Hjerter bortilumrer fra disse Pinsler, da, da skal mit sidste Suk velsigne Dig, og naar du hører det, vær da Fader, om du kan, og forband din Datters Støv i Graven! (kaster sig höist bevæget paa en Stol).

Vilhelmi. Troer du Frederik! at en brav Mands Hjerter kan bære mere uden at briste? Carl! (Carl kommer ind, Vilhelmi tager ham i sine Arme, kysser ham og siger:) Giv Din Mama dette Kys, hun behøver det. (Han rækker Carl hen til Caroline, som kysser ham og borttørre sine Taarer).

Caroline. Atter et Solblik imellem Skyerne! Atter et Öjeblik Rølighed imellem Stormene!

Carl. Altid er det Carl der skal gjøre Mama glad igjen. — Nu har Du faaet et Skilderi og et Kys for det Du skulde lee lidt, men søde Mama! om Du nu græder eengang til, saa græder lille Carl med, og saa bliver det værre.

Frederik (kysser Carl) Lille Carl! Du veed endnu ikke hvor nødvendig Du er din Mama.

B

Caroline

Caroline. Ak Frederik! Liigt en skröbelig Hytte hviler mit Liv blot paa tre Stykker : min Broder, min Mand og min Søn; ryk een af dem bort og — der ligger den.

Frederik. Mine lidende Venner! Jeg seer ingen Vej mere aaben for Eder til min Faders Hjerter; en lang Vane og koldere Aar have lukket det for de ömme Fadersfølelser. Din övrige Familie, Caroline! følger din Faders Exempel; din Fæder, hovmodig og rangsyg, Din Broder Ludvig, haard og følesløs, og selv Din forrige Ven Magister Husblus, forvildet af en fanatisk Iver, fordømme dig. Ene jeg er din Broder og din Ven, og derfor hadet af den övrige Familie, der endnu betragter Dit Navn som en Bröde. Hverken din Fader eller de andre veed, at Du er dem saa nær, de kjænde ikke Din Mand, Eders Levemaade, Eders Skjæbne, De paa-
staae bestandig at Du er rømt med en Landstryger, hvis Navn ej fortjente at kjændes, og jeg har ikke
vovet at nævne dit Navn Vilhelm! for mit Löfte og Din Sikkerheds Skyld. Saaledes er Eders Stilling efter syv Aar den samme; alle mine Bønner, alle mine Taarer have været frugtesløse, og I bör, I kan
fra

fra denne Side Intet haabe. Men min bestandige Hengivenhed og Eders Söns stigende Haab, forenede med Eders egen Dyd og Uskyld, skal forføde Eders bittre Skjæbne, skal skabe Eder en Verden og Lyksalighed hos Eder selv, og Fremtiden, som gjør Underværker, og Naturen, som sikkert engang tager sin Ret tilbage, skal virke paa en forbitret Fader, og endnu engang förend hans Hjerter standser skal det slaae for hans Caroline, hans Mund skal leende nævne hendes Navn, og hun i en forloret Faders döende Arme modtage hans sidste Suk og Velsignelse. —

Caroline (efter en Pause) Min Bestumning er da fattet — For din Skyld, min lille Carl! vil jeg leve — og Din Hengivenhed, Frederik, og min Vilhelms Kjærlighed skal hjælpe mig at bære Livet. Min Dyd og min Anger skal forføne mig med mig selv, og mine Taarer udlette den Bröde Kjærlighed begik imod Lydighed.

Vilhelmi. Og hvad fattes i vor Lykke, min Caroline? Saalænge jeg formaaer at före Penselen, skal Armod aldrig vove at nærme sig vor Hytte. — Din Kjærlighed deelt imellem din Mand og din

Sön, skal gjøre dig lykkelig baade som Moder og som Kone, og naar nu Venskab til i Frederiks Følge stundum besøger os, hvadfattes da i vor Lykke?

Carl. Og saa skal jeg tegne Mama hver Dag smaa Skilderier, saa mange, saa mange at alle Vægge skal blive fulde, og klappe Mama, og kysse Mama, og holde af Mama, og blive Mamas artige Carl.

Caroline (ömt bevæget) I tvinge mig til at blive lykkelig, min Vilhelm, min Frederik og ogsaa Du lille dyrebare Carl.

Frederik. Jeg glemte at fortælle Eder, at jeg ved Hoffet i Gaar hørte en Nyhed, som skulde kunne love en Forandring i Eders Skjæbne: Hans Majestæt, der er ligesaa god som retfærdig, skal med Bevægelse have nævnt din Faders Navn Vilhelm! med Ömhed spurgt efter hans Sön — og —

Vilhelm! Bedragerske Haab! Den Undertrykte, den Lidende, nævnes og glemmes lige let ved et Hof! Medlidenhed er der et Lyn som fødes og forsvinder i et Öieblik; og vover den Ulykkelige at frembære sin Nöd, saa quæles hans Stemme af
Hobens

Hobens Bulder, og hans Klage naaer ej frem til det milde Faderhjerter, som baade vilde og kunde hjelpe.

Frederik. Jeg veed intet med Sikkerhed — jeg skal imidlertid nærmere underrette mig om Sagen — Farvel mine Venner; Adieu lille Carl. (gaaer).

Caroline (raaber efter ham). Hils min Fader Frederik! Dog nei! Jeg har ingen Fader — ingen at hilse — Gud!

F e m t e S c e n e.

Vilhelmi. Caroline. Carl.

Caroline. Troer du, det er mueligt, min Vilhelm?

Vilhelmi. Aa nej, bygg ikke dit Haab paa faa falsk en Grund! husk paa, Caroline! at hvert sveget Haab forvandles til en Marter — Og om ogsaa dette Rygte sagde sandt, skulde Du vel ville vende tilbage fra denne stille Vaaning, hvor Fred og Lykkeligheed boer, til en Verden, hvor du forgjeves vil søge disse Guddomme, til en Verden, hvor den forræderske Lykke opløfter sine ulykkelige Offere, blot for fiden at give Pöblen et Skuespil af deres Fald,

— hvor

hvor Dyden er Fremmed og Uskyldighed ingen
Bekjændtere har? — Nej, min ðmme Caroline!
lad os flye Lykken og Menneskene! lad os trække
Gardinerne til for vor Hyttes lille Vindue, lukke
vor Dør, og tilstoppe alle Trækhuller for Lykken;
og naar vi siden høre Stormene rase udenfor, kan
vi lægge Haanden paa vort Hjerter og sige: Her er
stille! Eller hvad vil du min Caroline?

Caroline. Leve og de i Dine Arme! (det
banker).

Vilhelmi. Kom ind!

S j e t t e S c e n e.

General Ildhjelms. De Forrige.

Generalen (efter taus at have betragtet Vil-
helmi). God Dag, god Dag! Boer her ikke en Maler?

Vilhelmi. Jo! og hvori kan han være til
Tjeneste?

Generalen. Hör engang Herre! vil De
— lad mig see — Ja! — Vil De tage min
salig Kone af for mig? Men liig vil jeg have hende,
forstaaer De?

Vilhelmi.

Vilhelmi. Skal hendes Portræt kopieres?

Generalen. Aa nej! Havde jeg noget Portræt af hende, seer De, saa behövede jeg ikke at springe og bestille noget hos Dem — Men jeg glemte at lade hende male af imens hun levede, og nu kommer det imellemstunder saa hæftigt paa mig at ville see min Frederike. —

Vilhelmi. Hun er död, min Herre! og der findes intet Portræt, hvorledes?

Generalen. For Fanden! det huskede jeg ikke — Nu var Du dum igjen Ildhjelms (slaaer sig for Panden). Nej, en gammel Soldat kan ingen Lögn sætte sammen, der duer noget, seer jeg — Naa, naa! Jeg skulde bare gjøre mig et Ærende, forstaaer De. — Sig nu ligesaa gjerne reent ud, har jeg ikke General Carolis Sön for mig?

Vilhelmi (bestyrtet) Hvem? jeg — Herr Gener - - - Min Herre! Jeg General Carolls Sön? — aldeles ikke — De tager fejl.

Generalen. Saa saa! De veed dog at jeg er General endskjönt De hugg Ordet over — Staa nu ikke og hasleer for en gammel ærlig Krigsmand! — Det er en flor Skam — jeg har dog staaet
Fadder

Fadder til Dig! og har altid holdt hjertelig meget af dig, og kjænder den hele Sag — men har, Fanden tage mig, aldrig vidst at Du var saa nær — og endda har Du Hjerte til at lyve for gamle Ildhjelm. Eller skammer Du Dig ved Din Fader? eller det Navn Du bær? Eller hvad gaaer ad Dig?

Vilhelmi. Ak Hr. General! min Ven! skaan mig! røb mig ikke! lad ikke Deres varme Godhed forlede Dem! Betænk, at min Sikkerhed, min Lykke, mit Liv, ja! kanske fleres Liv (peger paa Caroline og Carl) heroer paa at jeg er ukjendt.

Generalen. Hvad er det Du nu vrøvler sammen. Er Du rasende? Mener Du jeg vil gjøre Dig noget Ondt? Arbejdede ikke jeg med Hænder og Fødder imod Din Faders Dom; var jeg ikke nær ved at blive sat af for Umagen? Sloges jeg ikke med Gyldenkrands fordi han kaldte Caroli en Skurk? Og nu staar hans Søn og lader som om jeg var hans arrigste Fiende — Eller Du troer dog vel aldrig at Ildhjelm er falsk? — Jeg blev paa min Sjæl saa glad da jeg fik at vide Du laae gjemt her i Byen, at jeg prompt satte mig i Vognen, og kjørte Gade op og Gade ned og skreg igjennem Karetvinduet til
alle

alle dem jeg mødte: Carolis Søn er her i Byen. Saa med Guds Hjelp veed nu hele Byen det. — Der var vel en Hoben som mumlede ved det, og spurgte hvor Du boede, og hvad Du kaldte Dig? og Dit og Dat, som Fanden ikke kan huske, men det har intet at betyde — og Du skal faae at see hvad her vil komme Folk og hjelpe dig. — Gud skee Lov! jeg fik fat paa Dig. — Fader Din var min bedste Ven; vi tjente os begge op fra Underofficer, og Uret leed han, det veed alle. — men han var ogsaa kort for Hovedet — men det er forbi det — det som er gjort, er glemt. (Til Caroline) Ih see! Jomfrue — og saa kjøn, og saa net — skyldige Tjener.

Vilhelmi. Det er min Kone, Herr General — men for Guds Skyld —

Generalen. Saa for en Ufærd! — er Du gift oven i Kjøbet. Det var værre end alt andet — Det kan jeg ikke raade Bod paa — Det er vel ogsaa din Unge, kan jeg tænke — Min stakkels Dreng! — Hvad har Du at føde alt detder med? — (tager Sedler frem). Her har du lidt at begynde med — Mere faaer Du vel naar de andre Venner komme.

Vilhelmi.

Vilhelmi. Nej! Herr General! Jeg behøver intet uden Taushed — Ak! om De vidste hvad Ondt De gör mig med Deres ædle Villie.

Generalen. Saa for en Ufærd! — er det Takken det? — Hvem husker hvad der er skeet for 16 Aar siden? — Jeg troer Du er bange for Mærke? Du var dog saa rask i gamle Dage — Vilhelm! Fægter Du endnu ligesaa kjækt som da Du var Dreng? Har du Flöretter? Koman! Saa skal Du faae Lov til at vove en Dyft med en gammel Soldat.

Vilhelmi. Den Tid er forbi, Hr. General.
(Caroline vil gaae)

Generalen (tager hendes Arm) Nej, nej! bide lidt kjære Madam! lad mig see paa Dem et Öjeblik til — Hvor har Du faaet fat paa den søde Tös! Vilhelm? Du kunde vel dog lade hende give Guds-fader din et Kys.

Vilhelmi (leer) gjerne, Herr General —

Generalen (holder bestandig ved Caroline)
Herr General! hvad er det for Navne? Farbroder
Din hed jeg för, og saa vil jeg hedde nu — og
Du

Du kalder jeg Dig og Du kalder jeg — hvad hedder hun her?

Caroline. Caroline.

Generalen. Ja saa — Navnet er kjönt, og Konen ligesaa — Naa saa giv mig et Kys da, lille Caroline! (kysser hende) Saa! det var ret, det smagte skjönt — Nu er jeg fornöjet og gaaer min Vej (gaaer men vender om) Naa saadanne gaaer jeg ikke og beholder Sedlerne i Haanden — Tag dem nu for min Skyld Vilhelm! hör Du? Gjør mig ikke vred. (Vilhelm tager imod dem) Saa! det var ret. Farvel nu mine Venner, Farvel (gaaer).

S y v e n d e . S c e n e .

Vilhelmi. Caroline. Carl.

Vilhelmi. Hvilken forunderlig og ulykkelige Hændelse! gode ærlige Gamle! mine Uvenners List er ej saa farlig, som Dit rene Hjertes velmenende Enfoldighed — Vi maa flytte min Caroline! og det endnu i Dag om det er muligt — Jeg vil gaae hen og skaffe Værelser — Læg Du vore Sager imidlertid sammen (kysser hende og gaaer).

O t t e n d e

O t t e n d e S c e n e.

Caroline. Carl, som under disse Opttrin gaaer
ud og ind.

Caroline. Atter en nye Ulykke! sagde min
Vilhelm — Gud! hvad jeg blev forskrækket, da
Ildhjelm traadte ind. Men at den Gamle ikke kjænd-
te mig igien! mig, der saa ofte har siddet paa hans
Knæ, hørt hans Krigshistorier og grædt — Jeg
maa være meget forandret — mig slet ikke mere
selv lig — Ligemeget! naar blot min Vilhelm el-
sker mig lige højt (gaaer).

A n d e n A k t.

Skuepladsen forestiller et Værelse hos Oberstens.

F ö r s t e S c e n e.

Majorinden. Husblus.

Majorinden (tager sig en Pris). Har Han
læst Aviserne for i Dag?

Husblus. Ja Deres Naade, men ingen Ny-
heder.

Majorinden. Hvor gaaer det med Fransk-
mændene?

Husblus. Fremad desværre med dem, og
Krebsgang desværre med de Allierede.

Majorinden.

Majorinden. Men nu her til Lands? Hvad for Döde er der.

Husblus. Bare en Guldsmed og en gammel Major von Rost.

Majorinden. Saa, faa! en Major, er det bare det? Det er gyfeligt at see hvordanne disse herrens Aviskrivere kyle de Döde sammen. — Allerbædt som der staaer en Major eller en Oberst, vips sætte de en Guldsmed ved siden af ham, ja endog-
saa ovenover ham — saadant noget burde de klapfes for. — Men Apropos! har han hört Baronesse Muskenfels Malheur.

Husblus. Nej! Deres Naade — hvordanne har hun baaret sig ad?)

Majorinden. Baaret sig ad? Fy! min Ven! baaret sig ad? Naar bær en fornem Dame sig nogen-
sinde ad? Det maa jeg sige, min Cousine skulde bæ-
re sig ad!

Husblus. Herre Gud! hvad har hun da gjort?

Majorinden. Giort! Skammer han sig ikke? Mener han rige og fornemme Folk giøre noget? I Dag er han besynderlig — hun har havt en Malheur, siger jeg.

Husblus.

Husblus. Ja saa! bare en Malheur? — intet andet?

Majorinden. Intet andet? Det er artig nok det — hör mig bare.

Husblus. Kanskée jeg ikke maa höre hendes Malheur.

Majorinden. Höre den? Saa at han troer, min Cousine Baronesse Muskenfeldt har Malbeurer som ikke hele Verden, endog saa gamle Informatorer maae höre? Han er höflig i Dag — ret galant — bevare mig! — Naa saa hör nu.

Husblus. Deres Naade er saa naadig og skynder sig da, for jeg skal strax hen til Gartneren. Han ligger syg.

Majorinden. Til Gartneren? Fy! Jeg fornemmer allerede i Aanden Löglugten — Saa at han præfererer et Besög hos en syg Gartner for min Historie? Ret saa! jeg skal ikke glemme at rekommenedere ham hos min Herr Broder.

Husblus. Gud bevare mig hvor deres Naade er unaadig i Dag — Jeg meente . . .

Majorinden. Ja han mener, og jeg mener ogsaa noget — og blandt Andet skal jeg sige ham

ham noget som jeg længe har meent — Han kunde nok hitte paa noget andet at ende sit Navn med end just med blus. For siden vi hedde Stjernblus, saa seer det ud som han vilde efterabe vort Navn, fordi han er i vort Huns.

Husblus. Jeg, Deres Naade, hedder som min Fader Capellanen i Lilleherred hed.

Majorinden. Hed hans Farfader ligesaa-danne ?

Husblus. Gud veed hvad han hed — Han var Husmand han paa Rammelftads Gods.

Majorinden. (slaaer Hænderne sammen) O du mine Fædres Gud! Hvor kan man have en Husmand til Farfader; og oven i Kjøbet ikke vide hvad han hedder? Det er uforfvarligt, min Ven — men jeg vil sige ham hvad jeg tænker — kald sig Huskørs istedenfor Husblus. — Ja Huskørs burde han hedde — for han er imellem ret til besvær.

Husblus. Jeg skulde vist efterkomme Deres Naades Befaling — men jeg vilde saa gjerne beholde mit Familienavn?

Majorinden.

Majorinden. Familienavn? Nu bliver han utaalelig — Nej gaae nu til sin velsignede Gartneer ellers begynder han vel at tale om sit Vaaben med.

Husblus. Deres Naade har da intet videre at befale?

Majorinden. (En Pris) Familienavn? Nej gaae! gaae!

Husblus. Men Baronessens Malheur da?

Majorinden. Den kommer ikke ham ved.
— Familienavn! det maa jeg sige!

Husblus. (bukker) Allerydmygske —

Majorinden. Naa bie da lidt, saa skal han af Naade og Barmhjertighed faae Baronessens Geschichte at høre.

Husblus (urolig) Herre Gud!

Majorinden. Nu skal man see, han er nysgjerrig — jeg burde pine ham lidt endnu, førend jeg begyndte — Men for at vinde Tid — saa kjørte da Baronesse Muskenfelt i Gaar ud til Grevinde Floribus, og midt paa Vestergade blev hendes Vogn, hendes nye superbe engelske Vogn, Puce med Guld, hængende ved en infam Hyrekaret — Han kan forestille sig —

A n d e n

A n d e n   S c e n e.

Oberste Stjernblus. Ludvig. De Forrige.

Obersten (heftig). Har Frederik været her?

Majorinden. Nei Broder, (Til Husblus)

Han kan forestille sig . . .

Obersten. End De Herr Magister! har De
seet ham i Dag?

Husblus (bukker) Ikke fiden i Morges.

Obersten. Han er vel da igjen —

Majorinden. Kjære Broder! Tie da lidt
stille! Jeg staaer jo i fuld Discurs med Magisteren,
og maa ikke tale ud for Broder.

Obersten. Kjære Syfter! jeg har ogsaa
noget at sige, som torde være af lidt mere Vigtighed
end Dine Historier. Tank at . . .

Majorinden. Prostitueer sig dog ikke Bro-
der! Det kan man kalde Levemaade at tage Order
fra et Fruentimmer, og det fra sin ældre Syfter —
Tie nu stille, siger jeg. (Til Husblus) Naa han kan
forestille sig . . .

Obersten (bukker). Velbaarne Fru Majo-
rinde, min respektable ældre Fru Syfter vilde be-

hage at erindre sig at et Fruentimmers Vigtigheden
altid betyde mindre end en Mands Bagateller —
Hvad synes Dig at Frederik . . .

Majorinden (ganske opbragt) Gaae strax
Herr Magister og siig til Dorthe, at hun pakker mine
Sager sammen og at min Vogn skal spendes for —
Jeg vil strax rejse — og saa aldrig min Fod i dette
Hus! (Til Obersten) Grove Menneske! Jeg kalder
hele Verden til Vidne paa, at jeg ikke kan for, Du
er min Broder — saadanne at behandle sin Syster!
(Til Husblus) Gaae, gaae han Herr Magister! Han
er ogsaa fortrydelig, Stakkel, som ikke fik Lov at
høre Fortællingen til Ende — men giv sig tilfreds!
Han skal faae den beskreven med næste Post —
Gaae nu bare! (Husblus vil gaae).

Obersten, (raaber efter ham). Hör Magi-
ster Husblus! Bed Kudsken sætte et Par af mine
Heste til for Majorindens Vogn, saa gaaer det saa
meget des hurtigere. (Husblus gaaer) Eller kan-
ske Du vil forliges Syster? Vi faae Kronarteskok-
ker til Middag.

Majorinden. Forliges? Ja blot paa de
Vilkaar, at Du først solenniter beder mig om For-
ladelse,

ladelse, for det andet uden at sige et Ord hører
min Fortælling ud, og for det tredje lader Kokken
befale ikke at servere Ærteskokkerne med den for-
dømte sød sure Aspargessaus, men med simpelt
Smør — see saa kanske — Ellers veed Du vel,
de 80,000 . . .

Obersten. Naa saa reis da til 80,000 —
Men hör först hvad jeg har at sige (Majorinden
gaaer op og ned, holder for Örene og brummer)
Frederik, den föde Frederik har behaget at indgaae
et altför intimt Bekjendskab med en Maler her i
Byen, som skal have ret en kjön Kone; Capitain
Struds har adskillige Gange truffet ham der, og
hans frie Tone og Opførsel skal röbe en alt for nær
Liaison med de Folk. See det kan man kalde en
Crevecœur. (Til Majorinden som bliver ved at holde
for Örene og brummer stærkere jo mere Obersten
hæver Stemmen) Hörer Du Syfter! (han tager
hendes Hænder fra Örene og raaber:) Syfter, Fre-
derik har i Sinde at bortføre en Malerkonē.

Majorinden. En Malerkone? Mon Dieu!
hvad hör jeg? Frederik bortføre, og kanske siden

gifte sig med en Malerkone? Det er forfærdeligt!
det gyser i mig — Er det muligt? —

Ludvig (som har tilbragt denne Scene i Sofaen og for Spejlet). Ah! qu'importe? Hun skal være charmant!

Majorinden. Ludvig mit Barn! hvad er det Du taler? betyder det intet at bortføre en gift Kone — det betyder bare Liv, Ære og Gods —
Naa den Frederik — jeg maa fige . . .

T r e d i e S c e n e.

Capitain Struds. De Forrige.

Capitain. Ydmygste Tiener naadige Fru Tante! Ydmyge Tiener Herr Oncle! — tout à vous mon cher!

Majorinden. Cousin kommer ret à propos — Er det muligt at Frederik frequenterer et Malerhus?

Capitainen (trækker paa Skuldrene). Ak! Fru Tante! desværre — men Venskab! Venskab!

Obersten. Venskab — en stor Raritet! —
Siig reent ud!

Major-

Majorinden. Ja rent ud! for her gjælder det kanſkee Ære, Liv og Gods.

Capitainen. Nej mine naadige Velyndere! Frederik er min Ven! jeg bör — jeg kan ej.

Majorinden. Hvorfor ikke. Skal ſaadant noget forties? Nej. (En Pris) Naa!

Capitainen. Sagen er da blot den, at jeg har truffet Frederik adskillige Gange hos Maler Vilhelmi — og ſom mig ſynes, er han næſten alt for bekjendt der i Huſet.

Majorinden. Alt nok — forſkrækkeligt — at Folk kan ſaadanne glemme baade dem Selv og deres Slægt — og Frederik ſom jeg holdt ſaa meget af — men lige ſiden han ſaa ivrigt begyndte at tage fig af Carolines Sag, har jeg aldrig lidt ham. — Men hvordanne ſkal man hjelpe paa den Affaire?

Oberſten. Om den ſtaaer til at hjelpe. — Men det er endda en Lykke i Ulykken, at hans Donna er gift.

Majorinden. Saa, ſaa! ſmukt talet min Broder! Et ſmukt Bekjendſkab med det ſjette Bud.

Ober-

Obersten. Giv Dig tilfreds Syster! —
Jeg meente bare at siden hans Inclination i Forvejen
er givet, kan han i det mindste ikke give sig med
hende.

Majorinden. Naa saa rasende skulde han
vel aldrig kunne være — saa blev Skammen
større end Synden — dog hvem veed, Verden er
nu paa sit Værste. — Saadant noget var uhørt i
min Ungdom — og den Stjernblusfiske Familie
har til Datum ikke besinnet sig med en Mesalliance.

Capitainen. Naadige Fru Tante! rolig,
rolig. Jeg vil ikke for aldrig det lægge mig ud
med Frederik.

Majorinden. Lægge sig ud med ham —
Jeg forfikkrer —

F j e r d e S c e n e.

General Ildhjem. De Forrige.

Generalen (kommer hastig ind og nikker
ad Selskabet). Naa! hvad synes Dig Stjernblus, at
den stakkels Carolis Søn, som de jog Fanden i
Vold tilligemed Moderen, da Faderen maatte gaae
den anden Vej, ligger nu forstucken her i Byen, og

er Snedker eller Maler eller hvad Fanden det hedder?
Er ikke det glubsk det?

Obersten. General Carolis Sön? Er det muligt? Generalinden og han bleve jo skikkede til Holland? —

Generalen. Kan vel være — det kommer ikke mig ved — om han har været hos Tyrken eller i Ægypten eller Fanden i Vold, det veed jeg ikke — men her er han nu, det veed jeg — og er gift oven i Kiöbet den Stækel, og har Hunde, og Tjenestepiger og Unger, alt det Hængsler er til — men jeg sporede ham op, det gjorde jeg — og i Morgen skal Du og andre gode Venner følge med mig derhen — eller kan-
ske i Eftermiddag.

Majorinden. Med Forlov at spørge hvad der tales om, endskjönt, jeg ikke har faaet den Ære at hilse paa Herr Generalen.

Generalen. Kjære Majorinde! Kjære Majorinde! Jeg har ikke nu Tid til at hilse og skrabe — lad os nu være i Fred, og tales ved.

Majorinden. Kers bevare mig — det maa jeg sige! — Takker for Komplimangen.

Gene-

Generalen. Tag til Takke! Tag til Takke! Men hold nu bare Munden! kjære Majorinde, om hun kan. Hör Du Stjernblus! Vi maae nødvendig til ham, for han er fattig og gift og i Elændighed.

Obersten. Det forstaaer fig! Jeg længes ligesaa meget som Du efter at see min ulykkelige Vens Søn, og gjøre ham godt.

Capitainen. Hvor boer han?

Generalen. Hvorfor spør' De om det? Er De kanskee Een af dem som han advarede mig for? Pyt! Fikst Du Pæren Zacharias? Eller er De en brav Karl, der vil hjelpe ham? Men De seer mig saa forbandet pyntet og stram ud at det ikke kan være Meningen. — End Du Ludvig vil Du følge med os?

Ludvig. Jeg er forhindret i Dag — Et Parti . . .

Generalen. Naa saa lad da blive. — Men det maa være en Satans grov Forhindring, der skal kunne hindre et Menneske fra at gjøre godt. — Naar jeg i min Ungdom, da jeg tjente i Syvaarskrigen, havde aldrig saa megen Hast med
at

at forfølge den forbandede Preusser, saa holdt jeg dog stille naar jeg saae en fattig blefferet Stakkel ligge hjælpeløs paa Vejen, og kastede ham paa Hefsten, og saa sporenstregs tilbage til Feltskjæreren, og saa tilbage efter Preusseren og naaede ham endda og gav ham paa Pelsen — og det har jeg godt af nu paa mine gamle Dage — og naar jeg tænker paa det, bliver jeg saa let og varm om Hjertet — Men Lapperi — det var ikke ret gjort, at tale om det — Naa i Eftermiddag kommer jeg hid Klokken præcise 5 — og saa skal De saae at vide hvor han boer, og siden sætte vi os i Vognen og tage Penge med os og følges ad derhen — Nu har jeg Hast — Lev vel saa længe (gaaer).

F e m t e S c e n e.

Obersten, Majorinden, Capitain Struds.
Ludvig.

Capitainen. Jeg parerer paa at det er den samme Maler — han var saa impertinent engang jeg var der.

Majorinden. Det er den samme — det var ingen af de gemene Malere det, og hvem veed

veed om ikke hans Kone er en hollandsk Prinsesse. — Men den hersens utaalelige General! ham kan jeg aldrig glemme. Broder maa ved en Lejlighed foreholde ham sin Uartighed — hverken at hilse eller at svare! Han maa have faaet et Hug over Hovedet i Krigen, som har rystet en Skrueløs i Hjernen, den Stærkel.

Obersten. Et Ord under fire Öine, Syster.

Majorinden. Gjerne min Broder. (de gaae).

S j e t t e S c e n e.

Capitain Struds. Ludvig.

Capitainen. Du skulde see hende, Ludvig! Hun er guddommelig.

Ludvig. Men under hvad Prætext troer Du?

Capitainen. Under hvad Prætext? Et skjønne Spørsmaal! Man skulde ikke torde besøge en fattig Maler uden Prætext?

Ludvig. Men denne Maler! er kanskee General Carolis Søn — og er han saa hidfig som Faderen. —

Capitainen. Du snakker mon cher! Først er det ikke afgjort om han er Carolis Søn — og

poner

poneer ogsaa han var det, saa hedder han dog nu flet og ret Vilhelmi, og hvad kan han da prætendere? Men Du skulde høre ham orere, mon Frere. — Det er en Charmé! Mod ham forslaaer Jeres stakkels Husblus ikke stort.

Ludvig. Det vil paa min Ære blive Löjer! Vi følges ad derhen i Morgen.

Capitainen. Top! Men Din Broder er der bestandig, og Du veed, hvor forbandet hidfig og journalier han er — Jeg var sur mon honneur paa point at faae en Affaire med ham for et Par Timers Tid siden, da vi traf hinanden der — Har han endnu ikke holdt op at vrøvle i Din Syfters Sag?

Ludvig. Aa nej! I fyv samfulde Aar har han uden Ophör bestormet min Fader, men den Gamle er tapper, og min Fæder ikke mindre. Men det besynderligste er, at intet Menneske veed hvor Caroline er bleven af — med mindre det skulde være Frederik — men han barer sig nok for at røbe det. — Det første Par Aar var der en gyfelig Larm om hende, men siden har hele Familien glemt denne

denne Chagrin — og min Fader husker nu knapt at han har havt en Datter der hed Caroline.

Capitain. Blev hun enleveret en Forme?

Ludvig. Ja — men jeg hører min Fader komme — lad os gaae hen i Klubben og høre dem prøve Musiken til i Aften. (De gaae).

S y v e n d e S c e n e.

Obersten. Majorinden.

Majorinden. Paa min Ære ret en besynderlig Hændelse! At have været saa længe i Byen uden at noget Menneske har vidst det! Jeg kan aldrig begribe, hvor Ildhjem har faaet Nys derom — men han springer og har saa travlt.

Obersten. Ja — vist er det besynderligt. — Men hvordanne skal vi nu komme ud af det der i Eftermiddag? Jeg frygter, at jeg ikke kan holde mig fra strax at flyve Vilhelm i Armene — Jeg holdt saa meget af hans ulykkelige Fader.

Majorinden. Kjære Broder! fat Dig en Smule — det gaaer aldrig an saa hæftigt at . . . han kunde faae et Slag af Forkrækkelse — Nej! man bør gaae forsigtigt til Verks med saadanne Be-

fög —

fög —' gjøre sig Ærende og lade som man ikke kjendte ham — og siden lokke Hemmeligheden ud af ham. — Det vil blive morsomt at faae hans Kone at see, hvordan hun seer ud, og hvorfra hun er kommen.

Obersten. Men veed Du Emerentse? Det er lidt betænkeligt at blande sig i den Sag. — Carolis Kone og Sön bleve jo for evig forviste Landet, og bliver det bekjendt at Sönnen er her, og at vi conversere med ham, saa kan vi gjøre baade ham og os ulykkelige.

Majorinden. Ingen Fare, kjære Broder! Hvem kan fortænke os i at vi i Stilhed conversere med en fornem Mand, General Baron Carolis Sön? Det er Partie egale mener jeg.

Obersten. Ja jeg vil see ham, tröste ham og hjelpe ham — hvor vilde jeg ellers kunde staae frem for hans Fader, og see denne min gamle Ven i Öjnene, naar vi engang træffe hinanden igjen hist oppe - - - Ja! jeg vil, jeg skal see ham . . .

Ottende

O t t e n d e S c e n e.

Frederik. De Forrige.

Majorinden. Velkommen, min smukke Cousin! Er han nu udlært i Malerkunsten?

Frederik. Jeg? min naadige Tante!

Obersten. Ja, just han, min Herr Søn! Hvordanne befinder sig hans charmantte Dame de couleur?

Frederik. Min Fader!

Obersten. Nægt ikke Sandheden for Din Fader, Dreng!

Frederik. Min Fader! Min bedste Fader! Hør mig blot et Öjeblik! Jeg har omgaaets med Maleren Vilhelmi — men hans Dyd, hans Ulykke. .

Majorinden. Og hans smukke Kone?

Frederik (urolig) Hans Kone?

Obersten. Ja — men veed Herren hvem denne Maler er?

Frederik (med stigende Urolighed) Nej, min Fader!

Obersten. Kanskée ingen Anden end General Carolis Søn.

Major-

Majorinden. Og hans Kone . . .

Frederik (med yderste Urolighed) Hans Kone?

Majorinden. Kanske en hollandsk Prinsesse . . . .

Frederik. (affides) Gud skee Lov! de kjendende ikke . . . (haardt) General Carolis . . .

Majorinden. Baade muligt og sandt . . .
Og Du mit Barn, hvad har Du gjort? men Du græder — Stakkels Fritz! Han slægter mig paa og er blødhjertet, seer jeg — kom hid min Dreng — jeg tilgiver Dig, og det samme gjør Din Fader, naar Du beder ham kjönt derom. — Men gjør aldrig saadant noget meer . . .

Frederik (nærmer sig sin Fader, der stöder ham tilbage). Min Fader!

Obersten (med Hæftighed). Frederik! Frederik! Du har forfureet mig mang en Time, især i de sidste Aar, da Du uophørlig har plaget mig med Forbønner for Din ulydige og forlorne Syster — Og nu har Du givet mit Hjerte et nyt Saar, ved Din strafværdige Omgang med Malerens Kone — Jeg mindes dog den Tid, da Du var

sa

ſaa kjærlig, ſaa lydig, da Glæden over ſaa god en Søn fik mig til at glemme Tabet af en uværdig Datter — men nu tvinger Du mig til at hade og ſaa Dig. — Frederik! Frederik! Huſk paa Din Syſters Skjæbne!

Frederik (paa det højſte forbittret). Hold inde min Fader! Er det Deres Grufomhed ikke nok, at have forbandet et af Deres Børn! Bliv ved! forhård Deres Hjerter, og forband ogſaa de øvrige. — Og ſnart ſtaaer De paa Gravens Bred, ſom en gammel forladt Mand, der har frembragt Forbandeſer alene, fortæret af Anger og Marter, og har ingen til at tørre Dødens Sved af Deres Pande, ingen venlig Haand til at lukke Deres briftende Øje, men dør fortvivlet uden Haab at leve op igjen i Deres Efterkommere — Ak!

Oberſten (omfavner ham). Frederik! Knus ikke ganske Din gamle Faders allerede ſaarede Hjerter — Gud tilgive mig! — Jeg tilgiver Dig min Søn! (ſætter fig).

Majorinden. Aa! Gud bevars! ſee hvilket Væſen — Jeg har aldrig hørt ſaadanne Ord før — der findes ingen værre i Skrivers Huſpoſtil,

I har holdt Hus nok med hinanden, synes mig —
Kors hvor Broder seer bleg ud! Vær nu glad Fritz!
I Eftermiddag kjøre vi hen at besøge Din smukke
Malerkone.

Frederik. Men naadige Tante! Er han
General Carolis Søn, saa beroer jo hans Skkierhed
paa at han er ukjændt? — Hvorfor skal vi da
forskrække, og kanskee skade ham med vort Be-
søg?

Majorinden. Bagatell! Alt det har Din
Fader og jeg allerede udfunderet. — Vi vil jo
ikke skade ham, men snarere hjælpe ham — Ild-
hjelm kommer ogsaa med. (seer paa sit Uhr) Jemi-
ni! Klokken er tre Qvarteer til To — Maden maa
være paa Bordet, — Kors hvad Broder seer bleg
ud — kom nu! (hun giver Obersten Armen,
begge gaar).

N i e n d e S c e n e.

Frederik (alene). Han var bevæget —
inderlig bevæget! Et Ord for min ulykkelige Syfter
havde kanskee ved denne Lejlighed kunnet virke —
Hvad jeg da har at bebrejde mig, som ikke betjente

D

mig

mig af hans Stemming — Men min Gud! Igien-
 nem hvilken Kanal er Kundskaben om Vilhelms
 rette Navn kommen for min Faders Ören? — Ak
 Vilhelm min Ven! Du min ulykkelige Caroline!
 Hvilket gyfeligt Besög har I at vente! Men hun kan
 jo undgaae at see sin Fader! Vilhelms mandlige
 Skuldre maae bære hele Tyngden af denne Ulykke.
 Men hvilken grusom Stilling for en Datters Hjerter,
 at være sin Fader saa nær, og ikke torde styrte i
 hans Arme, ikke torde trykke ham til sit Bryft, ikke
 torde bede om hans Velsigelse, ja! ikke engang
 torde möde hans Öjekast! — Haarde, föleslöse
 Fader! hvis Hævn ikke er kölet i Din eneste Datters
 fyvaars Marter. — Döv for Naturens Stemme,
 og blind for Angerens Taarer — og Du beder
 Gud tilgive Dig! — Og Din Moder, Caroline!
 Hun, hvis udtrykte Billede Du er, hun hvis ömme,
 milde, blide Sjel lever i Dig, hun til hvis Barin Du
 havde kunnet henflye fra en forbittret Fader — hun
 er ikke meer — (Pause). Men jeg maa ile til
 disse Ulykkelige — underrette dem om dette Besög,
 og berede deres Hjerter til den haarde Pröve der
 forestaaer.

En

En Betjent. Man venter paa Kammerherren i Spisefalen.

Frederik. Jeg spiser ikke hjemme. (Begge gaar ud af forskjellige Døre).

Tredie Akt.

Skuepladsen forestiller et Værelse hos Vilhelmi.

Förste Scene.

Caroline. Vilhelmi.

Caroline. Ud paa Landet i en Bondehytte, Vilhelmi. Det var en Lykke, i saadan en Hast at finde dette Fristed, Du er allerede vant til at savne Bequemmeligheder, min Caroline.

Caroline. Har jeg nogenfinde begravet dem, siden jeg valgte at boe i Dine Arme og Din Vaaning? Hvor snart skal vi flytte?

Vilhelmi. Det allerseneste i Morgen ganske tidlig — og der min Caroline! skal vi ved vore Dages nedgaaende Sol roe langs Stranden af Maadeligheds stille Vand, ikke for nær Armøds Klipper, og endnu mindre udsætte os for Lykkens Storme. Der skal vi glemme alle Højhedens Forvildelse.

ser, skjule os for den forræderske Lykke, berede et Værelse og et Leje for Dyd og Venskab, som gjerne boe i Stilhed, og saa lykkelige skal vi blive, at Højheden, ifald den opdager vor Hytte, med Misundelse vil see ned paa os, og Pragten fukkende ryste de gyldne Lænker ved Synet af vor Lykfsalighed.

Caroline (omfavner ham). Ja, min Vilhelm! ja.

Vilhelmi. Ak! min Caroline! om man i dette Öjeblik vilde tilbagegive mig mit arvede Navn, mine Forfædres Rigdomme og Glandsen af deres Titler, jeg vilde lee og foragte dem. Og nærmede Lykken sig mig endnu engang, vilde jeg tage Dyden ved Haanden, løfte min Carl paa mine Arme, og trykke min Caroline til mit Bryst, og sige: See her min Lykfsalighed, Dig behöver jeg ikke, falske Gudinde!

Caroline (med lige Fölelse). Ja, min Vilhelm! Det vilde vi sige . . .

Vilhelmi. Og hvor lykkelig i Skiul for hele Verden skal vi ikke der leve? Ingen tankelös Struds skal der med sin urene Snak fordærve den

Luft

Luft vi aande, ingen uforfigtig og velmenende Ildhjulm forraade os til Lykken. Blot Frederik skal Venskabet vise Vej til vor Hytte, og vi skal fra vor lille sikre Havn i lang Afstand see Højhedens Venner derude paa Lykkens Hav begravet i Dybet, eller knuses imod Klipperne.

Caroline. Og naar den Alder nærmer sig, da Kjærlighed flygter fra vore Favntag, da en mildere Ömhed og roligere Følelser indtage dens Sted, da skal vi erindre os vor Ungdoms Lykfelighed som en skjön Vaardag, om Morgenens see Solen opstaae og sige: Saa blidelig randt vore unge Dage! Og naar vi ere gangne til Hvile, skal vor Carl om Sommeraftenen see paa dens Nedgang og sukke: Saaledes gik de heden. Ak Vilhelm! Vilhelm! (De omfavne hinanden).

A n d e n S c e n e.

Frederik, fulgt af Carl. De Forrige.

Frederik (efterat han ubemærket taus har betragtet dem affides). Og disse Baand skal kansee snart fynderslides! (Höjt) Vilhelm.

Vilhelmi og Caroline. Frederik!

Frede-

Frederik (sagte til Vilhelmi). Et Ord af yderste Vigtighed.

Vilhelmi. Bedste Caroline! Lav Thee til os.

Caroline. (urolig) Hvad vil det sige? En Hemmelighed! og Du Vilhelm kan have en Hemmelighed for Din Caroline?

Frederik. En stor Hemmelighed, at bede Din Mand lade lave lidt Thee til os — Jeg befinder mig ikke vel.

Caroline. (gaaer langsom) Jeg forstaaer Dig og — adlyder.

Vilhelmi. Gaa og hjælp Mama, Carl! (Carl gaaer).

Frederik. Du faaer om nogle Öjeblik et Besög, et vigtigt Besög, Vilhelm!

Vilhelmi. Om nogle Öjeblik! Jeg troede mig i det mindste i Dag sikker. — General Ildhjelms venskabsfulde Uforsigtighed er rimeligviis Aarsagen dertil. — Han har været her, og ved hvad besynderlig Hændelse han havde opdaget mig, veed jeg ikke, men jeg har Alt at frygte af hans Velvillie — Det var formodentlig det Du vilde sige mig, Frederik?

Frede-

Frederik. Ja — men endnu mere — han kommer ikke alene — Min Fader, min Fæder, og Magister Husblus gjøre ham Selskab hid i Eftermiddag, under Paaskud at besee Dine Arbejder.

Vilhelmi. Gud! Carolines Fader hid? Flugten er da min eneste Udvej. (Efter en Pause) Dog nej! lad ham komme, mit Hjerte længes efter at see ham, denne Fader, denne haarde følesløse Fader. — Mit Öje skal vise ham den Ærbødighed, den Kjerlighed jeg ikke vover at yttre. Min Caroline kommer ikke frem — Ja jeg vil, jeg skal see ham.

Frederik. Men min ulykkelige Syster! Dette Besög frygter jeg, vil koste hende for meget. At see sin Fader saa nær, at höre Lyden af hans Stemme, og ikke torde nærme sig ham — hendes Hjerte, det arme allerede knuste Hjerte kan ikke udholde denne Pröve.

Vilhelmi. Jeg skal berede hende dertil — og jeg, jeg skal vise mig stærk og kold, synke mine Taarer, qvæle mine Suk, og imedens Marter synderflider mit Hjerte, skal Rolighed herske i mine Blik. — Striden bliver haard, men jeg haaber dog

dog at fejre. — Caroline vil jeg bringe denne Tidende med al mulig Kulde — Hvor snart komme de?

Frederik. Jeg veed ikke hvad Tid —
Jeg vil imidlertid skynde mig hjem, og naar jeg
hør, at de ere færdige, skal min Tjener underrette
Jer derom — Farvel Vilhelm! Vis Dig som en
Mand. (Trykker hans Haand og gaar).

T r e d i e S c e n e.

Vilhelmi. (alene).

Denne forunderlige Hændelse stod endnu tilbage i mine Ulykker! Skjebnen morer sig med at optænke de befunderligste Ængstelser for aldeles at knuse mit Hjerte. — Ak Caroline! min ulykkelige Caroline, Du kan ikke bære denne forskrækkelige Nyhed. — Skal jeg flye? Nej (raaber:) Caroline! — Mod, Svage! for et Öjeblik.

F j e r d e S c e n e.

Caroline. Vilhelmi.

Caroline. Hvad? Frederik allerede borte?
Hvad betyder alt dette, Vilhelm? Vilhelm! Denne
Uro.

Urolighed, denne Forstillelse ere kanskée tungere end det Virkelige. — Saa er den Dag kommen, da Caroline har ophørt at være Vilhelms Halvdeel, Vilhelms Fortrolige. — Jeg mindes dog den Tid, da Du ingen Hemmelighed havde for Din Caroline, da hun deelte Din Sorg og Din Glæde. — Vilhelm! min Mand! (styrter i hans Arme). Giv mig Oplysning! For Guds Skyld, giv mig Oplysning!

Vilhelmi (med forstilt Rolighed). Fat Dig min Kjære! Er det Caroline, min tappre standhaftige Caroline, der saaledes skjælver ved at høre et Löv bevæge sig? Vi faae en Visit — See der er hele Hemmeligheden, hele den forskrækkelige Fare som din Kjærlighed og Indbildning saaledes har forstørret.

Caroline. En Visit? af hvem?

Vilhelmi (med tvungen Latter). Af et Par gamle Karle, der vist ikke ere farlige.

Caroline. Og det er?

Vilhelmi. En General og en Oberst.

Caroline. Gud! min Fader og Ildhjelms —
Vilhelm! Vilhelm (kaster sig dybt bevæget paa en Stol). (Det banker). Vil-

Vilhelmi. Stille bedste Veninde. — Kom ind!

F e m t e S c e n e.

De Forrige. En Adjutant.

Adjutanten. Er De Maleren Vilhelmi?

Vilhelmi. Ja, min Herre!

Adjutanten. Længe været i Byen?

Vilhelmi. Saare længe.

Adjutanten. Formodentlig reist udenlands?

Vilhelmi. Ogfaa det.

Adjutant. Paa Kunsten?

Vilhelmi. Det forstaaer sig. — Men min Herre! . . .

Adjutanten. Om Undskyldning! —
Ogfaa reist igjennem Holland?

Vilhelmi. Ja.

Adjutanten. Traf De der mange Landsmand?

Vilhelmi. Min Herre! De sætter mig i Forundring med Deres Spørsmaal. — Hvori kan jeg

Jeg være Dem til Tjeneste? Det er ni Aar siden jeg forlod Holland.

Adjutant. De saae der da formodentlig General Carolis Sön?

Vilhelmi. Jeg kjender ham ikke.

Adjutant. Meget vel. — Kongen ønsker at see Dem i Morgen Klokken 10 i sit Audients-Gemak. — Farvel min Herre! (gaaer).

S j e t t e S c e n e.

Vilhelmi. Caroline.

Vilhelmi (efter en Pause). Jeg er forloren, — evig forloren! Ak Ildhjem! Ildhjem! Hvor vel meent, og hvor ilde gjort.

Caroline (med Hæftighed). Du forloren, min Vilhelm! og ikke Din Caroline ogsaa. — Ak! vor Skjæbne er uadskillelig — Ikke Du, men Vi ere forlorne.

Vilhelmi (tankefuld). Klokken 10 i Morgen i Audientsgemakket!

Caroline. Jeg kan ikke, jeg vil ikke forlade Dig min Vilhelm! Jeg følger med Dig.

Vilhelmi. Det gaaer ikke an, Caroline!

Caro.

Caroline (i höjeste Oprör). Grusomme!
Din Kone lader sig ei slide fra Dig. — Min Fa-
der hid i Dag, og jeg ikke vove at see ham. Min
Mand til den forbittrede Konge i Morgen, og jeg
ikke vove at følge ham. — Jo — jeg vil see,
og følge' og følge, og følge i Döden.

Vilhelmi. Caroline! begaae ikke en Bröde
i Din Kjærligheds Forvildelse. — Du kjender
da ej vor ædle Konge, Du kjender ej hans milde
Hjerte, hvis Vellyst er at tilgive hvor han kunde
straffe.

Caroline. Ak Vilhelm! Vilhelm! Forlad
mig ikke! (Med stigende Ömhed) Stöd ikke Din Ca-
roline fra Dig! — Lad hende idetmindste döe
med Dig. Vilhelm, hör Du? Svar mig! (ryfter
paa ham).

Vilhelmi (med undertrykt Bevægelse). Jeg
skal ikke forlade Dig, Caroline. — Skaan mit
Hjerte — Ak!

Caroline. Og vor lille Carl? Hvad har han
gjort? — Ak! han er Din Sön — En Forbry-
delse der fortjener Döden i Dine Fienders Öjne.

Vil-

Vilhelmi (med Resten af sin Styrke samlet) Bedste Kone! Hvad Dödsfare seer Du i Alt dette? Et Bud fra Kongen i denne Tone ligner snarere et Forfoningsbud, end —

Caroline. Nej, ak nej! Vilhelm! Bedrag ikke Din Caroline. — Lær hende ikke at haabe hvor hun blot bör frygte. — Ak! Et saadant Haab kommer saa bittert igjen — Og min Fader er her om saa Öjeblik — og jeg ulykkelige Forskudte vover ikke at see ham. — Ikke see, ikke tale med min Fader, ikke oplive mig ved hans Blik, ikke hedde hans Caroline. (Efter en Pause) Men jeg vil bortkysse Stövet i hans Fjed, sætte mig paa den Stol hvor han har siddet, aande den Luft han har aandet.

S y v e n d e S c e n e.

De Forrige. Frederiks Tjener.

Tjeneren. Kammerherren tilligemed Obersten og Selskabet ere paa Vejen herhid.

Caroline (med Varme). Hvem? Hvor mange? Hvor snart? Naar? Ak! —

Vil-

Vilhelmi. Meget vel! (Tjeneren gaaer).
Gaae nu ind, kjære Caroline! Saml Dine Kræfter,
og sejr over Dine Følelser. (Kysser hende).

Caroline. Bestænk min Fader med disse
Taarer, Vilhelm. (gaaer langsomt ud).

O t t e n d e S c e n e.

Vilhelmi.

Det er da kommet, dette Öjeblik der skal sætte
min Sjels Styrke paa Prøve! — Med tusende Stor-
me i sit Bryft at bære Rolighed i sine Blik, at lee
naar Hjertet blöder! Barbariske Fader! Fandtes blot
en eneste liden Vej aaben til Dit Hjerte, Du skulde
ikke kunne forsvare det! — Men det er lukket,
uopbrydelig lukket! — Dog den Dag vil komme,
da den Iis, der omgiver det, skal smelte til bræn-
dende Plager, den Dag vil komme, da Du skal
kræve Din Datter tilbage af hele Naturen, og faae
hele Naturens Forbandelser til Svar. (Han tager
adskillige Malerier frem) Men jeg hör dem kom-
me. (Klapper paa sit Bryft) Stille, oprørte Hjerte!
Fred, I brusende Følelser!

N i e n d e

N i e n d e S c e n e.

Oberste Stjernblus. Majorinde Höjfeldt.

Ildhjelm. Frederik. Husblus.

Vilhelmi.

Generalen (sagte til Stjernblus). Hold gode Miner en Tid om Du kan. (Højt) God Dag! God Dag! Herre! Tak for sidst! Obersten her, Majorinden, Kammerherren og jeg vilde gjerne se nogle af Deres Arbejder, og tilforhandle os dem — tilforhandle os dem for kontante Penge, forstaaer De. (Sagte til Stjernblus) Kjænder Du ham igjen?

Vilhelmi. Jeg har ikke mange færdige. — Min Smags og mine Evners Ufuldkommenhed tillader mig hverken at arbejde meget eller at gjøre Meisterstykker.

Majorinden (sagte til Stjernblus). Min Sandten! Sin Fader lig paa et Haar, og aldeles Moderens Næse.

Obersten. De vilde gjøre os en sand Fornøjelse min Herre, om De behagede at vise os nogle Stykker af Deres Haand. — Rygtet har sagt os saa meget godt baade om Deres Person og om Deres

Talanger

Talanger — (Sagte til Ildhjelm) Nu kan jeg snart ikke holde mig længer.

Generalen (til Stjernblus). Tys. (Höjt).
Naa lad os nu see om De har noget der duer (Til Husblus) Kom hid Herr Magister, forstaaer De Dem paa Malerier. — Men her findes ingen Kirkeengler og ingen Altertavler, det vil jeg sige Dem forud.

Husblus. Mig synes bedst om de smukke Farver — Höjvelbærne Herr General.

Majorinden. Men bryder sig ikke om Tegningen selv? — Tegningen min Kjære! er det fornemste, skal jeg sige ham. (Carl kommer ind, Frederik leger med ham. Majorinden betragter ham nøje).

Vilhelmi (præsenterer et Skilderie). Dette Stykke er en Kopie af et Malerie af van Dyke. Det forestiller en Fader, i Skjødets af sin Familie, som er samlet omkring et landligt Maaltid, lykkelig ved sine Børn, som han elsker, og som elske ham igjen — Hans lille Søn rækker ham fuld af Uskyldighed nogle Bær, som han selv har plukket; hans skjønne Datter, trykket til hans Bryst, pryder hans

hvide

hvide Haar med Blomster, imedens hun læser Vel-
signelse i hans Blik, og udaander Æmhed og Kjær-
lighed over ham.

Obersten (urolig). Et andet Stykke, om
De behager; jeg har i gamle Dage selv ejet Ori-
ginalen til dette — men jeg har mistet det. (Bliver
Carl vaer). Er dette Deres Søn? En smuk Dreng.
(Kysser ham). En sød Dreng! Hvor er Deres Kone?

Carl. Mama sidder derude og græder.

Vilhelmi. Hun befinder sig ikke vel.

Majorinden. Hvor gammel er den Lille?

Vilhelmi. I syvende Aar.

Majorinden. Havde Caroline været som
hun burde og lydt os ad —

Obersten (hastig). Syster!

Generalen. Naa! Frem med flere Skilde-
rier; det her kjøbe vi, kosté hvad det koste vil. —
Vi ere ikke komne hid for at gabe, men for at kjøbe,
forstaaer De!

Vilhelmi (med et andet Skilderi). Dette
derimod er en Kopie af Rubens; Den ulykke-
lige Fader.

Ö Ober-

Obersten (atter urolig). Der findes mange
saadanne! Jeg vil ikke see ham.

Frederik. Nogle Portrater torde kanske
være mere til Fornøjelse. — Herr Vilhelmi ex-
cellerer i denne Green af Kunsten.

Majorinden. Ja Portrater! Ja! Bare de
ere lige — Ellers har man saa grumme svært med
at kjænde Folk igjen.

Vilhelmi (viser et Portræt). Dette forestil-
ler salig Præsident Ömfeldt — En Mand, kjendt
af Alle, begravt af de Ulykkelige, og hvis Stöv end-
nu i Dag vædes med Enkers og Faderløses Taarer.

Majorinden. Præsident Ömfeldt? Det
ligner godt — ham kjænte jeg ret vel. — Men
han havde sine underlige Kapriser. — Blandt an-
det havde han en Vane, jeg aldrig kunde taale, og det
var, fra Morgen til Aften at springe af den ene
Hytte i den anden, om det saa var langt ud paa
Broerne. Og jeg glemmer aldrig engang, da han
gjorde en Tour med mig i min engelske Vogn, som
jeg dengang nylig havde faaet færdig, saa laae der
en gammel syg Staadder paa Vejen og skreg, at de
havde kjørt Beenet over paa ham, formodentlig havde
han

han været drukken og ligget midt paa Landevejen, og, hvad synes Dem? ham vilde han par force tage ind i Vognen og satte ved Siden af mig og sig selv. Jeg protesterede vel paa det højeste derimod, men han var egenfindig, og Gud veed hvad der var blevet af, dersom der ikke til al Lykke var kommen en Hyrekaret, som han betalte dobbelt for at at kjøre den Gamle ud paa Hospitalet. — For Resten var Ömfeldt en brav Mand.

Generale n. Det var ret dumt og uchriftelig gjort af Majorinden, at nægte den Stakkel at kjøre med sig — ret dumt! — Eller hvad synes Dem, Magister Husblus? Fy skam sig, kjære Majorinde — tal aldrig om det. Hun har bare Skam af det.

Majorinden (opbragt). Frabeder mig alle Moraler af Herr Generalen — Hvad Magisteren angaaer, saa kan jeg aldrig troe, at han understaaer sig.

Generale n. Stille! Stille! Kjære Majorinde! — Vi ere ikke komne herhid for at kjævles — men hun veed vel hvorfor? Flere Skilderier frem. — Ömfeldt kjöbe vi.

Vilhelmi (tager et Portræt med Forhæng frem). Dette Portræt fortjener at sees. — Men man maa først kjænde den Persons besynderlige Skjæbne, hvis Billede her er tegnet. Naturen skjænkede dette unge Fruentimmer en sjelden Skjönhed, og et endnu sjeldnere Hjerter. Dette Hjerter blev dannet af en Moder, som selv var et Mönster paa Godhed og Dyd. Af denne Moder lærte hun at opsvinge sig over alle Fordomme. Hun lærte at kjænde Menneskets sande Værd, som ikke bestaaer i Stand, men i Tænkemaade. — Men tidlig tabte hun denne Moder, der, da hendes Datter var Fjorten Aar gammel, sneg sig bort fra et Liv, hun hadede, efterlod en ung Skjönhed med det mest fölende Hjerter til at træde ind i Verden i en Alder, da Alt forener sig for at forføre et ömt og letbevæget Hjerter. Hendes Fader, en ædel men stræng Mand, forledt af sin Syfter, et hovmodigt og rangsygt Fruentimmer (Stjernblus seer paa sin Syfter, der siger med Bitterhed: Hvad seer Broder paa mig efter?) besluttede at opoffre sin eneste Datter for sine Fordomme, og gifte hende med en ung Greve, som hun ikke elskede. — Den fölelsesfulde Pige . . .

Majer.

Majorinden. Hvad hed hun?

Vilhelmi. Caroline.

Obersten (uroelig). Caroline?

Vilhelmi. Ja — den ömme fölelsesfulde Pige, hvis Hjerte fornam en Tomhed, der ikke kunde formindskes ved den unge Greves Selskab, som hun var bestemt, skjænkede i et Öjeblikks Forvildelse Haand og Hjerte til en Mand, der kanskee lignede hende i Dyd og Kjærlighed, og som engang havde lignet hende i Byrd og Titler.

Obersten. Har jeg seet hende? Kjænder jeg hende? (vil tage Portrætet).

Vilhelmi. Jeg troer ikke at De kjænder hende, Herr Oberst!

Obersten. Gud skee Lov! Jeg kjænder hende ikke. — Tal da videre —

Vilhelmi. Den ömme Caroline - - -

Obersten (hæftig). Men nævn ikke det Navn, Herre! Det saarer mit Hjerte. —

Vilhelmi (bevæget). Den skjønne Pige da glemte i Kjærligheds Raserie sin Pligt som Datter, kastede sig i sin Elskers Arme, og flygtede — flygtede fra al den Pragt, der omgav hende, til en
lav

lav og simpel Hytte — flygtede fra den store Verdens buldrende Forlystelser til en öm og reen Kjærligheds stille Glæde — men flygtede tillige for evig fra sin Faders Hjerter. — Henrykt af Kjærlighed glemte hun i Begyndelsen Følgerne af dette overilede Skridt — men snart vaagnede Fortrydelsen i hendes Barm — hun følede at hun var Datter, og hun længtes efter at høre dette Navn af sin Faders Mund, hun vilde kaste sig for hans Fødder, forföne ham ved blodige Taarer. — Men forgjæves, han var ikke at formilde. — Denne Barbar — (Stjernblus sætter sig).

Generalen (med Varme). Hvem var den Skurk? Jeg vil söge ham op ved Verdens Ende, og staaes med ham paa min gamle Alder som Menneskehedens Sekundant.

Vilhelmi. Rolig, Herr-Generall! — Denne Barbar var blind for alle Angerens Taarer — döv for Naturens og Hjertets Stemme (med foröget Fölelse) Loe af sin Datters Kummer, og, gyser alle föjende Hjerter! Forbandede hende — Forbandede sin eneste hulde skjönne Datter for et Öjeblik Forfeelse.

Ober.

*Obersten (reiser sig med Heftrighed). Hold op Herre!

Vilhelmi. De er bevæget Herr Oberst — Men han blev ikke bevæget, denne Fader. — Han forbandede sin Datter, og befalede hendes Broder at bringe hende denne forskrækkelige Tidende. — Men Straffen venter ham. Dette ulykkelige Offer for hans Grusomhed er nu ved Grændsen af et Liv som hun hader. — Hun dør i Fortvivlelse — Men hendes Fader, hendes unaturlige Fader vil føle den Forbandelse, han har udkaftet over sin Datter, at vende tilbage til hans Barm og synderslide hans Hjerte — og i det Öjeblik da han skal træde frem for den evige Dommer, hvis Hjerte ogsaa er et Faderhjerte, i det Öjeblik skal hele Verden vidne imod ham, Furierne selv anklage ham, og Forbandelsen falde brændende tilbage paa hans skaldede Isse (Trækker med yderste Uubrud af Følelse Forhænge fra Maleriet, og siger :) Kjænd denne Engel! Og skjælv Barbar!

Ober.

Obersten (styrter i Vilhelms Arme). Gud
forbarne sig! Min Datter — min Caroline! Hvor
er hun? Hvor er hun?

Caroline (styrter ind). For sin Faders
Fødder.

Vilhelmi (omfavner hende ogsaa for hans
Fødder). Og i sin Mands Arme.

